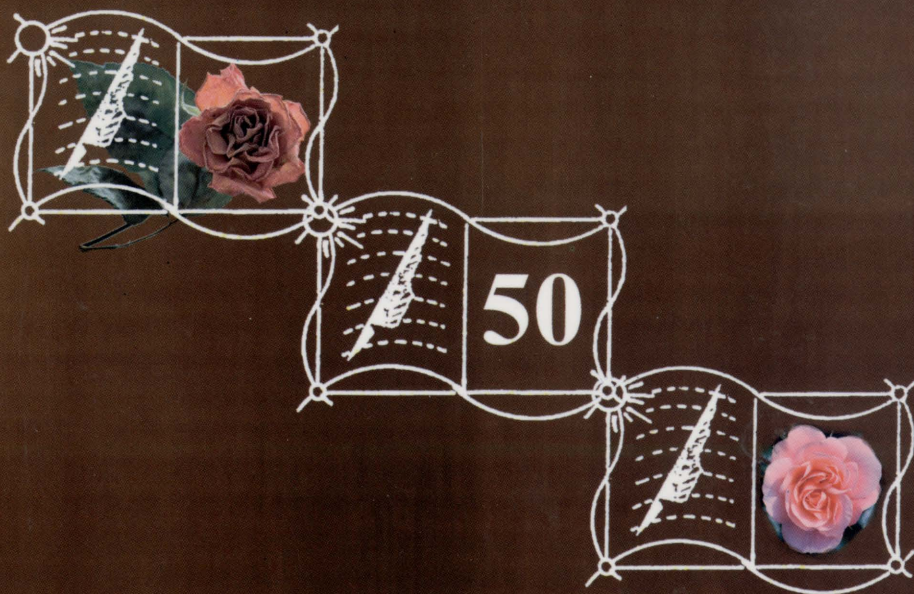

Михайло Козак

На життєвій стежині

2013

diasporiana.org.ua

Михайло Козак

НА ЖИТТЄВІЙ СТЕЖИНІ

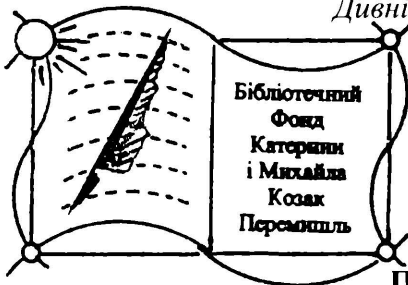

Вдячні
за участь на святі
нашого 50-літнього Ювілею
подружнього життя
Катерина та Михайло Козак
Перемишль,
20 квітня 2013 року

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ
ДОРОГИМ ДІТЯМ
І ВНУКАМ

*„Книги-морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить”*

І. Франко

Перемишль – 2013

Ця книжка є своєрідною презентацією друкованих видань, що містять публіцистику Михайла Козака та його дружини Катерини.

Тут опубліковані також спогади тих авторів, яким Михайло і Катерина допомагали записувати пережиті події.

Це збірник вкладеної праці осіб, яких життєва стежина залишила у їхній пам'яті глибокий слід, який вони захотіли оживити у своїх книжкових і публіцистичних виданнях для молодшого покоління, а в основному для власних дітей і внуків.

Читач знайде у ній інформацію на різні теми.

Матеріали подаються в авторській версії.

На першій сторінці обкладинки поміщено авторський екслібрис.

На останній – фото Михайла Козака-автора книжки „На життєвій стежині” і його біографію.

Відповідальний редактор:

Іван Зимомря, доктор філологічних наук

Рецензенти:

Ігор Добрянський, доктор філологічних наук

Микола Зимомря, доктор філологічних наук

© Михайло Козак, 2013

© Катерина Козак, 2013

Видавець:

Товариство „Український народний дім” у Перемишлі

ISBN – 978-83-931753-7-6

Зміст

Список скорочень.	12
Проф. Микола Зимомря. Передмова	14
Михайло Козак. Від автора	23
Катерина Козак. Замість заспіву.	31

Розділ І

Книжкові видання

1. о. митр. Степан Дзюбина. І стверди діло рук наших (Спогади)	35
Слово видавця.	35
о. С. Дзюбина. Від автора.....	37
о. С. Дзюбина. Закінчення	39

Р е ц е н з і ї

Богдан Гук. Наука про повстання з колін	42
Михайло Лесів. о. митрат Степан Дзюбина „І стверди діло рук наших”(Спогади)	47
Kazimierz Podlaski. Ukraińskie gorzkie żale	51
Ярослав Стех. „І стверди діло рук наших” Або роздуми над легендарним життям і творчістю о. митрата Степана Дзюбини.....	52

Л и с т о в н і в і д г у к и

Марія Прокопець. Всечесному о. митр. Степану Дзюбині у День Визначного Ювілею 90 - річчя з дня народження та 65-х роковин священства – присвячую.....	56
2. о. митр. Степан Дзюбина. Проповіді	59
о. С. Дзюбина. Від автора	60
3. Павло Пундій. Українські лікарі – Книга 2	61
Михайло Козак-член редколегії	61
Борис Білинський. Довідник „Українські Лікарі–2”.....	62

Михайло Козак. УЛТ у Польщі.....	63
Михайло Козак. II наукова конференція Українського Лікарського Товариства у Польщі (1992).....	66

Л и с т о в н і в і д г у к и

Д-р Павло Пундій. До Михайла Козака	70
4. Михайло Козак. Зїзд Перемишлян	71
Михайло Козак. Від редактора	72
Д-р Юрій Стабішевський. Вітальне слово	74
Михайло Козак. Вітальне слово	75
5. Михайло Козак. У пошуках правди	78
Михайло Козак. Від редактора	79
Михайло Козак. Вступне слово	80
6. о. Михайло Вудкевич. Життєвий шлях до священства	81
Михайло Козак - редакційне опрацювання.....	81
о. кан. Михайло Вудкевич. Від автора	82
Михайло Козак. Від редактора	82
7. Володимир В'ятрович. Сотенний „Бурлака”	85
Михайло Козак - член редколегії.....	85
Володимир В'ятрович. Від редактора	86
8. Богдан Гук. Чужинче, іди скажи Україні	89
Михайло Козак - член редколегії	89
Богдан Гук. Про пам'ять приречених на забуття	90
Михайло Козак. Гребенне	97

Р е ц е н з і ї

Анатолій Русначенко. На пам'ять і поминання (Реєстри пам'ятників: Холмщини, Підляшшя, Лемківщини, Надсяння)	99
Анатолій Ситник. „Скажи Україні...”. Поважний внесок до мартирології українців у Польщі	101
Іван Пасемко. Одісея Української Національної пам'яті в Польщі	102

9. Михайло Козак. Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх	108
/м. к-к/. Руїна УГКЦ в зах. частині Перемиської	
спархії, яка знайшлася в Польщі	110
о. д-р Августин Баб'як. Передмова	112
Михайло Козак. Від автора	113
Мар'ян Білий. Наслідки акції „Wisła” в Перемиській	
спархії УГКЦ	117

Р е ц е н з і ї

Д-р Анатолій Русначенко. На пам'ять і поминання	121
о. Богдан Панчак. Час говорити	122
Богдан Гук. Жертви священників Перемиської	
спархії УГКЦцеркви	124
Анатолій Ситник. „Скажи Україні...” Поважний	
внесок до мартирології українців у Польщі	125
Микола Галів. Виставлений рахунок Української	
Католицької Церкви в комуністичній Польщі	127
Степан Заброварний. Зберегти пам'ять про мучеників	129
Микола Зимомря: Нездоланна сила правдивої віри	
українських пастирів	130
Ольга Ковельська. Пом'яни, Господи, душі	133
Нестор Чорній. Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх	135
Михайло Герасимович. Пом'яни, Господи, душі	138

Л и с т о в н і в і д г у к и.....139

Роман Матвійчина, Польща	Іван Лешко, Польща
Мирослав Вербовий, Польща	Омелян Цилюпа, Канада
Єп. Петро Крик, Німеччина	Микола Галів, США
Д-р Августин Баб'як, Франція	Олександр Рибалко, Україна
Микола Галів, США	Могилевська Надія, Україна
Микола Дупляк, США	Евген Місило, Польща
о.Богдан Панчак, Польща	Омелян Соколич, Польща
Йосиф Бак, Польща	Д-р Ярослав Грицков'ян, Польща
Богдан Кебуз, США	Марія Погранична-Турів, Англія
Василина Саламон, Польща	Степан Кікта, США
Мирон Кертичак, Польща	Василина Саламон, Польща

Орест Колтунюк, США	о. Степан Жигало УПЦ КП, Україна
Лист з Дрогобицького державного педагогічного університету ім.І. Франка	
Лист з Кіровоградського державного педагогічного університету	
ім. В. Винниченка.	
Стефан Левчик, Польща	Іван Сич, Україна
Іван Златокудр, Польща	Богдан Лех, Австралія

П р е з е н т а ц і ї

Південно-Східний Науковий Інститут	147
Південно-Східний Науковий Інститут	148
Комплекс українських шкіл ім. М. Шашкевича у Перемишлі	149
Богдан Гук. Доторк злого -Розмова з М. Козаком, автором книжки „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”.....	151
10. Ольга, Василь і Богдан Підгірні, Катерина Козак	
– автори „З’явління”	156
Пророчі слова Владики	157
Місця Культур Пресв’ятої Богородиці з Чудотворними	
Іконами	158
Катерина Козак. Вступне слово	159

Р е ц е н з і ї

Ярослава Демко. Книжка „З’явління” заслуговує бути у вашому домі.....	162
Ігор Горків. Магістерська праця про місця культу Божої Матері	165

Л и с т о в н і в і д г у к и. 167

Володимир Шагала, Словаччина
о. Богдан Панчак, Польща
Марія Турів, Англія

П р о щ і

М. Козак і Б. Підгірний. Прощі на Святу Гору	
З'явлення (1995–2012)	168
Катерина Козак. Довершені мрії і задуми	172
Катерина Козак. Парафіяльна піша проща на гору	
З'явлення в час посвячення новозбудованої	
церкви 15.08.2008 р.	173
Оголошення і програма для І пішої прощі	174
Катерина Козак. Свято на З'явлінні	175
Сестри Службниці НДМ в дорозі	
на Св. Гору З'явлення	179
Піша проща на Св. Гору З'явлення (2011 р.)	180
 11. Михайло Козак. Минуле і сьогодення	
Кобильниць Волоської і Руської	181
Єп. Петро Крик. Слово Владики	183
Михайло Козак. Схема сіл Кобильниці Руської і Волоської	184
Михайло Козак. Від автора	185

Р е ц е н з і ї

Наталія Кравчук. Пам'ять сіл	188
Віктор Ідзьо. Минуле і сьогодення Кобильниць	
Волоської і Руської	190
Катерина Козак. Щоб пам'ять зберегти для	
прийдешніх поколінь	193
Микола Дупляк. Про долю двох українських сіл на Закерзонні	195
Петро Коваль. Книжка про два типові села Надсяння	198

Л и с т о в н і в і д г у к и..... 203

Яромир Козак, Канада,	Ярослав Грицков'ян, Польща
Анна Гнатюк, Польща	Проф. Степан Шевчук, Україна
Андрій Ожеховський, Польща	Марія Турів, Англія
Іванна Пшеп'юрська - Машак, Англія	ССНДМ Оля Дикий, Польща
Dr. Rainer Berg, Німеччина	Єп. Петро Крик, Німеччина
Валентина і Оксана Пона, Франція	Федорович Іван, Україна

M.G. Bezценne źródło informacji.....	208
--------------------------------------	-----

12. Михайло Козак. Невтомний душпастир	
о. кан. Володимир Боровець	211
Таня Боровець – Рудзік. Переднє слово	212
Шлях по сибірських просторах о. кан. В. Боровця (карта)	216
Михайло Козак. Від автора	216

П р е з е н т а ц і я

Богдан Гук. Священик сильніший від Сибіру	
та депортації 1947 року	219

Р е ц е н з і ї

Петро Коваль. Біографія Мужа нескореного духа	221
Микола Дупляк. Невтомний душпастир	223
Віктор Ідзьо. Невтомний Душпастир	
о. кан. Володимир Боровець	227
Петро Шкраб'юк. Він працював пліч о пліч з Василіянами	230
Михайло Шумада. Бурхливий час українського відродження	
в ПНР у спогадах очевидця	232

Л и с т о в н і в і д г у к и..... 234

Єп. Петро Крик, Німеччина	Марія Погранична-Турів, Англія
Михайло Щумада, Польща	Микола Дупляк, США

13. Михайло Козак. Гребенне в Другій світовій війні	236
Богдан Якимович. Мартиролог українського села Равщини	238
Анатолій Русначенко. Слово про книжку	243
Михайло Козак. Слово від автора	245

Р е ц е н з і ї

Марія Паньків. Тут правда про велику кривду	248
Богдан Гук. Дерев'яна вічність Гребенного	250
Микола Дупляк. Монографія про рідне село Гребенне	252
Мирослав Іваник. Щоб безслідно не канули у забуття	257
Ярослав-Радевич Винницький. Гребенне в II Світовій війні	258
Володимир Бадяк. Про українські села на Закерзонні	260
Михайло Лесів. Про Гребенне та його мешканців в часі воєнно-окупаційного лихоліття	262
Петро Коваль. Важлива документальна публікація	266

Л и с т о в н і в і д г у к и..... 274

Андрій Ожеховський, Польща	Михайло Шумада, Польща
Петро Коваль, Польща	Ярослав Андрух, Польща
Іван Купич, Польща	Ярослава Демко, Канада
Микола Дупляк, США	Мирослав Іваник, Канада
Олег Вайда, Україна	Д-р габ. Ярослав Сирник, Польща

14. Володимир Пайташ. Перемишль відгомін минулого (спогади)	278
Микола Зимомря. Нехай горить вогонь любові, або „Горі Серця”. Слово про В. Пайташа	280

Р е ц е н з і ї

Михайло Лесів. Володимир Пайташ і Перемишль	286
Леся Храплива – Щур. Книга надзвичайної людини	289
Богдан Гук. Сіяч Співу	291

Л и с т о в н і в і д г у к и.....292

Андрій Ожеховський, Польща
Марія Онисько, Україна

Мирослав Олійник, Польща
Орест Дзюбан, Україна
Ольга Ласка, Польща

15. Іван Назврович. Спогади з мого минулого життя. 100-літній Ювілей від Дня Народження 295

Л и с т о в н і в і д г у к и

Оля Міщишин-Кобеляк. Наш найдорожчий Вуйку	296
Роман Голубович. Слово про Івана Назаревича.....	298
Михайло Козак. Біографічна записка про Івана Назаревича.....	298
Заслужені грамоти.....	300

Р о з д і л ІІ

Хроніки подій і спогадів

Події.....	309
1. М. Козак. І Медичний семінар.....	309
2. М. Козак. ІІ Медичний семінар	309
3. М. Козак. ІІІ Медичний семінар.	309
4. М. Козак. ІV Медичний семінар.....	309
5. М. Козак. Українські класи при польському Загальноосвітньому ліцею у Перемишлі /1957-1964/	310
6. Микола Новосад. Увіковічення драми українського населення Закерзоння 1947-х років	312
7. Михайло Козак. Відгуки про акцію „Вісла” в літературі і засобах масової інформації.	313
8. Михайло Козак. Хорова, театральна і музична діяльність В.Пайташа у Перемишлі в 1957-1964 рр.....	328
9. Катерина Козак. 20-літній Ювілей Християнської Марійської Дружини при Арх.сп. Соборі у Перемишлі	332
10. Михайло Козак. Воля Володзька /1945-1947/ – місце зберігання пам’яті	341

Спогади.....	342
1. Зиновій Сtimiрович. Ув'язнена молодість	342
2. Іван Сулим. Із Журавців до Явожна	344
3. Іван Гусечко. Так гинули повстанці за Україну	344
4. Михайло Назар. Доля села Вербиці.....	345
5. Григорій Кузьм'як. Присуд моєї долі.....	345
6. Андрій Попович. Молодість за ґратами	346
7. Катерина Піпко. Спогади минулих літ	347

Р о з д і л ІІІ

Публіцистика.	351
1. Публіцистична діяльність	351
2. Огляд публіцистичного доробку	
упродовж 1957–2012 рр.....	352
3. Замість післяслова: хроніка подій.	355
4. З родинного фотоархіву.....	365
80 – ліття з дня народження Михайла Козака.....	365
70 – ліття з дня народження Катерини Козак.....	368
50 – ліття подружнього життя.....	370
5. Наші батьки	371
Ми - батьки.	373
Наші діти	374
Наші внуки.	375
6. Перші кроки у пошуках науки.....	376
7. Наше сьогодні (Йордан 2013).	376
8. Читачеві.	377
Іменний покажчик.	379

Пояснення скорочень

/м.к-к/	- Михайло Козак
УСКТ	- Українське суспільно-культурне товариство
НС	- Наше Слово
ОУП	- Об'єднання Українців у Польщі
НД	- Народний Дім
ТУНД	- Товариство Український Народний Дім
СУПіР	- Спілка українців-політв'язнів і репресованих
ОЛП	- Об'єднання Лемків у Польщі
ОЛК	- Об'єднання Лемків Канади
ПСНІ	- Південно-східній науковий інститут
УА	- Український Архів
СУ	- Союз Українок
УВТ	- Українське Вчительське Товариство
УГКЦ	- Українська Греко-Католицька Церква
ЧСВВ	- Чин Святого Василя Великого
ССНДМ	- Сестри Службниці Непорочної Діви Марії
УАПЦ	- Українська Автокефальна Православна Церква
УХБ	- Українське Християнське Братство
УБНІ	- Український Богословський Науковий Інститут
РП	- Республіка Польща
ПНР	- Польська Народна Республіка
МУБП	- Міністерство Уряду Громадської Безпеки
УБ	- Уряд Безпеки
ВП	- Військо Польське
МО	- Міліція Обивательська
ОРМО	- Охотніча Резерва Міліції Обивательської
ВОП	- Військо Охорони Пограниччя
ВСР	- Військовий Районовий Суд
АК	- Армія Крайова
УСЦ	- Уряд Цивільного Стану
СРСР	- Союз Радянських Соціалістичних Республік
НКВС	- Народний Комісаріат Внутрішніх Справ
ЛБ	- Літопис Бойківщини
УМКС	- Університет Марії Кюрі-Склодовської
УРСР	- Укр. Радянська Соціалістична Республіка
ЦК КПРС	- Центральний Комітет Ком. партії Рад. Союзу

ГУЛАГ	- Головне Управління Трудових Таборів
ЧА	- Червона Армія
ОУН	- Організація Українських Націоналістів
УПА	- Українська Повстанська Армія
СКВ	- Сільські Кущові Відділи
УГА	- Українська Галицька Армія
УСС	- Українські Січові Стрільці
УЛТПА	- Укр. Лікарське Товариство Півн. Америки
УЛТуП	- Українське Лікарське Товариство у Польщі
СФУЛТ	- Світова федерація укр. лікар. товариств
СфУЖО	- Світова федерація укр. жіночих організацій
США	- Сполучені Штати Америки
НЙ	- Нью Йорк
НАН	- Національна Академія Наук
НТШ	- Наукове Товариство ім. Шевченка
СКУ	- Світовий Конгрес Українців
ВКР	- Всесвітня Координаційна Рада
ЦДІА	- Центральний Державний Історичний Архів
АГКБ	- Архівалія Греко-Католицьких Бібліотек
УІТ	- Українське історичне товариство

Микола Зимомря

Передмова

ХТО БОРЕТЬСЯ, ТОЙ СПРОМОЖНИЙ ПЕРЕМОГТИ

Одного разу в часі розмови Михайло Козак звернув мою увагу на статтю професора Дмитра Степовика про визначного українського художника Миколу Бідняка (1930-2000). Відомий вчений сучасної України, власне, провідний мистецтвознавець, філософ і богослов, у статті „Митець від Бога” слушно зазначає: „Той, хто не бореться, не отримує вінка перемоги”. Адже Микола Бідняк творець неповторної ікони „Чорнобильська Богоматір” (1992) був від 1945 року без обох рук, а малював з допомогою уст! І став знаним митцем в усьому світі. Його роботи експонувалися в Києві й Женеві, Парижі й Римі, Брюсселі й Афінах, Стамбулі й Токіо, Стокгольмі й Відні, Бомбеї та Львові. З такою славою світового рівня він був справедливо удостоєний 1995 року Державної премії України імені Тараса Шевченка. Дмитро Степовик (тут доречно згадати фундаментальну працю Миколи Тимошика „Дмитро Степовик. Життя й наукова діяльність”. – Київ, 2008, 650 с.) пристрасно запитує про те, „чи здатний наш сучасник на щось більше, ніж співчуття та захоплення?”. Однак добре, що захоплення викликає нерідко розважне почуття благодатного настрою.

Не раз і не два мені доводилося переконуватися: бути у родинному колі Катерини та Михайла Козаків означало мати постійне відчуття комфорту. Все навколо здавалося безпечним, як у новій криївці. Щоправда, як подекують очевидці, її невеличкі сіни нагадували про те, що вона тимчасова. Натомість хатинка моїх гостинних добродіїв завжди постає для мене надійною благодатною оазою.

У куточку - білий, як березневий сніг, бюст великого митця Михайла Паращука, творця величного пам'ятника Адаму Міцкевичу на львівському майдані. Ось, що впадає в око, коли поклонитися порогам їхньої „світлиці” в Перемишлі. Це - їхній світ, огорнутий любов'ю. А ще – прихильністю до інших. Коли б не навідався, завжди побіля дверей Михайло Козак. Лагідно усміхнений. Він – стрункий, як ясень, що зростає біля церкви у моєму рідному селі Голятин. У білій сорочці. З краваткою. Таке враження, що господар чекав на чергового відвідувача. І так завжди. По хвилині він

спокійним, голосом промовляє до дружини Катерини: „Маємо гостей!”. І господиня, ні, не з кухні, а від письмового столу, натхненно вітає своїм традиційним – „Слава Ісусу Христу!”. Добігла думка комп’ютерним рядком і пані Катерина вже замикає трійцю. Гостинець? Він спозаранку готовий. Отак хочеться, не затинаючись, бути щасливим у їхньому колі. Хоч Доля кличе в далеку дорогу. Що ж, якою б вона довгою й сподіваною не була, а все ж їхнє напутнє слівце кортить почути.

Так склалася традиція упродовж тривалого часу, що розпочався для мене 14 жовтня 1993 року. Тоді мені судилося пізнати цю славну родину... У цьому сенсі відчуваю розгубленість, бо прагну повести мову, у першу чергу, про Михайла Козака. Однак, без сумніву, це тільки ілюзія, бо вони творять одну цілісність, як креміль. Та це й не дивно: на їхньому калиновому мості життя – біля п’ятдесят літ. Стільки минуло від весільного вінка, який об’єднав молодих і вродливих. До того ж цього року вони святкують особливий ювілей - їй стільки, як є, а йому - на десять весен більше...

Михайло народився не тоді, коли записано у всіляких документах. Так складається у багатьох людей, які мають справжню, себто біологічну, й писану дату народження. На те є найрізноманітніші причини.

Михайло побачив світ у мальовничій місцині Гребенне, що на Равщині. Це сталося 3 вересня 1930 року (за паспортом значиться 30 вересня 1932 року). Подейкують, що дитя одразу заплескало в долоні. Колиска, виплетена з верболозу, звісно, не була шита з оксамиту, а солома тупо впиалася в тіло. Молода мати – Ксеня Козак (1909-1984; з хати – Печінка) радувалася третій дитині. Загалом родині Григорія Козака (1901-1976) судилося мати п’ятеро дітей. Але два сини – Павло та Роман - відійшли з-поміж живих в ангельському віці. Залишилися старша сестра Марія та молодша – Ганна, а ще – п’ять моргів землі, на якій трудилася від ранку до вечора мирна родина. Хто знає, що роїлося у Михайликовій душі, коли хлопчиком обходив такі присілки й околиці Гребенного, як Ялинка, Буковинка, Божики, Гораї, Піньки, Забарани, Чернобаї, Запотік, Заріка, і Задвір.

Маю припущення, що виняткова пам’ять, яку дарував Господь Бог Михайлові, утверджувалася саме за дитячої пори. Тоді пізнав красу різдвятих і великодніх свят, багатих традицій, обрядів і звичаїв. Адже все це переносилося на батьківське обійстя, де під час Святвечора „дідом” був сніп жита, а „бабою” – в’язанка соломи. До речі, доволі простору хату – з трьома вікнами – збудував 1882 року прадід Роман Демків. Вона збереглася й досі, хоч і вросла з лівого боку в землю. Тут сходилися зимовими вечорами старші й молодші жінки з куделями й пряжею, невпинно співаючи у трудовому процесі незабутніх веселих і сумних пісень. То й були перші його уроки, що від першого вересня 1936 року продовжилися в школі села Гребенне. По трьох роках розпочалася війна, нечувано страшний танець

зі смертю. Правда, гинули прості люди, бо верховоди тільки верховодили цим танцем... Таким чином, Михайло отримав свідоцтво про успішність за 1939-1940 навчальний рік, на якому містився герб Радянської України та знак Народного комісаріату освіти УРСР.

Та радості було обмаль, бо тільки за неповних двох літ було підступно арештовано тридцять юнаків-односельчан, тринадцять страчено у застінках катівні НКВС у Львові, п'ятдесят двох було мобілізовано до лав Червоної армії, з чого шістнадцять пропало безвісті, а чотири родини вивезено до Сибіру. Це примітне зізнання міститься у цінних спогадах Михайла, написаних ним 1 липня 1998 року. Біда з бідой, а життя продовжувалося.

4 липня 1944 року він отримав шкільне свідоцтво про завершення семирічної народної школи з українською мовою навчання у містечку Рава Руська. За таких умов й формувалася світоглядна позиція – бути на боці рідного народу. Цьому сприяла велика самоосвіта, читання книжок з читальні „Просвіти”. Чи варто про все писати, бо надто все прочитується з проекцією на тривоги й випробування, які судилося пережити. Хіба було легко отримати ще одне свідоцтво про закінчення школи шляхом екстерну? – успішне заочне навчання в Ольштинському загально-освітньому ліцеї, відтак на дворічних університетських підготовчих курсах в Торуні.

А далі були відкриття нового й незнаного, напів-відкритого й міцно зачиненого для ока. Пересторогою була й батькова доля, яку вдалося зустріти у сліпих стінах концтабору в Явожні... Та щастя було на Михайловому боці, бо до Гданської політехніки його прийняли без іспитів. Відстань до батьків, які пережили жорстоке виселення з рідної хати на „землі одзискані”, рівнялася 120 км. Головне – завдяки зустрічі з такими людьми, як о. митрат Василь Гриник, Олена Вальківська і її дочка Ая Мацігановська, Христина Цейко, Павло Кремінський, міцніла зболена душа й випростовувався хребет непокори.

Не зблідне у пам'яті участь у роботі першого з'їзду УСКТ, що відбувся у Варшаві від 16 до 18 червня 1956 року. Відлига, що настала з приходом до влади Микити Хрущова та його критики культу Сталіна, спричинила (зрозуміло, в уяві вдумливих) сяку-таку можливість діяти, щоб розбудити зі сну передусім діяльних українців. До них належали, окрім вище названих, Богдан Яценко, Іван Тимчина, Теодор Бабій, Андрій Ментух, Теодор Дуркевич і Мирослав Смолій, (Гданськ), Мирослав Трухан, Степан Заброварний, Ольга Ласка, Йосиф Бак, Іван Душкевич, Іван Королівський, Микола Новосад та автор цієї книжки Михайло Козак (усі вони жили у Щеціні) а також Олександр Колянчук з Ольштина і Ярослав Грицков'ян з Кошаліна. До речі, Козака і Грицков'яна було делеговано на Світовий фестиваль молоді, що відбувся 1957 року в Москві. Тут припало особисте знайомство з українськими письменниками: Романом Іваничуком,

Миколою Петренком, співочим тріо сестер Байко і Анною Галею Горбач. Це спонукало до нових задумів. Вони мали міцну основу, бо 28 червня 1957 року Михайло Козак отримав диплом про закінчення Гданської політехніки.

Набутий фах покликав молодого й обдарованого інженера до Щеціна, де працював тридцять три роки. У цьому місті, що розляглося на берегах Балтійського моря, розгорілося багаття українського інтелектуального життя. Його душею був Мирослав Трухан (1923-2012), одержимий працею в ім'я України. В його особі маємо талановитого публіциста, майстра фейлетонного жанру та вченого.

Михайло Козак ніколи не розлучався з книжкою. Тому й не дивно, що він заочно закінчив ще й математично-природниче відділення у Вишій Педагогічній Школі у Щеціні, отримавши у червні 1976 року диплом магістра. Хоч його спеціальність безпосередньо не в'язалася з явищами літератури, історії та мистецтва, а все ж треба підкреслити: такий гуманістичній орієнтації, яку має Михайло Козак, позаздрив би не один культурознавець! Його доробок, а це – біля 15 книжкових видань, поза всяким сумнівом, заслуговує на увагу.

Йдеться про низку як оригінальних, так і упорядкованих ним, або в співавторстві з дружиною Катериною, видань. З-поміж них прагну виокремити такі позиції, як: праці о. митрата Степана Дзюбини „І стверди діло рук наших” (Варшава, 1995, 536 с.), „Проповіді” (Львів, 1997, 198 с.), біобібліографічний довідник „Українські лікарі” (Львів-Чикаго, 1996, кн. 2, 448 с.), збірники „З'їзд Перемишлян” (Перемишль-Львів, 1997, 160 с.), „У пошуках правди” (Перемишль, 1998, 192 с.), спогади о. Михайла Вудкевича „Життєвий шлях до священства” (Львів, 1999, 104 с.), розповідь про Володимира Щигельського „Сотенний Бурлака” (Львів, 2000, 148 с.), альбом „Чужинче, іди скажи Україні” (Перемишль, 2001, 256 с.), „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх” (Перемишль- Львів, 2002, 278 с.), „З'явління” (Перемишль, 2005, 150 с.), „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” (Перемишль, 2006, 302 с.), „Невтомний душпастир о. кан. Володимир Боровець” (Перемишль-Щецін-Львів, 2007, 219 с.), „Гребенне в Другій Світовій війні” (Перемишль, 2010, 306 с.), Спогади Володимира Пайташа „Перемишль. Відгомін минулого” (Перемишль, 2011, 450 с.), „Спогади з мого минулого життя” – 100-літній Ювілей від Дня народження Івана Назаревича – (Перемишль, 2012, 92 с.) та ін.

Ось, зокрема, кілька важливих акцентів, що, на моє переконання, особливо прислужаться читачеві. Ці праці мають свою логіку упорядкування. Тут подані тексти за схемою: первинну своєрідну частину складають ті видання, до яких автори мають безпосередню причетність. Власне, як орієнтаційні опори структурного характеру. Кажу про причетність, бо в особі Михайла Козака добре поєднуються різні іпостасі, а саме –

автора оригінальних студій, упорядника й редактора праць інших авторів, невтомного шукача, записувача й збирача матеріалів.

Варто б згадати й такі книжки, як, наприклад: „Ув’язнена молодість” Зеновія Стамировича (Щецін, 1985), „Із Журавців до Явожна” Івана Сулими (Торонто, 1990), „Так гинули повстанці за Україну” Івана Гусечка (Торонто, 1991), „Молодість за ґратами” Андрія Поповича (Грушовичі, 1995), „Спогади молодих літ” Катерини Піпко (Перемишль, 1995), „Присуд моєї долі” Григорія Кузьм’яка” (Перемишль, 1995),

„Українські класи при польському загально-освітньому ліцею у Перемишлі 1957-1964 рр.” (Перемишль 1995), „Хорова, театральна і музична діяльність В. Пайташа у Перемишлі в роках 1957-2007” (Перемишль, 2007). „Воля Володзька (1945-1947) – місце зберігання пам’яті” (Перемишль 2012), і ін.

Вже цей перелік показує на багату площинність наукових і дослідницьких зацікавлень Михайла та його незмінної помічниці й порадиниці дружини Катерини. Власне, іноді й важко розрізнити, чиї уподобання на першому місці. Та, може, й нема потреби шукати вододіл. Адже від 18 квітня 1963 року, за Божим благословенням подружжя об’єднує дивовижне почуття ліктя, подячного слова й потужного чину!

Хто пізнав Михайла Козака, той знає: йому судилося Дружина з великої літери. Вона народилася 25 січня 1942 року в родині Катерини і Константина Федиків, які мешкали в Кобильниці Волоській, що на Любачівщині. Тут припало її навчання у місцевій школі, а відтак воно продовжувалося у княжому граді Перемишлі. Катерина і нині охоче згадує княже місто, Перемишль, де в ліцею їм. Ю. Словацького промайнули чотири весни 1957-1961 рр. Вона з добрим напутнім словом своєї улюбленої вчительки – наставниці Елізи Панчак вступила на відділення української філології Вчительських студій у Щеціні (1961-1963). Саме тут Доля подарувала Катерині й Михайлові гармонію подружнього життя.

За благословенням Божим у них появились діти – доня Олександра та син Яромир. У Щеціні Катерині промайнуло двадцять п’ять літ її трудової діяльності, а саме у стінах спеціальної школи для дітей з ослабленим слухом, власне, від 1964 року до часу виходу на заслужену пенсію. Примітно, що у 1974–1978 рр. Катерина завершила магістерські студії з педагогіки у Вишій Педагогічній Школі у Щеціні. Звісно, професійна праця не була перешкодою, коли йдеться про її захоплення громадськими справами. Адже це було так потрібно для тих, хто був насильно виселений з рідних земель у рамках акції „Вісла”. Це була також своєрідна наука для всіх, щоб відродитися і „встати з колін”.

Що ж, були й тривоги, були й радощі. Доня Олександра була студенткою Музичної Академії в Гданську, а син Яромир навчався мистецтву архітектури

в Щецинській Політехніці. Однак на хвилі еміграційних збурень у 1980-х роках вони емігрували в Канаду, де проживають і до нині. Вони – з досвідом праці для блага української громади – продовжують і там традицію батьків.

Олександра в Канаді організувала тріо „Лілея”, яке випустило платівку і касету з українськими піснями у власному аранжуванні. Вона завжди у гущі дієвих, там, де треба організувати різноманітні заходи, приміром, дитячі українські фестивалі „Молодих талантів”. Адже тут гуртуються діти шкільного віку з обдаруванням – музичним, артистичним тощо. Чи ж не цікавий горизонт очікування? Невдовзі внучка Надія Кобеляк розпочала співати пісні власної композиції на українських сценах Канади і Америки.

1990 рік був знаменним для Катерини і Михайла Козаків – вони повернулися до міста над Сяном – Перемишля. За тієї доби Україна стала незалежною. У Перемишлі відроджувалася українська церква, українська школа ім. М. Шашкевича. Наче метафоричний знак: відкривалися двері Народного дому, животворили нові інституції, які пожвавили духовні запити українців. Не буде перебільшенням, коли сказати: Катерина Козак є серцем у Божих справах церкви та тих устремлінь українського народу, які животворять у місті над Сяном.

Як буде на те інша нагода, то можна й віддати „Богу Боже, а кесарю – кесарево”, тобто заслуговують окремої розмови обидва співавтори книжки „На життєвій стежині”. Але у нинішньому контексті розмови про це видання, власне, на відстані серця хочу міцно наголосити: автори досягнули рівень святого діла, коли дійшли висновку про необхідність публікації уміщених позицій. Щиро рекомендую читачеві з трепетним розумінням ознайомитися з пропонованими матеріалами. Зрозуміло, тут і там впаде в око, може, та чи інша словесна сполука, яку можна б подати в іншому ракурсі, щоб звучала інакше. Однак не йдеться про формалізовані ознаки, а радше про глибинну щирість дійства в ім’я життєвого поступу.

Перебільшення не буде, якщо дійду висновку: Михайло володіє тією інтуїцією, яка переконливо розгортається у процесі його роботи над фактом, тобто від нього до події, а відтак ширше – до осмислення розгалуженої хроніки. Вочевидь, повсюди вірною помічницею виступає дружина Катерина. Він не тільки почасти усвідомлює це, але й постійно наголошує: „Дружина знає про це краще ...”. І так видається: ні, це не позірне запевнення, а радше – істинна відкритість на те, що може бути праведним.

Михайло знає достоту, що спокус навкруг чимало, а тому не переплутати б кольори, коли її ініціація збагачує його чисто жіночою мудрістю. Окремі миттєвості нагадували мені образ „українця в Польщі”, виписаного Володимиром Марчаком...

Аргументовано змістовним причинком служать і численні відгуки про названі вище публікації, рецензії, листи читачів, що містять нерідко

несподівано цікаві враження від прочитаного. Заслужують на увагу передмови справжнього духівника Степана Дзюбини (1913-1998), який жив і творив у світлі Мойсеевого псалму-молитви: „...І стверди діло рук наших; стверди його – діло рук наших!“. До речі, пригадується зустріч із о. митратом, що припала на третє серпня 1995 року в Перемишлі. Зрозуміло, вона сталася завдяки ініціативі подружжя Козаків. Тоді на титульну сторінку „Спогадів” лягли адресовані мені промовисті рядки дарчого напису, який однозначно потверджував його неповторну авторську радість. Згодом, 12 липня 1998 року, а саме на свято Петра й Павла, мені випала спільна із о. Степаном Дзюбиною поїздка до Криниці. У легковіку о. Мирона Михайлишина точилася незабутня розмова, хоч для мене це був самотній монолог з боку о. митрата. Все свідчило про те, що о. Степан Дзюбина як душпастир не мав відчуття виснаженості. Справді, він несподівано жваво оповідав про випробування, що припали на історію Української Церкви в ХХ столітті. Наголошую на цьому тільки тому, що подружжю Козаків належить подякувати за їхню безкорисливу співпрацю з автором названих мемуарів.

З-поміж ґрунтовних рецензій і лаконічних відгуків, які розкривають сутність „Спогадів” о. митрата Степана Дзюбини, прагну виокремити матеріали, що належать перу Богдана Гука „Наука про повстання з колін”, Михайла Лесіва „Спогади. І стверди діло рук наших”, Казімежа Подласького „Українські гіркі смутки”, Ярослава Стеха „І стверди діло рук наших” або роздуми над легендарним життям і творчістю о. митрата Степана Дзюбини”.

Поза всяким сумнівом, читач не обійде виступи Юрія Стабішевського, Володимира В'ятровича, Анатолія Русначенка, Анатолія Ситника, о. Августина Баб'яка, Мар'яна Білого, о. Богдана Панчака, Миколи Галіва, Степана Заброварного, Ольги Ковельської, Нестора Чорнія, Михайла Герасимовича, Мирослава Вербового, Євгена Місила, Ярослава Грицков'яна, Івана Златокудра, а також архієпископа Івана Мартиняка та владики Петра Крика. Особливо ґрунтовну рецензію на фотоальбом „Чужинче, іди скажи Україні” написав відомий науковець з Києва, уродженець Дрогобиччини Іван Пасемко „Одіссея Української Національної пам'яті в Польщі”. Це стосується і розлогої передмови доктора історичних наук Богдана Якимовича до книжки „Гребенне в Другій світовій війні” „Мартиролог українського села Равщини”.

Зрозуміло, на особну увагу заслуговують публіцистичні та науково-популярні й дослідницькі виступи Михайла Козака. Для нього пріоритетною є інформація, що спонукає глибше орати мало вивчені або недосліджені досі пласти з проекцією на історичне минуле українського народу, його культуру та природне право мати устремління вільно жити на рідних землях. Майже так, як на сторінках славетного роману „Боротьба за право” Карла Еміля Францоza (1848-1904), одного з кращих творів на українську тематику у

світовому письменстві. Адже подібну інформацію не можна штучно відтяти від її носія, носія з його визначальними ідентифікаторами – мовою, звичаями, традиціями.

Цей документ – скромна винагорода за натхненну працю, що в усі чотири пори року нагадує про мотив творення, власне, з ефектом напруженого очікування вічного щастя для рідного народу.

Власне, відтяти можна, але це – злочин, що полишає навіть у наступних поколіннях незагоєні рани... Тому він невтомний у пошуках фактів, які дають безперервне (а не перервне!) уявлення про сліди історичної пам'яті. Це найбільш характерне для таких помітних праць Михайла Козака, як „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”, „Гребенне в Другій світовій війні” та „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської”. Тому й закономірно, що саме ці публікації удостоїлися одностайно високої оцінки з боку критики.

Що ж, кожна його дія керована совістю. А звідси – мотивація творити та утверджувати високі цінності поміж близькими й далекими людьми.

Відрядно, що Кіровоградський інститут регіонального управління та економіки нещодавно присвоїв Михайлу Козаку звання Почесного професора, зокрема, за вагомі заслуги у справі вивчення історичного минулого українського народу.

Микола Зимомря - доктор філології, професор
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана
Франка, член Національної спілки письменників України

Від автора

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

Віддаємо у Твої руки нашу чергову книжку і просимо прийняти її як винятковий, особистий подарунок. Надіюсь, що вона збагатить Твої знання і допоможе розібратись у перипетіях польсько-українських взаємодій ХХ століття.

У цій книзі зберігається відбиток нашої життєвої стежини.

За час, який так швидко минає, ми причадили до:

– 50 років спільного життя,

– 70 років з дня народження Катерини, супутниці спільної мандрівки,

– 80 років з дня мого народження.

Ці дати є поважною підставою для підбиття підсумків нашого пройде-ного життєвого шляху.

Коли наші діти Олександра і Яромир виїхали до Канади, ми вирішили повернутись на рідну землю зі Щеціна. Щоб наше життя виповнити змістом, ми всеціло посвятилися громадській праці для збереження національної, культурної і духовної спадщини, а перш за все, збереження пам'яті про ті події і тих людей, яких зустріли на нашому шляху. Вони поміщені у I Розділі.

1. Першим був о. митрат Степан Дзюбина. Наше знайомство з ним від празничних святкувань у Білому Борі продовжувалося і в Перемишлі. Отець Митрат зберігав пребагатий архів з часів відроджування нашої Церкви у Польщі. Він дуже любив ділитися своїми спогадами. Ми з дружиною радили Йому, щоб цей архів зберегти і видати його окремою книжкою. Ми радо погодилися в цьому допомогти. Праця вимагала багато зусиль і часу. Ця ідея знайшла своїх послідовників, і вже у 1995 р. з'явилася цінна книга „**I стверди діло рук наших**” про історію нашої Церкви у Польщі після акції „Вісла”.

2. Активність о. митр. Степана Дзюбини в громадському житті українців у Польщі, спонукала нас зібрати Його важливі проповіді і також видати друком. Отець на це радо погодився. „**Проповіді**” о. митр. С. Дзюбини стали необхідними посібниками для молодих священників у початках свого душпастирства на парафіях.

3. У 1988 р. їдучи до Риму на Ювілейні святкування 1000-ліття Християнства в Україні, я зустрів у Відні д-ра мед. наук Павла Пундія, відомого архівіста української медицини в Чикаго, який брав участь в черговій конференції Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ).

Ми заізналися і між нами уклалася співпраця на довгі роки. Наші лікарі, зібравшись на IV Медичному Семінарі в 1989 р. у Щеціні, вирішили заснувати Українське Лікарське Товариство у Польщі (УЛТуП). Воно стало асоційованим членом СФУЛТ-у. Мене покликано до редакційної колегії Бібліографічного довідника лікарів діаспори „Українські Лікарі - Книга 2”, у якому поміщено інформацію про 94 українських лікарів з Польщі.

4. 1994 рік у Перемишлі став помітним і важливим в житті тих перемишлян, які „тоді проживали у місті, а також тих, яких доля розкинула по світах. Подією був „З'їзд перемишлян, 23-26 червня 1994 року” як перший, після закінчення війни і депортацій українського населення з рідних земель. Ідея організувати З'їзд перемишлян у Перемишлі зародилася в Торонто у Канаді. Головою відділу в Торонто організації „Земляцтво Перемищина”, був тоді перемишлянин Андрій Чорний. Він підготував З'їзд Земляцтва. Виринуло питання, чи не скликати цей З'їзд саме у Перемишлі? Так і сталося. Покликано Організаційний комітет, опрацьовано програму на 4 дні. З'їзд пройшов з великим успіхом. Мені, як секретареві оргкомітету, доручено опрацювати і видати друком матеріали З'їзду, у наслідок цього побачило світ книжкове видання „З'їзд перемишлян, 23-26 червня 1994 року”.

5. Книжка „У пошуках правди” про акцію „Вісла” - це збірник доповідей і матеріалів науково-практичної конференції. Вона відбулася 22-23 листопада 1997 року в Перемишлі у 50-ліття ганебної, військової операції, яка носить знак етноциду.

Акція „Вісла” - це прихований злочин, який тривожить душу кожного українця. Пропагандистська машина комуністичної системи працювала так, щоб не лише в Америці чи Канаді, але й у сусідній Європі про акцію „Вісла” та її складову частину табір Явожно, нічого не знали. Про пацифікації в 1930-х роках, голодомор 1932/33 рр., Березу Картузьку 1934/39 рр. в минулому також довгі роки замовчувалося.

Українці в Польщі чекали довгих 50 років з надією на засудження польським урядом акції „Вісла” як злочину проти людства і, на превеликий жаль, чекають вони цього і надалі. Автор „У пошуках правди” звернув увагу на відгуки про акцію „Вісла” в літературі і засобах масової інформації. Результати пошуків виявилися незадовільними. Тому ми, українці, не можемо бути байдужими і стояти осторонь. („Ми мусимо шукати правду, слухати правду, служити правді, говорити правду і захищати правду до кінця”, Іван Гус).

6. Чергова книжка, яку ми співредагували, це - спогад про „Життєвий шлях до священства” - о. кан. Михайла Вудкевича. Вона є ще одним свідченням про долю УГКЦ у післявоєнній Польщі. Це - подвижницька й титанічна праця о. митр. Мирослава Ріпецького для відродження УГКЦ на нових місцях поселення, де втрачалася духовність, а від так і губилися традиційні родинні зв'язки.

Дорога до священництва автора не була легкою. Його покликання стати священником здійснилося тільки на 61-му році життя. Він, як 69-літній священник, доїжджав понад 680 км. з Елку до Гожова Влк., щоб обслужити 4 греко-католицькі станиці. Згодом, як 73-літній отець з Перемишля до Гожова Влк. долав без нарікань 835 км. Останніх 8 років о. Михайло служив парохом у моєму рідному селі Гребенному. Тому наші відносини були дуже близькими. Свої спогади о. Михайло писав від душі, а його життєве кредо можна охарактеризувати наступними рядками:

„Вершина, до якої іду я, це Ти, Господи,
Вершина, до якої лечу я, це Ти, Господи,
Вершина, до якої повзу часом я, це Ти, Господи,
Ти завжди для мене вершина.
Вершина Любові, Вершина Добра, Вершина Надії,
Вершина Терпіння і Віри”.

7. Мені часто доводилось бувати в Торонто. При зустрічах з українцями ми згадували про минулий час на рідних землях. Я подивляв зорганізованість національного і духовного життя української старшої громади і часто брав участь у їх організаційних заходах.

1997 рік був заповнений пам'яттю про акцію „Вісла”, про події і людей, які стали її жертвами. У квітневий день того ж року ми з Ярославом Стехом вирішили відзначити 50-ліття тюремної смерті легендарного сотенного УПА Володимира Щигельського „Бурлаку”. Наш захід підтримали Об'єднання і Товариство колишніх вояків УПА.

У день смерті „Бурлаки” 7 квітня після відслуження панахиди в Церкві Св. Миколая, в приміщеннях КУМФ-у відбулася поминальна урочистість. Доповіді читали: проф. Петро Потічний, Ярослав Стех і я. Своїми споминами поділилися: Володимир Дашко „Марко” ком. І чоти сотні „Бурлаки” і Омелян Цилюпа „Грушка”, стр. Сотні „Громенка”.

Нашим заходом ми поділилися з Товариством „Надсяння” у Львові та Іванофранківську, Степаном Костиком з Японії і Перемильським відділом ОУП. Таким чином, вслід за Торонтом того роду святкування відбулися у Народному Домі у Перемишлі. Організатором і ведучою була Галя Мазурик, поминальну молитву служив о. митр. Степан Дзюбина, а доповідь про легендарного сотенного на Перемищині зачитав Богдан Гук.

18 вересня того ж року поминальні святкування розпочалися посвяченням пам'ятної таблиці присвяченої В. Щигельському у Львові, при вул. Пекарській 19 і науковою конференцією, на якій доповіді виголосили: Роман Зінкевич, Григорій Дем'ян, Володимир Мороз, Володимир В'ятрович і Василь Штокало, а почесними гостями були: плк. Василь Кук і Василь Галаса (Київ), Анна Караванська-Білас (США), о. д-р Михайло Пришляк (Львів) і проф. Степан Костик (Японія).

Завдяки моїм заходам і проф. Степана Костика з Японії для завершення пам'яті про Володимира Щигельського було видано Володимиром В'ятровичом друком книжку пн: **Сотенний „Бурлака”**.

8. З часом виринула думка, що тема увіковічнення драми українського населення 1940-х років, вимагає дальшого, ширшого і глибшого дослідження і не лише Перемищини, але цілого Надсяння, Лемківщини, Холмщини, Підляшшя і нових поселень депортованих українців на чужині. До дальшої праці покликано редакційний колектив з чотирьох осіб. До нього увійшов і я. Після 4-х років праці і пошуків у 2001 році Перемиський відділ ОУП видав гарну книгу-альбом пз: **„Чужинче, іди скажи Україні”**, за редакцією Богдана Гука.

На появу книги-альбому жертв українців на Перемиській землі в „Nowinach Rzeszowskich" від 5 квітня 2001 року з'явилася згадка Norberta Ziętała під назвою „Nowy album o upamiętnieniach UPA-wydawniczy skandal".

Мабуть авторові статті заболіла голова від історичної правди. У скорому часі появились наукові рецензії істориків в Україні (і не тільки), які займаються дослідженнями цієї теми. Вони дали позитивну оцінку публікації /деякі з них заміщені в книжці – МК/. Надходили також схвальні відгуки на адреси авторів. Таким чином, увіковічнення драми українського населення, яке споконвіку жило на рідних землях польсько-українського пограниччя і перейшло жорстокі випробування депортацій 1940-х років, знайшло хоч часткове збереження вперто замовчуваної тривалий час історичної правди.

9. Відвідуючи Канаду, я часто зустрічав знайомих з Польщі, які з початком 1980-х років емігрували в Канаду. Вони відносно швидко інтегрувалися в нове життя на чужині, але туга за рідним і пам'ять про минуле їх не покидала. Мені доводилося приймати активну участь у відзначенні роковин пам'яті про акцію „Вісла”, Явожно, про невинні жертви ПВ під час операцій на українських селах тощо. Саме тоді я зацікавився долею священників Перемиської Єпархії, які стали жертвами сліпої міжнаціональної і духовної ненависті.

В той час появилася друком „Книга пам'яті 1944-1994 рр.” Віталія Процюка (Львів, 1996 р.). Перевіривши його списки, почав збирати документи і матеріали до теми. Протягом 5-ти років зібрав доволі багатий архівний і літературний матеріал, нав'язав контакти з членами родин потерпілих священників: з Америки, Австралії, Європи, України і Польщі. Отримавши згоду і благословення від нашого тоді Перемиського Владики Івана Мартиняка, вирішив віддати книжку до друку.

У 2002 році у видавництві „Свічадо” у Львові появилася гарно проілюстрована книга-пам'яті під назвою **„Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”**. Поряд з книжкою в Катедральному Соборі Св. Івана Хрестителя у Перемишлі прикріплено „Пропам'ятну таблицю єпископам і священникам, на якій поміщено прізвища 2-х Владик і 62-х священників, які віддали своє

життя за Церкву і Батьківщину”.

Поява книжки про мартирологію греко-католицького духовенства Перемиської єпархії, в частині, яка після 1945 р. знайшлася в межах Польщі, була прийнята з великою увагою читачів. Вона потрапила на полиці більше 50-ти наукових інститутів, університетів, бібліотек і архівів в Україні, а також по світах. Отримала належну оцінку критиків, рецензій, презентацій і дуже багато відгуків від читачів. З вище сказаного можна зробити висновок, що питання про життя українців у Польщі залишає ще дуже багато білих, незаписаних сторінок. Тому є не лише потреба, але й обов'язок записувати ті сторінки і зберігати пам'ять.

10. З'явлення - це місце культу Пресвятої Богородиці, де вже в XIII ст. стояла дерев'яна церковця. Місце біля Пацлавської Кальварії одне з багатьох, якими Боже провидіння обдарувало Перемиську землю. До цього місця століттями наші предки ходили молитися.

Воно вистояло татарські лихоліття, війни, окупації, голодомори, але не вистояло депортацій (1946 р.) і операції „Вісла” (1947 р.). Церква, позбавлена вірних, на довгі роки перестала існувати.

Для віднови духовних переживань українців Перемишля і околиць появилась книжка „З'явлення” за редакцією моєї дружини Катерини і П-ва Ольги і Василя Підгірних. Книжка появилась друком у 2005 році з нагоди 10 - ліття віднови місця культу Пречистої Діви Марії.

У 2008 р. побудовано там нову церкву і Хресну дорогу, якою вже 17 років щорічно у Свято Успіння Пресвятої Богородиці, (після григорянського календаря 15 серпня) з молитвою ідуть теперішні прочани, називаючи це місце своєю Кальварією.

11. Над книжкою „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” (2006 р.) ми працювали разом з дружиною Катериною. Вона там народилася і зростала серед односельчан, які так, як і її батьки, не були в 1947 році депортовані. Катерині було легше розшукати людей, які багато знали і пам'ятали, а мені залишалося роздобути архівні матеріали і літературу. Старші мешканці села радо допомагали свідченням та виявили сховище парафіяльного архіву.

Після появи книжки друком у Львові, у Товаристві „Надсяння”, залишився понад 100 примірників. За допомогою цієї книжки колишні кобильничани могли розшукати родини і знайомих в Україні, Польщі, Канаді та інших краях.

Книжка попала і до бібліотек. Завдяки цьому з'явилися рецензії, а також багато відгуків від читачів, які надсилали свої зауваження. Автор сповідається на друге доповнене видання про так близькі собі два села і водночас різні з огляду на національну свідомість.

12. Коли я приїхав 1957 року у Щецін до праці після закінчення студіїв у Гданській Політехніці, мені знайомі сказали, що в найближчу неділю в Гарнізоновому костелі буде служитися Служба Божа в греко-католицькому обряді. Я пішов, побачив високого 69-ти літнього священика і горстку вірних, які ховалися попід стінами. Знайомі розказували, що священик щойно в лютому повернув з радянських таборів і служить тільки другу Службу Божу. Після Служби священик любив розмовляти з вірними і тішився, що в далекому Щеціні, де його закинула доля після 10-ти літньої каторги в Сибіру, зустрів українців. В короткому часі він познайомив нас з його дружиною Оленою і донями Софією і Тетяною. Також Він вінчав мене з Катериною і таємно охрещував наших дітей в хаті, бо нашим священикам забороняли вести душпастирські послуги в греко-католицькому обряді крім Служби Божої. Отець Володимир багато розказував про сибірські долі і ділився проблемами нашої церкви і повенірянням нею з боку римо-католицького кліру.

Після 33 років відданої служби нашій церкві на Щецінщині о. кан. Володимир Боровець помер. І так відійшла людина сильної волі, патріот, вірний своїй церкві і народові, людина з характером. Коли дочка Соня переказала мені частину парафіяльного архіву, в мене зродилося почуття обов'язку використати ті безцінні документи, листування і записки о. Володимира. В Торонто я ближче пізнав другу дочку о. Володимира – Таню з чоловіком Михайлом. З п. Танею ми вирішили видати друком книжку про о. Володимира, невтомного і безкомпромісного, будівничого Української Греко-Католицької Церкви на Щецінщині, де її ніколи не було, але вона сьогодні є і діє вже 55 років і гуртує навколо себе наступні покоління українців-щецінян. І так повстала книжка „Невтомний душпастир о. кан. Володимир Боровець” (2007 р.)

Книжка отримала схвальні рецензії колишніх українських студентів Щеціна, які спілкувалися з Отцем. Надійшли відгуки від читачів з Німеччини, Англії, Америки і Польщі. Відновлюються родинні зв'язки молодших поколінь з роду Боровців і Хомінських, розірваних злочинними депортаціями.

13. Писати спогад про рідне село свого дитинства було дуже важко. І я це робив з особливою обережністю, з трепетом серця, щоб чогось не поминути. З іншого боку, приємно писати, коли відкриваєш оці скарби минулого, безжурного дитинства, рідну хату і радість життя. Раптом все затьмарюють трагічні картини: війни, депортації, коли доводилось залишити рідну хату і безневинно потрапити в табір Явожно або тюрму, втратити когось з родини, чи розлучитися на довгі роки, а то й на завжди.

Ще в ранні роки у мене зародилось особливе бажання: увіковічнити пам'ять минулого. Сьогодні можу сказати, що мені пощастило, бо я зберіг парафіяльний архів. Відвідуючи рідне село, кожноразово розмовляв

зі старшими людьми. Я вирішив, що зібраний матеріал надто цікавий, щоб його не видати книжкою. Прискорений поштовх до цього дав мені о. Іван Тарапацький, парох Гребенного. Він, як добрий господар на парафії, рішився відреставрувати стареньку дерев'яну церкву з 1697 року і попросив мене, щоб на посвячення відреставрованої церкви була написана книжка про Гребенне. Мені вдалось виконати це завдання вчасно. Так повсталася книжка, про яку згадуємо, під назвою „Гребенне в Другій світовій війні” (2010).

Книжка була схвально прийнята читачами. Появилось кілька десятків рецензій читачів: з Польщі, України, США, Канади, Росії та інших держав, а також безліч відгуків на адресу автора. Відбулося кілька презентацій книжки, яка знайшлася на полицях університетських бібліотек: Варшави, Києва, Львова, Дрогобича, а також Берліна, Торонто. Таким чином, я виконав свій синівський обов'язок.

14. Ім'я Володимира Пайташа на обрії культурного, духовного і організованого життя українців Перемишля за останні 80-ти років настільки помітним, що можна його поставити поряд заслужених діячів Перемишля. Чи не Божим провидінням сталося те, що після смерті д-ра Теофіля Кормоша у 1927 році, який „Здвигнув Народний Дім”, того ж року народився Володимир Пайташ, який своєю наполегливою працею, наповнив цей Дім українським культурним і національним змістом.

Він, як людина незряча, за своїх 85-ти років життя, зумів зробити надто багато. Його людський феномен, який зродила Перемиська земля, залишить незабутній інтелектуальний капітал для наступних поколінь. За свого життя він згромадив колосальний публіцистичний і фотографічний архівний матеріал з життя українців Перемишля, який для збереження пам'яті поміщено друком в книзі під назвою „Перемисьль, відгомін минулого (спогади)” (2011 р.). Це - своєрідне літочислення культурних подій хорової, театральної і музичної діяльності кількох поколінь перемишлян. У ній збереглася пам'ять також про відродження духовного життя УГКЦ після злочинної акції „Вісла” 1940-х років.

Цю безцінну пам'ятку, яку подарував нам автор Володимир Пайташ, упорядкувала і зредагувала моя дружина – Катерина Козак.

Книга-спогади В. Пайташа знайшла своїх читачів в самому Перемишлі, де вони можуть віднайти своє ім'я, або побачити фото з юних років. Велике зацікавлення книгою виявили старші, колишні перемишляни, яких доля закинула в Україну, Австралію, Америку і Канаду. Появилось немало схвальних рецензій та відгуків на адресу автора.

15. 2012 рік приніс перемишлянам величне свято. Одному з активних членів нашої громади Івану Назаревичу сповнилося 100-років з Дня народження.

Мені якось судилося ближче пізнати пана Івана і в розмові про його

минуле виявилось, що я знав його найближчого приятеля 1940-х років з рідного села Грушовичі, що на Ярославщині – Степана Батейка. Пан Іван тим так зрадів, що від того часу я став його другом.

Звичайно, така подія заторкнула не лише мерію Перемишля, Почесного консула України О. Бачика, Митрополита УГКЦ в Перемишлі Кир Івана й пароха о. митр. д-ра Є. Поповича, (пан Іван був і залишився членом церковного хору), але й цілу українську громаду не тільки в Перемишлі, серед якої Ювіляр жив, і працював. Він також страждав, бо й 5-ти літня тюрма не оминула його. Тому то сам Ювіляр, близька родина, друзі й знайомі вирішили належно відзначити це величне свято. Крім вище сказаного, бажанням пана Івана було залишити для молодшого покоління хоч дещо з пам'яті свого пребагатого життя записаного у книжці.

У цій справі звернувся до моєї дружини Катерини про поміч. І так, згодом, на час 100-ліття від дня народження була видрукувана книжка „Спогади з мого минулого життя”, автором якої є сам Ювіляр.

А зараз перейдемо до презентації матеріалів, які не були публіковані, але залишили помітний слід у нашій творчій праці. Вони становлять **II Розділ** книжки. Тут ми автори, співавтори, редактори, упорядники. Це - здебільшого опис подій культурного, духовного, громадського, а то й політичного і історичного характеру, які появлялися навколо нас і заторкували нашу увагу, залишаючи тривалий слід.

Зверталися до нас і старші люди, які зберегли пам'ять свого минулого і просили допомогти їм записати свої спогади для дітей і внуків. Це дуже цінні матеріали для родинного кола читачів, бо в них зберігається пам'ять дитячих і юнацьких років, побут і традиції села. У них образ пережитого в час і після війни: депортації, тюрми і табори, втрата когось близького і різне горе, яке довелося пережити нашому народові на чужині і на рідній землі.

Окремий масив у нашій творчій праці становить публіцистична діяльність. Їй сприяли культурно-освітня діяльність серед українців у Щеціні (1957-1990) й історико-літературна в Українському Народному Домі у Перемишлі (від 1990). Вона дуже широка і різноманітна. Охоплює більше 500 різних об'ємом і вагомістю статей, які віддзеркалюють і доповнюють наш творчий доробок за останні 55 років.

Публіцистиці відведено **III Розділ** нашої книжки.

Маємо надію, що читач знайде в ній щось для себе, для своєї життєвої стежини.

Коли ми, як пенсіонери поселилися у Перемишлі, нам здавалося, що життя буде спокійнішим, далеким від обов'язків праці і всяких турбот. Та не так сталося, бо життя у Перемишлі почало вирувати ще з більшим розмахом. Воно ставало все багатше на події, які не дозволяли стояти осторонь.

Перемишль для України - це вікно в Європу. Це - спонuka для мандрівок багатьох українців, яких шлях часто провадив і провадить через нашу хату. Ми з дружиною цьому сприяли і сприяємо. Прагнемо нав'язувати з ними ділові контакти, пізнавати Україну, а від так і утверджувати свою ідентичність, щоб жити Україною у Перемишлі.

Катерина Козак

Замість заспіву

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Живемо в часах, коли найактуальніші події доходять до нас завдяки засобам масової інформації. Радіо, телебачення, інтернет і ін. наповнюють простір всілякими інформаціями. Водночас багато людей цікавляться подіями з минулого, що стало предметом друкованого слова.

Книжка доносить до нас події, які відбувалися сто і тисячу років тому. Літописці, які невтомно записували відомі їм події, факти тощо, залишили для наступних поколінь ту неоціненну інформацію, якою людство користується донині і користуватиметься у майбутньому.

Кожен з нас часто перебуває у вирі різних подій, які варті того, щоб про них стало відомо широкому загалу суспільства. Нажаль, не всі усвідомлюють це, і з їхнім відходом у засвіти, втрачається можливість довідатися про важливі для історії інформації. Однак чимало є таких серед нас, які роками, майже упродовж всього життя, збирають, записують, або дають свідчення про власні пережиття. Буває, що самі вони не спроможні упорядкувати аналогічні матеріали та опублікувати окремим книжковим виданням.

Таким особам треба, а до того ж і варто допомагати в реалізації їхнього задуму. Наші та їхні книжки є презентовані у цьому виданні, як „свідoctва часу”.

Так склалося, що багато осіб, які пережили депортацію в часі сумнозвісної акції „Вісла” й інші репресії воєнних лихоліть, зуміли залишити певні записи подій, свідками яких вони були. Дехто з них звернувся до нас з проханням допомогти їм у виданні своїх спогадів окремою книжкою.

Першим був отець митрат Степан Дзюбина, якому ми допомогли в праці над книжкою «І стверди діло рук наших», яка появилася в 1995 році.

Майже за двадцять наступних років вийшло 15 книжок, про які згадується в трьох розділах цього видання.

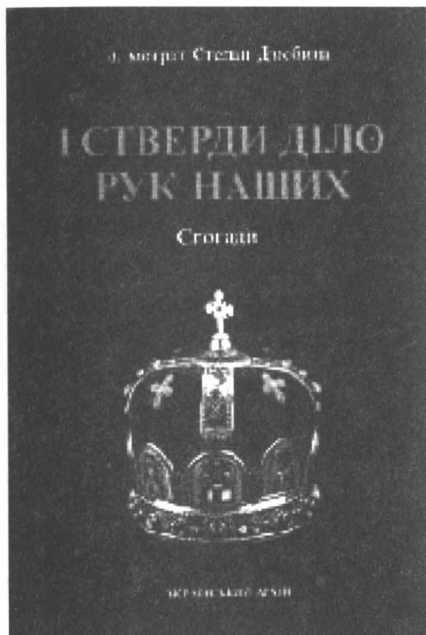
Найбільш відрадним фактом є те, що ці люди ще за життя побачили свій доробок - книжку, якою могли обдарувати свою родину, знайомих і зацікавлених. І тим вони засвідчили про своє життя, наповнене глибоким і багатим змістом.

Це - похвальна праця, хоч понесений труд, звісно, великий.

Книжка ця є своєрідним нашим підсумком, а точніше синтезом вкладеної нашої праці та осіб, для яких ми були помічниками, редакторами, співавторами та авторами.

РОЗДІЛ І

Книжкові видання

о. митрат Степан Дзюбина

І стверди діло рук наших Спогади

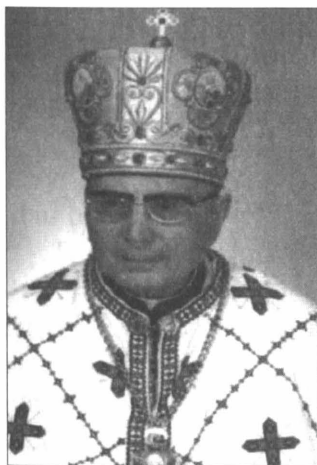
Варшава, 1995, 536 с.

© о. митрат Степан Дзюбина

© Український Архів

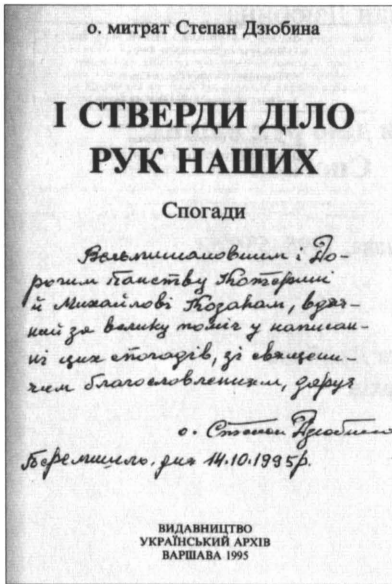
ISBN 86112-05-0

Слово видавця

Спогади і документи, укладені отцем митратом Степаном Дзюбиною – це книга, що писалася долею. Долею не лише однієї людини, одного душпастиря, але й Церкви, і тієї незнищенної духовної святині, яку творить і береже нація.

Поява цієї книги подія на міру десятиліть. У нікого бо досі не було сили й відваги понести безвимірний тягар обов'язку описати страждальну дорогу Української Греко - Католицької Церкви в межах польської держави протягом останнього піввіку з ретроспективою у міжвоєнне двадцятиліття. Описати її, віднаходячи власні сліди на тисячних життєвих стежинах українського роду: батьків і дітей, людей простих й інтелігенції, душпастирів і пастви. І прикликати все це на папір, не забуваючи про тих, хто розумів тебе і про тих, хто нищив обрій твого храму. Невгамовна спрага охопити все пережите і вписати його в контекст історії проривається крізь усі сторінки спогадів отця Степана Дзюбини. І автор свідомий:

погасити цю спрагу - немислимо. Тому й Тому й наполегливо кличе він йти також до джерела збережених ним документів (їх у книжці 172), і до непідміняних збудників спомину - фотографій (їх тут 130). І просить ще: повернімося у пройдене нами, щоб наступним фактом, наступним спогадом писати далі історію нашої Церкви, нашу історію. Писати правдиво і справедливо, писати серцем, живою долею так, як учинив це почерком великої сили.

На фото справа:

о. митрат Степан Дзюбина дарує свою книжку Катерині і Михайлові Козакам за поміч в її написанні. (Перемишль, 1995)

На сторінці 248 о. митр. С. Дзюбина помістив наші знімки з вдячності за допомогу у написанні цієї книги.

Панство

*Катерина і Михайло Козаки
з Перемишля, які списали ці
спогади на друкарці*

о. митрат Степан Дзюбина

о. Степан Дзюбина

Від автора

Спомини, які передаю до Твоїх рук, Дорогий Читачу, писані на основі моїх особистих переживань, моєї довголітньої душпастирської праці. Пастирство моє припало на час, що не сприяв існуванню нашої помісної Української Греко-Католицької Церкви на території польської держави, головню після II Світової війни. По 1945 році у межах Польщі опинилася значна частина Перемиської греко-католицької єпархії, вся Апостольська Адміністрація Лемківщини та сотні тисяч наших вірних, кого у злочинній акції „Wisła” депортовано на західні та північні території польської держави. Відірвані від порога батьківщини, розпорошені, позбавлені духовних послуг у рідному обряді, станули вони перед реальною загрозою повної денаціоналізації.

Після вивезення у 1946 році наших владик і священників з Перемишля в Сибір, після жорстоких убивств 46-ох наших душпастирів та головню внаслідок акції „W” Українська Греко-Католицька Церква у Польщі була знищена. Щойно по десяти роках її *неіснування*, обставини, які трохи помінялися дозволили тим нашим священникам, що пережили оцей страшний час, починати працю над відродженням нашої многотраждальної Церкви. Починати з величезними труднощами та при не менших перепонах і то час-то там, де ми їх найменше сподівалися.

Труднощі були такі великі, що коли б не збережені мною документи, то в мене не стало б відваги писати про них. Без оцього документарного матеріалу годі було б Шановним Читачам повірити у правду того часу. Отож той, хто хоче піти до істини дійсності, в якій опинилася УГКЦ у Польщі,

мусить прочитати не тільки те, що я написав, але й заглибитися у тексти документів. Вони, а також численні фотографії – це вагоме і вірогідне джерело для написання історії нашої Церкви у післявоєнний період на батьківщині та на землі вигнання в Польщі.

Така історія друком досі ще не появилася. Невідомі мені також обширніші спогадові чи монографічні праці з буття Греко-Католицької Церкви на території польської держави після 1945 року. Отож, можливо, моя книга споминів і документів є єдиним поки що віддзеркаленням долі нашої Церкви в Польщі протягом останнього піввіку.

Книга писалася зі спогадів про моє дитинство на рідній Лемківщині в селі Гладишові (колишній Горлицький повіт), про навчання в гімназії у Горлицях, а по maturі – у Духовній семінарії в Перемишлі, про душпастирську працю у парафіях на Лемківщині, про час переслідувань – насамперед санацийною владою Польщі, а потім післявоєнною, що ув'язнила і заслала мене у каральний табір в Явожні в час акції „W”, про дні і роки пошуків зв'язку з нашими священиками, що вижили у горі та з нашими вірними, що чекали душпастирської опіки у рідному обряді, про організування після 1957 року перших греко-католицьких станиць у Кошалінському, Слупському і Гданському воєвідствах, а після іменування мене генеральним вікарієм для греко-католиків – у всій Польщі, про візитації після 1977 року всіх наших душпастирських станиць і старання про нові, що й було причиною того, що я став *невигідним* і перестав повнити обов'язки генерального вікарія, про старання про питомців для поповнення душпастирських кадрів, про мої поїздки у Рим і мої зустрічі з Папою та нашим Патріархом – кардиналом Йосифом Сліпим, про мою душпастирську працю в Перемишлі та інших станицях після мого виходу на пенсію у 1982 році, про мої, як препозита Капітули, старання про повернення капітульного майна. До спогадів приєдную також кілька моїх проповідей.

За всі огріхи у моїй книзі-споминах прошу пробачення. Понести бо одній людині такий великий обов'язок і відповідальність – важко. Намагався я однак чинити, писати все правдиво і справедливо. І тепер за Мойсеевим псаломом-молитвою мовлю:...*і стверди діло рук наших; стверди його - діло рук наших!*

Від Вас, мої Читачі, чекатиму зауваг і доповнень. Надіюсь, що оці „Спомини” спонукають інших продовжувати писати історію нашої Церкви, що її наші недруги хотіли знищити.

Складаю подяку Дорогим панству Катерині й Михайлові Козакам, які піднялися великого труду списати те все на машинці, а також Богданові Гукові, котрий написане мною підготував до друку, Євгену Місикові – за видання книжки у Видавництві „Український архів” і всім, що брали участь у підготовці до друку моїх „Спогадів”.

Сердечно дякую панству Іванні та Ярославіві Іванусівим з Едмонто-ну, Об'єднанню Лемків Канади, Олегові Іванусіву з Фундації Енциклопедії України в Канаді та іншим жертводавцям за фінансову джерельну підмогу.

о. митрат Степан Дзюбина

о. Степан Дзюбина

Закінчення

У 1993 році відзначав я свої чергові ювілеї: на 13 березня припадав ювілей 55-ліття священства, а на 11 листопада 80-річчя народження. Велику несподіванку зробив мені директор Української початкової школи в Перемишлі Юліян Бак, який запросив мене на врочистість-академію в честь лемківського поета Богдана-Ігоря Антонича, мого сусіда з Новиці, а коли я прийшов, директор поінформував присутніх, що вона присвячена також моєму ювілеєві 80-річчя від дня народження. Учителі та діти сердечно мене привітали й вручили прекрасну китицю квітів, за що щиросердечно їм дякую. Пам'ятали про мій ювілей також колишні перемишляни, а тепер мешканці Канади. Отримав я поздоровлення від Земляцтва „Перемищина” й Об'єднання Лемків Канади у Торонто. Крім цього свої вітання передали мешканці Щеціна, а також дехто з перемишлян (див. документи № 171, 172, 173).

Ці ювілеї спонукують до багатьох передумань, адже за мною понад 80 років життя, понад півстоліття служба Українській Греко-Католицькій Церкві й українському народові. Я бачив і зазнав стільки на своєму життєвому шляху, що про деякі справи виробив у себе тверде й перевірене роками розуміння, багато із пережитого я нарешті збагнув, багато потало в іншому світлі, але скільки ж і далі залишається мені загадкою, скільки ж Господніх і людських планів я не вгадав. Ціле моє свідоме життя було життям греко-католицького священника, я ніколи не бачив собі місця поза нею – Українською Греко-Католицькою Церквою, хоч історія ХХ сторіччя не один раз і не тільки мені підказувала й, здавалося, наказувала втратити віру в її існування, у сенс її християнської місії. У Європі ХХ-го століття не знайти другої Церкви, подібної мучеництвом, посвятою й відданістю, моментом краху й хвилиною осяйної слави до УГКЦ. Таку долю розділила та її невіддільна галузка, що знайшлася по II Світовій війні в Польщі.

Така ж доля судилася також її народові, вірним та священству. Вони пройшли крізь кров і вогонь, щоб засвідчити перед Господом Богом і всіма християнами свою Правду й Перемогу, вони йшли, маючи на собі Господнє благословення. Я бачив свою Церкву в час її розквіту перед війною, у добу Великих Верховних Владик Андрея Шептицького та Йосифа Сліпого,

які вели її через велику історію. Я бачив її у час німецького лихоліття, нечуваного розливу братньої християнської крові. На зміну йому прийшов більшовизм, переважаючи безбожністю й лицемірством, проте Церква вистояла проти обох, ні разу не даючи себе втягнути в сатанинські ігрища.

Скільки ж разів можна було засумніватися й втратити силу духа після війни, коли Церкву роз'єднано кордонами, священицтво заслано або засаджено в тюрми, 46 священиків в жорстокий спосіб замордовано, вірних залякано.

Українців та Української Греко-Католицької Церкви мало в Польщі після війни не бути. Не було в тій країні ні однієї моральної сили, що свідомо взяла б на себе завдання стати нам на захист, принаймні одним словом стати за нами, мати відвагу й висоту морального чуття на рівні Митрополита Андрея Шептицького, який сказав своє „ні” великому німецькому тоталітаризмові, так само як його наступник Патріарх Йосиф Сліпий – більшовицько-московському. Адже час лиха – це водночас час найбільшої відповідальності Церкви перед Господом Богом.

Ми були в Польщі цілком самі, відірвані від катакомбної УГКЦ в Україні та нашої єдиної матірньої ієрархії в Римі. Не визнавав нас ніхто. Силу можна було взяти тільки з себе, покладючись на власну церковну та національну традицію й на власне бажання жити, утверджуючи свою Правду. Історія дала нам це наглядно зрозуміти – ми це й зрозуміли, і стали на єдиний можливий і правильний шлях: не здатися, знайти силу перетривати найгірший час, сподіваючись кращого, і вимолити для цього діла сили в Господа Всевишнього. В Польщі рятував нас тільки Господь Бог та ми самі. А коли вже виявилось, що минають роки, а ми існуємо, і не тільки існуємо ми просто є, тоді розкрилися очі тих, які зрозуміли, що ми також люди, а як Божі діти, маємо право жити й молитися. Ми, греко-католицькі священики та вірні, знали про що йдеться. Це спершу показала акція „Вісла” та концентраційний табір у Явожні, а потім наступні слова й дії недругів наших: ішлося про бути чи не бути. Це була найвища ставка. Можливо, якби ми цього не зрозуміли, то й не мали б сили встояти.

Сьогодні настав трохи інший час, однак ради цього треба було витримати протягом півстоліття. Наша Українська Греко-Католицька Церква в Польщі дала Свідectво, а я, проживши з нею оце півстоліття, уважав своїм обов'язком залишити правдивий спомин пройденої дороги, опис подій, висказаних слів і вчинених учинків своїх та зустрінутих у дорозі людей. Це була правдива дорога, що показала: Українська Греко-Католицька Церква в Польщі має в собі силу тривання, життя і зростання. З нею Господь. Це найсильніше відчуття, коли вертаєшся з небуття.

Збірний знімок перед церквою в Гладисові після ювілейної Служби Божої у 50-ліття мого священства, 13 березня 1988 року.

Усій нашій Многостраждальній і Справедливій Українській Греко-Католицькій Церкві в Польщі, невідлучній частині всієї УГКЦ, усім вірним, священству та монашеству в Польщі присвячую ці спогади, просячи водночас взяти собі на науку записаний у них зміст. Усім Вам бажаю Господньої опіки та сили вистояти й далі, зберегти своє християнське й українське ім'я, возвеличити Його Вірою й Вірністю, нести його чесно й віддано, навіть, якби прийшлося платити найвищою ціною. Пам'ятайте, який Тернистий за нами Шлях!

Усевишньому Сотворителеві Господу Богу дякую за своє священиче покликання, постійну поміч і пораду протягом багатьох-багатьох років, а на кінець за можливість і силу, коли я вже в такому похилому віці, покласти на папір ту розповідь, що її тими словами й закінчую в нашому княжому граді Перемишлі, кладучи дату 15 березня 1994 року.

о. митрат Степан Дзюбина

Богдан Гук

Наука про повстання з колін

**Розмова з отцем митратом Степаном Дзюбиною, автором книжки
„І стверди діло рук наших”**

Разом з виходом у світ Вашої книжки спогадів „І стверди діло рук наших” стався дуже важливий злам у нашому знанні й розумінні історії УГКЦ в Польщі, уперше-бо отримали ми не принагідну статтю, не скупе на факти й міркування загальне видання, а книжку, де в широкому часовому вимірі подано велику кількість фактів, подій, спираючись на які можна виробити правдиве й цілісне уявлення про перед і післявоєнну УГКЦ в Польщі. Підкреслюю: 172 рідкісні документи, 130 фотографій, зовсім невідомі історичні епізоди, цікаві узагальнення і кінцеві висновки автора - все це дає нам підставу до поважних переоцінок у міркуваннях про долю всіх українців у Польщі. Яким способом творилася ця книга й чому виходить у світ щойно тепер?

Я дуже добре розумів останнім часом, що в мене вік уже короткий, що здоров'я слабке. Я хотів ще щось лишити по собі, щось, що було б підсумком всієї праці моєї, мого покоління, мого часу для добра нашої Церкви і народу. Здавалося мені, що моє життя, праця дають підстави для того, щоб увіковічити їх книгою споминів.

Уже в 50-60-х роках я усвідомлював, що наша праця пише історію УГКЦ в Польщі. Я збирав усі документи й записки, думаючи, що може, колись Господь дасть спокійнішу хвилину, коли вдасться це все скласти в одне й показати людям.

Безпосереднім поштовхом були слова одного польського журналіста, висказані в розмові про долю УГКЦ в Польщі на зламі 80-х і 90-х років: „Księżę, przecież to cała historia waszego Kościoła!” Нагода почати працю трапилася після того, як редакція „Зустрічей” в 1990 році запропонувала мені інтерв'ю. Розмовляючи тоді якраз з Вами, дійшли ми разом думки, що беремося поважно за мої спогади. творимо книжку. З різних причин праця тривала дуже довго, помагали мені й інші люди, зокрема панство Михайло й Катерина Козаки з Перемишля, яким я диктував перший варіант спогадів. Без їхньої помочі книжка не появилась б. Документи і фотографії мав я зібрані давно. Вони чекали нагоди, яка, на щастя, трапилася.

—У Вашій книжці багато фактів, які показують негативний стосунок поляків до українців, зокрема після II Світової війни.

– Коли пишеться історія в житті, вона не задумується над тим, які будуть кінцеві висновки про неї. Факти мого життя уклалися так, як записано в книжці, а записано їх правдиво. Це найважливіше. Без правди ті спогади були б малоцінні, не було б смислу їх писати й друкувати.

Правдивість фактів та зроблених на їх основі різних висновків - хоч ті висновки не ставлять крапки над „і”, а навмисне залишають це читачам, - можна ствердити на основі документів. Документи подають опис часу та подій. Уся моя розповідь має підтвердження в документах, без них якраз я й не наважився б випустити книжку, тому що вона здавалася б брехнею. Отже, ніякого навмисного підходу до фактів, спрямовування їх умисне проти кого-небудь у книжці нема. Я старався писати правду, а про її вимову хай журяться вже критики, читачі, історики.

– *Спогади „І стверди діло рук наших” підтверджують, на мою думку, те, щодо чого досі були тільки неясні та й невисказані ехріїїе здогади: незгідний з засадами Христової науки підхід до УГКЦ з боку Римо-Католицької Церкви в післявоєнні роки, намагання не дозволити їй спершу відродитися, а потім розвиватися. Чи погоджується з такою думкою?*

– Це ваш висновок, зроблений після прочитання книжки. Маєте на нього право.

Деякі факти й ствердження мусили прозвучати, наприклад, те, що значна частина римо-католицького духовенства хотіла скористатися руїною Греко-католицької Церкви в такий спосіб, щоб перетягнути вірних, залишених без опіки своїх душпастирів, на римо-католицький обряд і в цей спосіб винародовити їх. Тим часом, як в роки перед II Ватиканським Собором, так і після нього, коли був прийнятий декрет про Східні Католицькі Церкви, потрібний був інший підхід і уклад взаємних стосунків. УГКЦ потрібна була поміч, потрібне було усвідомлювання наших вірних, що вони й далі є греко-католиками, що змінювати обряду не вільно. Замість того ми бачили масове відтягання наших вірних від свого обряду. Підсумовували той асиміляційний напрямок і заходи слова одного римо-католицького священика: „Na to was tu dali, abyście wsiąkli w nasz organizm”.

Один з толерантніших римо-католицьких священиків навіть сказав: „My was rozumiemy, popieramy wasz obrządek. Ale młódzież jest nasza” Це було цинічне ствердження.

Тим часом ми, греко-католицьке священство, завжди після 1947 року стояли на становищі, що ми є окрема Церква свого права, яка має місію поширювати слово Боже серед наших вірних, що з Римо-Католицькою Церквою в Польщі ми лише одновірна Церква, що маємо свою окрему церковну ієрархію і структуру, яку мусимо зберегти, тому що так наказують засади Христової віри. Адже не від нас залежало те, що ми народилися українцями й були виховані в греко-католицькому обряді.

Тут ще треба сказати, що будь-яке винародовлювання це гріх, бо кожен народ створений Господом, за його волею він має жити й розвиватися. Подвійний гріх винародовлювання є тоді, коли відбувається при допомозі релігії. Нам підготовано долю таку, яку кількадесят років раніше пережила вся Холмщина, де через зміну віросповідання на римо-католицьке винародовилися тисячі українців.

Тут не може бути мови про окремі випадки, помилки чи непорозуміння. Явище небажання допомогти нам, негативного стосунку до всього, що українське, греко-католицьке було майже скрізь там, де ми появлялися по акції „Вісла” й хотіли починати своє християнське життя.

Ми чули ствердження, що спасіння є тільки в Римо-Католицькій Церкві, що було і є великим непорозумінням.

Це нонсенс!

Заради справедливості мушу сказати, що не всі римо-католицькі отці так робили. Усіх тих, хто нам допомагав і справді нас розумів, я назвав у своїй книжці.

Особливі контроверзи викликає тут постать примаса Вишинського, його постава супроти нас. Мій досвід праці з ним підсумував я в книжці позитивно, тому що пізніше переконався, що він не завжди міг задовольнити наші слушні вимагання з огляду на неприхильне ставлення УБ, яке хотіло, аби він шкодив нам замість помагати. Якби примас Вишинський робив нам на догоду, то пошкодив би своїй Римо-Католицькій Церкві в Польщі. На мою думку, він вибрав менше зло.

Треба відзначити, що взагалі несподіване й незрозуміло негативне відношення до нас з боку римо-католицького духовенства було спричинене, якоюсь мірою, загальною ситуацією в країні, контрольованою Урядом безпеки.

Показання істини про УГКЦ в Польщі й в післявоєнний час, зокрема в контексті відносин з Римо-Католицькою Церквою, не повинно погіршити відносин між УГКЦ й останньою. Навпаки, кожен польський костельний ієрарх, священник Двірний знайде для себе багатий матеріал до передумань і переосмислення свого стосунку до українців, до греко-католиків, до православних. На основі моїх спогадів вони можуть краще нас зрозуміти, зрозуміти свої помилки й старатися більше їх не допускати.

– *Наступне п'ятдесятиліття УГКЦ в Польщі - чи на основі Вашого великого досвіду можна передбачити певні явища або процеси? Яке воно буде?*

– Важко відповісти на таке питання, навіть маючи за собою таку довгу священничу працю, як моя. Нема сумніву, що наша Церква буде зменшуватися, зокрема на західних землях, де наш народ живе в діаспорі. Краще будуть триматися ті осередки, які існують здавна. У молодих, відкритих на

початку 90-х років великі втрати через процеси, які я вже охарактеризував вище, – латинізацію і полонізацію. До них додається і чинник економічний: деякі парафії неспроможні через малу кількість вірних утримати свого душпастиря.

Історія має свої парадокси: колись ми мали вірних, а не мали священиків, тепер маємо священиків, а маліє кількість вірних.

Безперечно, священиків і далі в нас замало, важко уявити собі такий стан: священик і сотрудник на кожній парафії.

Треба розв'язати стару проблему celibату, щодо якої я далі стою на такому становищі: я за celibатом, проте він повинен бути добровільний, а не примусовий. Я думаю, що неодруженим священик може більше зробити для Церкви й народу, ніж одружений, хоч знаю багато прикладів гарної праці саме одружених отців. Крім цього, покликання до священства в одруженому стані відмінне від покликання в стані неодруженому. Якщо забракне в нас celibсів, треба допускати до свячень одружених питомців.

На жаль, не видно перспектив на замирення між греко-католиками й православними. Між нами багато нехоті, подеколи навіть ненависті, а найбільше – неправди. Священики обох конфесій повинні спільно працювати, щоб погодити наш народ. Ми мусимо шанувати православних, а православні – нас, греко-католиків, тому що ми всі діти однієї матері, брати й сестри по крові. А найважливіші тут слова Ісуса Христа: по тім пізнаватимуть християн, яку любов будуть мати один до одного без огляду на національність, віру чи обряд.

Згаданий поділ – велика трагедія нашого народу. Ми повинні скористатися німецьким прикладом, де попри набагато більші різниці між католиками й протестантами панує між ними згода й взаємна пошана, яка несе лише добро.

Узагалі можна сказати, що героїчний період в історії УГКЦ закінчився. Принаймні останніх кілька років дозволяють на таке ствердження. Наша Церква від постійної оборони своїх вірних може нарешті перейти до поважнішої праці всередині самої себе. Це не менш важлива справа, а зробити залишилося дуже багато.

Ваші спомини присвячені Греко-Католицькій Церкві, розуміється, ця присвята відноситься насамперед до УГКЦ в Польщі. Який головний przekaz цих споминів, що його повинні засвоїти вірні й духовенство?

– Хотів я показати, як можна підноситися з руїн, як можна творити своє незалежне життя навіть у безнадійних, здавалося б, умовах. Я написав: „В Польщі рятував нас тільки Господь Бог і ми самі”. Ніколи не можна втрачати надії і завяття. Утратить їх тільки той, хто невпевнений у своїй правді. Ми маємо свою правду й право боронити її. У цьому є наша гідність і свобода.

Іти гідно – це наш обов'язок. Це означає, що нам треба бути чесними.

Насамперед щодо самих себе – не покидати своєї мови й обряду. З ними нам легше бути чесними супроти інших.

Нині, в середині 90-х років, маємо ситуацію дуже відмінну від описаної в споминах, зокрема, коли йдеться про ситуацію УГКЦ в країні. Відмінну, тобто кращу. Однак найважливіші справи лишаються незмінними: мусимо відстоювати нашу віросповідну і національну окремішність. Для цього нам потрібна традиція, знання власної історії.

Відрадним є той факт, що покращали також відносини між Римо-Католицькою і Греко-Католицькою Церквами. Нарешті можемо без перешкод відправляти наші Богослужіння, відкривати нові парафії.

– *Які Ваші кінцеві бажання щодо читачів книжки „І стверди діло рук наших”?*

– Хочеться насамперед, щоб вони уважно й вдумливо прочитали цю книжку. Вона велика, в ній багато змісту, про який треба нам завжди пам'ятати. Наші вірні мусять знати, який за ними шлях, на чому виросла наша скромна Церква, яких мала ворогів і приятелів, на якій силі вистояла. Історія - це наше багатство. Тим більше, коли вона справедлива і чиста.

Хочу також, щоб, прочитавши її, читачі надіслали мені свої зауваги, не боюся критичних, хай їх буде якнайбільше. Я напевно не все і не всіх згадав, децю виклав по-своєму, суб'єктивно, може хтось дивитися, пам'ятати чи оцінювати інакше, ніж я. Хай поділиться тоді думками зі мною, щоб я по змозі міг дати пояснення в кожній справі.

– *Дуже дякую за цю розмову.*

Розмовляв Богдан Гук
(Наше Слово. - Варшава, 1995.- 20.08.- Ч. 33(1986))

**о. митрат Степан Дзюбина
І СТВЕРДИ ДІЛО РУК НАШИХ
Спогади**

Редактори: Б. Гук, Р. Галан, А. Кобеляк. Видавництво - Український Архів, Варшава 1995 р., 532 сторінки.

Спогади о. митрата Степана Дзюбини народженого 1913 р. в Гладишові коло Горлиць, греко-католицького священника, генерального вікарія для вірних Греко-Католицької Церкви в Польщі (1975-1981), які названі цитатою з 90-го псалму „І стверди діло рук наших”, становлять собою своєрідну історію 50-ліття української Греко-Католицької Церкви в Польщі. Історія ця писана спогадами о. Митрата, поділеними на 9 розділів та наведеними в оригіналах 182 документами і 8 проповідями, виголошеними автором з різних нагод. Хто, отже, прагне пізнати страдальну історію УГКЦ в Польщі, повинен прочитати ці спомини та заглибитись у тексти документів.

Цю виняткову книжку помогли видати друком Катерина і Михайло Козаки з Перемишля, які виготовили машинопис, згадані редактори, коректори Анна Цеханович і Мирослава Борцюк. Фінансову допомогу на її видання дали Іванна та Ярослав Іванусіви з Едмонтону, Об'єднання лемків Канади та Фондація Енциклопедії України в Канаді. Фундатори-спонсори присвячують це видання пам'яті о. Василя Смолинського, довголітнього пароха в селі Нова Весь (1917-1945) та його дружини Ізабелі.

Основним змістом книжки є спогади о. Степана Дзюбини, які відносяться передусім до історії української Греко-Католицької Церкви в Польщі, яка після вивезення у 1946 р. перемиських Владик і священників на Схід, після жорстоких убивств 46 душпастирів та внаслідок акції „Вісла”, була майже цілковито знищена.

Спогади починаються від дитячих літ, проведених у селі Гладишові, та навчання у Горлицькій гімназії, закінченого матурою у 1932 році. (Розділ I. Дитинство).

Дальше описує о. С. Дзюбина своє перебування в Духовній семінарії в Перемишлі до 1938 р., коли він прийняв священничі свячення з рук Владики Йосафата Коциловського. Насамперед працював парохом у Ждині, а від травня 1939 р. в селі Явірки. Про це довідуємось з розповідей у II-му розділі - „Семінарія і початок священства”.

1939 р. починається друга світова війна, Отець працює в Явірках, Злочому, а від 1942 р. у Криниці. Розказує, крім іншого, про свої зустрічі з малярем Никифором Дровняком, який був дуже побожний і „говорив най-

чистішою лемківською говіркою” (Розділ III: Війна).

Від приходу советських військ до 1947 р., коли українці в Польщі зазнали переселень і виселень на схід, північ і захід, найгірший період для них та УГКЦ, згадується в IV розділі: „Совіти”.

Після відходу німецьких окупаційних військ, почалася акція переселювання українців-русинів на Схід, на територію Советського Союзу, чого люди дуже не хотіли. Потім 1947 р. безоглядна акція „Вісла”, внаслідок якої на місцях давніх поселень українців мало хто залишився проживати. В той час о. С. Дзюбина був єдиним українським греко-католицьким священиком на весь Новосанчівський повіт та виконував обов’язки мушинського декана.

З багатьох згаданих подій варто звернути увагу на опис авдієнції Отця в тарновського єпископа Яна Степи й у кардинала Адама Сапіги, який відмовився дати греко-католицькому священикові захисний документ.

Під час виселення наш автор попадає разом з 22 греко-католицькими та 3 православними священиками у польський концтабір у Явожні, який, за його словами „був гірший від німецького Освенціма”. Великі були терпіння так фізичні як і моральні, особливо українських патріотів у Явожні, що сугестивно описав о. С. Дзюбина як в’язень і мученик у V-му розділі: „Явожно”.

Розділ VI - „Руїна”, містить опис безнадійно тяжкої ситуації українців, а особливо греко-католиків у Польщі до 1956 року. Були бо вони „позбавлені історичної території, церков, церковного майна, всієї структури”, а залишилися тільки вірні і жменя священиків (ст. 105). Єдиними священиками, що тоді не здавалися, були о. Мирослав Ріпецький та о. Василь Гриник, але й вони мали багато поважних неприємностей, як зі сторони світської (комуністичної) так і костельної (римо-католицької) влади. Заторкнув о. С. Дзюбина справу штучного запровадження православ’я серед старих поселенців, підтримуваного комуністично-атеїстичним польським урядом.

1954 р. ув’язнено о. Василя Гриника. Ситуація греко-католиків в Польщі стала невідрадною, катастрофальною.

Від 1956 р. починається розділ VII: „Церква на чужині”. У Польщі почалася політична відлига і появилася реальна надія для реєстрації УГКЦ як окремої структури з усіма правами.

У 1957 р. дано дозвіл на відкриття 9 греко-католицьких станиць. Автор описує різні труднощі в отриманні та й реалізації дозволу, при чому римо-католицькі парохі не завжди були прихильні цьому (цікавий приклад у Білому Борі). Часто автор наводить думку, що постава римо-католицького священика „не була згідна зі заповіддю любові ближнього та принижувала людську гідність” (ст. 152).

Черговий розділ має заголовок: „З висоти Перемишля”. Саме 1975 р.

для поповнення священничих кадрів у Люблинській духовній семінарії офіційно відкрилася можливість вишколу питомців з-поміж наших вірних. Питомці в Люблині й донині навчаються, але тепер більшість їх приїхала з України. Згадує автор споминів, що „проф. Михайла Лесіва вдалося намовити навчати їх старослов'янської та літературної української мов”, що він і досі уже 20 років постійно сповняє. Ширше при нагоді говориться про справу celibату, яка була одна з трудніших і донині невирішеною на практиці.

Після смерті о. Василя Гриника автор споминів був призначений генеральним вікарієм для вірних греко-католицького обряду у Польщі. Тут він уже, як офіційна особа, має стичність з Примасом С. Вишинським, якого оцінює, що він „був патріот, але не шовініст” та з багатьма польськими римо-католицькими священиками, які й далі і порівняно часто чинили перешкоди для нашої Церкви, а це приводить о. С. Дзюбину до такої рефлексії: „Усі ці перешкоди чинено нам ради того, щоб утруднити або унеможливити нашим вірним участь у Службі Божій в рідному обряді, а відомо ж було римо-католицьким священикам, що участь у латинській Службі Божій – це пряма дорога для польонізації наших вірних. Винародовлення при допомозі релігії – це старий і провірний метод, який тепер звернений був проти нас, однак усяке винародовлення не згідне з волею Творця, який створив різні народи, а тому-то й грішне, а ще більше грішне, коли відбувається при допомозі релігії” (ст. 199).

Після смерті Примаса Вишинського у 1981 р. його наступник Примас Юзеф Глемп назначив двох генеральних вікаріїв: о. Йосафата Романика ЧСВВ та о. Івана Мартиняка. Останній був іменований 1989 р. титулярним єпископом, а в січні 1991 р. Владика Іван Мартиняк був винесений до гідності Перемиського єпископа-ординарія для наших вірних.

Але про це автор споминів пише вже в останньому IX розділі, озглавленому „Борітеся - поборете”!

Розповідь починається від першого візиту Папи Івана Павла II у Польщі 1979 року, коли на очах усієї громадськості серед церковних достойників виступив також о. С. Дзюбина як представник Греко-Католицької Церкви у відповідному церковному вбранні, що виразно виділявся на телевізійному екрані.

Важливим для Греко-Католицької Церкви був момент приїзду до Польщі Секретаря Конгрегації Східних Церков Архієпископа Мирослава Марусина у 1984 році; тоді він висвятив 5 дияконів на священиків, які закінчили Люблинську Семінарію.

Серед інших важливих подій згадує автор святкування 1000-ліття Хрещення України, особливо в Ченстохові.

Коли розказує про Папську буллу з травня 1992 р., в якій було „стверджено приєднання нещодавно відновленої Перемиської Греко-

Католицької єпархії до латинської Варшавської Митрополії”, що „було заперечення нашої церковної totoжності”, інформує про заходи, щоб буллу замінити. І тоді саме показалися знов таки солідарність мирян і священства:

„Як завжди в критичних і зламних хвилинах, так само і при цій нагоді, заходи духовенства дуже активно підтримали миряни. Група мирян, очолена головою Українського Християнського Братства св. Володимира, Олегом Гнатюком, при співучасті професорів Степана Козака і Михайла Лесіва, Мирослава Чеха, написала низку звернень до Папи Івана Павла II, Примаса Польщі Юзефа Глемпа, Нунція Юзефа Ковальчика та Патріярха Кардинала Мирослава Івана Любачівського, у яких пояснювали невдоволення мирян буллою, просили про її зміну, а також створення окремої греко-католицької митрополії в Польщі й запис у договорі між Апостольською Столицею та польською державою про існування окремої Греко-Католицької Церкви”. Усі ці заходи, які описані на сторінках 241-242, закінчилися своєрідною перемогою: „Досі наша Церква не мала аж такої підтримки з боку вірних. Ще раз виявилось, як ми собі взаємно потрібні. На щастя, у наслідок цих клопотань Іван Павло II змінив своє рішення, а нашу Перемиську Єпархію підпорядкував безпосередньо Апостольській Столиці.”

Закінчення, з якого треба навести деякі думки, сформульовані о. Степаном Дзюбиною, для пам’яті історичного нашого буття: „У Європі XX-го століття не знайти другої Церкви, подібної мучеництвом, посвятою і відданістю, моментом краху й хвилиною осяйної слави до УГКЦ. Таку долю розділила та її невіддільна галузка, що знайшлася по II-ій Світовій війні в Польщі” (с. 246).

„Така ж доля судилася також її народові, вірним та священству.

Вони пройшли крізь кров і вогонь, щоб засвідчити перед Господом Богом і всіма християнами свою Правду і Перемогу, вони йшли, маючи на собі Господнє благословення.” (ст. 246).

„Українців та Української Греко-Католицької Церкви в Польщі після війни мало не бути. Не було в тій країні ні однієї моральної сили, яка свідомо взяла б на себе завдання стати нам на захист, принаймні одним словом стати за нами, мати відвагу й висоту морального чуття на рівні Митрополита Андрея Шептицького, який сказав своє „ні” великому німецькому тоталітаризмові, так само як його наступник Патріярх Йосиф Сліпий - більшовицько-московському” (ст. 247).

У тексті поміщено десь коло 135 документальних фото.

Друга частина цієї важкої книжки становить збірка документів, опублікованих в оригінальній мовній версії (українській, польській, інколи латинській), які мають особливу силу свідцтва часу - 50-ліття боротьби за і проти Української Греко-Католицької Церкви у Польщі.

Після таких документальних видань, що появилися в останніх роках у

Польщі, як „Акція Вісла”. „Документи” в опрацюванні Є. Місила (Варшава, 1993), „Українці в Польщі 1989-1993, Календаріум. Документи. Інформації” в опрацюванні М. Чеха, (Варшава, 1993), „За тотожність греко-католиків. Збірка документів з історії Греко-Католицької Церкви в Польщі”, під редакцією М. Чеха (Варшава 1992), ця книжка споминів о. С. Дзюбини та поміщені в ній документи мають додаткове дуже важливе значення для історії українців та їх Церкви в Польщі після II Світової війни.

МихайлоЛесів

(Християнський Голос. - Мюнхен, 1996.- 21.04.- Ч.9 (2460)

Kazimierz Podlaski

Ukraińskie gorzkie żale

Nie są to problemy na felieton, lecz jeszcze gorzej byłoby je przemilczać. Kościół katolicki w Polsce ma w swym składzie odrębny, ukraiński obrządek (wschodni), mylony często z prawosławiem. Na naszych oczach, szczęśliwie, ów obrządek dorobił się ostatnio względnie adekwatnej duszpasterskiej struktury i własnego (katolickiego) księdza biskupa w Przemyślu.

Cieężko to Ukraińcom szło, lecz w Polsce z żadną poważną sprawą nie było lekko. I nadal nie jest...

Nie ulega dla mnie wątpliwości ukraińska zasługa „wobec Boga i Historii”. Ludzi duchownych i świeckich. Ale jest tu również, sądzę, częścyczka zasług polskich.

Obrządek ukraiński zdołał przetrwać swe najgorsze czasy, bo – mimo wszystko – miał za sobą minimum naszej życzliwości oraz pomocy. Przede wszystkim za sprawą obrządku rzymskiego, ks. prymasa Wyszyńskiego, większości naszych biskupów i nie tak małej części duchowieństwa. Prawda zgrzytów i nieporozumień było moc, a i zwykłej polskiej głupoty też nie brakowało. Ale bywało również minimum zrozumienia ukraińskiej sytuacji kościelnej ze strony zwyczajnych rzymskich wiernych. Wiem to, bo mam własne praktyczne doświadczenia. Nasi duszpasterze nie byliby w stanie tak, mimo wszystko, współdziałać z ukraińskimi duchownymi w złych czasach, gdyby nie mieli tu jakiegos przyzwolenia własnych owieczek.

Zostałem zdopingowany do niniejszych uwag przez książkę w języku ukraińskim o. mitrata – biskupi to tytuł – Stefana Dziubyny, prymasowskiego pełnomocnika ongiś do spraw’ obrządku „greckiego” – tylko co wydaną w Warszawie. Pod tytułem:

„I utwierdź dzieło rąk naszych”. Nie inaczej Ukraińcom życzę”.

O. mytr. S. Dziubyna opisyje i dokumentuje proces szczęśliwego przetrwania na polskim obszarze swego obrządku. Włożył w to moc własnej pracy i serca. Miał tysięczne przeszkody i trudności, tak, że przez nas – katolików – Polaków – mniej czy więcej świadomie zawinione.

Będzie ta książka ewenementem przyszłego metodycznego zapisu historycznego, jednak źle się stało, że skargi Przewielebnego autora na duchowieństwo oraz polskich wiernych – zdominowały w niej wyczyny polskiej „komuny”. Cóż mówić o okrucach życzliwości?

Kazimierz Podlaski

(Exspres Wieczorny. - Warszawa, 1995.-19.09.- Nr. 218 (14 428))

Ярослав Стех

**„І стверди діло рук наших”
Або роздуми над легендарним життям і творчістю
о. митрата Степана Дзюбини**

*„Господи, Господи! Поглянь з неба, подивись і посіти виноград, який посадила
правиця Твоя. Нехай всемогуча Твоя рука буде над цим народом, що Ти його
полюбив”.*

(З молитви про добрих українських священиків)

Отець митрат Степан Дзюбина, це сильна індивідуальність, як людина, як богослов, як дослідник, в контактах зрівноважений, глибоко переконаний у слушності своїх поглядів і непритаманне йому в жодній формі рабське підлабузництво. Тому тільки о. С. Дзюбина міг піднятися, щоб в спосіб глибокого християнського розрахунку в ім'я Божої правди для живих і мертвих увічнити у формі спогадів та документів історію нашого життя. Життя автора не завжди було уквітчане рожами, не все йому давалося легко. Все ним здобує, він міг завдячувати передовсім своїй працьовитості, твердості характеру, який оформився на тлі лемківської, йому рідної природи.

Книга „І стверди діло рук наших” о. митрата С. Дзюбини є книжкою на часі. Це документальне дослідження проблем церкви і народу, проблем українсько-польських взаємин нашого часу. Автор книги зглибив наше життя мабуть геть аж до найглибших надрів і у своїх роздумах є чесний з усіма, але також чесний зі собою і своїм народом. Як твердив Гегель, що „Процес всесвітньої історії є судом всесвітньої історії”. Цей споконвічний, повсякчасний суд, має застосування в наших відносинах серед наших сусідів. Саме для автора, як великого богослова найважливішим суддею було його сумлін-

ня, до якого так часто й так уважно він прислуховується в щоденних своїх молитвах. Це істинно священик повний посвяти. У своїй книзі він рятує церковні і національні скарби і гордоші, подає до відома свого народу і інших народів правду, яка оформлює мислення людей, настраюючи їх у бік Божого добра і взаємної пошани – люби ближнього, усім своїм серцем. Думаю, що в постановках і житті автора не малу роль відіграє внутрішня енергія, священниче покликання, яке просякнуло його єство. В цьому місці пригадується пересторога Г. Сковороди, який казав: „Хочеш царем бути? Май серце і душу царську”.

Цю пересторогу у своєму житті перестерігав о. С. Дзюбина. Мав він у серці Божий дар любові, був втіленням гідності, незважаючи в яких умовах він знаходиться - на волі, чи в тюрмі, його порядність була і є поза всяким сумнівом. Та чесність записала у його книзі і на його обличчі, делікатність і коректність в поведінці.

Тому у рекламі на обкладинці книги читаємо знамениті слова упорядника: „Поява цієї книги – подія на міру десятиліть. У нікого бо досі не було сили й відваги понести безвимірний тягар обов’язку описати страждальну дорогу Української Греко-Католицької Церкви в межах польської держави протягом останнього піввіку з ретроспективою у міжвоєнне двадцятиліття. Описати її, віднаходячи власні сліди на тисячних життєвих стежинах українського роду: батьків і дітей, людей простих й інтелігенції, душпастирів і пастви. І прикликати все це на папір, не забуваючи про тих, хто розумів тебе і про тих, хто нищив обрій твого храму”.

На адресу о. С. Дзюбини надійшло з різних сторін світу коло 25 gratulцій і подяк за творчу працю. З Торонта теплого листа написала дружина о. Ів. Сиротинського, пані Марта, яка між іншими пише: „Побачила я знімку у книжці, це мій Іванчик є з Вами і о. митрат Василь Гриник у Білому Борі... Тяжку життєву дорогу перейшли Ви, отче, і все залишається в спогадах. Це дуже гарно і за це Вам моє велике признання”.

Інший відгук з Торонта: „Сердечно дякуємо Вам за книжку, на яку ми чекали з великою надією. Це для нас велика радість... Велика Вам, отче, за це слава і подяка. Нехай Вам Всевишній заплатить багатими і щедрими ласками Божими, а люди нехай завжди згадують Вас добрим словом”.

Ось слова митрополита С. Сулика з Філядельфії: „Сердечна подяка Вам, Отче Митрате, за документальне і старанне написання цього пам’ятника про мартирологію нашої Церкви й народу на історичних територіях княжих волостей - Перемишля та Лемківської землі”.

В М. Козака надзвичайно багато листів від парафіян, з якими автор книги був знайомий, а часто і їхню долю описує. Ось серед гушавини, варто навести часто повторювані слова: „...книжка, яку Ви, Отче, написали є дуже потрібна як документ і як зразок. Ми так її прийняли і вдячні Вам за спи-

сання того, що Ви пережили. Старші священники перейшли горе, але з ними й вірні і наша Греко-католицька церква у Польщі. То є факт і не можна того забувати. Мені просто бракує слів, щоб висловити подяку”.

Писали різні люди інтелігенти, і люди; з якими о. митрат перебував в ув’язненні. Чимало було листів з України. Ось деякий відгомін з них: „Читаю і бадаю цінності Вашого серця, яке виносило у невтомних грудях цінну книжку. „І стверди діло рук наших” на прославу Україні, Нині і во віки віків! Кому я не давав читати, всі просили неодмінно передавати Вам подяку за Ваші змістовні спогади. Многая Вам літ !” А в іншому місці: „У Вас, отче, прекрасний талант, пам’ять, точні дати. Це велике діло і за те Богові подяка в молитві, а Вам, Отче, найсердечніше спасибі. Цю книжку мало прочитати, її треба студіювати священникам і вірним, щоб на її основі пізнати правдиву історію нашої Греко-Католицької Церкви.

Варто згадати, що відомий і талановитий журналіст Богдан Гук провів з автором книги цікаве інтерв’ю, яке було надруковане у тижневику „Наше слово”, ч. 33, 20 серпня 1995 р., п.з. „Наука про повстання з колін”. А крім того коротку рецензію помістив Казімеж Подляскі п.з. „Українське гоже жалє”, що було поміщене в „Експресе Вечорним”, ч. 218, 9 вересня 1995 р. Глибоку рецензію написав на сторінках „Християнського голосу”, ч. 9, 21 квітня 1996 р. проф. Михайло Лесів під заголовком „І стверди діло рук наших -спогади”.

М. Козак, який доклав своїх рук до технічного оформлення книги, сказав: „Книга о. митрата С. Дзюбини є оригінальною і першою позицією, що до того часу появилася на читацькому ринку. Це той подих могутності великого і мужнього священника. Черга на біографічні нариси з життя і праці о. митрата Василя Гриника, якому в тому році здійснюється 100-ліття від дня народження, д-ра о. митрата Миколи Денька, о. митрата Мирослава Ріпецького та інших, які в нелегких умовах жили і працювали в повоєнній Польщі. Особливо книга о. митрата С. Дзюбини повинна знайтися в домашніх і громадських бібліотеках і стати цінним джерелом нашої духовності”.

Може жодна з книжкових видань у Польщі не мала і не має такої позитивної популярності, як книга о. С. Дзюбини. Авторів книги 83 роки. Він працює з молодечею енергією над другою книгою, якої основним змістом мають стати проповіді, які, маю надію, допоможуть нововисвяченим священникам у їхній душпастирській службі. Не зважаючи на вік і пережиття цього великого душпастиря у нього виняткова чіткість ума, оперта на Божу силу і силу свого народу. Мені з дружиною пощастило відвідати в половині липня ц.р. о. митрата С. Дзюбину в його хаті в Перемишлі і подякувати йому за ті великі творчі цінності, які наповняють нас вірою і гордістю, розбудовують в наших почуттях духову незнищимість. Бажаючи Йому всього найкращого і найнеобхіднішого, для того, щоб міг він і надалі нести прапор

волі української Церкви і народу.

Отець Степан Дзюбина для УГКЦеркви і її народу стане „безсмертним” за своє творче діло, за свою релігійно-національну поставу, якою відзначається. Його книга залишиться зразком мемуаристики, є і буде найкращою лектурою для людей найвибагливіших з літературним смаком, а з другої сторони, найціннішим матеріалом для майбутніх істориків і соціологів України.

Старість о. С. Дзюбину облагороднює. У розмові, я відчув, що це не лише цінний церковний богослужитель, але це щирий і вірний син свого народу. З нього якби промінює маєстатичність, блиск живих очей, приємне обличчя і мила, невимушена безпосередність. Знаю отця Дзюбину від червня 1977 р. коли упокоївся в Бозі головний вікарій УГКЦеркви в Польщі о. проф. Василь Гриник і на його місце покликано о. митрата Дзюбину. Як один, так і другий були в'язнями польських тюрем і тяжко каралися за нашу церкву і український народ. Оба вони в наш час не вповні доцінювані навіть серед проводу УГКЦеркви, а вони були повністю відданими їй, і належали разом з о. Ріпецьким до тих душпастирів, які в надзвичайно трудних і несприятливих умовах відроджували наш церковний обряд. Відроджували, бо вони його мали в серці.

Книга „І стверди діло рук наших”, це поки що перша глибока спроба якнайповніше охопити явища незнищимої духовної святині народу і це її особливий феномен, який ставляє її високо. Читач гортаючи сторінки відчитує повну і незбаламучену інформацію про події з повною об'єктивністю великого гуманіста богослова. Зміст книги підкріплений численними цитатами з документів.

Самі заголовки розділів: Дитинство, Семінарія і початок священства, Війна, Совіти, Явожно, Руїна, Церква на чужині, З висоти Перемишля, Борітеся - поберете, Закінчення, Документи і Проповіді - говорять про широку тематику. Читаючи ці розділи, читача непокоїть думка, чому так має бути, чому суть християнства та взагалі людяності так сильно надщерблена. В книзі знаходимо докази ворожої підступності, але про гірку правду автор подає без ненависті. Він не закликає до помсти, але висвітлює факти, щоб зродилось прозріння. Це в жодному разі не якась агресія, яку часто вичитуємо в польських публікаціях проти нашої церкви і народу. А нове поле для роздумів читача, дослідника, щоб споглянути на дійсність відкритими очима і в тих аспектах прослідити й поглянути в сучасну проблематику і це якраз лежить в основі книги. З притаманною йому ерудицією автора у сконденсованій формі конфронтує дійсність в теперішній Польщі, ставить мислячу людину в духову площину сучасності. Автор книги, як пристойить на доброго священика, вчить немов батько, стає нашим проповідником.

Появу цього своєрідного спомину належить привітати з глибокою на-

дією, що між українськими творчими силами знайдуться такі, для яких книга о. митрата Степана Дзюбини стане надхненням до нових творчих плодів.

Ярослав Стех
(Новий Шлях. - Торонто, 1997.- 20.12.- Ч. 51)

Л и с т о в н і в і д г у к и

Марія Прокопець

*„Не Ви мене вибрали, а я Вас вибрав і призначив, щоб
Ви йшли і плід принесли” Ів. 15.16.*

**Всечесному о. митрату Степану Дзюбині
в День Визначного Ювілею 90 - річчя з дня
народження та 65 роковин священства – Присвячую**

Ота смерека коло хати
Напевно й досі зберегла
Сліди маленького хлоп'яти,
Що біля неї відправляв
Неначе в церковці, відправу –
Так бавився і сам не знав –
Служіння, поклик і наснагу
Йому Господь у серце вклав
В ці дні.
У час отих забав.
Чи міг подумати тоді
Маленький лемківський хлопчина,
Що завжди буде в боротьбі
І що громада - то родина,
Його родина на весь вік...
Йому із нею разом жити,
Шукати для страждених лік
І горе, й біль навпів ділити?
Чи знав тоді, що для родини
Життя віддасть
Все. До краплини.

Він просто бавився й не знав,
Які тернисті дороги
Переплетуться без забав
В одне плетиво, де тривоги
І біль, і розпач, і журба
За долю страдницьку народу,
Де безперервна боротьба.

За те, щоб не зреклися роду
І мови, й віри?
Так, не знав.
Лиш серце рвалося до Бога
Бо чуло: там його дорога,
Його життя й любов
Лиш там.

Життя - дороги стрімких гір
Думи і радісно, й тривожно...
Гладишів...Ждиня...Білий Бір...
І біль гіркий-гіркий: ЯВОЖНО.
Той біль і досі груди крає,
Коли це пекло пригадає...
І розпачем кричить тривога:
Коли закінчиться дорога.
Страждань і муки?
Боже!
Руки я у молитві вгору зношу,
І цілим серцем щиро прошу:
„З'єднай в одну сім'ю наш край.
В розбраті згинуть не дай!”

О доле! Доле!
Сотні раз
Ти по крутих стежках водила
Людей у той пекельний час,
Коли розрита могила
У нашій рідній стороні
Скрізь тисячами пожирала
Невинних...
О страдальні дні!

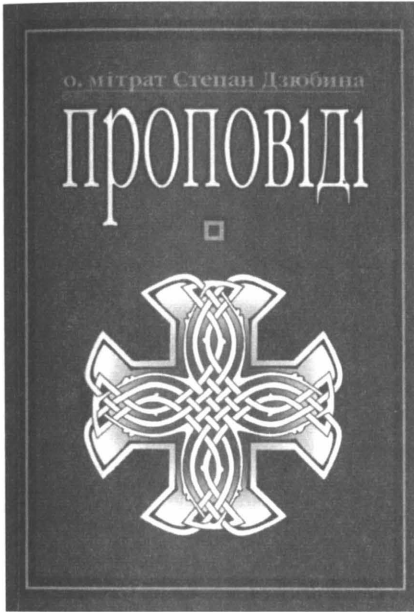
Коли ненависті навала,
Нам роз'їдала серце й душу...
Крізь стогін рвалась думка:
Мушу з народом завжди поруч
йти. Не залишати й на хвилину,
А бути першим й хрест нести,
І сіяти у душі віру.
Що ВОСКРЕСІННЯ дні ясні
Прийдуть до кожного ВКРАЇНЦЯ,
Що випив чашу гіркоти
Наповнену по самі вінця.

Той час гряде вже!

І у тім І Ваша, Отче, є заслуга,
Що ВОЛІ ОЖИВАЄ ДІМ В СЕРЦЯХ,
І що страшна наруга
Щезає в сутінках імлі,
Хоч ще поволі - та щезає ...
Бо серед нас живете ВИ
І добротою зігриває
Нас Ваша Віра і Любов -
У радісну й гірку годину...
Ми дякуємо Богу знов,
ЩО ВІН ЗІСЛАВ СВЯТУ ЛЮДИНУ!
Велике щастя, що змогли
В цей ювілей Вас привітати -
За Ваші праведні труди
ПОКЛІН ДОЗЕМНИЙ ВАМ ВІДДАТИ!

Зачитала Роксана Колянчук, Перемишль, 11 листопада 2003 року.

о. митрат Степан Дзюбина

Проповіді

Львів, 1997, 198 с.

© о. Степан Дзюбина, 1997.

© Монастир Монахів Студійського
Уставу, 1997.

ISBN 966-561-030-9

В книжці подаються проповіді, виголошені о. митратом Степаном Дзюбиною на різні свята, ювілеї, а також кілька реколекційних наук. Вони будуть доброю поміччю священикам у їхній нелегкій душпастирській праці і вірним, які потребують духовної поживи.

Призначені для широкого кола читачів.

Від автора

Проповіді, поміщені в цьому збірнику, підготовані до друку з наміром, щоб допомогти нашим молодим священикам у їхній душпастирській праці серед вірних греко-католицького обряду, бо вже більше 50-років в Польщі не видано жодних проповідей на українській мові.

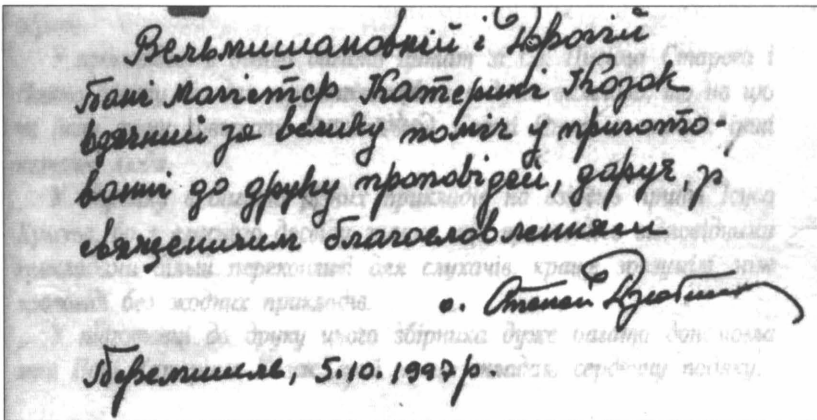
Надіюсь, що з цих проповідей зможуть скористатися і миряни. А особливо ті, які через похилий вік та недугу не ходять до церкви.

У проповідях є доволі багато цитат зі Св. Письма Старого і Нового Завіту, бо для віруючої людини є дуже важливо, що на цю чи іншу тему говорить Св. Письмо, Святі Отці, а також інші визначні люди.

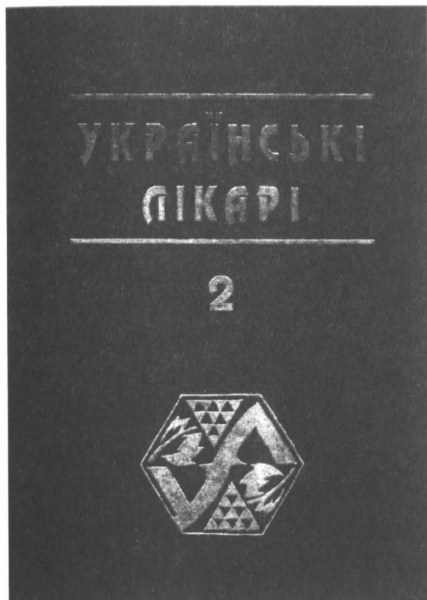
У збірнику є багато різних прикладів на взірць притч Ісуса Христа, бо з власного досвіду знаємо, що проповіді з відповідними прикладами більш переконливі для слухачів, краще зрозумілі, ніж проповіді без жодних прикладів.

У підготовці до друку цього збірника дуже багато допомогла мені **Пані Катерина Козак**, якій за це складаю сердечну подяку.

о. митр. Степан Дзюбина

Подячне слово від автора о. митр. Степана Дзюбини за допомогу в редагуванні книжки „Проповіді”

Павло Пундій
Михайло Козак-член редколегії

Українські лікарі – Книга 2

Львів-Чикаго, 1996, 448 с.

© П. Пундій
© Я. Ганіткевич, вступне слово, © УЛТПА
© СФУЛТ,
© НТШ у Львові,

ISBN 966-7155-15-3

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ім. ШЕВЧЕНКА у ЛЬВОВІ

УКРАЇНСЬКЕ ЛІКАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Бібліографічний довідник

ЛІКАРІ ДІАСПОРИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЛЯ РІДНОГО КРАЮ

Головний редактор: ЯРОСЛАВ ГАНІТКЕВИЧ

Редакційна колегія: Павло ДЖУЛЬ – Детройт (США),
Анатолій ЛИСИЙ – Міннеаполіс (США),
Михайло КОЗАК – Перемишль (Польща),
Роман ЦУРКОВСЬКИЙ – Торонто (Канада),
Катерина ІВАНОВА – Львів (Україна)

Довідник „Українські Лікарі”–2

У книзі поміщені бібліографічні матеріали про українських лікарів діаспори, які зібрав та опрацював архівар і директор бібліотеки УЛТПА д-р Павло Пундій.

У книзі вміщені біографічні довідки про 678 українських лікарів на еміграції. Охоплено декілька поколінь лікарів, як правило тих, хто отримав лікарські дипломи після закінчення Другої світової війни, тобто після 1945 р. (Дані про 222 лікарів діаспори вміщені у 1-му томі довідника). Останні відомості відносяться до початку 1996 р. Представлені лікарі: практики усіх спеціальностей, викладачі і професори коледжів та університетів, дослідники і наукові винахідники, автори численних наукових праць, лікарі громадські, політичні та церковні діячі, письменники і митці, меценати. Показана участь лікарів діаспори у розвитку медицини в Україні, у становленні української державності. Найповніше представлені лікарі української діаспори в США і Канаді, члени УЛТПА. Приведені дані про українських лікарів Австралії, Австрії, Великобританії, Німеччини, Чехо-Словаччини, Польщі та інших країн. Подані дані про 49 фармацевтів – членів УЛТПА. Біобібліографічні дані включають по 900 публікацій лікарів на науково-медичні та інші теми, близько 500 літературних джерел про них. В додатках вміщені матеріали про українських лікарів-піонерів у США та розвиток українських лікарських організацій у діаспорі. Книгу ілюструють 497 світлин. Іменний покажчик включає понад 3000 імен лікарів, їх рідних, вчителів і ін.

Розрахована на лікарів, студентів, аспірантів, науковців, істориків та широке коло читачів, яких цікавлять історія медицини та проблеми української діаспори.

Проф. Борис Білинський – д-р мед. наук

УЛТ у Польщі

Частина земель Західної України: Підляшшя, Холмщина, Надсяння і Лемківщина, звані Закерзонням, за правом сильнішого, опинилися у межах новоствореної Польської Народної Республіки.

Корінне українське населення цих земель відразу зазнало нищівного удару з боку польського уряду в процесі так званої акції „Вісла” (1945-1947 рр.). Воно залишилося безборонне, не маючи змоги себе захистити, будучи позбавлене своєї інтелігенції, яка була знищена або змушена емігрувати в західні країни. Депортовані і розпорошені по цілій території Польщі, українці Закерзоння змушені були лише егзистувати на нових місцях поселення.

Процес відродження нової інтелігенції тривав довго. Треба було позбутися заляканості, затамувати в собі біль після втрати близьких та рідних, відродити національну ідентичність. Минуло майже десятиліття після війни, перш більш-менш активізувалось життя українців у післявоєнній Польщі. Першими інституціями українського відродження були церква і Українське суспільно-культурне товариство. Вони почали діяти у більших скупченнях нових поселень. По науку українській молоді треба було йти в польські школи, часто до віддалених від місця поселення батьків. Саме в таких умовах народжувались нові кадри українських лікарів у Польщі, яким нелегко було отримати лікарську професію. Українській молоді було дуже важко потрапити до Медичної академії. З часом почався процес міграції українців з села до міст, мінялася соціальна структура, меншало українських селян, а повставали прошарки українських робітників і середньої інтелігенції у містах. Дітям інтелігентських сімей вже було легше вибрати доволі престижну професію лікаря.

На території Польщі проживали лікарі-українці ще довоєнного покоління. Їх доля закинула в корінну Польщу ще напередодні війни. Вони були визнаними професіоналами, але в громадсько-культурне життя українців - „перселенців” не входили, з огляду на своє минуле, мішані подружжя, навіть з політичних міркувань, щоб не втратити посади.

Перші організовані зустрічі українських лікарів відбувалися спочатку в структурах Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ), пізніше Об'єднання українців у Польщі (ОУП).

З часом сталося й те, що лікарі зуміли вписатися у вир наших суспільно-громадських справ. Початок зробили лікарі міста Щеціна, де

лікарів у течію українського життя був д-р мед. наук Іван Душкевич. За його ініціативою та його близьких колег, нині професорів медицини Григорія Шумиловича і Івана Королівського, організовано медичні семінари українських лікарів, які проживають у Польщі. Семінари такі відбулися у травні 1981 р., жовтні 1983 р., травні 1987 р., червні 1989 р. Вони викликали широке зацікавлення серед українських лікарів та студентів усієї Польщі, залучаючи їх у загальний процес українського життя. Якщо на I-му семінарі було прочитано 8 доповідей і взяло участь 16 лікарів та 5 студентів медицини, то на II-му – 11 доповідей з участю 27 лікарів і 9 студентів мед. і на III-му – 8 доповідей з участю 21 лікаря і 11 студентів медицини. Всі семінари мали своїх спонсорів, яким присвячувалися окремі доповіді: визначному лікареві-вченому Олександру Богомольцеві (1881-1946), проф. Мар'янові Панчишину (1882-1943), проф. Володимирові Висоцькому (1857-1913), древньо-руському лікареві кінця XI і початку XII ст. Агапіту. Кожний семінар відзначався основними темами, як, наприклад: „З історії української медицини”, „Історико - соціологічні проблеми медицини”, „Медицина у XX столітті” і „Ставлення лікарів до актуальних проблем загрози здоров'я й життя людини в сучасному світі”. Повні матеріали медичних семінарів у Щеціні з'явилися друком у формі машинописних бюлетенів.

На семінарах ставилися завдання пов'язати рух українських лікарів у Польщі з організаційними структурами лікарських товариств, які вже на той час діяли в Європі та Америці.

Тому саме вирішено, що V Медичний семінар, який проходив 28 квітня 1990 р. у Щеціні, виявився I Установчою конференцією організації українських лікарів у Польщі. Було затверджено статут і вибрано управу УЛТ у Польщі. Незабаром УЛТуП було прийняте як дійсний член до СФУЛТу. (Світова Федерація Українських Лікарських Товариств)

Створення УЛТ у Польщі завершило процес побудови організаційної структури, а співпраця зі СФУЛТом відкрила можливість нашим лікарям брати активну участь в українських міжнародних наукових лікарських конференціях, з'їздах і конгресах, дала можливість професійного спілкування з українськими лікарями в Україні і в західному світі. Вдалося також налагодити справу навчання українських студентів з Польщі в Медичному інституті у Львові, Завдяки цьому на першому курсі у Львові зараз навчається 14, на другому – трьох українських студентів з Польщі.

Все більша частина їх стає членами УЛТуП. Створено відділи у Щеціні і Перемишлі та вжито заходи для організації таких підрозділів у Вроцлаві, Гданську, Кракові і ін. містах. Сьогодні у Польщі є понад 200 українських лікарів різних спеціальностей.

Учасники III Медичного семінару українських лікарів у Польщі
(Щєцин 2-3 травня 1987 р.)

На II Конференції УЛТ 1992 року мене обрано почесним членом УЛТ
у Польщі.

Михайло Козак

II наукова конференція Українського Лікарського Товариства в Польщі

Минуло вже 12 років як наша лікарська громада зустрілася вперше у Щеціні – згадує у своєму вітальному слові під час II Конференції Українського лікарського товариства у Польщі його голова д-р Іван Душкевич. За той час – продовжує – українські лікарі у Польщі знайшли в собі настільки моральної сили, щоб засвідчити свою приналежність до української нації. Такою поставою ми виразили національну позицію не тільки лікарів, але всієї української інтелігенції, якій силою обставин довелося жити у межах Польщі.

На II-у Конференцію УЛТУП лікарі приїхали з помітним вже організаційним доробком. Була це 6-та чергова зустріч українських лікарів, позначена діловим науковим професіоналізмом з участю закордонних гостей з України і Сполучених Штатів Америки. Тим разом вперше поза Щеціном відкрились гостинні двері української школи у Перемишлі. Конференція проходила три дні (22-24 травня ц. р.).

У п'ятницю вечором відбулося вітання гостей. Як годиться першим вітав д-р Юрій Стабішевський, директор воєводської лікарні у Перемишлі, відтак директор школи мгр Юліан Бак, як господар та д-р Іван Душкевич, голова УЛТУП. Присутнім був також Президент міста Перемишля Мечислав Напольскі. Незвичайно милою несподіванкою цього вітального вечора було переказання д-р Мирославою Залітач з Катовиць подарку від п. Ірини Богун, також з Катовиць, директорів української школи двох оригінальних картин з козацькою темою художника П. Андрусіва. Після офіційної частини лікарів та запрошених гостей піднято вечерою, під час якої могли доволі свobodно обмінюватись думками, не тільки на медичні теми.

Секретаріат Конференції в складі: д-р А. Кіх, д-р Р. Тимець, мгр А. Леськів, мгр Б. Білас і А. Кіх, працював віддано через три дні.

В суботу о год. 10.00 відбулося відкриття Конференції. Дорогих гостей, лікарів і симпатиків, повітав голова УЛТУП д-р Іван Душкевич зі Щеціна. Відтак слово надано проф. Любомиру Пирогові з Києва – Президентові Всеукраїнського лікарського товариства, Народному депутату України, членові кореспонденту Академії наук України, потім д-ру Павлові Джулю з Дітройд (США). Шкільна дівчата повітала милих гостей мініконцертом, у програму якого вклалася тема „Моїй Мамі”. Дивлячись на цих дітей один з професорів - лікарів сказав: „доходжу висновку, що наша наука супроти праці з тими дітьми, є мало вартя”.

Усі вони, лікарі, зустрілися в прастарому княжому городі Перемишлі і хоч представники України, США й Польщі презентували часто різні погляди під оглядом проблематики, то об'єднувала їх одна суттєва справа, а саме доля українського народу. Перед лікарями України зараз стоїть питання, як зберегти здоров'я народу після чорнобильської катастрофи та екологічного забруднення, яке Україна успадкувала від імперської системи. Лікарі української діаспори хочуть усіма засобами допомогти Україні, полегшити долю своїм братам в рідному материку. Українські лікарі у Польщі, хоч мають багато своїх проблем, все-таки шукають доріг власного організаційного скріплення дорогою професійних контактів з Україною і українською діаспорою.

У Конференції взяв участь о. митр. Степан Дзюбина, Препозит Греко-Католицької Капітули у Перемишлі. У своєму зверненні поінформував зібраних про ситуацію, яка склалася серед вірних у зв'язку з прилученням Перемиської Греко-католицької єпархії до Варшавської митрополії римо-католицького обряду. Присутні висловили рішуче невдоволення. У зв'язку з тим учасники II Конференції УЛТУП вислали своє звернення до Блаженнішого Патріарха М. І. Любачівського та Високопреосвящених митрополитів і владик, учасників Синоду Помісної Української Греко-Католицької Церкви у Львові.

Після офіційних виступів почалася I Сесія Конференції, у якій читалися популярно-наукові та історично-медичні теми. Ведучими тої частини були: д-р Лідія Колянчук (Здунська Воля) та Андрій Кіх (Перемишль).

Доповіді читали: д-р Павло Джуль (США) нт.: „У 40-річчя УЛТПА”, проф. Любомир Пиріг (Україна) нт.: „Демографічна ситуація і стан здоров'я населення в Україні” та Михайло Козак (Польща), як співавтор з д-ром П. Пундієм (США) нт.: „Українські лікарі Книга-2 – вихідці з Перемишля”. З приводу відсутності деяких доповідачів з України, не читалися теми: „Жінка в українській медицині” д-р Олександри Рудавської (Львів), „Лікар В. Кобільник – громадський діяч Бойківщини” – д-ра Романа Феника (Самбір), „Розп'ята медицина” – д-р Звенислави Гельнет (Львів), „Львівський Клуб Лікарів” та „Етюди з українського медичного назівництва” – д-ра Олександра Кіцера (Львів) та „Спомин про д-ра мед. наук Опанаса Е. Шевчукевича” – д-ра Івана Загарука (Снятин). Тези і деякі доповіді надіслано до Конференції, які своєчасно будуть використані до друку.

II Сесія Конференції проходила після обіду в суботу. Ведучими були: д-р Мирослава Залігач (Катовиці) та д-р Роман Тимець (Перемишль). У цій частині Конференції читалися науково-медичні теми, а саме: проф. Григорій Шумилович (Щецін) зачитав три доповіді нт.: „Чи можна спасти хворого з розірваним аневризмом червоної аорти”, „Автотрансфузія крові в хірургії судин” та „Хірургія лапароскопова – досвід нашої клініки”, д-р Іван Душкевич

(Щецін) нт.: „Лікування дифузійного гнійного запалення очеревини способом *відкритого живота*”, проф. Іван Королівський (Щецін) нт.: „Патомеханізм нестійкості та розвитку дегенеративного спондололістаза в поперековій частині хребта і їх клінічне значення”, д-р Лідія Колянчук (Здунська Воля) нт.; „Корекція вад зору способом кератотомії” та д-р Володимир Рудник (Київ) нт.: „Лікування хворих з пораженою вегетативною нервовою системою”.

Не читалися доповіді під відсутність доповідачів нт.: „Актуальні проблеми кардіології в Україні” та „Нові підходи у профілактиці ішемічної хвороби серця” – д-ра Івана Силоненка (Київ), „Пневномасаж при лікуванні судинних захворювань нижніх кінцівок” – д-р Тетяни Бліхар (Київ), „Новий лік *цидітол* у профілактиці деяких хворіб” – д-ра Володимира Кравченка (Полтава) та „Техніка реставрації зубів композиційними матеріалами, які виробляються в Україні” – д-ра Миколи Скрупнікова (Полтава).

На закінчення II Сесії заключне слово взяв д-р І. Душкевич. Він щиро подякував гостям з України і США за активну участь в Конференції, лікарям з Польщі за зачитання доповідей й за голоси в дискусії. Організаторам лікарям і не тільки лікарям, директорів школи й вчителям за гостинність та милу атмосферу, яка товаришувала через усі дні Конференції.

За жертвенну працю в медичних семінарах і двох конференціях УЛ-ТуП за останні 12 років, 13 лікарів і симпатиків нагороджено гарними пам'ятковими кубками, які дарував для УЛТуП д-р Матей Коновальчик з Перемишля, та пам'ятні книги 40-ліття УЛТПА.

О 17.00 год. того ж дня відбулися загальні звітно-виборчі збори УЛ-ТуП. Звіт з діяльності УЛТуП за час від 28 квітня 1990 року до 23 травня 1992 року склав його голова д-р І. Душкевич. В організаційних справах згадав про членський склад товариства, пригадав склад його управи і коротку історію УЛТуП і те, що останнім часом покликано відділи УЛТ у Перемишлі, Кракові, Вроцлаві і Гданську (студентську групу). Згадав про участь членів товариства в конференціях за кордоном, в Конгресі СФУЛТ в Україні (1990 р.) й про те, що Українське лікарське товариство у Польщі є дійсним членом Світової Федерації українських лікарських товариств.

В дискусії схвалено статутну діяльність УЛТуП, оцінено її позитивно і запропоновано залишити цей самий склад управи на дальшу дволітню каденцію. Пропозицію прийнято одноголосно і тим самим д-р Іван Душкевич дальше залишився головою УЛТуП.

Винесено також пропозицію, щоб звернутись до президента України Леоніда Кравчука з проханням розглянути можливість навчання наших українських студентів з Польщі у вищих медичних школах України, що служило б справі духовної єдності нашого народу у підготовці прийдешніх поколінь лікарів – констатується у зверненні. Звернення прийнято одноголосно.

За довголітню і постійну співпрацю в кшталтуванні структури товариства, згідно з 9-ю точкою Статуту УЛТУП, mgr інж. Михайла Козака обрано гоноровим членом товариства.

В Конференції взяло участь: 27 лікарів з Польщі, 4 –з України, 1 – США, 3-х студентів медицини та біля 20 гостей.

У вечірніх годинах в суботу учасники Конференції взяли участь в товариській зустрічі в ресторані „Карпатська”, що приміщується в будинку Народного дому. Тут була можливість у безпосередній спосіб зустрітися молодшим, які ставляють щойно перші кроки лікарської практики зі старшими, більш досвідченими, з практичним і науковим досвідом.

У недільний ранок, після Служби Божої у Катедральному соборі, учасники Конференції згідно з програмою поїхали автобусом історичними шляхами Перемищини. Спочатку на головному цвинтарі поклонилися могилі, поклали квіти й заслухали слово про перемиську поетесу Уляну Кравченко. Відтак поїхали на Стрілецькі могили у Пикуличах. Тут також поклали квіти і заслухали розповідь про трагічну долю тих молодих хлопців, що у жертву Батьківщині поклали своє життя. Дальший шлях вів до села Млини, де є могила українського композитора, автора гімну України, о. Михайла Вербицького. І тут поклали квіти, заспівали над могилою композитора гімн воскресаючої України, оглянули стареньку дерев'яну церковцю, в якій свої останні 30 років служив о. Вербицький. Село Хотинець де йде ремонт доведеної до цілковитої руїни церкви, шедевр української культури. Зустрічаємо односельчан, які з жалем розказують, як довгими роками глузували „брати” римо-католики з їх почувань і прагнень молитися у своїй предківській церкві. На придорожньому цвинтарі села Грушович братська могила тих, котрі впали за волю України. У ній спочивають брати Микола (17 р.) і Михайло (19 р.) Баб'яки та д-р Павло Клошник, лікар УПА, яких в жорстокий спосіб помордовано. Коротке слово д-ра І. Душкевича і букет квітів покладено на сиру могилу. Незвичайно цікаво й детально про останні роки д-ра П. Клошника та про заподіяну йому смерть, розказав Богдан Сютрик. Таких могил надто багато на перемиській землі. В поворотній дорозі лікарі побачили церкви, які вже сталися костелами (у Поздзячі і Торках), а таких церков у Перемиській єпархії аж 245.

Навіялось багато суму, дивитись і пам'ятати треба. Треба й показувати дітям, щоб пам'ять збереглася і могили бур'яном не поростали.

Михайло Козак
(Лікарський Вісник.- Чикаго, 1994.- Ч.132)

Чікаго 20.ІІ.2007.

Вн Мтр. проф. Михайло Козак
Почесний член Українського Лікарського Товариства
Вілламовича, Дорогий Друже мій!

Ному що 19.ІІ. мет. ситуація в Україні
на фізичному і метаматематичному здоров'ю, кону
мислоти на Васші дідри і деки тучка на
здірку архівних матеріалів з Польщі, які
Ви мет. покажи дружинам.

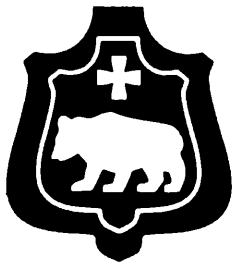
Ному Вас дуже драматично
і доповідніть ці доповідніть пориси про
Ваших лікарів і видайте одам
у Тернопіль і в Варшаві кримінало.

Надайте добру історію Вашого лікарського
магистрату з філософськими та
цікавими речовинами із життям уф.
людей у Польщі. Ви дуже добре
можете не зрозуміти про дефіцит до
Польщі, до нас не така!

А в кождо моменті і виділяється
у країнні світі. Тримайте здоров'я,
на моєму Вам і вашої родини!
Дружинам Вашим! Друже, Павло
Пундій

**З'їзд
ПЕРЕМИШЛЯН**

23–26 червня 1994 року

Михайло Козак

З'їзд Перемисьлян

Перемисьль-Львів, 1997, 160 с.

© Інститут українознавства НАН
України, 1997 р.

© Михайло Козак

ISBN 5-7702-1023-0

З'їзд Перемисьлян відбувся у Перемислі 23-26 червня 1994 р.

Організатори З'їзду:

Об'єднання Українців у Польщі – Перемиський відділ,
Товариство „Перемисьчина” в Торонто (Канада),
Суспільно-культурні товариства „Надсяння” у Львові
та Івано-Франківську (Україна)

Від редактора

Ідея зорганізування З'їзду Перемишлян народжувалася роками в серцях усіх перемишлян. Вона народжувалася у тих, які 50 років тому змушені були покинути Перемишль, й доля їх розкинула по цілому світі, а також у тих, яким пощастило залишитися, або повернутись на рідну батьківську землю.

Це мабуть природне явище. Само-собою приходять такий час, коли народжується така думка, назріває така потреба, зростає громадське зацікавлення і все те тисне, домагається, щоб підсумувати пройдене, розрахуватись з минулим і вказати дальший шлях у майбутнє. Можливо, переказування естафети молодшому поколінню, яке приходять на підміну.

З'їзд Перемишлян перший тут у Перемишлі, а мета його – велика. Ініціаторам йшлося, щоб дати образ, яке місце займав колись Перемишль в культурному житті українців та всеціло, по-науковому поглянути на минуле і сучасне Перемишля. Видвигнути й показати оці глибинні скарби нашої спадщини, бо ж перемиська земля багата на культурні і духовні скарби, це ж наша колыска. Врешті йшлося пригадати про нашу тут присутність на протязі цілих століть, бо ще у недалекому минулому тут громадно жив український етнос.

Хотілось також показати 40-літній культурний доробок Українського Суспільно-Культурного Товариства (УСКТ), а зараз Об'єднання Українців у Польщі (ОУП). Тут бо відродилася Церква з її величезним духовним надбанням, відродилась і рідна школа. Отже, все те давало право Перемишлю бути господарем З'їзду. Хотілося, щоб приїхало старше покоління перемишлян, розкинене по цілому світі, і поклонилося землі свого дитинства, щоб приїхали їхні діти й схиляли голови над могилами своїх предків.

За нормальних умов Перемишль може стати центром української культури у Польщі. Він завжди був помітний на українському культурному обрії до війни і після неї, помітний в культурному доробку УСКТ, не припинив своєї праці і в ОУП. Тут виростили все нові зміни від „Бескидів”, „Синьої ленточки”, церковного хору „Горі Серця”, „Долинян”, до „Бандури” й „Діес Ірае”, а серед них майоріли імена Ярослави Поповської, Володимира Пайташа, Ольги Попович і інших. Тут постійно велася праця з дітьми. Отже, база для культурної роботи у Перемишлі є. Споконвіку в місті діяла і звеличувала духовне життя українська Церква, яка після 50-ти років відродила свій владичий престіл.

Є й тому духовна база, що сприяє ростові національної тотожності, об'єднує усі сфери людського життя.

Основною метою З'їзду було зібрати й записати книгу пам'яті про Перемишль і перемиську землю, про її минуле і сучасне. Ця мета буде зреалізована. Наукова конференція дала доволі наукового і дослідницького матеріалу, і така книга буде в короткому часі здійсненою.

Теперішнє покоління перемишлян має обов'язок вивчити і дослідити все те, що ще збереглося з нашої спадщини і записати все те, що сьогодні твориться на перемиській землі.

Думаю, що З'їд Перемишлян був великою потребою і вимогою часу. Стався зачином до дальшої праці.

Вітальне слово

„Якби ти знав, як багато важить слово. Одно сердечне, теплеє слівце. Глибокі рани серця, як чудово вигоює, Якби ти знав оце... „

д-р Юрій Стабішевський

Хай ці віршовані рядки із „Книги Кааф” корифея української культури поета-філософа Івана Франка стануть не тільки моттом чергового З’їзду Перемишлян, а хай будуть канвою цілого почину, на якій мережатимемо діловий його хід.

Я гордий цим, що маю честь класти підвалини під цю, без пересади, велику подію не тільки у смислі розкинутих по світу перемишлян, а також у розумінні усіх нас перемишлян, які діждали хвилини, у якій, мов птиці із вирію, до рідних гнізд вертають на свій материк дочки та сини цієї прекрасної землиці. Хай прийме вона Вас, Вельмишановні земляки, у свої пороги радісно та щиро, хай її подих надихне Вас новими силами до дальших життєвих змагань, хай новий промінь надій на краще майбуття буде благословенний Господом Всевишнім, хай проведені на цьому злеті хвилини закарбуються у Вашій пам’яті, як один із кращих моментів Вашого життя.

На жаль, не усім пощастило діждати цього величного дня у житті діаспори, чимало з-посеред нас поклало передчасно свої голови у чужу землю. Тому дозвольте згадати їх „не злим, тихим словом”. З невимовним жалем і смутком хочу згадати нещодавно померлого нашого дорогого перемишлянина п. Володимира Гоцького з Англії. Згадаймо усіх перемишлян, які разом з нами в оці 38 років трудилися і не дожили до наших днів. Згадаймо тих, що впали в обороні перемиської землі. Пом’янім усіх наших попередників, які століттями жили й творили, залишивши нам безцінну культурну й історичну спадщину, побудували прекрасні церкви і оцей Народний дім, у якому сьогодні ми зібралися. Вшануймо їхню пам’ять хвилиною задумливої тиші.

Дякую. А тих, на щастя та долю, яким випало стати учасниками сьогоднішньої події, прагну низьким поклоном до рідної матінки землі щиросердечно привітати від імені усіх організаторів почину та побажати плідотворної участі у З’їзді, задовільного перебування на рідній землі та щасливого у повному здоров’ї повернення до ваших рідних, до ваших теперішніх домівок за межами Перемищини.

Особливо прагну привітати почесних гостей З’їзду в особах: Сердечно вітаю Преосвященного владика Кир Івана (УГКЦ), Всечесніших отців, Преподобних Сестер Служебниць і ЧСВВ з Перемишля.

Вітаю гостей з Канади – д-ра Дмитра Ціпівника – Президента Світового Конгресу Українців з дружиною, п. Оксану Соколик – Голову Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, інж. Ярослава Соколика – Генерального секретаря Світового Конгресу Українців та Голову Конгресу Українців Канади Торонто.

Вітаю гостей з України: Івана Драча – Голову Всесвітньої Української Координаційної Ради та Голову товариства „Україна” з дружиною.

Вітаю гостей з Варшави: Геннадія Удовенка – Уповноваженого посла України у Польщі, Мирослава Чеха – посла-українця до Сейму РП та редактора газети „Наше слово”.

Вітаю господарів міста Перемишля: Зигмунта Цюпіньського – перемиського воєводу, Лешка Кшивоня – з-ка президента м. Перемишля, Яна Бартмінського – Маршалка Воєвідського Сейміку та голову Польсько-українського товариства у Перемишлі.

Вітаю усіх гостей з-за кордону, вітаю гостей, прибулих з цілої Польщі, вітаю українську громаду з Перемишля і околиць.

Ще раз бажаю усякого добра, задовільного перебування на З’їзді та незабутніх переживань. З’їзд оголошую відкритим.

Для дальшого ведення З’їзду прошу мгр інж. Михайла Козака.

д-р Юрій Стабішевський – гол. оргкомітету

Михайло Козак

Вітальне слово

Михайло Козак

З великою повагою і пошаною маю честь привітати тих, імена які вписалися як „Заслужені для Перемишля”.

Ось Вони:

Пані мгр. *Ярослава Поповська* – випускниця Українського Інституту для Дівчат у Перемишлі, Українського Музичного Інституту ім. М. Лисенка у Перемишлі, абсолвентка Вищої Музичної Школи у Кракові, де здобула звання магістра музики. Вчителька музичних шкіл у Перемишлі і вихователька кількох музичних поколінь українців Перемишля. Довголітня культурна діячка серед української громади Перемишля, диригент хорів

„Долиняни”, молодіжного „Синя ленточка” і дитячих колективів „Ромашки”, і „Гороб’ята”. Авторка багатьох публікацій у „Нашому Слові” та „Українському Календарі” про культурне життя українців Перемишля у післявоєнний період. Збирачка безцінних документів з культурного і громадського життя українців Перемишля. Її ім’я помітно вписалося в музичну культуру міста Перемишля.

Пані *Наталія Волошинська-Ожибко* – уроджена на Перемишині (1914). Випускниця приватної гімназії Українського Інституту для Дівчат у Перемишлі (1934), абсолвентка Вищої Мистецької Школи у Варшаві (1939). Вчителька Державної Української Вчительської Семінарії у Криниці (1940-1944), вчителька, вихователька і керівницка інтернату українських класів при загально-освітньому ліцеї у Перемишлі (1957-1962). Культурна діячка, актор і режисер театрального мистецтва серед українців Перемишля. Авторка численних публікацій у „Нашому Слові”, „Українському Календарі” та „Перемиських дзвонах” з ділянки освіти, театрального мистецтва і спогадів з життя українців Перемишля. Збирачка документів про культурне життя українців Перемишля у минулому.

Пан *Володимир Пайташ* – уродженець Перемишля (1927). Учень перемиської „Шашкевичівки”, школи Св. Миколая у Перемишлі і української гімназії в Ярославі. Абсолвент Малої Духовної Семінарії у Перемишлі (1945) і Вищої Духовної Семінарії в Гнєзні і Познані, без дозволу на свячення, бо не погодився змінити обряд з греко-католицького на римо-католицький. Двічі арештований: у Перемишлі (1946) і у Кракові (1947). В’язень карально-слідчого табору в Явожні, де втратив здоров’я, а згодом втратив зір. Як виселенець акції „Вісла” повернувся до Перемишля (1956), де негайно включився у громадське життя, zorganizував церковний хор і підняв працю в Українському Суспільно Культурному Товаристві (УСКТ). Він невтомний культурний діяч, вихователь кількох музичних поколінь, а його музична палітра – широка. Він диригент хорів та діточих і молодіжних музичних колективів, творець „польських бандуристів”, автор „Літургійного співаника”, автор, п’єси „Перемишль – відгомін віків”, режисер і актор. Автор ряду статей у „Нашому Слові”, збирач-документаліст унікальних творів української культури. Його ім’я помітно вписалося в культурну і релігійну панораму українців Перемишля.

Пан *Володимир Малкош* (Україна) – уродженець Перемишля, випускник української гімназії у Перемишлі. Воїн Української Дивізії „Галичина”, голова Обласної Ради Дивізійників в Івано-Франківську, в’язень сталінських концтаборів. За професією історик, член Ради товариства „Надсяння” в Івано-Франківську.

Інж. архітектор *Мирослав Данило Німців* (США) – уродженець Перемишля (1910). Випускник української гімназії у Перемишлі (1928). Закінчив Львівську політехніку, факультет архітектури (1937). У 1946 році завершив студії в „Школі майстрів архітектури”, а у 1947-у – факультет сценографіч-

ного мистецтва у Віденській Політехніці. Член американського Інституту архітекторів. За його проектом побудовано 15 церков, в тому 2 в США, а також у Бразилії і Франції, Єрусалимі (1970) і Баня Луці (Югославія, 1983). Він автор ряду графічних творів і іконографічного живопису. У нього ряд персональних виставок. Він почесний член Спілки Архітекторів України, автор монографічного нарису „Церкви Перемишля”.

Пан *Євген Борис* (Канада) – уродженець Перемишля. Знаний як один з братів знаменитих підприємців та жертвенних громадян Перемишля до II Св. війни. В еміграції у Торонто довголітній директор українського підприємства. Він один з перших жертводавців для української школи ім. о. М. Шашкевича у Перемишлі, гоноровий жертводавець на сьогоднішній З’їзд Перемишлян.

Сердечно вітаємо представників української науки й культури у Польщі: проф. Степана Заброварного з Щеціна – заст. голови Наукового товариства ім. Шевченка, члена Польсько-українського українознавчого товариства у Варшаві, д-ра Ярослава Грицков’яна з Кошаліна – голову Українського Вчительського Товариства у Польщі, д-ра Юрія Стабішевського з Перемишля – голову Українського Лікарського Товариства у Польщі, д-ра Станіслава Стемпня, директора Наукового Полуднево-Східного Інституту у Перемишлі, mgr Юліяна Бака – директора Української школи ім. о. Маркіяна Шашкевича у Перемишлі.

Вітаємо представників братніх організацій з-за кордону: п. Омеляна Ковалю з Бельгії – голову Європейського Відділу Світового Конгресу Українців з дружиною, п. Володимира Середу – голову товариства „Надсяння” у Львові, п. Григорія Керницю – голову товариства „Надсяння” в Івано-Франківську, п. Богдана Головина – голову товариства „Просвіта” у Тернополі, п. Андрія Чорного – голову Земляцтва „Перемищина” у Торонто.

Шлемо також привіти від З’їзду Перемишлян нашим організаціям і інституціям, які покликані нами і працюють серед нас для збереження нашої ідентичності на благо української культури у Польщі, а серед них: Об’єднанню Лемків у Польщі, Об’єднанню Українців Підляшшя, Фундації Св. Володимира Хрестителя Русі-України у Кракові, Українському Архіву у Варшаві, Товариству Українських Політв’язнів сталінського періоду у Польщі, Українському Християнському Братстві ім. Св. Володимира та душпастирям українських Церков у Польщі, Українському жіноцтву згуртованому в Союзі Українок, директорам українських шкіл у Білому Борі, Лігниці і Гурові Ілавецькому, редакціям українських газет, журналів і іншим...

Після офіційних привітів надаю слово нашим дорогим гостям.

mgr інж. Михайло Козак – секретар оргкомітету

Михайло Козак

У пошуках правди...

Перемишль – 1998, 192 с.

© Михайло Козак

ISBN 966-02-0699-2

Науково - практична конференція, Перемишль, 22–23 листопада 1997 р.

У пошуках правди про акцію „Вісла”. Збірник доповідей і матеріалів конференції присвяченої акції „Вісла”.

Організатори:

Об'єднання Українців у Польщі і товариство „Українській Народний Дім” у Перемишлі.

На обкладинці:

Стенд виставки до 50-річчя акції „Вісла” з 29.03–19.04. 1997 р. в Торонто (Сидить Надя Кобеляк– внучка автора книжки).

Від редактора

З часу злочинної акції „Вісла” минуло п’ять десятиліть. Від тоді вирости нові покоління молодих поляків і українців. Однак, вони надто мало, або нічого не знають про те, що діялося на землі предків, званій Закерзонням.

У недалекому минулому проблема українського народу як нації, а також її державності зводилася, власне, не тільки в Польщі, до нищівної антиукраїнської пропаганди, характеризувалася на рівні „буржуазного націоналізму” та критики всього, що українське. Щоправда, про так звану „війну в Бещадах” писалося багато, а про депортації українського населення на теренах Польщі -нічого, а навіть саме поняття акція „Вісла” замовчувалося і заховано в архівних сховищах на довгі роки.

У добу 50-річчя акції „Вісла” мали ми нагоду згадати її скорботний Ювілей, виявити правду без будь-яких двозначностей. Науково-практична конференція у Перемишлі, що відбулася 22-23 листопада 1997 року, передбачала названу мету й окреслювала завдання об’єктивно шукати факти про здійснення акції „Вісла” на Перемиській землі. У конференції взяли участь науковці-історики, дослідники-проблематики, а також очевидці акції, які пережили драму, люди різних поколінь та духовні особи, бо ж Церква зазнала тоді також репресивних заходів і знущань. Організатори конференції намагалися всебічно охопити коло питань, показати втрати, яких зазнала українська спільнота по той бік польсько-українського кордону, а саме - втрати людські, духовні, інтелектуальні, моральні, матеріальні – мовиться про цінності, що споконвіку творилися поколіннями наших предків. А ще втрати територіальні, на яких упродовж століть жили українці та функціонувала історична пам’ять нашого роду на цих землях.

У 1947-му році нас вирвано з корінням. Звісна річ, тема, її рамки ні в чому не обмежували доповідачів, отже, зібраний матеріал до збірника не висвітлює усіх питань, хоча на них націлювалися організатори конференції. Доводиться констатувати, що окремі теми, які містились у програмі, випали, часто з вини доповідачів, оскільки вони з різних причин не взяли участі в роботі форуму.

Як нинішнє покоління оцінює події, що мали місце у 40-х роках і лягли тавром на розвиток польсько-українських суспільно-політичних взаємодій? З метою пошуку відповіді на це питання організатори конференції запросили до дискусії польського історика Гжегожа Мотику, у доробку якого значаться помітні праці з цих тем.

Наприкінці можна б висловити сподівання, що збірник знайде свого читача, бо його тема адресована широкому загалові, усім, хто цікавиться історією новітньої доби.

Михайло Козак

Вступне слово

Перед хвилиною посвячено пропам'ятну таблицю – символ скоєного злочину, який заподіяно українцям польською державою у 1947 році.

Минає 50 років від того часу, коли нас вигнано з рідної землі, з батьківської хати, загарбано наше майно, підтято наше споконвічне коріння. Тоді казали, що це покарання за якісь незаподіяні провини, сьогодні кажуть, що це було добродійством для нас.

Ми зібралися тут у 50-ту річницю цієї жахливої події, щоб дати відповідь на деякі питання.

Дехто каже – час забути, інші, що треба пам'ятати, а злочин назвати злочином.

Отже, шукаймо тої правди, шукаймо відповіді на питання:

– чим для нас була акція „Вісла”?

– що з нами сталося?

– ким ми є сьогодні і що з нами буде завтра?

– куди прямуємо?

Рівночасно поставимо питання:

– чому приховано злочин повних 50-ть років?

– чому не засуджено скоєного злочину?

– чому не скасовано законів, за якими загарбано наше майно?

– чому не полагоджено справи Явожна, Бірчі, Монастиря?

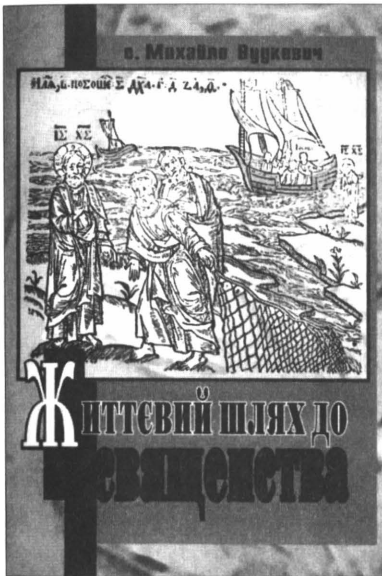
– за що судять Богуша і Миколу Сивіцького?

Чому і чому?...

Неполагодження тих справ лягає тавром на молодше покоління українців, оскільки не засуджено акції „Вісла”, таким чином вона триває до сьогодні.

Маємо надію, що у контексті згаданих питань, які розглядаються у вимірах теми „У пошуках правди про акцію „Вісла”, матиме місце відповідна дискусія.

Щасти Боже!

о. Михайло Вудкевич
М. Козак – редакційне опрацювання

„Життєвий шлях до священства”

Львів: Свічадо, 1999, 104 с.

© о. Михайло Вудкевич, 1999 р.
© Михайло Козак – редакційне опрацювання

ISBN 966-561-146-1

Спогади отця каноніка Михайла Вудкевича про особисте довголітнє життя з усіма його труднощами, а також про подвижницьке життя свого наставника, отця митрата Мирослава Ріпецького тісно переплітаються з історичною дійсністю Польщі, так часто трагічною для українського населення на її теренах, часів Другої світової війни та післявоєнних років.

Книга буде цікавою для істориків, науковців, які досліджують історію української Церкви на теренах Польщі, а також для широкого кола читачів.

Життєвий і священничий шлях отця Михайла у значній мірі віддзеркалює історію Греко-Католицької Церкви на західних теренах Польщі, її роль у збереженні рідного обряду, мови й самоусвідомлення українців за доволі складних політичних і суспільних умов.

Багаторічна праця о. Михайла стала зразком самовідданого служіння у своєму покликанні Богові і народові.

Від автора

Як віддих є необхідний для живого організму, так розважання і роздуми є необхідним засобом для правдивого християнського життя, щоб його допровадити до вершин досконалості.

Розважання - це роздумування над якоюсь правдою упродовж довшого часу життя, щоб розбудити молитовні почування та наснажити свою душу спасенними постановами.

Так поступав Давид: „Якби закон Твій не був моїм розважанням, я був би загинув у моїм горі” (Пс. 119,99).

Такі роздуми просвічують ум, зрушують і запалюють волю, пригтовляють до зустрічі з Богом.

Подаючи короткі спогади і мету свого життя та короткий епізод з життя бл. п. о. митрата Мирослава Ріпецького, такого доброго і відважного душпастиря, з яким я разом працював протягом 27 років, заохочую дорогих читачів моїх спогадів поцікавитися його щирою, невтомною працею і наукою для добра Церкви і свого народу.

За спонукання мене до запису моїх спогадів, за велику працю в упорядкуванні та опрацюванні їх у такій формі, у якій вони потрапили до рук читача, складаю щиросердечну подяку п. Михайлу Козакові з Перемишля.

Михайло Козак

Від редактора

„Життєвий шлях до священства” - це спогад власних переживань о. каноніка Михайла Вудкевича, сьогодні вже 85-літнього греко-католицького священника, який даліше постійно служить у катедральному Греко-католицькому соборі у Перемишлі. Його особисте довголітнє життя вповні здетерміноване Церквою. Від зараннього дитинства отець Михайло особисте життя немов вписав у Церкву. Ще тоді в дитинстві у нього появилось покликання і прагнення стати священником, однак обставини, у яких йому довелося жити, не дозволили зреалізувати цей задум.

Його дорога до священства не була легкою. Близькі і довгі, бо 27 років, взаємини та співпраця з непересічною людиною з сильною волею і характером, а водночас з безмежною людяністю, о. митратом Мирославом

Ріпецьким, дозволили все ж таки о. Михайлові досягти цього вимріяного священства щойно на 61 році свого життя. Як Бог дозволить, о. канонік Михайло Вудкевич за рік обходитиме своє 25-ліття у священстві. Це Божий дар за його життєві труди.

З першого розділу спогадів о. Михайла дізнаємось про його нелегке і не безжурне дитинство. Саме це не дозволило йому навчатись у монастирі оо. Василіян, бо, наполовину сирота, мусів працювати на господарстві та допомагати хворій і немічній мамі. Потім військова служба, повернення на господарство.

У другому розділі автор детально змальовує свою участь у війні 1939 року. Є там небезпечні і трудні ситуації, але за Божою поміччю отець Михайло щасливо повернувся додому.

Змагання стати священником зображено **в третьому розділі**. Це змагання, а вірніше прагнення, - довге і терпеливе, бо забрало Отцеві майже 40 років його життя. Воно ниткою в'ється у шести розділах спогадів і вповні здомінувало його.

Четвертий розділ виходить поза межі Церкви і є цікавим для майбутнього історика. У ньому змальована незavidна доля українського населення, насильно викинутого з рідних хат, рідних церков, із рідних предківських земель польсько-українського прикордоння і переселеного на чужі, далекі землі, знищені війною, та розпорошеного між чужими, де втрачалися українські традиційні родинні зв'язки. У цьому розділі наведено чимало фактів знущань, переслідувань, застрашувань, арештів, засудів до грошових, а той тюремних покарань тощо.

У п'ятому розділі „Церква на вигнанні” показано зародження Греко-Католицької Церкви на західних землях Польщі, роль в цьому священників і мирян, сильне прагнення до своєї віри, своєї Церкви як єдино-духовної інституції беззахисного українського населення, в середовищі якого ще зберігалися віра, традиція і рідна мова. Доказом цього є оці сотні людей, які долають сотні кілометрів, і роль в тому невтомного, працюючого, мудрого і відважного душпастиря о. митрата Мирослава Ріпецького.

О. митрат Мирослав Ріпецький став духовним опікуном у житті отця Михайла, автора спогадів, тому і о. Мирославі присвячено **шостий розділ**. Звичайно, постать о. митрата Мирослава Ріпецького заслуговує на широке монографічне опрацювання. Автор спогаду обмежився лише коротким біографічним записом. Зате показав душпастирську працю Отця митрата на парафії в селі Ліски та у відпустовому місці Білий Сток, а також трагічні події, які відбулися 26 лютого 1944 року у Білому Стоку та 23 березня того ж року в Лісках.

Одну і другу подію документовано фотознімками. Ширше про це читач

знайде в книжці Є. Місила „Повстанські могили”. (Варшава, 1995 р.)

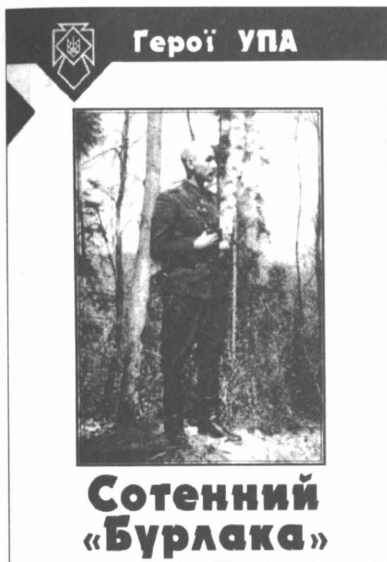
Своє душпастирство отець Михайло описав у **сьомому розділі**. Тут коментарі зайві, коли поглянути, як 69-літній священник доїжджає аж з Елку (воєводство Сувальське) до Гожова Велькопольського (близько 680 км) у неділі і свята, щоб обслужити 4 і більше греко-католицьких станиць, а потім як 73-літній - з Перемишля далі доїжджає до того ж Гожова (835 км), тоді стане зрозумілою велич його труду, посвяти без нарікань, без будь-якого незадоволення. Він гідно виконував свої душпастирські обов'язки. Він вірно служив Церкві і своєму народові, як і його духовний вихователь і вчитель о. митрат Мирослав Ріпецький.

Врешті здійснилася ще одна його мрія - повернутися на рідні землі. Так і сталося. Отець Михайло ще наступні вісім років доїжджав із Перемишля до Гребенного і Дев'ятира (120 км), і хоча втомлений, але завжди усміхнений.

І зараз він не дозволяє собі піти на відпочинок. Щодня його можна зустріти в церкві, у Сестер, або просто на вулицях Перемишля.

Спогади о. каноніка Михайла Вудкевича написані від душі, хоча не спираються на джерельні документи, зате самі собою становлять документ, бо записана ще одна сторінка історії нашої Церкви у Польщі після 1945 року. Спогади широко проілюстровані фотографічним матеріалом, який, з одного боку, збагачує зміст, з другого, становить оцей джерельний документальний матеріал.

Хочеться висловити щиру подяку отцеві за те, що все-таки знайшов час і записав свої спогади, які безумовно можуть стати цінним матеріалом у дослідженнях історії Церкви і життя українців на західних землях Польщі.

Володимир В'ятрович –
гол. редактор

„Сотенний Бурлака”
(Із серії – Герої УПА)

Львів: Літопис, 2000, 148 с.

© Володимир В'ятрович

ISBN 966-7007-37-X

Книга, яку пропонуємо читачам, - перша із серії „Герої УПА”, її присвячено командирові повстанської сотні „Ударники-4” Володимирові Щигельському-”Бурлаці”. Людині, яка усе своє свідоме життя присвятила справі визволення України, людині, яка за цю справу пішла із життя у двадцятивосьмирічному віці, у розквіті сил та енергії.

Редколегія:
Михайло Козак,
Стефан Костик,
Роман Панкевич,
Володимир Середа.

Від редактора

Культ героїв – невід'ємний елемент формування світогляду патріота будь-якого народу. Адже патріотизм - це почуття, яке ґрунтується, передусім, на гордості з приналежності до свого народу. А що може викликати більше гордості та захоплення, аніж безсмертні подвиги героїв в ім'я своєї Батьківщини!

Історія України багата на героїчні постаті та періоди, проте один з них й досі належно не оцінений. Це період багатолітньої визвольної боротьби Української Повстанської Армії, яка є феноменом не тільки української, але й всесвітньої історії XX сторіччя, період вияву безпрецедентного масового патріотизму, відваги та самопожертви поневоленого народу. Історія цього руху повинна стати джерелом, з якого черпатимуть приклади для виховання майбутні покоління української нації.

Герої УПА... їхні біографії схожі на короткі, але надзвичайно яскраві спалахи блискавиць. Тисячі, сотні тисяч блискавиць... їхнє світло могло б освітити нам, нащадкам героїв, дорогу в майбутнє, дорогу до побудови нашої спільної мрії – Української Самостійної Соборної Держави. Тож придивімося уважніше до цих спалахів, до цих біографій.

Щоб донести до широкого загалу, особливо молоді, інформацію про відомих і незнаних повстанських героїв, ознайомити з їх унікальними життєписами і засновується серія „Герої УПА”. На сторінках книг із цієї серії розповідатиметься про людей, не схожих за своїм походженням, становищем у визвольному русі, проте об'єднаних почуттям безмежної любові до своєї Батьківщини, любові, доведеної не словами, а героїчним жертвним життям.

Книга, яку пропонуємо читачам, - перша із запланованої серії. Її присвячено командирові повстанської сотні „Ударники-4” Володимирові Щигельському - „Бурлаці”.

Людині, яка усе своє свідоме життя присвятила справі визволення України, людині, яка за цю справу пішла із життя у двадцятивосьмирічному віці, у розквіті сил та енергії. У незалежній державі він, певно, зробив би блискучу військову кар'єру. Однак інша доля судилася йому. Він став командиром повстанського відділу, що боровся за право свого народу бути вільним. Він був героєм одним із сотень тисяч відомих і безіменних, високоставлених і рядових, одним з тих, завдяки яким на мапі світу з'явилася держава з гордою назвою - Україна. Ним захоплювалися друзі, його боялися та шанували вороги. Таким був Володимир Щигельський.

Зміст книги становлять різноманітні за стилем змістом та обсягом публікації. До першої її частини „Два портрети командира” ввійшли біографічні нариси, що розповідають про життя Володимира Щигельського.

Перший з них - „Сотенний „Бурлака” належить перу молодого українського історика, земляка героя книги, львів'янина Володимира В'ятровича. Цей нарис опертий на широку джерельну базу та використання фахової літератури і є найповнішою біографією маловідомого українському загалові повстанського командира. Публікація містить багато фактів із його життя, автор намагається прослідкувати їх взаємозв'язок, аби стало зрозумілим, як із звичайного львівського хлопчика Володі Щигельського виріс легендарний сотенний „Бурлака”.

Іншу біографію написав відомий український публіцист, людина, яка тривалий час збирала матеріали про боротьбу УПА на Закерзонні, Богдан Гук. Твір побудований переважно на спогадах, які зібрав автор, і чудово відтворює бачення „Бурлаки” людьми, близькими до нього в часи повстанської боротьби.

У другій частині книги – спогади учасників національно-визвольного руху, які безпосередньо знали Володимира Щигельського. Сюди входять спогади Василя Галаси-„Орлана”, „Назара” - заступника провідника ОУН на Закерзонні, Івана Кривуцького -„Аркадія” – одного із чільних діячів Служби Безпеки ОУН на Закерзонні, Омеляна Цилюпи-„Грушки” – стрільця із сотні „Громенка”, і, звичайно, людей із його сотні: медсестри Ярослави Крижанівської -„Ярки”, (спогад якої особливо цінний, зважаючи на те, що в ньому подано цікаву інформацію про подальшу долю родини Щигельських), бунчужного Тараса Бурого-„Вуркуна” (до речі, автора „Денника відділу УПА під командою „Бурлаки” – цінного джерела з історії цієї військової одиниці УПА, опублікованого в 13 томі „Літопису Української Повстанської Армії”) та чотового Володимира Дашка -„Марка”.

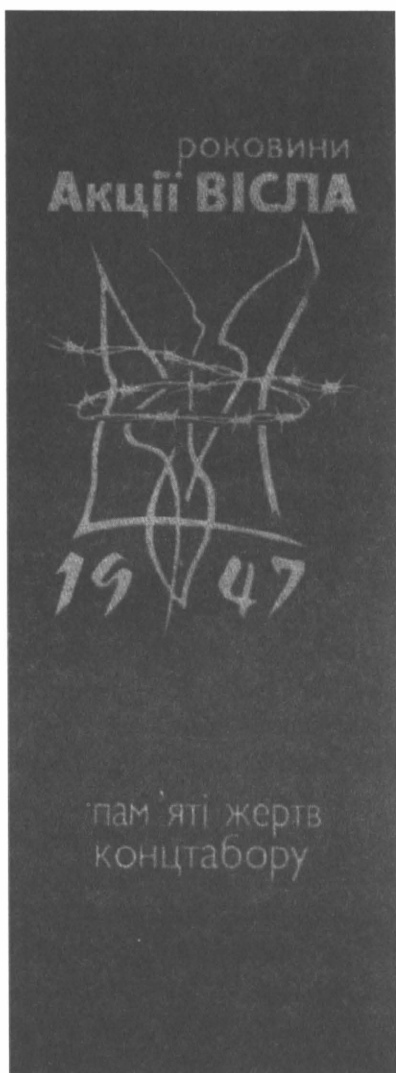
Останню частину книги „Повернення „Бурлаки” становлять репортажі про відзначення 50-ої річниці загибелі Володимира Щигельського-”Бурлаки” у Торонто, Перемишлі та Львові. Саме ці заходи відіграли визначну роль у відродженні пам'яті про легендарного сотенного Української Повстанської Армії.

Редактор книги висловлює щиру подяку усім, хто допоміг підготувати до друку, або хто спричинився до увічнення пам'яті Володимира Щигельського -„Бурлаки”. Особлива подяка панові Петрові Потічному, професорові Мак-Мастерського університету, за унікальні документи чеського та польського судів проти Володимира Щигельського; родині Довганів за чудові фотоматеріали; Ользі Рапко та Степанові Брилинському за цінну інформацію з біографії Володимира Щигельського до його вступу до УПА, Григорієві Дем'яну за допомогу у підготовці матеріалу до друку, Михайлові

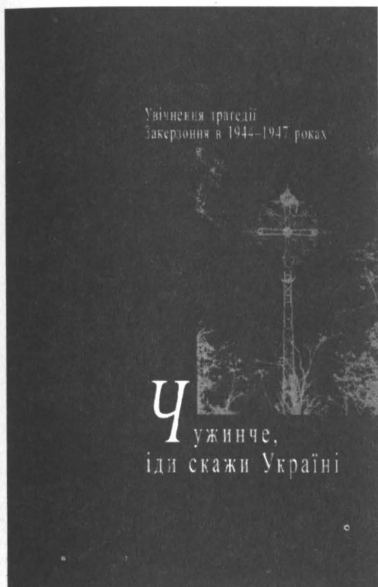
Козаку та Ярославові Стеху за організацію відзначення 50-их роковин смерті „Бурлаки” в Торонто та Львівському крайовому братству вояків ОУН-УПА за аналогічні заходи у Львові, дякуємо також Стефанові Костику з далекої Японії, людині, яка не тільки не забуває про своє коріння, але й докладає зусиль для увічнення пам’яті українських героїв і зробила дуже багато для належного вшанування сотенного „Бурлаки”.

Прохання, відгуки про книгу та свої пропозиції щодо інших книг серії надсилати за адресою: В’ятрович Володимир вул. М. Хвильового буд. 36, кв.24., м. Львів, 79059, Україна.

Володимир В’ятрович – історик (Україна)

Пам’ятна лента зі святкування 65 роковин трагічно помордованих жертв у таборі в Явожні (2012 р.)

Богдан Гук – гол. редактор

Чужинче, їди скажи Україні

Перемишль, 2001, 256 с.

© Богдан Гук, Михайло Козак,
Микола Новосад, Адам Яремко
© Видавець: ОУП – Перемиський Відділ

ISBN 83-914404-1-9

Фотоальбом увiчнення трагедii Закерзоння в 1944-1947 рр.

Члени редколегії:
Михайло Козак,
Микола Новосад,
Адам Яремко.

Про пам'ять приречених на забуття

Пам'ятник - це 1) „архітектурна або скульптурна споруда в пам'ять або честь кого, чого-небудь; монумент, фігура, обеліск, колона, 2) споруда (звичайно, кам'яна) на могилі в пам'ять померлого; надгробок”. Отаку дефініцію подає *Новий тлумачний словник української мови* з 1999 року. Не знайти в ній відповіді на питання, яким життям живе оця „архітектурна або скульптурна споруда”, і що значить для своїх будівничих. Пам'ятника переважно зв'язуємо з триванням пам'яти про когось або щось, а забуваємо разом, що поява цієї споруди означає завжди край певного тривання - епохи, події, людини. Вони уже скінчилися або незабаром скінчаться у своєму живому триванні, - тож, усвідомлюючи власну безпорадність супроти минулості, ми, ще живі, ставимо пам'ятник, перекладаючи якраз на нього обов'язок берегти пам'ять про щось важливе для певних людей, певного часу, певної частини землі. Тож пам'ятник завжди є свідченням за-разом того, що кінчається жива пам'ять одного покоління, яке непокоїться, чи наступне захоче тримати в пам'яті те саме, що попереднє. Спонукою до того, щоб дати собі шанс на позитивну відповідь щодо цього сумніву і є пам'ятник. Отже, він подвійний: становить собою доказ сили й слабкості людської пам'яти, сили й слабкості людського забування...

Історія українських увіковічень на українських етнічних землях у Польщі багата, складна, повна драматичних моментів. Впливав на це сам характер подій, що їх стосуються ці увічнення: українсько-польський конфлікт на цих землях (південно-східня Польща) в 1944 - 1947 роках, а також пізніше його трактування різними задіяними у споруджування цих пам'ятників чинниками.

Як відомо, українсько-польський конфлікт 1944 - 1947 років зародився, спалахнув та добіг свого кінця в політичних рамках польської держави. Активними сторонами в ньому були, з одного боку, Організація Українських Націоналістів та її збройні сили - Українська Повстанська Армія - і з другого, польський багатопартійний уряд доби перед захопленням влади комуністами та підпорядковані йому відділи Війська Польського, регулярної армії польської держави. Унаслідок війни впало жертвами, за дуже приблизними підрахунками, понад 10 тисяч українців, переважно з-поміж цивільної людності й десь 2500 осіб по польському боці.

У даному альбомі запrezentовано те, яким способом українська громада в Польщі, уціліла після погрому 1944 -1947 років та виселенської акції „Вісла”, старалася зберегти у формі тривалих пропам’ятних знаків пам’ять про свою трагедію в ці роки та передати її наступним поколінням.

У 1944 -1947 роках не існували сприятливі умови, щоб споруджувати могили чи пам’ятники українським жертвам конфлікту: була війна. Усі тодішні могили мали тимчасовий характер. Переважно були це прості земні кургани або могили, над якими височів лише березовий хрест. Дуже часто навіть такі могили були нищені Військом Польським, а коли й вціліли, то знищила їх після акції „Вісла” негода. Так занепали збірні могили в Новому Люблинці, Лісках чи Верховинах. Про більшість увіковічень з цієї доби докладних даних зібрати не вдалося, у людській пам’яті залишилися згодом лише місця та прізвища чи псевдоніми вбитих людей, похоронених в неозначених могилах.

У 1947-1956 роках українці в Польщі, виселені з Рідних Земель на захід та північ країни, не чинили ніяких спроб будувати пам’ятники минулим людям та подіям. Не дозволяла на це як їх внутрішня ситуація після акції „Вісла”, так і зовнішня, тобто вкрай несприятливі їм політичні умови в країні проживання.

Натомість у цей період один за одним виростали на землях очищених владою від українців великі пам’ятники усім, хто загинув у конфлікті 1944-1947 років по польській стороні. Найвідоміший став монумент у „честь” генерала К. Сверчевського в Яблінці між Тісною та Балигородом. Інші присвячені були воякам ВП, функціонерам МО, членам ОРМО, партійним діячам. Їх будову фірмувала польська народна влада, використовуючи разом до скріплення негативного образу українця серед польського суспільства та однобічного висвітлювання історичних подій. Варто зазначити, що аж у 90-х роках виникло кілька пам’ятників жертвам відплатних акцій УПА проти польських сільських баз, напр. у Борівниці, звідки чинилися напади на українські села. Під нинішню пору перші з названих споруд переважно призабуті, інколи поважно ущерблені часом, здається, поволі йдуть у небуття.

Згодом, у 1956 -1989 роках появилися перші українські пропам’ятні споруди, ідеться зокрема про Пискоровичі (1968), Ліски (1971), Хотинець (1975), Терку (1985). Виникли вони як певний знак доби, не були проявами здвигу історичної пам’яті цілої української громади. Виростили як кілька винятків на тлі вбиваної якраз тоді української пам’яті про минуле. Однак досвід 1944-1947 років був настільки жажливий, що українці просто були приречені на пам’ять, не могли забути.

На хвилі демократизаційних процесів у Польщі після занепаду комунізму в 1989 році, заповнювання „білих плям” польської історії, встановлення дружніх стосунків між самостійними державами Польщею та Україною,

запевнень у міжурядових договорах про партнерство та взаємне сприяння охороні пам'яти поляків в Україні та українців у Польщі, а також після того, як польська сторона стала практично дбати за свої увічнення в Україні - українці в Польщі й собі поклали подбати за власну історію. Першою офіційною заявою про потребу увіковічити її був виступ проф. С. Заброварного на зустрічі українських ветеранів визвольних змагань та політичних в'язнів сталінського періоду в Польщі, яка мала місце в Ґурові Ілавецькому влітку 1990 року.

Однак ще перед цим виступом про потребу спорудити пам'ятники борцям за волю України та жертв серед цивільної людности була відновлена найважливіша пам'ятка українського минулого в Польщі в ХХ сторіччі - військова некрополія вояків армії Української Народної Республіки в Пикуличах під Перемишлем. Не була вона безпосередньо зв'язана з добою після II Світової війни, проте її віднова становила яскравий доказ існування української національної пам'яти в Польщі, а також передвіщення цілого руху за її збереження в 90-х роках.

Чи не першим увіковіченням з часу після 1989 року був старанно виконаний пам'ятник воякам УПА на їхній могилі на цвинтарі в Новому Люблинці. Його посвячення відбулося 22 серпня 1992 року. У першій половині 90-х років виникли також увічнення в Старому Люблинці, Малковичах, Верхраті, на Білостоці в Лісках, Торках, Кальникові, Журавцях.

Уже в тій початковій стадії процесу видно було його всенародний характер. Будові пам'ятників не передувала яка-небудь пропагандивна акція, люди чекали на сприятливий момент, і такий момент настав. Увічнення виникали спонтанно, завжди на кошт односельчан або друзів зброєю. Їх ініціатори мешкали як на Західніх Землях, так на Рідних, попри відстань участь брали в них нинішні мешканці США чи Канади українського роду, а також переселенці з України. Посвячення кожного пам'ятника було великим пережиттям і національним святом для кожного невеликого гурту ентузіастів. А таких гуртів було дуже багато.

Переломним моментом в одісеей української національної пам'яти в Польщі була побудова в підперемиському селі Грушовичах пам'ятника всім воякам УПА - оборонцям української людности перед винищенням на її етнічних землях у Польщі після II Світової війни. Рішення про це було прийняте на згаданій зустрічі політв'язнів у Ґурові Ілавецькому, а потім підтверджене першим з'їздом Спілки українців-політв'язнів сталінського періоду в Польщі в 1992 році. Посвячення грушовицького монументу мало місце 10 жовтня 1994 року й відразу викликало зливу пресових публікацій. Як центральні, так і регіональні видання коментували появу цього й інших пам'ятників як явище негативне, відразу й творячи термін на означення цілої ситуації: „війна за пам'ятники”. Спроби об'єктивного висвітлення й показу становища української сторони мали місце дуже рідко.

Реакція на грушовицький пам'ятник виразно показала, які чинники є задіяні в вирішування справи та якими засобами розпоряджають, якими способами діють. Ясним став поділ на дві сторони. Українську репрезентували: Об'єднання українців у Польщі, статутно зобов'язане дбати за охорону національної спадщини, Спілка українців-політв'язнів сталінського періоду, товариство „Український Народний Дім” у Перемишлі, тижневик „Наше слово” й -насамперед! - колишні мешканці українських сіл з-над Сяну й Буга, а під цю пору переселенська маса з околиць Ольштина, Гданська чи Вроцлава, якій дорога була пам'ять про вбитих братів і сестер, залишених убитими напропаще там, звідки вигнано живих в 1947 році. Натомість польська сторона - це представники державної й самоуправної адміністрації всіх рівнів, представники римо-католицької костельної адміністрації всіх рівнів, майже уся преса без огляду на політичні орієнтації, а дуже часто також звичайні громадяни місцевостей на південному-сході країни, роками виховувані в нетолерантності й ворожості до українства, Українська й польська сторони, попри цілком нерівні сили, звели неформальну довготривалу боротьбу за, з одного боку, збереження у тривалій формі пам'яті про українську трагедію 1944-1947 років у Польщі та, з другого, за недопущення до увіковічення цієї трагедії. Слід відзначити, що названі чинники з польської сторони вжили всі доступні заходи, у чому можна переконатися, читаючи документи з другої частини видання.

Апогеєм війни за пам'ятники було розслідування, здійснене правоохоронними органами Польщі в 1995 році за повідомленням польської Спілки увіковічення жертв злочинів українських націоналістів з Вроцлава. У рамках підготовки матеріалу до еventуального судового процесу (до речі, не відбувся) переслухані були голова ОУП Юрій Рейт, його заступник Мирон Кертичак, голова Спілки політв'язнів Осип Мица, автор цих рядків, а також ініціатори й виконавці увіковічень у Кальникові, Новому й Старому Люблинцях, Верхраті, останні - односельчани або бойові друзі упалих перед 50-ма роками людей.

Вельми спектакулярним фрагментом війни за пам'ятники були багаторазові судові розправи проти Дмитра Богуша з Перемишля, виконавця пам'ятника воякам УПА, поляглим у бою проти НКВД 2 березня 1945 року в Мриглодах біля Верхрати. Як у даній справі, так і багатьох інших, подібних, польська сторона виразно проявила свою антиукраїнську поставу, часто нехтуючи чинним законодавством країни й громадянськими правами українців.

Як не дивно, але серед перших установ відповідальних за такий нещасливий для обох сторін перебіг заходів за українські увіковічення була міністерського рівня Рада охорони пам'яті боротьби і мучеництва в Варшаві. Виявилося, що в її трактуванні недійсним є міжнародний договір Польщі

й України з 1994 року про збереження й охорону місць національної пам'яті - польської в Україні та української в Польщі. Рада уклала згодом додатковий договір з ОУП, де домоглася того, що на евентуально допущених до спорудження пам'ятниках не могло бути назв УПА, військових відділів, військових ранг та псевдонімів. Згодом і цей договір виявився для Ради не-вигідним: вона перестала в 1999 році визнавати ОУП за сторону та встановила безпосередні стосунки зі своїм київським відповідником. Результат був такий, що у відповідних протоколах порозумінь Київ погоджувався, не будучи належно зорієнтованим у справі, на явно некорисні для української сторони в Польщі пляни Ради. Українці в Польщі були поставлені перед спробою позбавити їх реального впливу на форми плекання своєї національної пам'яті, а ця спроба, як показали заходи Ради щодо пам'ятників у концентраційному таборі в Явожні та Пикуличах, була частинно вдала.

Треба також зазначити, що будівничі й самі пам'ятники зустрічалися з фізичним насильством та збезчещуванням. Наприклад, у селі Лази був криваво побитий один з будівничих тамтешнього пам'ятника; у Павлокомі згоріли господарські будівлі іншого. Збезчещені були увічення в Грушовичах, Лазах, Корманичах, Василеві Великому, Павлокомі, Поздзячі, Кобильниці Волоській, Березці, Старому Дикові.

Попри вкрай несприятливі умови на 1997 рік у 50-у річницю виселенської акції „Вісла” - припала найвища хвиля увіковічень: у кількадесяти місцевостях різними способами закріплено пам'ять про цю трагедію. У багатьох лише знак хреста уможливив її оприлюднити та зберіг від пізнішого знищення. Хрест для українців у Польщі став найвимовнішим знаком їх історичної долі на Рідних Землях у цій країні після II Світової війни.

Активність української сторони на полі змагань за пам'ятники помітно зменшилася після відзначення 50-річчя виселення. Вплинув на це також дедалі гостріший спротив польської сторони. Коли врахувати величезні просторові відстані між землями виселення й Рідним Краєм, вік тих, хто робив відповідні заходи, людську втому й безнадію, то можемо легко зрозуміти, чому так сталося. Найбільше зробила, мабуть, безнадія...

І ясне стало всім нам: історія українських увіковічень у Польщі - це частина акції „Вісла”, яка триває далі - уже без партійних вказівок, але за незмінно одним антиукраїнським сценарієм.

З десятирічних змагань за пам'ятники, за власну національну й історичну пам'ять переможною вийшла українська сторона. Силою любови до Рідної Землі, її невинних жертв, до її оборонців, видвигнуто 137 пропам'ятних знаків, поставлених у 108 місцевостях. Вони свідчать і будуть свідчити наступним

поколінням, що на українських етнічних землях Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини й Підляшшя проливалася кров за їх майбутність, а українські пам'ятники стоять на українській землі!

Альбом „Чужинче, іди скажи Україні” охоплює собою чи не всі українські увіковічення в Польщі, з яких 95 відсотків припадає на південно-східну частину країни. У виданні відзначені такі історичні факти:

1) похорони жертв масових погромів української цивільної людності на українських етнічних землях в межах післявоєнної польської держави в 1944-1947 роках,

2) похорони вояків УПА, поляглих у 1944-1947 роках під час боїв з Військом Польським, НКВС або іншими збройними формуваннями на терені VI Військової округи „Сян” УПА-Захід,

3) переселенська акція „Вісла” як на українських етнічних теренах, так і на місцях переселення.

Очевидно, видання відзначає лише ті факти, які закріплено у формі пропам'ятних знаків - увіковічень.

Практично всі увіковічення можна звести до таких трьох типів: 1) пам'ятник, 2) хрест, 3) пропам'ятна дошка.

Таким чином наше видання чи не повністю віддзеркалює зусилля української громади в Польщі зберегти у тривалій формі пам'ять про боротьбу за своє виживання, свободу й права людини на західних окраїнах нашої національної території - так званому Закерзонні - в 1944 -1947 рр.

Матеріали подаються в поділі на дві частини: фотографії та коментарі до фотографій. Підписи під фотографіями не подають історичних інформацій щодо даного увіковічення - щоб з ними познайомитися, треба знайти відповідний коментар у другій частині видання. Історичні інформації подані максимально скупі, проте з певними винятками, зокрема для споминів з тих місцевостей, про які досі спомини не друкувалися або вони неznані авторам альбому. Ідеться, наприклад, про Березку, Бахів, Грушовичі, Коритники, Середню. У коментарях не подаються тексти пропам'ятних дощок, якщо їх зміст можна прочитати з фотографії. У обох частинах прийнято таку засаду упорядкування матеріалу: місцевості з увіковіченнями подаються за абеткою в відділах, які відповідають етнографічним назвам українських земель: Надсяння, Лемківщина, Холмщина і Підляшшя. Окрему частину відведено для увічень на місцях переселення.

Альбом „Чужинче, іди скажи Україні” не було б можливо підготувати й видати без допомоги багатьох людей. Слід зазначити, що ніхто, до кого ми зверталися, не відмовив своєї допомоги. Зокрема вдячний авторський колектив усім, хто прислав дані про історію увіковічень та дані про увіковічнювані події з-перед півсторіччя, їх прізвища подані в примітках до коментарів. Щиросердечно дякуємо їм, а також тим, хто іншими способами безкорисно помагав нам: Андрієві Кобакові з Вроцлава, Ярославу Вишенькові з Мельника над Бугом, Неоніллі Менцінській-Гук та Іванові Гукові з Перемишля, Андрієві Степанові з Гданська, Анастазії Кравчук з Варшави, Любомирі та Богданові Тхірам з Гурова Ілавецького, Тадею Карабовичеві з Голі, Ярославу Стехові, Мирону Фіцакові та Дмитрові Богушеві з Перемишля, Федору Гочеві з Зиндранової, Олі Соляр з Лемборка, Богданові та Мирославу Сидорам з Перемишля.

Щиросердечно дякуємо Видавцеві - Перемиському відділові ОУП з його головою Ярославом Сидором, а також агентству „Тирса” з Варшави. Завдяки всім Вам праця над цим альбомом була нам приємністю.

„Чужинче, іди скажи Україні” - звертаються мертві до живих усіх народів, до переходнів, які колись глянуть на пам’ятник воякові Української Повстанської Армії чи на хрест - знак розп’яття нашого народу акцією „Вісла” в 1947 році.

„Чужинче, іди скажи Україні” - мовлять переходням камінь і залізо в Пикуличах та Грушовичах, переконуючи, що боротьба за свободу не має національних кольорів, а лише той один колір, виписуваний українцями на їх землі в 1944-1947 роках-людський.

„Чужинче, іди скажи Україні” - про оборону хатнього порога людей, про згарища й знущення людей над людьми, про безсмертну славу упалих у єдиний можливий тоді - смертельний - час.

„Чужинче, іди скажи Україні” - просять живі, які залишилися завдяки мертвим, живі хочуть пам’ятати й не бути стерними з лица своєї української землі: поклали своїм живим життям на ній воздвигнути живий пам’ятник минулого і майбутнього.

Гребенне

У 50-річчя акції „Вісла” в селі, за ініціативою місцевого гуртка ОУП, встановлено пропам’ятний хрест біля місцевої церкви. Він був посвячений 10 серпня 1997 року.

До розмірів драми 1940-х років українське населення Закерзонського Краю, Гребенне внесло й свою частку. І хоч у селі не було масових вбивств, то в ті роки в різних обставинах большевицької, німецької, а відтак і польської окупацій, згинуло біля 11% населення села.

Зараз українство Гребенного збереглося завдяки церкві та нечисленним українцям навколишніх сіл. Саме оці залишки українців за допомогою односельчан-виселенців, вирішили увічнити пам’ять жертв 40-х років, а зокрема акції „Вісла” у її 50-річчя, упам’ятненням хреста біля церкви, на якому поміщено символічні дати „1947-1997”.

На місцевому цвинтарі знаходяться могили 8-ми жертв радянського запілля ген. Ковпака: Григорій Богонос, Петро Дембіцький, Іван Копіха, Михайло Лопушинський, Василь Лопушинський, Агафія Мартинович, Іван Мартинович (чл. ОУН і СКВ), Степан Серкіз (чл. СКВ), вбитих 7 червня 1944 року. Могили 8-ми жертв ВП: Йосип Богонос, Параскевія Козак, Василь Козак, Дмитро Козак, Василь Левків (чл. СКВ), Михайло Пізюр, Іван Пізюр (чл. СКВ), Петро Сподарик „Качор” (стр. УПА).

Не мають своїх могил, а згинули в польських тюрмах: Теодор Галас, Степан Гуменний „Кома” (чл. СКВ), Олекса Левків (засуджено 28 осіб, в тому 6 осіб на смертну кару).

В Явожнянському лісі спочили: Григорій Баран (батько), Григорій Баран (син), Іван Канцір (директор школи), Михайло Самик, Григорій Чернобай (в таборі було ув’язнених 94 гребінчан). Згинули в рядах УПА: Степан Божик „Дунай” (чл. СКВ), Михайло Гуменний „Сірко” (чл. СКВ), Василь Демків (стр. УПА) (пропав безвісти), Степан Пізюр „Байда”, „Дуб” (чл. СКВ), Григорій Піх „Лобода” (стр. УПА).

На місцевому цвинтарі знаходиться могила (ще не означена) невідомих повстанців УПА (6-8 осіб) з першої на тому терені чоти „Залізняка”, які звели бій в гребінецьких лісах з ЧА восени 1944 року.

Стали жертвами большевицького терору (44 особи), жертви німецької окупації (12 осіб) та жертви війни (58 осіб). Згодом гребінчани планують поставити пам’ятник усім жертвам вбивств, репресій і депортацій.

Гребінчани хочуть також зберегти пам’ять про свого останнього пароху о. Романа Бачу, який після смерті брата Зенона, командира кущового відділу псевдонім „Колодій” (згинув 18 квітня 1947 року на Ярославщині).

(о. Роман жив нелегально як кс. Юзеф Квятковскі й передчасно помер в с. Кіє коло Піньчова, воєв. Келецке).

На фото:
Проектант і фундатор пам'ятника
–мгр-інж. Михайло Козаковський
(уродженець Гребенного)
Мешканець Старгарду Щецінського

Гребенне, 2007

Повищий пам'ятник встановлено біля церкви 8 квітня 2007 року у 60-ліття злочинних депортацій 1946-1947 років.

Пам'ятник зображує розірвання роду гребінських поколінь, де споконвіку з роду в рід жили українці, чого вже не відродити.

В історичному минулому жодне покоління гребінчан не зазнало такого нищівного удару, як депортації половини XX століття.

мгр-інж. Михайло Козак

Р е ц е н з і ї

Анатолій Русначенко

На пам'ять і поминання Реєстри пам'ятників: Холмщини, Підляшшя, Лемківщини, Надсяння

Людська пам'ять і вічна і вмируша, водночас, як і все на цьому світі. Зусиллями своїми або підтримуємо її, або зневажаємо байдужістю. Ця книжка її упорядники й автори - Богдан Гук, Микола Новосад, Адам Яремко, Михайло Козак зусиллями в першому випадку Перемишльського відділу Об'єднання українців у Польщі, в другому - й за сприянням його видавництва „Тирса” у Варшаві, ця книжка, а також пожертв на видання українців з різних країн, зуміли підтримати цю пам'ять і повідомити про те, що українці у Польщі пам'ятають трагедію, яка сталася з ними в роки минулої світової війни і після неї.

„Чужинче, іди скажи Україні” - фотоальбом зі світлинами і докладним описом всіх існуючих пам'ятників на етнічних українських землях: Надсянні, Лемківщині, Холмщині і Підляшші, які відійшли до польської держави після минулої війни. Не оминули упорядники й пам'ятників, встановлених українцями в тих місцях Польщі, куди вони були виселені внаслідок операції „Вісла”. Ставили ті пам'ятники на своїй малій батьківщині не лише українці, що мешкають нині в Польщі, а й ті, що живуть тепер в Україні, США, Канаді.

Що ж то за пам'ятники і кому? То хрести, пам'ятники пропам'ятні дошки з дерева, металу, бетону, встановлені на місцях поховань цивільного населення, яке загинуло від рук боївок АК чи Війська Польського, поховань вояків УПА в період від 1944-го по 1947-й роки (одна пам'ятна дошка у отців Василян у Варшаві згадує засуджених і розстріляних вояків УПА в 1950 році).

У більшості своїх населених пунктів українці тепер взагалі відсутні, в інших проживає по кілька українських родин, які поверталися туди пізніше. Від українців в тих краях, хоч жили вони там віками, залишилося небагато: здебільшого трохи церков, частково перетворених на костьоли,

частково - зруйнованих. Хрести на пам'ять стали новітньою згадкою про українську присутність на тих теренах.

Річ звичайна - хрест на могилі - не був звичайною річчю в тих краях. Над тодішніми похованнями жертв польської різанини, полеглих вояків УПА хрести ставили, але час і природа дерев'яні хрести поруйнували - догляду ж бо не було. Могили вояків УПА після операції „Вісла” часто були поруйновані і зрівняні з землею. Так сталося, наприклад, з похованнями боївки СБ Олександра Бобки- „Хоми” у селі Василів (Равщина) взагалі, всі тодішні могили мали тимчасовий характер. До 1956 року українці, виселені з рідних місць, не мали змоги ставити пам'ятники, упорядковувати могили: становище в країні і ставлення до самих українців не дозволяли цього робити. Кілька поодиноких пам'ятників з'явилося тільки з кінця 1950-х років.

Лише демократизаційні процеси з 1989 року дали змогу українській громаді і окремим особам приїхати знову в рідні місця і поставити пам'ятники, підрихтувати могили своїх рідних і односельців, які загинули в 1944-1947 роках. Усього тоді було поставлено 137 пам'ятних знаків у 108 місцевостях.

Переломним було спорудження пам'ятника всім воякам УПА, які обороняли українську людність від винищення і виселення на її етнічних землях у Польщі після Другої світової війни 10 жовтня 1994 року у Грушовичах. Побудова цього та іншого пам'ятника польська місцева й центральна влада, костел, а часто й звичайні громадяни не зустрічали схвально, швидше навпаки. Готувався навіть судовий процес на загальнодержавному рівні. А Дмитро Богуш з Перемишля - ініціатор спорудження пам'ятника воякам УПА, які загинули в бою проти військ НКВД 2 березня 1945 року у Мригодах біля Верхрати, - мав довгі судові проблеми, штрафи від влади протягом п'яти років.

Автори-упорядники представили на суд читача всі фотографії наявних пам'ятників. Не обмежуючись тільки цим і вступною статтею Богдана Гука, вони подають також докладніші відомості про час та ініціаторів, будівників пропам'ятних споруд. Що важливо - вони подають і прізвища загиблих, які висічені на деяких пам'ятниках, а також бібліографію польських і україномовних видань з приводу цієї проблеми. Можливо, хоч таким чином можна буде в майбутньому підтвердити проживання тих людей на тих теренах, як і українців в цілому.

Д-р історичних наук Анатолій Русначенко
(Від Імперії - до України.- Київ, 2009, с. 269-271.)
(Українська Газета.- Київ, 2004.-09-11.08.- Ч.29(313)
(Шлях Перемоги.-Київ, 2004.-18.08.- Ч.34 (2621)

„Скажи Україні...”

Поважний внесок до мартирологів українців у Польщі

„Чужинче, іди скажи Україні. Увічнення трагедії Закерзоння в 1944 -1947 роках” - таку назву має фотоальбом Богдана Гука, Михайла Козака, Миколи Новосада й Адама Яремка, виданий 2001 року в Перемишлі. Він охоплює чи не всі українські увічнення пам’яті (137 меморіальних знаків у 108 місцевостях) жертв масових погромів української цивільної людності на українських етнічних землях у межах повоєнної польської держави в 1944 - 1947 роках, вояків УПА, полеглих тоді в боях з Військом Польським, НКВС, загонами поляків-шовіністів на терені VI Військової округи „Сян” УПА–Захід, потерпілих від сумнозвісної акції „Вісла” як на рідних землях, так і в місцях примусового виселення.

Ілюстративній частині видання передуює світлина пам’ятника в Пикуличах. У цьому невеликому підперемиському селі в 1918 - 1924 роках у таборі полонених та інтернованих перебували вояки армії УНР, УГА та інших українських збройних формувань. Їхня кількість, приміром, у середині 1919-го сягала шести тисяч осіб. Через жажливі умови, створені польською адміністрацією, чимало з них там загинуло (докладна кількість досі невідома). Їх ховали в спільних могилах на місці пізнішої некрополії. 1924 року тут висипано курган, на якому встановлено великий залізний хрест, спроектований Оленою Кульчницькою. Меморіал, майже знищений у середині 60-х років, відновлено восени 1989 року. Пикулицька некрополія сприймається як символ безперервності боротьби українців на найзахідніших етнічних теренах упродовж ХХ століття.

Перший розділ подає світлини могил і пам’ятників у 53 місцевостях Надсяння, другий у 18-ти на Холмщині та Підляшші, третій - у 17-ти на Лемківщині. Розділ „Чужина” унаочнює пам’ятні знаки, встановлені в 16 поселеннях, де опинилися українці внаслідок операції „Вісла”.

Найжахливішою місциною було Явожно. Тут, на території створеної 1943 року гітлерівцями філії концентраційного табору Освенцім, 1945-го постав так званий Центральний табір праці міністерства громадської безпеки Польщі.

5 травня 1947 року сюди прибув перший „український транспорт”. Загалом в’язнями табору були 3936 українців.

162 з них залишилися в Явожні навічно. Пам’ятник безневинним жертвам комуністичного терору за проектом художника Марка Жака постав тут 23 травня 1998 року.

Окрім ілюстративної, альбом містить вельми змістовну інформаційну частину, іменний і географічний покажчики та бібліографію, що охоплює українські й польські пресові видання з Польщі та з-за кордону за 1990 - 2000 роки.

Анатолій Ситник

(Пам'ятки України: Історія та культура.- Київ, 2003, с.111-112)

(Український-Європейський Лексикон.- Київ, 2003, с.19-21)

Іван Пасемко

Одіссея Української Національної пам'яті в Польщі

Переді мною книжка колективу українських авторів у Польщі і Богдана Гука, Михайла Козака, Миколи Новосада та Адама Яремка „Чужинче, іди скажи Україні” про увічнення трагедії Закерзоння в 1944-1947 роках. Це власне фотоальбом за редакцією Богдана Гука обсягом у 254 сторінки, в т. ч. вступ – „Про пам'ять, приречених на загибель” Богдана Гука, фотоілюстрації (93 сторінки), а решта – текстова частина, тобто докладна розповідь про життя і героїчну нерівну боротьбу тих людей, що навечно спочили під пам'ятними знаками, хрестами та монументами. Наприкінці книжки також подано список місцевостей з увічненнями, іменний показник, географічний показник та бібліографію українською та польською мовами. Претензійне видання, що справді відповідає найсучаснішим вимогам наукової організації праці та виділяється своїм модерним дизайном, але найістотніше – те видання відповідає моралі живих, що мають турбуватися про спокій тих, хто ціною смерті відстоював життя і честь нині сущих.

Після майже 55-річчя часу проведення акції „Вісла”, внаслідок якої була здійснена депортація автохтонного українського люду з історичних українських теренів у Польщі – Надсяння, Лемківщини, Холмщини і Підляшшя – тобто з уже згадуваного Закерзоння на західні та північні терени Польщі або ж у західні, центральні та східні області України.

Підготовку фотоальбому до друку здійснило Товариство з обмеженою відповідальністю „Тирса” (Варшава) за матеріалами Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі.

Тож про події на Закерзонні. Закерзоння, за визначенням „Енциклопедії українознавства”, – публіцистична назва західних окраїн українських земель (Лемківщини, Посяння, частини Любачівщини, Рявщини й Сокальщини,

Холмщини, Підляшшя), які по Другій світовій війні, на підставі советсько-польського договору з 16.08.1945 р., відійшли до Польщі (19,000 кв. км., 1.500,000 мешканців, здебільша українців). Назва походить від лінії Керзона. („Енциклопедія Українознавства”, том 2; том 2 Перевидання в Україні, Київ – 1994, стор. 727).

Що ж було причиною тих складних взаємин поміж нашими народами, що полишили по собі стільки братніх могил або й самотніх домовин у лісах, полях або ж на сільських чи міських цвинтарях? Чому саме та гірка спадщина Першої та Другої світових воєн так негативно і прикро відбилася на стосунках наших народів?

Не торкатимемося наслідків Першої світової, як вони вплинули на взаємини поміж українцями та поляками, але зауважимо, що зіткнення двох жорстоких режимів, двох тоталітарних систем, очолюваних диктаторами – тиранами в період Другої світової війни, власне те протистояння систем вкрай негативно вплинуло на стосунки поміж багатьма народами Європи, і вилилося в особливо складні форми протистояння поміж українцями та поляками.

Якщо звернутися до історії, то з’ясуємо, що одиссея на теренах Закерзоння бере свій початок ще з 1918 р., коли у невеликому селі Пикуличах, передмісті нинішнього Перемишля, упродовж 1918-1924 років у місцевому таборі полонених та інтернованих перебували вояки армії Української Народної Республіки та інших українських збройних формувань. Навесні 1919 р. у цьому таборі перебувало 2978 осіб, а в половині того ж року їхня кількість зросла до 6 тисяч воїнів. Внаслідок страхітливих антисанітарних умов померли сотні воїнів, що були поховані у братських могилах. Згодом місце поховань перетворили у цвинтар, що став своєрідною Меккою для українців Надсяння, Лемківщини, Холмщини і Підляшшя. Перший із таких походів до місць поховань очолив перемиський єпископ Йосафат Коциловський (1876-1947) вже 1921 р.; 1922 р. в такому поході взяло участь 10 тисяч мешканців Перемишля. 1924 р. на місці поховання висипали курган, на якому встановили кількадеметровий залізний хрест за проектом знаної української художниці Олени Кульчицької. 1938 р. в пішіході до Пикулич взяли участь 30 тисяч осіб майже з усіх закутків Галичини. Останній такий похід відбувся 1939 р. напередодні Другої світової війни, а в 1940-1944 рр. такі акції не проводились.

Десь у 60-их роках Пикулицький цвинтар був зруйнований, а упродовж 1945-1989 років люди не здійснили жодного походу. Зауважимо, що це аналогія того, як українські патріоти Галичини за період 1945-1988 років не здійснили майже жодного походу на братську Могилу Українських Січових Стрільців, що на горі Маківці в Українських Карпатах. Хіба що хтось із цих патріотів потай посеред ночі чи після заходу сонця зумів покласти китицю

квітів на могилу перших борців за українську незалежність на початку ХХ ст. Тоталітарний режим у СРСР служив обов'язковим параграфом для дотримання такого ж порядку, такої ж заборони в сусідній Речі Посполитій Польщі.

Але ще за період комуністичної влади у Польщі від імені новоствореного Громадського комітету віднови місць національної пам'яті в Перемишлі до офіційних польських урядових чинників з офіційним листом звернувся 20-го березня 1989 р. мешканець Перемишля Ярослав Сидор. І саме завдяки його клопотанням восени 1989 р. було відновлено місце поховання українських воїнів на теренах Пикулицької метрополії, а 1990 р. відновлено традиційні походи до цих священних місць, що стали найбільшою маніфестацією української національної пам'яті на землях Республіки Польщі.

Власне історія меморіалу в Пикуличах і відкриває розділ розповідей у книжці про українську трагедію місцевостей під назвою „Відділ Надсяння”. Вражають розповіді про долю учасників загонів самооборони сіл, бійців УПА, чого не можна без хвилювання читати чи переказувати. А далі такі ж розповіді про історію постання меморіалів у селах та містах Бахів, Березка, Берендьовичі, Брижава, Василів, Вербиця, Верхрата, Вільшани, Володж, Гаї, Гільче, Гребенне, Грушівка, Грушовичі, Гута – Поруби, Дібча, Добра, Журавці, Заліська Воля, Запалів, Кальників, Кобильниця Волоська, Коритники, Корманиці, Корні (до речі, рідне село колишнього редактора тижневика „Українське Слово” (Київ), п. Мирослава Вербового), Лази, Ліски, Малковичі, Малий Люблинець, Павлокома, Перемишль, Пискоровичі, Підбуковина, Поздзяч, Розтока, Середня, Скопів, Старе Село, Старий Диків, Старий Люблинець, Сурмачівка, Сурохів, Суха Воля, Творильне, Тенетиська (рідне село Івана Гука, учасника боротьби УПА, про своє село він написав прецікаву книжку, подаровану свого часу В'ячесловові Чорноволу, рецензія на яку була оприлюднена у „ЧАС/TIME” від 5-11.06.1997 р., число 22), Терка, Тисова, Торки, Тростянець, Хотинець, Явірник Руський, Ярослав. Ми доцільно подали повний перелік назв, щоб допитливий читач переконався у тому, скільки зусиль вкладено українськими патріотами у Польщі в ім'я збереження української національної пам'яті, скільки у цих топонімах спільного з українськими назвами волинських, галицьких та закарпатський сіл, навіть сіл Чернігівщини, що свідчить про єдиний колись історичний і географічний комплекс. Цікаво подати і таке спростереження, що українськомовний комп'ютер із поданих топонімів 24 назви не підкреслив, вважаючи їх за свої, українські.

Далі такий же перелік етнічних регіонів Лемківщини, Холмщини, і Підляшшя з переліком меморіальних місць та поховань українських борців за свободу. Завершується та частина книжки розділом „Чужина”, у якому розповідь про пам'ятні знаки, приурочені 50-річчю акції „Вісла”, поза

межами історичних теренів у Польщі, де постійно проживали українці до 1947 р. Назвемо хіба вибірково – такі знаки відкрито у Б'єньковому, Варшаві, Гурово Ілавецькому, Зеленій Горі, Зимній Воді, Лігниці, Явожні.

Я перечитував і добирав найхарактерніший матеріал, у якому найяскравіше передана трагедія українства у Польщі після Першої і Другої світових воєн у Польщі. І на мій погляд, вражаюче і аргументоване твердження подано у розповіді про село Верхрату, де наведена промова вихідця із Верхрати Дмитра Богуша, яку він виголосив польською мовою на засіданні виїзної сесії сеймової Комісії у справах національних і етнічних меншин. Засідання відбулося 18 травня 1995 року в Перемишлі. Лише маленький уривок з того воцання до польських офіційних оргаів влади; „My, Ukraińcy, nie chcemy niczego od władzy polskiej, domagamy sie tylko traktowania nas na równi z Polakami. Nie jesteśmy jakimiś „znajdami” – nie wiadomo skąd przyszliśmy – żyliśmy tutaj od wieków razem z Polakami i jesteśmy teraz, i z tym należy się pogodzić, a nie usuwać wszelkie ślady po Ukraińcach, jak na przykład kopułę z byłej katedry. Nie rozumiemy, dlaczego Polakom wolno czcić swoich bohaterów, a nam zabrania się po 50 latach” (стор. 109) – „Ми, українці, не хочемо нічого від польської влади, ми лише домагаємося трактування нас на одному рівні з поляками. Ми не якісь „зайди”, що не відомо, звідкіля прибули сюди – ми мешкали тут з давніх-давен разом з поляками, і ми тут зараз є і з тим фактом конче потрібно погодитися, а не усувати всілякі сліди після українців, як це наприклад, вчинили з куполом колишнього кафедрального собору (мова про колишній греко-католицький собор, переданий свого часу римо-католикам. Пояснення моє – І.П.). Ми не розуміємо, чому полякам дозволено вшановувати своїх героїв, а нам це заборонено після 50-ти років” (стор. 109).

Рецензуючи видання „Чужинче, іди скажи Україні”, мимоволі порівнюєш і запитуєш: „А що було в нас у часи панування тоталітарного режиму?” Як вшановувалися поховання борців за свободу і незалежність нашої Батьківщиною, зокрема бійців УПА, поховання польських, німецьких, італійських, угорських воїнів? Що змінилося в часи Української Незалежності? Гортаючи сторінки рухівського тижневика „ЧАС/TIME” у пошуках публікації голови Львівського пошукового об'єдання при „Меморіалі імені Василя Стуса” п. Інни Федущак, яка виступила у вересні 1995 р. на семінарі представників відповідних громадських організацій України та Німеччини, що проходив під гаслом „Примирення біля могил – шлях до взаєморозуміння та миру”, зачитую чи не найвагоміші аргументи з доповіді п. Інни Федущак: „Створена у 1942 р. Українська Повстанська Армія, без держави, під керівництвом переслідуваної нацистами Організації Українських Націоналістів вела активну антифашистську діяльність, що в німецьких зведеннях відзначена найбільшим ворогом яким названі червоні партизани та інші підпілля. Оскільки після 1944 р. українські повстанці продовжували боротьбу проти

нових окупантів, відомих довоєнними акціями НКВС, то вояки УПА залишилися поза законом без права на могили, які тепер найважче шукати і досліджувати...

...Перше, що зробила радянська влада щодо вояцьких поховань – це підірвала динамітом та зрівняла бульдозерами у містах українські національні святині-кладовища УСС, а також кладовища Першої світової війни, у тому числі і російської, та Другої світової війни – німецькі, італійські та інші.

...У Львові найбільше німецьке кладовище разом із комплексом Першої світової війни, польськими похованнями знаходиться під центральним парком культури і відпочинку. У райцентрах кладовища забудовані різними спорудами". (Тижневик „ЧАС/TIME" від 20 жовтня 1995 р., стор. 12).

Як бачимо – майже однакова доля. Зрозуміло, не могли вчинити поіншому польські комуністи, маючи під боком таких досвідчених навчителів у братньому СРСР, котрий навіть понад 17 тисяч польських офіцерів, перших полонених з перших днів Другої світової війни, спершу в Харкові та на Харківщині, а згодом у Катині (Білорусь) розстріляв як найнебезпечніших злочинців і найстрашніших ворогів людства. Продовжувались знущання і десятиліття брехні щодо долі тих польських офіцерів, чесних захисників своєї батьківщини, мовляв, злочин вчинили німецькі фашисти. І лише зміни у суспільному житті „імперії зла" змусили Москву визнати свій злочин.

А на наш погляд: той, хто вже поза межою людського болю, хто після смерті аж ніяк не може загрожувати підвалинам ще не розтросчених імперій, ті з потойбіччя мають абсолютне право на абсолютний спокій у святій землі аж до наступного пришествя. Тож хай буде гідно пошанована національна пам'ять усіх воїнів, усіх невинно убієнних і на нашій землі і на землі наших сусідів. Хай ківш бульдозера, керованого рукою водія, яка спрямована хижими тварюками у людській подобі, більш ніколи не торкнеться місця останнього спочинку Людини на священній Землі.

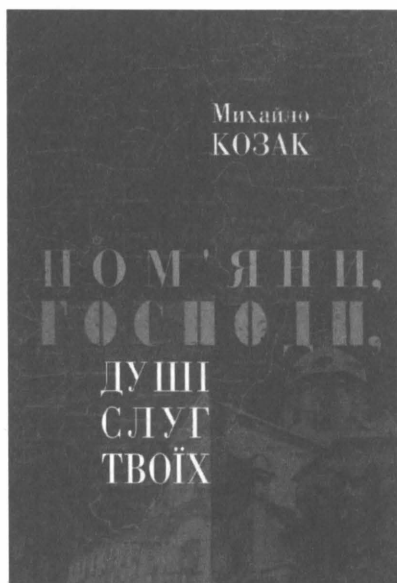
І на завершення цього матеріалу ще одна пропозиція, думка, ідея. Те цінне видання „Чужинче, іди скажи Україні..." дісталось мені, як подарунок від імені голови Ольштинського воєводського відділу Об'єднання українців у Польщі пана Степана Мігуса та відповідальних працівників того ж відділу п. Михайла Зубальського та п. Оксани Корінецької, котрі супроводжували ліцеїстів Ольштинського ліцею, що в серпні 2001 року прибули на запрошення директора Міжнародної Школи Україністики, доктора філології Ростислава Радишевського до Києва для вдосконалення знань з української мови. Тож шановані колеги-українознавці з Польщі після проведення ознайомлювальної екскурсії по місту Києву на знак вдячності і подарували мені цю безцінну книжку групи українських авторів із Республіки Польщі. Ставлю запитання: „А де ж дістати українознавцві в Україні таке унікальне

видання?" Працювала б у Києві Бібліотека української діаспори, як це було раніше, то, можливо, і вдалося б дістати такий фоліант. Постає питання про необхідність мати в Україні хоча б якесь оглядове видання більшості закордонних українських книжковик видань, часописів, тижневиків та щоденних газет, що подають актуальну інформацію про життя українства поза межами України. Хотілося б, щоб зацікавлені відомства знайшли спільну мову поміж собою та відповідно з українськими видавничими центрами за кордоном звідкіля б можна було отримувати хоча б скорочену інформацію про українські друковані новинки.

Мислиться, що цю ідею нині можна б втілити в умовах незалежної України, де так багато прагнень і інтересів пізнати, як живе і чим живе світове українство.

Іван Пасемко наук.співроб. НДІУ,член Міжнародної
Науково-Координаційної Ради з проблем українознавства
(Рідна Школа.- Київ, 2002.- Ч.132, с.10-12)
(Українознавство.- Київ, 2002.- Ч.3, с.174-176)

Михайло Козак

Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх

Перемишль-Львів: Свічадо, 2002, 278 с.

© Михайло Козак, 2002

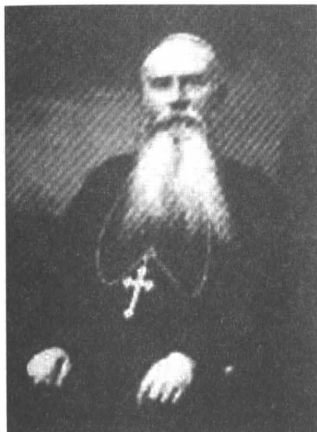
ISBN 966-561-253-0

Михайло Козак, відомий український громадський діяч у Польщі, зібрав та опрацював тут матеріали про переслідування та утиски Української Греко-Католицької Церкви у 40-х роках минулого століття в межах Перемиської єпархії.

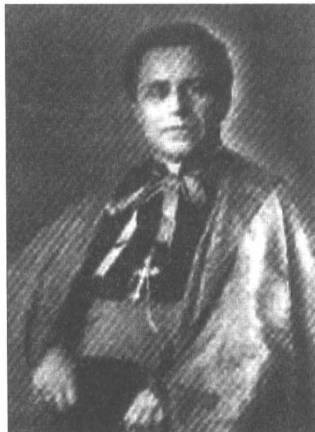
Автор подає докладні відомості про вбивства та репресії священнослужителів з боку польських, радянських і німецьких спецслужб, міліції та військ.

Ця праця виносить на суд української та світової громадськості ще одну трагічну сторінку з історії українського народу та його Церкви.

Призначена для широкого кола читачів.

**Йосафат Коциловський
(1917-1947)**

**Григорій Лакота
(1926-1950)**

Тим, які своїм духовним життям
і мученицькою смертю довершили жертву
перед Господом Богом і яких проголосив
Блаженними Вселенської Церкви Святіший
Отець Папа Римський Іван Павло II під час
свого візиту в Україну
23-27 червня 2001 року
та іншим Слугам Божим, замученим з ненависті
до Християнської віри й вірності Греко-
Католицькій Церкві присвячено книгу пам'яті
**„Пом'яни, Господи,
душі слуг Твоїх”.**

(Світло.- Торонто, 2008.- Ч. 2 (1017), с.2)

Руїна Греко-Католицької Церкви в зах. частині Перемиської Єпархії, яка знайшлася в Польщі

* до 1939р. Перемиська єпархія нараховувала:

- 1.422 церкви
- 54 деканати
- 767 парафій
- 1.320.158 вірних

*після 1945р. в західних частинах Перемиської єпархії, разом з Апостольською Адміністрацією Лемківщини залишилося:

- 678 церков
- 34 деканати
- 351 парафій
- 511.446 вірних

* втрати у священстві:

- 60 священників замордовано - в тому:
- 2 перем. владик +17 священників в радянських таборах смерті
- 41 в Польщі
- 71 священників репресовано в тому:
- 22 в таборі „Явожно”

* матеріальні втрати:

- 304 церкви знищено (44%)
- 245 замінено на р.кат. костели (35,6%)
- 69 використано поза їх призначенням (10%)
- 28 в користуванні ПАПЦ (4,1%)
- 9 перенесено до скансену (1,3%)

* привласнено у державні фонди:

- літургійні посуду і предмети культу
- ікони і іконостаси
- бібліотечні фонди
- архів Перемиської єпархії

Духовні скарби українського народу на Перемиській Землі примножувані століттями, стались надбанням польської культури.

Висновок: – на території Польщі, де була більша релігійна толеранція знищено – 94,78% гр. кат. церков, а в Україні у схід. част. Перем. єпархії, де панував державний атеїзм, знищено – 12,65% гр. кат. церков.

Коментарі зайві.

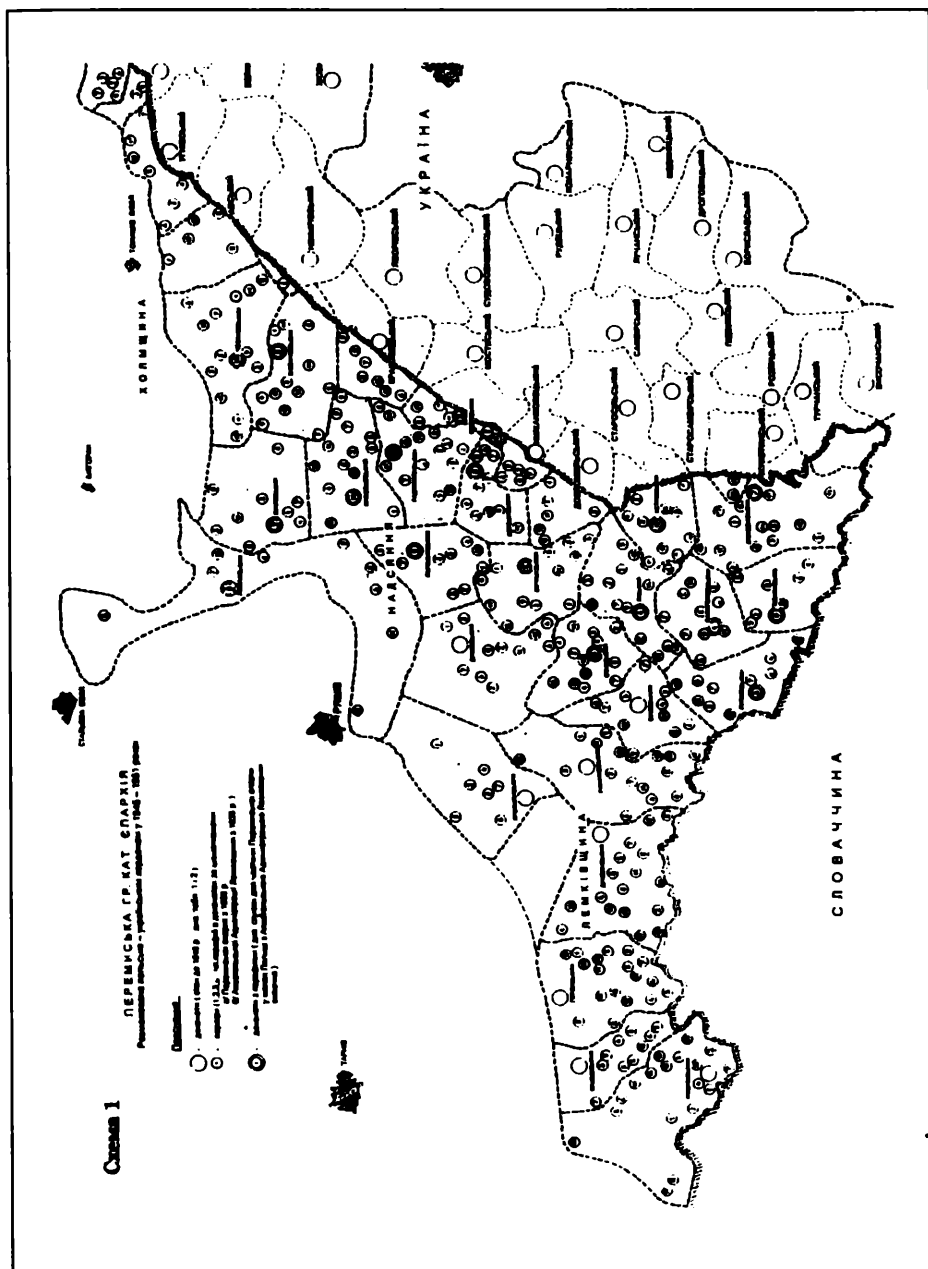

Схема Перемиської єпархії від 1945 р. (вик. м.к-к)

Передмова

Історія української нації у XX столітті позначена багатьма трагічними подіями. Штучні голодомори, комуністичні та фашистські катівні забрали з життя мільйони синів і дочок України – центральноєвропейської країни. Справді, українці зазнали цілеспрямованого геноциду, точніше, етноциду, через депортації заради задоволення імперських амбіцій сусідніх держав.

Усі нації дбають про вшанування пам'яті своїх жертв заради піднесення вольового духу живих, встановлення історичної правди з метою морального та економічного відшкодування завданих збитків.

Взірцем з цього погляду може слугувати наполеглива й цілеспрямована політика Ізраїлю, який методично домагається засудження світовою спільнотою утисків та гонінь євреїв. Сучасна Польща також надзвичайно активно піклується про пам'ять жертв серед своїх громадян, зокрема провадить старання про реконструкцію військового цвинтаря загиблим польським воякам у Львові під час визвольних змагань українців за власну незалежність у 1917-1920 роках.

На превеликий жаль, донині недостатньою залишається дослідницька активність українського уряду й громадськості для вивчення нечуваних в історії звірств проти своєї нації. Непоміченою й мало дослідженою залишається доля українського населення Надсяння, Лемківщини, Холмщини та Підляшшя, які стали жертвами злочинного альянсу між урядами Москви та Варшави, що його реалізовано під час так званої операції „Вісла”. Ця акція була нечуваним етноцидом проти корінного населення цілого Закерзоння. Жорстока депортація й блискуче її здійснення за допомогою війська, розстріли без слідства з формальними вирокami військових польових судів закарбувались глибоко в генетичній пам'яті українців. Маловідомими залишаються злочини поляків проти українців у концтаборах Берези Картузької та Явожна вже після Другої світової війни в 1940-х роках, де нищено українську еліту. Тому розв'язання українського питання неможливо вважати завершеним, доки можновладні структури сучасної Польщі не визнають операції „Вісла” злочинною.

З цього погляду дослідницька праця „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх” є своєчасною й актуальною. Об'єктом дослідження обрано жорстоке нищення передової частини суспільства, носія духовного його начала - священників Української Греко-Католицької Церкви. Тему втрат і репресій греко-католицьких священників уже вивчають молоді дослідники, які до джерельної літератури й документів долучають спогади й свідчення ще живих очевидців. Більшість цих матеріалів залишаються в рукописах, які доходять

до масового читача. Тому автор цієї праці намагається дослідити й оприлюднити відомості про жертви серед духовенства західньої частини Перемиської єпархії. Цінним надбанням праці є використання не лише літератури, а й свідчень очевидців тих подій, членів родин загиблих та репресованих, яких доля розкинула по цілому світі. Проект книги містить ілюстративний і документальний матеріал, що, безумовно, підвищує її цінність.

Узагальнюючи враження від прочитаного матеріалу, можна констатувати, що дослідницька праця збагатила українську мартирологію новими цінними доповненнями. Це фактаж, який має бути враховано в політичних відносинах двох народів для встановлення добрих взаємин на основі християнської моралі. Він також накреслює шляхи подальшого пошуку українським історикам.

Сучасний світ має знати правду, бо цього вимагає християнська справедливість для розбудови приязних стосунків із сусідніми народами.

о. д-р Августин Баб'як
Ліон (Франція)

Михайло Козак

Від автора

„Спогад про мучеників не може бути стертий з пам'яті Церкви і людства, незалежно від того, жертвами якої ідеології вони стали – Сходу чи Заходу, бо їх об'єднувало насильство, яке з ненависті до віри було вчинене над гідністю людської особи, створеної Богом на Його образ і подобу”.

*(Папа Іван Павло II,
Апостольський лист до Владик УГКЦ
з нагоди 400-ліття Берестейської Унії).*

Замислюючись над глибиною тих слів, автор зібраного матеріалу, озаглавленого „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”, хоче зосередити свою увагу на короткому проміжковій часу 1940-х років і лише на малому клаптику території західньої частини Перемиської єпархії в Надсянській землі та Лемківщині, які по Другій світовій війні опинилися в межах Польщі, і показати трагічну долю українського етнічного населення та його Церкви.

Нехай зібраний матеріал стане поштовхом до подальших наукових досліджень над втратами Церкви і священства з поширенням на другу, східню частину колишньої Перемиської єпархії в Україні та дослідженням інших єпархій УГКЦ, яка століттями жила й розвивалася на тих землях і несла слово Боже до своїх вірних.

Досі вийшло книжкове видання Стефана (сина) і о. Даниїла (батька) Бендасів під назвою „Священики-мученики, сповідники вірності” (Ужгород, 1999, Мукачівська греко-католицька єпархія). У цьому виданні всебічно досліджено й опрацьовано долю репресованих й ув’язнених 124 священиків, що становило аж 57,7% від загального числа священиків єпархії.

Вийшов друком щоденник засланого в Сибір і замученого о. Степана Венгриновича під назвою „Добровільно” (Мельборн-Аделаїда, 1990), у якому описано картини каторжного життя наших священиків у сибірських таборах. Це образ лише однієї, і то скоро замученої людини-священика, а коли б помножити сотні, а то й тисячі долів священиків, безневинно загнаних у сибірську мерзлоту й там закатованих, матимемо образ долі нашої Греко-Католицької Церкви.

Згадку про замучених і репресованих священиків можна знайти в „Богословії” в рубриці „Священики-ісповідники і мученики”, що видає Український Богословський Науковий Інститут у Римі, а також у звітах о. Василя Гриника до єп. Івана Бучка в Римі з дня 18.03.1948 р. (4893/VI) під назвою „Церква в рідному краю і в Польщі” (машинопис), де детально реєстровано події 1940-х років до й після арешту Владик і членів Греко-Католицької Капітули в Перемишлі.

Цінним виданням є „Мартирологія Українських Церков”, т. II, за ред. О. Зінкевича та о. Т. Лончини, який торкається Української Католицької Церкви (документи й матеріали) (Торонто-Балтімор, 1985), а також „Перемишль – західний бастион України” за ред. проф. Б. Загайкевича (Нью Йорк-Філадельфія, 1961) та збірник за ред. М. Семчишина і В. Бородача під назвою: „Ярославщина і Засяння (1031-1947), (Нью Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1986). Усі вони становлять джерельний матеріал, подають чимало фактів і документів про переслідування УГКЦ, нищення храмів, переслідування, ув’язнення і вбивства греко-католицьких священиків.

Надзвичайно цінним джерелом для наукових досліджень втрат і репресій греко-католицького священства й Церкви є спогади священиків - живих свідків: о. митр. Мирослава Ріпецького – „Українська Католицька Церква під Польщею (1919-1939) рр.” (рукопис) і „Змагання Української Католицької Церкви (1956-1974 рр.)” (рукопис). Також книжкове видання спогадів і документів о. митр. Степана Дзюбини під назвою „І стверди діло рук наших” (Варшава, 1995), спогади о. митр. Миколи Денька (машинопис) та записки про о. митр. Василя Гриника (неповне опрацювання, машинопис М. Камінського) й багато інших. Усе те становить надзвичайно цінний матеріал до наукових досліджень і видання друком повної історії УГКЦ в післявоєнній Польщі.

„Греко-Католицька Церква у Польщі 1944-1947” Євгена Місила у: „Варшавські українознавчі записки”, т. I (Варшава, 1989) і „За тотожність

Греко-Католиків” (Варшава, 1992) Мирослава Чеха є вже спробою наукового підходу й документування матеріалів до історії Церкви.

Можна навести ще більше літератури, якою користувався автор і яка висвітлює події в УГКЦ 1940-х років і пізніше, але й вище згаданих позицій достатньо, щоб мати уявлення, що зроблено і яка колосальна дослідницька праця все-таки залишається перед нами.

Згадана мемуаристика здебільшого залишається в рукописах і вимагає літературного, історичного й наукового доопрацювання та видання друком, щоб знайшлася на полицях читацького ринку.

Праця „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх” є спробою хоч частково виповнити прогалину, яка лягла тавром мовчання впродовж понад 50-х років про втрати священства УГКЦ. Автор ще перед роками займався цією темою, але принагідно. Поява списків помордованих і репресованих греко-католицьких і православних священників на етнічних українських землях у „Книзі пам’яті” В. Процюка (Львів, 1996), відтак у „Віснику Любачівщини”, ч. 2 (Львів, 1996), та статті Анізії Путько-Стех у „Новому шляху”, ч. 8, 27.02.1999 (Торонто, 1999) і в „Патріархаті”, ч. 5-6 (Нью Йорк, 1999) спонукали автора зайнятися цією темою ширше, що й привело до книжкового опрацювання. Звичайно, книга в жодному разі не претендує на повну й абсолютну бездоганність, і то з огляду на труднощі в розшуках достовірних матеріалів, бо 60 років мовчання стерли з людської пам’яті чимало фактів.

Митрополита Курія у Перемишлі звернулася до 8-ми україномовних редакцій Америки, Канади, Європи, України і Польщі, до людей доброї волі, у яких ще збереглася пам’ять трагічних років, надіслати свої інформації: де, коли, за яких обставин, ким був репресований, від чиїх рук загинув їх парох, або священнослужитель із родини чи з близьких знайомих. До Курії надіслано 47 інформацій від різних людей, зокрема від дітей і внуків потерпілих священників. І хоч число надісланих інформацій становить лише 35,9% загального числа списку закатованих і репресованих священників, однак вони є безцінними і становлять достовірний матеріал включно з документами.

Авторові не вдалося вповні роздобути фотографічного матеріалу жертв і репресованих, бо часто разом зі священниками гинули священничі сім’ї, і все ставало здобиччю вбивць-грабіжників, а час затер сліди подій і пам’ять. До списку жертв авторові вдалося знайти лише 25% фотографій, і то не найкращої якості. Дещо краще з фотоматеріалами списку репресованих – 49% загального числа списку. Щоб виповнити прогалину у фотографічному матеріалі, автор по змозі помістив світлини могили загиблого або надгробної таблиці, а коли й те було неможливим, помістив світлини церкви, де був парохом і де зустріла його смерть.

Цінним джерельним матеріалом для доповнення інформації про замучених є свідчення людей, які були безпосередніми свідками подій

або знали про обставини смерті чи репресій священника від безпосередніх свідків злочину. Є їх понад 45, а найбільше з Перемишля й околиць, отже, з теренів, де dokonувано злочину.

Бібліографічна довідка про священника містить такі відомості: ім'я та прізвище, парафія, де служив у тих трагічних роках і де зазнав репресії або був убитий. Відтак метрикальні відомості, потім душпастирська праця, обставини арешту, ув'язнення чи заслання і для тих, що пережили це, подальша праця, смерть та обставини смерті. Для безпосереднього зображення подій автор цитує літературу без власних коментарів чи доповнень.

Працюючи над упорядкуванням матеріалу, автор керувався такими принципами:

Принцип часу репресії або вбивства. У загальному прийнято час 1940-х років, однак жертви й репресії священників уже почалися з першим приходом більшовиків восени 1939 року, а також були випадки смерті священників у тюрмах і сибірських таборах у 1950-х роках.

Вони помирили в ув'язненні, а не на волі, і їх зараховано до списку закатованих.

Принцип території. Прийнято території західньої частини Перемиської єпархії, яка після 1945 року опинилася в межах Польщі. І тут виникли деякі труднощі, бо в 1951 році відбулася зміна кордонів у районах Кристинопіль та Устрики Долішні. Цей факт взято до уваги.

Принцип списку „закатовані”. Тут ситуація стала дуже складною. Насамперед у роках 1944-1945, з другим приходом більшовиків, майже на цілому Надсянні відбувалось велике й не цілком контрольоване переміщення священників. Цю проблему пояснимо далі.

Принцип списку „репресовані”. Переслідування греко-католицьких священників у Західній Україні вже від 1939 року стало постійним. Репресованими будемо вважати тих, яких було позбавлено волі на якийсь термін й ув'язнено в слідчій тюрмі УБ або НКВД, в'язнено в таборах, суджено й ув'язнено в тюрмах: німецьких, радянських чи польських, але котрі зберегли життя й вийшли на волю.

В історії українського народу знаходимо такі явища, коли трагічні злочини, скоєні проти українського народу, сплановані й переведені державами-сусідами, були на довгі роки приховувані, і навколо тих подій залягло глибоке мовчання. Голодомор 1932-33 років, який забрав з життя від 7-ми до 10-ти мільйонів мирного населення, є цього явним прикладом, його замовчували понад 50 років. На українському народові в той час dokonано геноциду, і то у XX столітті та ще й у центрі Європи. Другий експеримент етноциду скоєний Польщею на етнічних українських землях Лемківщини, Надсяння й Холмщини в 1940-х роках: жорстоким терором, арештами, депортаціями й убивствами за вказівками північного сусіда засобами акції

„Вісла” знищено український етнос, культурну спадщину й духовність, українську інтелігенцію, у тому числі Владик Греко-Католицької Церкви й саму Церкву та її священників. Цей факт також замовчували понад 50 років, а все те діялося також у центрі Європи, і ця „демократична” Європа також мовчала.

Щоб ця остання подія, яка ще жива в пам’яті старшого покоління, не була призабута, автор поставив собі за мету зібрати якомога швидше доступний матеріал про втрати серед греко-католицьких священників у Надсянській землі й видати друком. Наскільки це вдалося, нехай читач оцінить сам.

Під час шукання за матеріалами автор натрапив на приклади звірств, бо цього не можна інакше назвати. Йдеться про морд, доконаний на священниках у селі Закостілля коло Мостиськ. Дотримуючись принципу території, автор не міг внести цього факту до списку жертв західньої частини Перемиської єпархії, тому вирішив помістити в додатковому списку, щоб і про них збереглася пам’ять.

Заходами Митрополичої Курії Української Греко-Католицької Церкви в Польщі в Архикатедральному соборі св. Івана Хрестителя в Перемишлі 20 серпня встановлено, а 26 листопада в Ювілейному 2000 році посвячено пропам’ятну таблицю з прізвищами єпископів і священників, яких закатовано в 1940-х роках у західній частині Перемиської єпархії.

Поява книжки „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх” нехай буде синівським обов’язком того покоління, якому Бог велів зберегти життя, щоб могло скласти свідчення про тих, які віддали своє життя за Страждальну Церкву й за Батьківщину.

Нехай пам’ять про них живе вічно.

Мар’ян Білий

Наслідки акції „Wisła” в Перемиській єпархії Української Греко Католицької Церкви

Безповоротні; демографічні, кадрові, майнові і духовні втрати УГКЦ в 1940-х роках на теренах сьогодношньої Польщі. Жодна інституція Польщі в 1940-х роках не понесла так нищівних і тривалих втрат, як УГКЦ у висліді акції „Вісла”. Для нашої Церкви акція „Вісла” розпочалася далеко скоріше ніж у квітні 1947 року і все вказує на те, що ще й до сьогодні не закінчилася, а її наслідки будуть відчутними ще через кілька поколінь, оскільки закони цієї акції залишаються діючими й до сьогодні.

У моєму короткому дописі хочу показати тільки деякі наслідки анти-

людських дій проти українського населення Надсянської землі і Лемківщини, які входили до Перемиської єпархії. Прагну теж нагадати, що через роки існування ПНР наша Церква не мала права на існування. Згадана акція „Вісла” мала на меті відвернути некорисні для Польщі демографічні показники українського населення міжвоєнного періоду, знищити структури, які в майбутньому гальмували б асиміляцію залишка українців, розпорошених по чужих землях західної і північної Польщі. У висліді акція „Вісла” призвела до безповоротних втрат українства на рідних землях. Згадаймо хоч би тільки демографічну сферу, кадрові, і матеріальні втрати, а залишімо втрати нерухомостей і землі.

А. Демографічні втрати

У висліді II Св. війни, переміщення державних кордонів, примусових міграцій, етнічних чисток із понад 1.200 тисяч вірних Греко-Католицької Церкви у Перемиській єпархії у переддень акції „Вісла” на території Польщі залишилося більше 150 тисяч греко-католиків. Мало того, незабаром і тих 150 тисяч було депортовано і розпорошено по північно-західних окраїнах Польщі. У результаті дій польського війська (ПВ) служби безпеки (UB), міліції (МО), ормо (ORMO) і всіх структур влади, під час акції „Вісла” українське населення залишилось беззахисне і в дуже скрутному положенні: чужа земля, вороже оточення, нестача священників, брак рідної Церкви. По 55-роках, у висліді розпорошення в польському оточенні від 260 до 270 тисяч грекокатоликів засимілювалось, або перейшло на римо-католицький обряд. За соціологічними показниками, якщо врахуємо натуральний приріст на сьогоднішній день число греко-католиків повинно становити 250-300 тисяч вірних. А тим часом активну участь у житті Греко-Католицької Церкви у Польщі бере участь не більше як 30-35 тисяч вірних. Отже демографічна структура цієї частини українського населення, яка ще не піддалася асиміляції, дуже несприятлива, структура відношення поколінь постійно погіршується. В умовах розпорошення діють здебільша малі парафії, які становлять переважно старші люди. Там також є більше похоронів як хрестин, а мішані подружжя, та міграція молоді у західні країни не сприяють зростанню числа парафіян.

Б. Кадрові втрати.

У висліді ліквідації УГКЦ в 1940-х роках владики Перемиської єпархії були арештовані, піддані жорстоким знущанням і погинули мученицькою смертю в тюрмах НКВД і сибірських таборах.

64 греко-католицьких священників в жорстокий спосіб були закатовані, а 41 з них на території Польщі.

71 священників були арештовані польською владою, 22 з них були

в'язнені в концентраційному таборі Явожно, інших депортовано на західні землі Польщі, ще інші перед загрозою втрати життя, змушені були втікати до Західної Європи і Америки.

У висліді II Св. війни, змін державних кордонів, ліквідації УГКЦ на Львівському „псевдо соборі” (1946), репресій, депортацій і етнічних чисток під час акції „Вісла”, Перемиська єпархія практично перестала існувати. (Дані о. Василя Гриника з 18 березня 1948 року до єп. Івана Бучка в Римі).

Тут треба пригадати, що у міжваєнному періоді Перемиська єпархія була найбільша в Галичині і начислювала 759 парафій, 830 священників, 145 питомців, кількасот монахів і монахинь, 1339 церков і 1.244.191 вірних (Дані з шематизму з 1934 р.).

В. Матеріальні втрати

Після арешту перемиського єпископа Й. Коциловського в його резиденції-єпископській палаті і у будинках Курії, розпочався дикий грабунок майна. Безцінні предмети доробку 1000-літнього існування єпископства східного обряду були пограбовані. Зі свідчень безпосередніх свідків і тодішнього старости міста Перемишля п. Фельчинського, довідуємося, що перш за все сплюндровано і понищено єпископську палату.

До найбільших цінностей, які пограбовано належали:

1. Хрест, вирізьблений з перцевого дерева, оздоблений бляхою з золота і срібла. Цей хрест великої художньої вартості подарував перемиському єпископу Антонію Радилівському молдовський князь Олександр і його дружина Роксандра у 1557 році.

2. Два дуже цінні сріблі хрести позолочувані. Один з 1631, другий з 1650–х років.

3. Два цінні епатрахилі київських майстрів – дар Гетьмана Богдана Хмельницького для перемиського єпископа Антонія Винницького з 1651 року.

4. Легендарна митра перемиських владик зв. Короною короля Данила Галицького, (оригінальна кольорова світлина знаходиться в Архіві Архієпархіяльної Бібліотеки ім. К. Чеховича), вкрадена у 1952 році працівниками Міністерства Уженту Безпеченьства Публічного (МУВР). За сьогоднішньою оцінкою ціна митри 500 тис. доларів США.

5. Велика кількість літургійних посудин позолочуваних і срібних, цінних образів та ікон, яких велике число в роках 1970-1980 не були зінвентаризовані і знаходились у приватному розпорядженні директора Перемиського музею Антонія Куниша, який за тихою апробатою місцевої влади обдаровував іконою кожного важного партійного функціонера, про що розказував п. Ян Антоній Грунтович (фотограф музею).

Постійна експозиція ікон в перемиському музеї була тільки заслоною

для дальшого, ніким не контрольованого грабунку. Ікони у більшості вивозили в західні країни і там ними торгували.

6. Бібліотечні засоби Перемиської Капітули були безцінні. У них акти, рукописи на пергаміні, стародруки і книгозірня кількістю більше 30 тис. одиниць. Усе те розграбоване і тому сьогодні знаходимо їх в багатьох бібліотеках Польщі, а навіть у приватних колекціонерів. Найбільше одиниць книгофонду перемиської Капітули знаходиться в Національній бібліотеці у Варшаві, у бібліотеці Католицького Університету в Любліні та інших.

Розграбовано також засоби приватних бібліотек наших владик: єп. Ю. Пелеша, єп. К. Чеховича (частину з них вдалося повернути).

7. Архів Греко-католицького Єпископства. Більшість архівальних засобів перебрав Головний Архів старовинних актів (Archiwum Głównie Akt Dawnych w Warszawie), який майже 10.000 архівальних одиниць передав у Державний Архів до Перемишля, решта тзв. Забужанські акта залишились у Варшаві.

Багато архівальних цінностей у парафіях – оригінали метрик, хроніки, стародруки – безповоротно знищені, бо спалено церкви, де вони зберігались. Лише частина з них збереглася, завдяки заходам поодиноких ентузіастів (фонди в Музею у Ланцуті). Належить також згадати про унікальний випадок передання метрикальних книг з мушинського деканату, через Дісцезіальний архів в Тарнові нашому архіву.

Найбільше шкоди принесли рішення з 1960 -х років про передачу копій книг метрикальних до Урядів Стану Цивільного (USC) у гмінах. Результатом такого рішення є сумний факт нищення тих документів урядниками гмін. Наприклад особи, які шукали документів, що стосувались їх генеалогії, довідалися від працівника гміни в Ліську, що, „жодних документів тубильців немає” (тобто жили тут колись якісь „аборигени”, які були анальфабетами і не залишили по собі ні одного сліду на письмі – прим. автора статті). Тимчасом в документації Перемиського Архіву виразно зазначено факт передачі копій метрикальних книг до USC у Ліську.

Акти ABGK (Archiwalia Biskupstwa Grecko- Katolickiego) у Перемиському державному архіві не мають належних умов зберігання і піддаються повільному нищенню через час. Тільки частина з них є записана на мікроплівках. Якщо так буде далі, то більшість фондів буде приречена на цілковиту втрату, а в основному це стосується архівальних документів з XIX ст. які споряджувались на менш якісному папері.

З боєм наголошуємо про те, що сталося з нашою культурною спадщиною. Якщо ж терміново не буде зроблених заходів, щоб її врятувати, то у майбутньому нові власники можуть заявити нам, що „документи тубильців вже не існують”.

Мар'ян Білий – директор Архиспархіяльного Архіву у Перемишлі

Р е ц е н з і ї

д-р Анатолій Русначенко

На пам'ять і поминання

Михайло Козак зосередився на долі Перемишльської єпархії УГКЦ, цілком слушно вважаючи її духовною основою українського життя в краю. До 1939 року ця єпархія була найбільшою в Галичині і налічувала 1 млн. 320 тис. вірних. Після розмежування 1945 року польсько-українського кордону в західній частині єпархії залишилось 511 446 вірних і 687 церковних споруд. Діяли 8 монастирів чоловічих і 4 жіночі, духовна семінарія, навколо якої гуртувалися науковий центр, культурне життя. Все то з 1940 року пішло прахом. У західній частині єпархії було вбито 60 священників, а понад 70-репресовано. З того числа 41 священник був убитий польським військом, міліцією, польським підпіллям або просто грабіжницькими бандами з сусідніх польських сіл. Ще 3 священники загинули в польських тюрмах, 9-ть у таборах ГУЛАГу, 10-ть у радянських тюрмах НКВД й 1 - у німецькому концтаборі. Слід відзначити, що Римо-католицька Церква у Польщі не зайняла ніякої позиції до нищення і переслідування УГКЦ на польських теренах.

Упорядник подає докладні (наскільки це можливо) дані про життєвий шлях кожного загиблого священника, а більшість біографій супроводжують фотографії. Це була нелегка справа, бо матеріали збиралися по крихті, шляхом листування з близькими чи рідними, свідками подій, власними поїздками упорядником, архівними пошуками, з газетних публікацій.

У результаті переслідувань, акції „Вісла” УГКЦ у Перемишльщині була розгромлена. Понищені і розкрадені були церковні цінності, а найголовніше - архівні документи багатовікової давності, унікальні й цінні книги. З існуючих церков єпархії цілком знищеними виявилися 304 споруди - 44 % від загальної кількості; Римо-католицька Церква перебрала собі 245 або 35,6%; 69 церков вже на початку 1980-х років перебували в руїні, бо використовувалися не за призначенням, лише 9 церков зараховані до пам'яток архітектури; Польська автокефальна православна церква перебрала собі 28 споруд. Одиначні з тих церков, що вціліли, використовуються українцями - вірними УГКЦ. Виявилося, що навіть в Україні, яка була в складі СРСР, країні з панівним державним атеїзмом, у прикордонній смугі було знищено лише 93 храми - значно менше, ніж у Польщі, державі, де терпимість до церкви була завжди набагато вищою і за комуністичної влади.

Результатом тих всіх дій польської влади, а не тільки депортацій українців стало те, що асимілювалися або повністю перейшли на римський

обряд близько 260 тисяч розпорошених у Польщі греко-католиків. Активними в житті УГКЦ залишаються не більше 35 тис. вірних, переважно старшого віку.

У книзі наводяться ще інші цифри різних втрат: за сухими і безпристрасними цифрами проступають біль і туга за втратою насильно цілої частини етнічної України. Шкода, що наші державні мужі майже не згадують про ці втрати, обмінюючись люб'язностями у переговорах із польською стороною, яка дуже й дуже - як засвідчив минулий рік - вміє дбати про свої національні інтереси, і тут в неї можна повчитися. А що ж ми?

Книги, про які пишу - шокуючі. Треба знати українцям і про цю сторону відносин двох народів. Не оглядатися на давні і ще свіжі кривди, але маємо знати про них і давати належну оцінку. Бо то є і наші кривди, і наш біль.

Д-р Анатолій Русначенко,
(Від імперії - до України.- Київ, 2009, с.271-273)
(Українська Газета.- Київ, 2004.-09-11.08.- Ч.29(313))
(Шлях Перемоги.- Київ, 2004.- 17.08.- Ч.34 (2621))

о. Богдан Панчак

Час говорити

... Нещодавно ми збагатилися на працю, яка показує долю ієрархії і духовенства УГКЦ в Польщі. У львівському видавництві „Свічадо” вийшла книжка пана Михайла Козака - „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”. Використовуючи публіковані вже матеріали інших дослідників і матеріали надіслані на звернення Митрополичої Курії в Перемишлі, автор представляє постаті 64 замучених та 71 репресованих священиків Перемиської єпархії, які знайшлися в межах Польщі. Крім цього, з книжки довідуємося про стан Перемиської єпархії в 40-х роках, про її духовно-інтелектуальні і матеріальні втрати внаслідок війни і післявоєнних переслідувань.

Ця книжка була нам потрібна. Вона зберігає перед забуттям гідне пошани минуле і є одночасно підтвердженням нашого права на майбутнє, бо виявляється, що майбутнє УГКЦ дехто весь час трактує інструментально - підпорядковує власним церковно-політичним інтересам.

До „священиків УГКЦ Перемиської єпархії, яких закатовано” зараховано блаженного о. Омеляна Ковча, який загинув у концтаборі Майданек. Священномученик Омелян належав до Львівської архієпархії. Треба надіятися, що з появою книжки більше коло людей... відгукнеться і подасть нові факти і фотографії, котрих бракує при багатьох постатях...

Книжку видано в Україні, а багато українських видань страждають великою недугою - треба мати соколині очі, щоб прочитати кількасот сторінок надрукованих малим шрифтом. Працю пана Козака в нашому середовищі - реально дивлячись - читатиме старше покоління і для тих людей це може бути важке.

У розмові надрукованій в „Нашому Слові”, (ч. 5/2003) автор обговорюваного видання, на запитання про зацікавлення польської історіографії долею греко-католицьких священників відповів, що „згадується переважно тільки арештування перемиських владик”. Тут треба згадати про виданий у 2002 р. у Варшаві „Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945 - 1989”. Серед 274 осіб - єпископів, священників, монахів і монахинь – є 12 греко-католиків: в тому обидва перемиські єпископи і 10 священників. При біографії кожного з них написано, що це греко-католик. Але у „Вступному слові” Примас Польщі Юзеф Глемп пише про „потребу зберігати пам'ять про всіх, хто – вірний Богові, Церкві і польському Народові – зазнав переслідувань”. Натомість у „Вступі” головний редактор Лексикону о. проф. Єжи Мишор з Катовиць повідомляє, що автори прийняли принцип врахувати в ньому „єпархіальних і монаших священників обидвох римсько-католицьких обрядів, латинського і греко-католицького”.

І тут коментар зайвий. А що потрібне? Наша церковна наукова установа, яка шляхом публікацій, конференцій і інших засобів мала би будувати правдивий образ Греко-Католицької Церкви в польському суспільстві. Поки що є так, як у вищеописаному Лексиконі, і як у присвяченому „Мученикам Сходу” номері люблінського „Етосу”, де немає розділу про греко-католиків. І тільки випадково вдається запобігти тиражуванню неправди. В „Католицькій Енциклопедії”, яку видає Люблінський католицький університет, в статті про о. Гавриїла Костельника, крім фактографічних помилок, мало бути написано, що „східна орієнтація в Греко-Католицькій Церкві стреміла до зближення з православ'ям і зірвання з Римом”, а советська влада, влаштовуючи псевдосинод у Львові в 1946 р., тільки „використала таку тенденцію”.

Ми не можемо бути наївними. Знаємо, що не всі вважають, що настав „час говорити”. Римські ювілейні святкування 2000 року показали, як ставиться до нас значна - і, на жаль, впливова - частина проводу Римсько-Католицької Церкви. В ім'я добрих екуменічних відносин з Російською Православною Церквою пожертвовано пам'яттю про мучеників УГКЦ. Це повинно спонукати нас до ще більш дбайливого зберігання свідчень про їхній подвиг. Вони, взамін, як співаємо в службі мученикам, „маючи сміливість до Спаси” моляться, щоб Господь оберігав Церкву в „мирі глибокому”.

о. Богдан Панчак
(Благовіст.- Гурово Ілавецьке, 2003.- Ч.2)

Жертва священиків Перемиської єпархії УГКЦ

Михайло Козак, *Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх*, Архиєпархіальна бібліотека ім. еп. К. Чеховича в Перемишлі, Перемишль-Львів, 2002, 278 с.

Визнання папою Іваном Павлом II перемиських владик Й. Коциловського та Г. Лакоти Блаженними Вселенської Церкви під час його візиту в Україну 23-27 червня 2001 р. привернуло увагу не лише до страдницької жертви владик Перемишля, але й всього священства Перемиської єпархії УГКЦ в час II Світової війни й безпосередньо після неї. Це питання зустрічалося й раніше, проте в публікаціях, що не ставили собі метою дати цілісний аналіз проблеми. Часто мало на це вплив і те, що не було достатньої джерельної бази для такого дослідження. Отож, можна погодитися з думкою о. А. Баб'яка, автора вступного слова до книжки М. Козака, що *„з цього погляду дослідницька праця „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх” є своєчасною та актуальною. Об'єктом дослідження обрано нищення передової частини суспільства, носія духовного начала - священиків Української Греко-Католицької Церкви”*.

Натомість сам автор стверджує, що для нього провідними були слова Івана Павла II висловлені з нагоди 400-річчя Берестейської унії про те, що *„спогад про мучеників не може бути стертий з пам'яті Церкви і людства, а за мету обрав собі короткий проміжок часу 1940-х років і от лише на малому клптиковій території західної частини Перемиської єпархії в Надсянській землі та Лемківщині, які по Другій світовій війні опинилися в межах Польщі, і показати трагічну долю українського етнічного населення та його Церкви”*.

Книга присвячена перемиським владикам - страдникам Й. Коциловському та Г. Лакоті, які *„своїм духовним життям і мученицькою смертю довершили жертву перед Господом Богом”* (...) Відкривається аналізом стану УГКЦ Перемиської єпархії в 40-х роках, тобто напередодні руїни, що її не вічували під цей час ніякі знаки. Ця найстарша й найбільша з греко-католицьких єпархій мала тоді 1.320.158 вірних, 767 парафій у 54^х деканатах. Натомість після встановлення польсько-совітського кордону територія єпархії була розділена на дві частини. На польському боці залишилося 511.446 вірних, 351 парафія в 34 деканатах. І саме в тій частині відбулася в 40-х роках трагедія, описувана М. Козаком.

Автор прийняв для кожної з 60 репресованих постатей однаковий спосіб подачі історичного матеріалу: фотографія (у міру можливого),

найважливіші дати зі світського й душпастирського життя до моменту репресій, опис репресії зазнаної священником (наводяться у спірних моментах різні варіанти, якщо існують різні свідчення про долю священника), місце похорону (часто з фотографією).

Автор спирається в момент опису трагедії даного священника на різні матеріали (бракує документів, однак зрозумілим є й те, що ці репресії не документувалися належним чином). Переважають тут свідчення-спомини різних осіб, надіслані авторові, інформації вже опубліковані в різних виданнях, напр. збірнику „Ярославщина”, Літописі УПА, журналі „Богословія”, книзі „Мартирологія українських Церков” та багатьох інших. Бібліографія видання нараховує 94 назви публікацій, а також 47 свідчень, написаних переважно очевидцями, зокрема членами родин репресованих священників.

Книжка М. Козака становить великий крок уперед щодо досліджень над мартирологією українського священства в недавньому минулому, а представлений фактаж – безперечний. Можна б у дечому змінити розставлення наголосів, доповнити джерельну базу евентуальними архівними пошуками. Автор усвідомлює, як здається, з представлених завваг до цієї дуже важливої книжки, що вона й далі ставить проблему продовження праць, а не їх завершення.

Богдан Гук

(Наше Слово.- Варшава, 2003.- 02.02.- Ч. 5(2374))

Анатолій Ситник

„Скажи Україні...”

Поважний внесок до мартирології українців у Польщі

Відомий український громадський діяч Михайло Козак зібрав і опрацював величезну кількість матеріалів про переслідування й утиски Української Греко-Католицької Церкви, вбивства і репресії щодо її священнослужителів, які чинили польські, радянські й німецькі спецслужби, міліція та війська в 40-х роках минулого століття в межах Перемиської єпархії. Його книжка „Пом’яни, Господи, душі слуг твоїх” побачила світ 2002 року за сприяння Архиепархіальної бібліотеки ім. єп. Константина Чеховича в Перемишлі.

Ця ґрунтовна праця, що винесла на суд української і світової громадськості ще одну трагічну сторінку історії українського народу та його Церкви, складається з розділів: „Українська Греко-Католицька Церква у світлі подій 1940-х років”, „Стан Української Греко-Католицької Церкви Перемиської єпархії в 1940-х роках” (деканати, число парафій

і вірних, що залишилися в Польщі, станом на 1936 - 1939 рр.; деканати, число парафій і вірних, що відійшли в Україну, станом на 1939 р., схема Перемиської єпархії, розмежованої польсько-українським кордоном у 1945 - 1951 рр.; список парафій, церков і число вірних західної частини Перемиської єпархії, яка залишилася в межах Польщі, станом на 1936 і 1939 рр.). „Духовно-інтелектуальні втрати УГКЦ Перемиської єпархії в 1940-х роках”, „Матеріальні втрати Перемиської єпархії від 1945 року до кінця 1980-х років”, „Наслідки акції „Вісла” у Перемиській єпархії УГКЦ”, „Слідами мучеників Української Греко-Католицької Церкви”.

Але домінантним, на нашу думку, є своєрідний розділ-реквієм, у якому подано список 60 священиків УГКЦ - убитих, закатованих і померлих з голоду в таборах більшовицького тоталітарного режиму. Відкривають цей мартиролог дві знакові постаті – єпископи Перемиської єпархії Йосафат Коциловський (1917-1947) і Григорій Лакота (1926 - 1950), яких Папа Римський Іван Павло II під час свого паломництва в Україну 23-27 червня 2001 року проголосив Блаженними Вселенської Церкви.

Єпископа Перемисько-Самбірського і Сяніцького Й. Коциловського польська влада заарештувала 23 червня 1946 року й передала органам НКВС у Львові. Потім він перебував в ув'язненні в Чапаївці поблизу Києва, де й помер 17 листопада 1947 року, похований на в'язничному кладовищі. (Принагідно зауважимо, що, на відміну від Биківні, Чапаївка ще не привернула належної уваги дослідників злочинів тоталітаризму й невідома широкій громадськості.) Ще за життя єпископ заповів поховати його в катедрі св. Івана Хрестителя в Перемишлі. Але цей храм перейшов до римо-католиків. 17 вересня 1977 року отці Й. Каваців і Р. Єсип перевезли прах Й. Коциловського до Львова і перепоховали на Янівському кладовищі. Та це не сподобалося КДБ і на його вимогу тлінні останки 29 травня 1986 року перевезли до родиннішого гробівця батьків Кавацевих у селі Яблунівці поблизу Стрия. А 12 серпня 2001 року їх урочисто перепоховано в бічному престолі Серця Христового церкви Благовіщення Пречистої Діви Марії у Стрию.

Єпископа Г. Лакоту 25 червня 1946 року поляки депортували до Львова. Він був засланий до воркутинського табору Абіскань, де зазнав усіх злигоднів в'язничного життя.

Від тяжкої хвороби помер 12 листопада 1950 року в селі Абезь у Комі.

Авторові М. Козакові за допомогою очевидців удалося встановити місця загибелі багатьох перемиських священиків. Так, о. Мокій Василькевич помер 1950 року в місцевості Жарких поблизу Караганди в Казахстані, о. Степан Венгринович закінчив життя 1954 року в селі Джонка Нанайського району Хабаровського краю, о. Іван Шкільник помер 1951 року в таборі Ново-Чунці Іркутської області, на сибірському засланні загубилися сліди о. Володимира Веселого...

Кількох священників замордували, не вивозячи з України – у Львові, Самборі, Добромилі, Дрогобичі, Раві-Руській, а 41 - го з них убито в самій Польщі. На спеціальній мапі зазначено дати й місця їхньої загибелі. Окремо подано список репресованих священників Перемиської єпархії (71 особа), яким пощастило пережити репресії й вийти на волю.

Безперечно, оглянуті видання становлять поважний внесок у мартирологію українців у Польщі як частину мартирології всеукраїнської. Створюється фактологічна основа для майбутнього Національного Пантеону.

Анатолій Ситник

(Пам'ятки України: Історія та культура. - Київ, 2003, с.112-113)

Микола Галів

Виставлений рахунок Української Католицької Церкви в комуністичній Польщі

Так можна назвати працю Михайла Козака, що з'явилася під назвою: „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”. Це вийнятова праця, що на потребу дня, вийшла друком 2002 року у Видавництві „Свічадо” у Львові. Це вагомий історичний документ, як планово знищувалося українське духовенство у межах комуністичної Польщі, з чого чимало попадало для польського Костелу.

На жаль, Друга світова війна не тільки, що принесла великі спустошення багатьох країн, а серед них найбільше потерпіла Україна та при тому дала нагоду виявитися міжнародним непорозумінням. Тут слід мати на увазі антагонізми між українцями та поляками. Подібні антагонізми були між сербами та хорватами, чи навіть, у меншій мірі, чехами та словаками.

Гітлерівська Німеччина дуже спритно використовувала ці антагонізми для своїх цілей, а згодом цю тактику успішно продовжувала Москва, зокрема, у випадку українців і поляків. Знаємо, і те не раз підкреслювали навіть польські автори, що у комуністичній Польщі можна було бути приналежним до різних національностей, але важко було признаватися до української. Зрозуміло, що українсько-польські порахунки мають історичне підґрунтя. До цього додалися польські претенсії до українців у знищенні поляків у західній Україні, а зокрема на Волині під час Другої світової війни. Звичайно цього не можна заперечити, але на жаль під тим оглядом у той же сам час польська сторона не була святою та виявляла не меншу жорстокість супроти українців. Звичайно, це не залишалося без впливу до поглиблення ворожого наставлення до українців у комуністичній Польщі.

Власне у названій праці М. Козака є застосована інша метода не узагальнення та припущення, але наведені й імена. У праці йде мова, як

знищували у першу чергу українське духовенство. У тому відношенні праця М. Козака є надзвичайно цінна. Її цінність полягає й у тому, що він не оперує числами, тисячами, чи мільйонами, але іменами.

Автор праці називає 60 імен священників УГКЦ, що були переслідувані та замордовані у межах Перемишльської Єпархії, з їх особистими даними. При кінці праці є поданий додатковий список, вісім священників, які були замордовані у східній частині Перемишльської Єпархії. Тут слід зауважити, що з замордованими священниками також загинули їх родини. Отже число замордованих є значно більше. Поруч кожного священника є подані не тільки загальні особисті дані, але й описи осіб і їх душпастирювання на парафіях. Також є подані їх світлини, а де світлин немає, то є залишене порожнє місце, обведене рамкою. У стислих описах є подані обставини, в яких було вчинено вбивство і навіть називає імена убивць.

У випадку, коли є різні версії про особу її смерті, чи хресної дороги, тоді автор подає ті версії, про цю особу, які були вже десь публіковані, а після того подає свої, перевірені документально, остаточні інформації. Такі інформації були про о. Андрія Радя.

Праця відкривається світлинами владики Йосафата Коциловського та його помічника Владики Григорія Лакоти.

З цікавими зауваженнями є передмова о. д-ра Августина Баб'яка з Франції. Є окрема стаття про загальний опис Перемишльської Єпархії 1940 року.

Праця закінчується підсумковою статтею автора праці про духовно-інтелектуальні втрати УГКЦ Перемишльської Єпархії, які водночас були великою втратою для цілої нашої Церкви. Мар'ян Білий у своїй статті подає інформації про дошкульні наслідки для нашої Церкви акції „Вісла”. Відомо дослідниця переслідуваної УКЦеркви у Польщі Анізія Путько-Стех, у своїй статті інформує читача про пограбовані цінності нашої Церкви – неоціненний церковний утвар, літургічні книги, старовинні ікони й образи, архіви, стародруки та багато іншого.

До праці є додані поіменний і географічний списки, а також перелік використаної літератури. Також є список жертводавців з української діаспори, яка уможливила появу цієї неоціненної праці.

Автор, Михайло Козак, є загально відомим українським діячем, а зокрема у Перемишлі, який використав усі йому доступні матеріали та документи, які представив у своїй цінній праці. Його праця залишиться як незаперечний документ історії. Як автор праці М. Козак у своєму післяслові підкреслює, що ще не все зібрано, але зроблено добрий початок. За те авторові належить вітати та дякувати.

Микола Галів
(Америка.- 2002.- 07.12.- Ч.47)

Зберегти пам'ять про мучеників

Історія християнської Церкви заповнена численними іменами мучеників, що віддали своє життя за віру. Серед них багато священників, які не лише сповідували, а й голосили Слово Боже серед мирян. Не була винятком й Українська церква, яка за часів більшовицького режиму зазнала так багато горя і страждань, що важко було б знайти для цього якимось порівнянням в історії інших народів. Сьогодні історики навіть не в силі охопити своїми дослідженнями всіх трагічних фактів і подій, якими – за словами поета – „перелякати саме б пекло можна”. Ще довго наступні покоління будуть робити пошуки та осмислювати всю суть нечуваної трагедії. Тим більше значення мають часткові пошуки і дослідження, доки ще живуть свідки цих трагічних подій.

До таких часткових причинків можна зарахувати й книжку „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх” Михайла Козака. Це, по суті, пропам'ятна книга замучених і репресованих греко-католицьких священників західної частини Перемиської єпархії, що знайшлася в межах Польської держави...

В сумі пропам'ятна книга містить дані про 60 замучених священників і додатково про сімох з території по той бік кордону та 70 священників репресованих і 1 питомця. Більшість замучених згинули з рук тоталітарної машини винищування „ворогів народу” - НКВД-УБ та військових і міліційних частин. На жаль, у рядах убивць були й „брати по Христу” – польське підпілля, в тому й одна „банда” під командою римо-католицького священника Ф. Журавського. Там, де подано обставини смерті, є й страшні сцени знущань і мордування невинних жертв. Деякі священники були замучені зі своїми сім'ями - дружинами і дітьми.

Священники Перемиської єпархії терпіли і гинули за віру і за свою націю. Як годилося в Галичині до війни, місцевий парох був не лише душпастирем, але й громадським діячем. Він, побіч учителя, був найбільш освіченою людиною у парафії. Тому, крім виконання священницьких обов'язків – Богослужінь і навчання релігії, був ще й громадським діячем. Нерідко священники були засновниками шкіл, читалень, сільських кооперативів. Були першими дорадниками у справах духовного й побутового характеру, у справах виховання дітей і ведення модерного господарства на селі, доповнювання сільськогосподарського виробництва різними промислами.

Постаті священників – жертв воєнного і післявоєнного лихоліття заслуговують на вічну пам'ять усіх наступних поколінь. Треба це переказувати з покоління в покоління, а мандруючи по рідних землях не забувати їх могил у Негрибці, Павлокомі, Команчі та багатьох інших місцевостях. Будучи там,

засвітіть свічку і покладіть квітку на могилі замучених за віру і націю та помоліться Богу: „Пом’яни, Господи, душі слуг своїх...”. Як довго триватиме пам’ять про них, так довго не згине наш слід на цій землі, а побутувати буде тут наша віра і традиція в народі.

проф. Степан Заброварний
(Наше слово. - Варшава, 2003. - 02.02. - Ч. 5(2374))

Микола Зимомря

Нездоланна сила правдивої віри українських пастирів

Наприкінці минулого року потрапила до рук велемовна книжка Михайла Козака „Пом’яни, Господи, душі слуг твоїх”

...Тут будьмо певні: Михайло Козак вміє працювати - так, за багатьох. Не раз і не два зринала думка про джерела його розмаїтої діяльності. До чого не прилучиться, то неодмінно доведе до ладу. Одне слово, душа уродженця давньої місцини Гребенне, де народився в родині Ксенії Козак (1909-1984), з хати – Ксенія Печінка та Григорія Козака (1901-1976), ніколи не тліла, а радше - спалахувала сяйвом-вогником. А мета була постійно конкретною: зробити б те, що для інших - цілина неорана... Згадати б такі ним опрацьовані й упорядковані праці, як „З’їзд Перемишлян” (Перемишль-Львів, 1997, 159 с.), „У пошуках правди про акцію „Вісла” (Перемишль, 1998, 191 с.), числені авторські статті, дослідницькі пошуки тощо. Допоки вершинним науковим досягненням Михайла Козака постає ошатна книжкова публікація „Пом’яни, Господи, душі слуг твоїх”. Це видання, без сумніву, знайде свого читача. Воно однозначно збагатило той материк, що живиться незнищенністю матерії пропам’ятного пульсу для України. Мовиться, приміром, про своєрідну серію, яку складають, передусім, індивідуальні спомини (Степан Дзюбина, о. „І стверди діло рук наших”. Варшава, 1995; Іван Гук. „Село над Солокією”. Варшава, 1996; Анна Карванська-Байляк. „Во ім’я твоє”. Варшава, 1999, а також колективні осмислення окремих подій, які судилося пережити учасникам „Пропам’ятна книга 1947”, упорядник - Богдан Гук. Варшава, 1997; „Віра Надія Любов”, за редакцією Марії Паньків. Варшава, 2001; „Нужинче, іди скажи Україні”, уклали Богдан Гук, Михайло Козак, Микола Новосад, Адам Яремко. Перемишль, 2001 та ін. Сутність пам’ятних книжок полягає у постійній присутності домінант - плин досвіду, що утверджує високий вимір людського життя, а водночас – безсмертя народу. „Пам’ятаючи, ми немовби розмовляємо як із сущими, так і неживими, – підкреслює слушно відомий німецький письменник Гюнтер

Грасс. – Неперебійна пам'ять - запорука того, що всі виживемо. А відсутність пам'яті містить печать смерті". Ці слова лауреата Нобелівської премії добре окреслюють мету й завдання праці Михайла Козака – зібрати, дослідити й оприлюднити численні факти про долі носіїв духовного начала народу – священиків Української Греко-Католицької Церкви в рамках Перемиської єпархії. Досі надбанням читачів була аналогічна книжка Стефана Бендаса й Даниїла Бендаса „Священики – мученики, сповідники вірності” (Ужгород, 1999), що всебічно виокремила драматичну руйнацію Мукачівської греко-католицької єпархії. Проте не буде перебільшенням, коли скажу: кожна з названих праць, хоч і має спільну націленість на встановлення історичної правди, власне, несе її світло, а все-таки рецензована тут книжка Михайла Козака у певному сенсі виграє панорамним нагромадженням матеріалу та його системним укладенням. Автор не тільки широко використав літературні джерела, опубліковані позиції о. митр. Степана Дзюбни, праці Івана Хоми „Перемиська Духовна Семінарія у спогадах”, Євгена Місила „Греко-Католицька Церква у Польщі (1944-1947)”, але й цінні рукописні записки о. митрата Василя Гриника, машинописні спогади о. митрата Миколи Денька, численні документи тощо. Особливу вагу мають свідчення очевидців тієї чи іншої події, а відтак членів родини невинно убієнних і репресованих. Ці відомості всотують задокументований голос сповідальної правди, поданої крізь призму достовірної інформації: де, коли, за яких обставин, ким був репресований, від чиїх рук загинув парох або священослужитель. Поза всяким сумнівом, всі сорок сім свідчень, аргументовано вкраплених у канву Книги пам'яті „Пом'яни, Господи, душі слуг твоїх”, рельєфно увиразнюють авторське надбання, з одного боку, й капітальне значення даного дослідження – з іншого. Адже воно виносить на суд світової громадськості ще одну сторінку – з багатьох трагічних – в драматичній історії українського народу та його Церкви упродовж нечувано болісного ХХ століття.

Таким чином, ця сторінка набуває не вузького звучання, опертого на втрати, утиски й переслідування Української Греко-Католицької Церкви за доби 40-х років у межах Перемиської єпархії, а радше узагальнюючого дискурсу, вісь якого розкриває факт, сутність його природи. Звідси логіка побудови книжки, що містить розділи: „Українська Греко-Католицька Церква у світлі подій 1940-х років”, „Стан Української Греко-Католицької Церкви Перемиської єпархії в 1940-х роках”, „Список священиків, які були вбиті, закатовані або померли в сибірських таборах”, „Духовно-інтелектуальні втрати Української Греко-Католицької Церкви Перемиської єпархії в 1940-х роках”, „Матеріальні втрати Перемиської єпархії від 1945 року до кінця 1980-х років”, „Наслідки операції „Вісла” у Перемиській єпархії Української Греко-Католицької Церкви” та „Слідами мучеників

Української Греко-Католицької Церкви”. Розділам передують „Список скорочень”, цінна передмова о. д-ра Августина Баб’яка, яку доповнюють вступні зауваги „Від автора”. Завершується книжка „Післясловом” та важливими допоміжними реквізитами, зокрема, „Бібліографією”, „Свідченнями”, „Іменним покажчиком” і „Списком жертводавців”. Звісно, впадає у вічі певна недосконалість структури праці. Сказати б для прикладу: зі змісту видання не проглядається співпраця Мар’яна Білого й Анізи Путько-Стех, хоч на сторінках книжки вказані їхні прізвища під двома кінцевими розділами. Однак зрозуміло, найсуттєвіше загронилося у висновку, що мимоволі, за словами Василя Стуса, напрошується після її прочитання: „Ярій, душе. Ярій, а не радій!...” А ще - „Пом’яни, Господи, душі слуг твоїх”: закатованих 60 душпастирів, на землях студеного Сибіру, і на рідних теренах. На жаль, вказане число не віддзеркалює остаточну кількість жертв і загалом тема мартирології Української Церкви полишається відкритою для подальшого вивчення. З-поміж поміщених 60 біограм слід привернути увагу до імен нині блаженного владика Йосафата Коциловського, іменованого в 1926 році Перемильським, Самбірським і Сяніцьким єпископом, а також його помічника – єпископа Григорія Лакоти. Названі ісповідники віри випили повну чашу мук в умовах ув’язнення.

Окремий розділ містить 71 біограм тих священиків, які зазнали репресій, бо обстоювали справедливість права для українців гідно жити на отчій землі. Тут взірцем служить єпископ Йосафат Федорик, о. митрат Василь Гриник, о. митрат Микола Грицеляк, о. митрат Микола Денько, о. митрат Степан Дзюбина, о. митрат Мирослав Ріпецький та ін. Отже, зі шпальт цієї з любов’ю виданої книжки заговорили - з правдою на устах - 139 носіїв духовного слова. Такого слова, що явило нездоланну силу і перед лицем смерті залишитись животворним для будучності. У цьому сенсі доцільно закрювати бесіду про рецензоване видання як книгу-реквієм. Вона, без сумніву, заслуговує високої оцінки, а її автор - вдячності за виконану працю. І будьмо певні, що праця Михайла Козака вже окреслює план нового дослідницького пошуку.

проф. Микола Зимомря
(Високий Замок- плюс. - Дрогобич, 2003. 06. 02)

Пом'яни, Господи, душі слуг твоїх

Історія української нації ХХ ст. – це власне доля мільйонів жертв репресій, голодоморів, депортацій, організованих сусідніми державами задля задоволення своїх імперських амбіцій. Як констатує доктор о. Августин Баб'як (Ліон, Франція), „донині недостатньою залишається дослідницька активність українського уряду та громадськості для вивчення нечуваних в історії звірств проти своєї нації”. А вивчати є що.

Малодослідженою залишається, зокрема, доля українців Надсяння, Лемківщини, Холмщини та Підляшшя, які стали жертвами операції „Вісла”, організованої урядами Москви та Варшави у 40-х роках ХХ ст. Знаємо, що репресії, як правило, спрямовувалися проти еліти нації, її духовних провідників, світочів. Відомий український громадський діяч у Польщі Михайло Козак зібрав та опрацював матеріали про переслідування й репресії священників Української Греко-Католицької Церкви у 40-х роках ХХ ст. в межах Перемиської Єпархії.

Так з'явилося актуальне дослідження цієї трагічної сторінки в історії українства під назвою „Пом'яни, Господи, душі слуг твоїх”.

Епіграфом до своєї праці автор вибрав слова з Апостольського листа Папи Івана Павла ІІ до владик УГКЦ з нагоди 400-ліття Берестейської унії: „Спогад про мучеників не може бути стертий з пам'яті Церкви і людства, незалежно від того, жертвами якої ідеології вони стали – Сходу чи Заходу, бо їх об'єднувало насильство, яке з ненависті до віри було вчинене над гідністю людської особи, створеної Богом на „Його образ і подобу”...

Михайло Козак подає історичну довідку про Українську Греко-Католицьку Церкву у світлі подій 1940-х років, наголошуючи, що репресії проти УГКЦ розпочалися уже на початку Другої світової війни (після 17 вересня 1939 - го, коли теренами Західної України заволоділа радянська влада). „Тоді ж у Саліні й Добромилі в жорстокий спосіб замордовано греко-католицьких священників: д-ра о. М. Гриника, о. З. Крупського, о. І. Кебуза, о. П. Лаха, у Сорохові на парафії О. Д. Котиса, а о. М. Заворотнюк і о. Р. Осідач пропали безвісти у Львівській тюрмі”, - розповідає автор. Не кращою була доля УГКЦ під німецькою окупацією, яка поширювалась на Перемиську єпархію до 1944 року. Дослідник з'ясував, що на Лемківщині було вбито о. М. Величка, 9 греко-католицьких священників заарештовано.

Ще одним суб'єктом репресивних акцій проти УГКЦ були польські підпільні збройні угруповання. Михайло Козак констатує, що за час німецької окупації на Любачівщині, Ярославщині, Перемишльщині польське підпілля вбило понад 9 греко-католицьких священників. „Вони гинули по

дорозі до церкви, на приходстві або в сховищах. Коли на місце вбитого приходив новий священник, негайно вбивали й того. Так було в Кречовичах і в Глудні на Ярославщині”.

Другий прихід більшовиків на Західну Україну (1944) приніс нові трагічні реалії. Між Польщею та УРСР визначено кордон, який розділив Перемишльську єпархію навпіл. УГКЦ опинилась „між двох вогнів”. Її священників переслідували та знищували більшовики і поляки. Ось як це описує автор: „Бандитсько-грабіжницькі напади на українські села від Холма по Криницю, терор і вбивства змушували деяких священників шукати порятунку в східній частині єпархії. Але деякі з них: о. М. Мацюк, о. В. Ридош і бгс. о. П. Сяноцький – і там, по-звірячому закатовані, впали жертвами польської боївки... Інші залишали парафії по українському боці кордону в Перемишльській і Львівській єпархіях і втікали перед більшовиками, шукаючи порятунку на польській стороні, і тут їх настигала смерть від польських банд”...

Наступною „віхою” репресивної політики проти греко-католицького духовенства були події, пов’язані із депортацією українців з їхніх корінних земель Надсяння, Холмщини, Лемківщини, Підляшшя до УРСР (1944–1950 рр.). Михайло Козак, розповідає проте, як польська служба безпеки хотіла використати авторитет УГКЦ, щоб змусити українців „добровільно” переселитися до УРСР. Дізнаємося, що поляки звернулись до Перемишльського єпископа Кир Йосафата Коциловського, щоб той „добровільно” переселився з Перемишля, а коли він відмовився, його разом із єпископом Кир Григорієм Лакотою та 25 священниками передали в руки НКВС. 12 із заарештованих загинули в Сибіру, разом з перемишльськими владиками Й. Коциловським та Г. Лакотою.

Автор дослідження зазначає, що внаслідок депортації українців на західні землі Польщі у рамках операції „Вісла” (яка розпочалася 28 квітня 1947 р.) у слідчо-каральному таборі Явожно в 1947-1949 рр. було ув’язнено 3870 українців, у т. ч. жінок (700 ос.), дітей і священників: 22-” греко-католицьких і 5 православних. „З того числа 161 українського в’язня закатовано в таборі. А між ними о. Ю. Криницького, пароха Вербиці”...

Михайло Козак докладно характеризує стан УГКЦ Перемишльської єпархії у 1940-х роках. А саме структуру, географію та число парафій і вірних УГКЦ, які залишились у межах Польщі та відійшли до України. Автор називає імена священників, які були вбиті, закатовані або померли з голоду у сибірських таборах. Загалом число жертв у списку, зібраному Михайлом Козаком, становить 64 осіб. Але, як застерігає автор, цей список може бути неповним, оскільки не до всіх; ще живих свідків тих трагічних років могло дійти пресове звернення Митрополичої курії в Перемишлі із закликом надсилати свої свідчення...

Жертвами репресій поряд із священниками, як правило, були їхні дружини, а часто й діти, їхніх біографій спеціально не досліджують, але вони теж невинно загинули і заслуговують на вшанування та увічнення пам'яті. Українська нація на невеличкій частинці своєї території (Західна Перемишльщина) упродовж одного десятиліття (1940-ві рр.) зазнала неймовірних втрат інтелектуально-духовного потенціалу, носіями якого було греко-католицьке духовенство. Величезна заслуга автора в тому, що він доніс до сучасного українства імена патріотів-просвітителів, яких нищили вороги України.

„Пом'яни, Господи, душі слуг твоїх” – просить автор книги. Він звертається до Творця, тому що людям довіритися важко: вони можуть зрадити, поглумитись, убити...

Але й ці „люди” постануть перед Божим судом...

Ольга Ковельська, Тернопіль
(Літературна Україна. - Київ, 2008. - 10.01. - Ч. 1 (5230))

Нестор Чорній

„Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”

Під такою назвою відомий український громадський діяч Михайло Козак, який проживав у Польщі, зібрав та опрацював документальні матеріали про переслідування та утиски Української Греко-католицької церкви у 40-х роках минулого століття в межах Перемишльської єпархії. Автор виніс на суд широкої громадськості ще одну сторінку з історії українського народу і його церкви.

Він детально описав, як все починалось, розвивалось і поглиблювалось.

Дипломатія на той час виконала свою роботу. 23 серпня 1939 р. в Москві було підписано пакт Молотова-Ріббентропа, Німеччина і СРСР домовились. Їхні інтереси і цілі співпадали. І вже у ніч на 1 вересня 1939 р. німецьке військо вторгнулося в Польщу, а 17 вересня радянські війська перейшли польський кордон, встановлений між СРСР і Польщею згідно з Ризьким мирним договором від 18 березня 1921 р. На землях Західної України з вересня 1939 року встановилася радянська влада. Зразу ж розпочалась тиха, але нещадна боротьба проти української інтелігенції, світської і духовної еліти, з особливою гостротою її було спрямовано проти Греко-Католицької Церкви, її ієрархів і священництва. Ночами, тихо, без розголосу, зникали і пропадали поодинокі особи, цілі сім'ї, яких ешелонами депортували в Сибір. Повсюди

панував страх. Сусід боявся сусіда, батько сина, який став комсомольцем. Кого, коли й скільки знищено за неповні два роки, важко встановити.

Не кращою була доля українського населення на захід від ріки Сян, що опинилось під німецькою окупацією, яка після 22 червня 1941 року поширилася далеко на схід, в тому числі на цілу Перемишльську єпархію. Контингенти, що забирали останню зернину в селян, відправлення української молоді на примусові роботи до Рейху, публічні розстріли за будь-які надумані провини виснажували й тероризували до решти українські села і міста. Не оминув цей терор і Греко-Католицької Церкви. На Лемківщині в селі Босько було вбито отця М. Величка, 9 греко-католицьких священників арештували, 2 звільнили, інших Інтернували в Кельцях. Приводом до арештів були доноси, що, мовляв, ці священники „москофіли”.

Німецький терор поширювався на всі завойовані народи, в тім числі й на польський. Тому на території Польщі виникло чимало підпільних збройних загонів для боротьби з німецьким окупантом. Такі збройні угруповання діяли і на українських етнічних землях. Вістря польського підпілля, як прорадянського, так і пролондонського, було скероване не стільки проти німецького окупанта, як проти мирного українського населення.

Під час німецької окупації на Любачівщині, Ярославщині й Перемишлі польське підпілля вбивало греко-католицьких священників, вчителів, спужбовців-українців.

Другий прихід більшовиків вніс нові політичні корективи. Між Польщею й УРСР було визначено новий кордон, який поділив Перемишльську єпархію навпіл. Почала встановлюватися польська адміністрація. Народна Польща, хоч і не з власного вибору, опинилась у комуністичній системі і наперед заклала у свою політичну програму докорінне знищення українства в межах своєї держави. Це збігалось з політичною доктриною польського еміграційного уряду та його збройних угруповань, що діяли на етнічних українських землях. Синдром міжвоєнної політики щодо Волині і Галичини в 1940-х роках перенісся на Закерзоння. П'ятий рік війни, міграційні процеси і міжнаціональні конфлікти, посилювані більшовицькою пропагандою та діями спецслужб НКВС, викликали в людей здичавілість і найнижчі інстинкти. Грабіжництво, надумані відплатні акції, терор, вбивства стали атрибутом того часу. Починаючи з осені 1944 р. і аж до весни 1945 р. у Надсянні й Хопмщині тривав шалений терор.

У ході кривавих злодіянь число жертв сягнуло від 8 до 10 тисяч. Разом із селянами гинули і священники; о. А. Слюсарчик з Люблинця, о. І. Дем'янчик зі Скопова, о. В. Лемцьо з Павлокоми, о. Білик з Березки. Земля предків щедро зросилась сльозами й кров'ю невинних людей.

Ці акції були сплановані і отримали схвалення польського і радянського урядів. Кампанія „добровільного” переселення до УРСР зривалася. Тому

польський уряд застосував силові методи із залученням війська, а польське підпілля – акцій терору. Деякі греко-католицькі священники, щоб зберегти життя, просили прийняти їх до праці в латинських парафіях Тарнавської або Краківської дієцезій. Біскупи цих дієцезій, відмовляючи у працевлаштуванні, казали: „Я зі Сталіном битись не буду”, „Нема місця” тощо. У даній ситуації в цих ксьондзів християнська мораль не спрацювала, ними керувала сліпа ненависть до священників із „гайдамацького племені”.

Щоб змусити українців до переселення в УРСР, польські спецслужби намагалися використати авторитет Української Греко-католицької церкви. Вони запропонували єпископу Йосафату Коциловському добровільно виїхати з Перемишля до УРСР, але він рішуче відмовився. Та 26 червня 1946 року владик Йосафата Коциловського і Григорія Лакоту заарештували і більшість членів капітули та священників передали радянським спецслужбам. В Сибіру загинули згадані владики та більшість священників з їх оточення. З 8-го по 10-го березня 1946 р. з наказу Сталіна в соборі святого Юра у Львові відбувся псевдособор, який формально ліквідував Греко-Католицьку Церкву. Депортовані з-за Сяну до УРСР деякі священники приховували священничий стан і ставали до цивільної праці, а ті, які зголошувалися як священники, змушені переходити на православ'я. Хто не корився, того репресували.

Депортаційні акції до УРСР офіційно закінчилися в липні 1946 р. Було виселено 482 тисячі українців. А вже 28 квітня 1947 р. розпочалася депортація решти українського населення на західні землі Польщі в ході операції „Вісла”. Це тривало до 1950-х років, кількість переселенців досягла тоді –150-160 тисяч осіб. Акція „Вісла” докорінно знищила українство на етнічних землях, його матеріальну й духовну культуру. І хоч юридично Греко-Католицької Церкви в Польщі не ліквідували, проте вдалось знищити її структуру, виарештувати ієрархію та духовенство, було знищено історичні пам'ятки. Усе майно привласнено в державний фонд або передано у власність Римо-католицької Церкви, а на землю й майно українських селян поселено поляків. Офіційна польська пропаганда наголошувала тоді, що Польща є країною однаціональною.

1956 рік приніс нові зміни в житті українців у Польщі. Із заходу, з так званих „зем одзисканих”, почали повертатися на рідні землі поодинокі виселені українські сім'ї. В результаті наполегливих старань у деяких населених пунктах Надсяння, Лемківщини, Холмщини та Підляшшя відновлювалися богослужіння в Греко-Католицькому обряді. Тягар відповідальності за долю своєї церкви брали на себе душпастирі УГКЦ, які вийшли з ув'язнення.

У 90-х роках минулого століття процес відродження Греко-Католицької Церкви у Польщі пожвавився. Українським громадам передали у користування деякі колишні церкви, збільшилась кількість парафіяльних і дочерних

станцій. Та, на жаль, втрати, пережиті за 50 повоєнних років, ще довго даватимуться взнаки, уповільнюючи духовне відродження українців.

Цікава дослідницька праця „Пом’яни, Господи, душі слуг твоїх” є дуже актуальною. Багатим фактичним матеріалом, викладеним у книзі, без сумніву, скористаються як українські, так і польські політики для встановлення історичної правди, для розбудови подальших приятних стосунків між нашими сусідніми народами.

Нестор Чорній, Тернопіль
(Свобода. - Тернопіль, 2003. - 15.04. - Ч. 37 (1649)
(Божий сіяч. - Тернопіль, 2003. - Червень. - Ч. 6 (92)

Михайло Герасимович

Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх

М. Козак, автор книжки

Під таким заголовком у видавництві „Свічадо” вийшла з друку книга професора Михайла Козака з Перемишля, присвячена священникам Перемиської єпархії УГКЦ - жертвам репресій у 40-х роках ХХ ст.

Автором проведена надзвичайно велика робота, зібрано багатющу інформацію про загиблих і репресованих священників. Зокрема, наведені автобіографічні дані про 60 замучених священників, які були вбиті, закатовані або померли з голоду в сибірських таборах та 70 священників, які були репресовані. Деякі священники були замучені разом із своїми дружинами і дітьми. Із книги бачимо, що найбільша кількість священників

загинула в 1944-1945 рр. на Ярославщині, Перемищині і Сяніччині.

Ці жахливі катування у переважній більшості проводили служби НКВД та військові органи під чітким керівництвом ЦК КПРС, а також у багатьох випадках, на жаль, їм допомагали польські боївки і польське регулярне військо. Що було причиною таких катувань? По-перше, віра в Бога була несумісна з ідеологією КПРС, а, по-друге, кожен священник на селі поряд з душпастирською роботою був організатором і захисником національно-просвітницьких заходів, що розглядалось компартією як український націоналізм. Ці два чинники і були причиною до винищення українських священників.

Зібрані і видруковані у книзі матеріали мають велике історичне і державницьке значення з точки зору виховання молодого покоління сьогодні і в майбутньому.

Книга гарно ілюстрована, наведено багато архівних матеріалів з посиланнями на історичні і літературні джерела. На жаль, автору не вдалося знайти фото деяких священників. Будемо сподіватися, що з часом спільно з читачами цей недолік буде усунено.

Михайло Герасимович
(Вісник Любачівщини. - Львів, 2003. - Ч. 9, с. 28-29)

Л и с т о в н і в і д г у к и

„Дуже дякую за подарований примірник Вашої книжки „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”. Не уявляєте собі, як мило було мені її побачити. Трагічна доля нашого духовенства буде мати свій запис. Книжка видана. Імпозантно й її появу, на мою думку, можна сміло зачислити до важливіших подій УГКЦ в Польщі після війни...”

Я Вам дуже вдячний, що Ви помістили біограм о.М. Вергуна і його знімку. Стільки літ минуло. Люди вже не пам’ятають. Це був останній момент на видання Вашої книжки...”

/лист з 08.02.2002. і лист з 07.09.2002./

Роман Матвійчина, Люблін

„Складаю сердечну подяку за надіслану для мене дуже цінну книжку. Мені дуже приємно, що мої скромні відомості були для Вас придатні...”

/лист з 02.02.2002./

Іван Лешко, Пшемків

„Щиро дякую Тобі за надісланий редакції примірник книги „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”...

...Вітаю Тебе сердечно з ластівкою-розрадою! Дуже потрібні такі видання. Час невмолимо забирає все що суще...”

„...Віншуючи Тебе від душі за почин здійснений, прагну водночас висловити признання за кропітку працю, за все те, що Ти робиш! Твоя книга

- це підвалини для подальших досліджень життя наших людей, адже вісню всякого життя на селі була Церква - священник і школа - вчитель. Саме там закладене і з відси виростає наше свідоме коріння...”

/лист з 04.02.2002./

Мирослав Вербовий, Варшава

...Щойно від нині заберусь до солідного перегляду Твоїї праці. Не менш слід підчеркнути, що з першого навіть погляду книжка привертає до себе увагу. На мою думку, вона повинна знайтись у книгозбірнях університетів України, середніх, а навіть початкових шкіл, катехетичних осередків тощо. Хотяй чимало сторінок книжки доволі скупі записані, для вдумливого читача вони тим більш вимовні. Свідчать бо про винятково жорстоку долю людини, яку з безбожною ненавистю стерто з лиця землі безслідно, і тільки завдяки Твоїй праці, ця коротка замітка залишиться як пропам’ятний хрест на незнаній могилі загиблого слуги Божого...”

/лист з 05.02.2002./

Омелян Цилюпа, Торонто

„Цуже дякую Вам за прислану свою книжку „Пом’яни, Господи, душі, слуг Твоїх”. Є це найновіша історія - історія наших днів, нашої Церкви в Перемиській єпархії позначена героїзмом та святістю її служителів. Тим більше цікаво, що більшість тих священників ми знаємо, як вони по різних поневіруваннях повоєнних часів працювали для нашої Церкви у Польщі, в Україні та інших континентах світу. Велика частина через репресії радянського режиму, який в жорстокий спосіб окалічив їх життя, чи попросту знищив тюрмами та смертю, стали свідками віри.

Дуже вдячний Вам, що Ви це ніби затримали перед проминанням і залишили для майбутніх поколінь, для історії. Був це великий труд і велика праця. Треба було добратися до джерел, до людей і на всі інші способи збирати ті матеріали, що по цілому світі розсіяні, так як і наш народ.

Зі своєї сторони я Вам дуже дякую за помисл такої історії духовенство нашої єпархії. Нехай Господь благословить Вас на дальші помисли і труди на ниві історії...”

/лист з 05.02.2002./

єп. Петро Крик, Мюнхен

„Виставлений рахунок УКЦеркви комуністичній Польщі. Так можна назвати працю Михайла Козака, що з'явилась під назвою: „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”. Це виняткова праця, що є на: потребу дня. Вийшла друком 2002 року у видавництві „Свічадо” у Львові.

Це вагомий історичний документ, як планово знищувалось українське духовенство у межах комуністичної Польщі...”

„У названій праці М. Козака є застосована метода не узагальнення і не припущення, але наведені імена. У праці йде мова, як поляки знищували у першу чергу українське духовенство. У тому відношенні праця М. Козака є надзвичайно цінна. Її цінність полягає в тому, що він не оперує числами, тисячами, чи мільйонами, але іменами...”

„Його праця залишиться як незаперечний документ історії. У своєму післяслові автор підкреслює, що ще не все зібрано, але зроблено добрий початок. За те авторові належить гратулювати і дякувати.

/машинопис статті до публікації/

Микола Галів, Нью Йорк

„Автор праці „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх” подає докладні відомості про вбивства та репресії священолужителів з боку польських, советських та німецьких спецслужб, міліції та військ. Ця праця виносить на суд української та світової громадскості ще одну трагічну сторінку з історії українського народу та його Церкви”

/”Християнський Голос”, ч.21/2617/, листопад 2002./

/з передм. до видання о. д-ра Августина Баб'яка, Ліон /Франція/.

„Ви зробили велике й потрібне діло, уклавши книжку „Пом'яни, Господи душі слуг Твоїх”. Про надіслане видання подамо інформацію вже в найближчому числі „Пам'яток України...”

/лист з 20.02.2002./

Олександр Рибалко, Київ

„Виставлений рахунок Української Католицької Церкви комуністичній Польщі”.

Микола Галів „Америка”, ч.47, 07.12.2002.

„Щиро вдячна за листа і книгу. Вітаю за дослідницьку, плідну працю, яка породжує думку, яких труднощів потребують пошуки істини, навіть самої найменшої частки її. Книгу прочитала і відіслала іншим”.

/лист з 15.12.2002./

Могилевська Надія, Запоріжжя

„Недавно я одержав вислані дві книжки Твого авторства. Щиро вітаю з їхньою появою”

/лист з 20.12.2002./

Микола Дупляк, Каміллус, США

„Пане Михайле! Щиро дякую за Вашу цінну книжку „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”. Виконали Ви знамениту роботу...”

/лист з 09.01.2003./

Евген Місило, Варшава

„Дуже дякую за цінний подарок. Прийміть вітання з нагоди завершення, важливої і дуже потрібної праці.

В найближчому часі постараюся написати про Вашу книжку до „Благовіста”

/лист з 03.01.2003./

о.Богдан Панчак, Люблін

„Дякуємо за милий і цінний подарок, хоч як сам пишеш, що він сумний як наша доля. Істинна правда... Все ж таки буду пропагувати цю дорогу нам книжку”.

/лист з 20.01.2003./

Омелян Соколич, Глогув

„Насамперед дякую Тобі Михайле за книжку „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”...Слава Тобі тричі Михайле за цю чудову книгу, за Твою подвижницьку працю, за цей важливий документ наших часів. Якщо про життя деяких зі згаданих в книзі осіб нема повних інформації - є надія, що тепер хто їх знав, прочитавши книгу перекаже Тобі, або Курії бракуючі відомості. Свідки тодішніх трагічних подій ще живуть...”

/лист з 04.02.2003./

Йосиф Бак, Щецин

„Щиросердечно дякуємо за прекрасний подарунок про наші закерзонські долі, на цей раз про найперших наших мучеників – Слуг Божих. Книжка не тільки змістовна, але й гарно видана...”

/лист з 22.02.2003./

д-р Ярослав Грицков'ян, Кошалін

„Сердечно дякуємо Вам за Вашу книжку „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх” Ваша книжка, це праця яка заслуговує пошани кожного українця. Стільки трагічних сторінок історії нашого народу були замовчувані і приховувані довгими роками і тому Ваша книжка, яка відкриває одну із цих трагічних сторінок така важна.

До Вас п. Козак ми є повні подиву за Вашу силу духа та Вашу посвяту, щоби віддати два роки свого життя на книжку, якої тема така сумна та емоційно виснажуюча. Ми вирости в Америці і тільки від наших батьків чули про страхиття пережиті ними та членами їх родин. Хоч це не були наші особисті пережиття, то все ж через ціле життя ми відчували біль та почуття несправедливості, що доля стількох мучеників нашої Церкви, була замовчувана і незнана,. Тому ми Вам глибоко вдячні за Ваш труд і за цю книжку, яка до певної міри заспокоїла це почуття болю та несправедливості..

/лист з 24.02.2003/

Богдан Кебуз, Ляс Крус /США/.

„Вістка від Вас та чудові подарунки, Ваші п.Михайле книжки, були одною з наймиліших несподіванок для нас... Радію появою Вашої праці, яка є цінним вкладом в аннали нашої історії, яку десятиліттями фальшували наші вороги.

Гратуюю та бажаю доброго здоров'я і сил до дальшої праці на громадській ниві...Повертаючи до Вашої п.Михайле книжки хотіла згадати, що в Лондоні живе дочка о. Осипа Пшеп'юрського, який був парохом с. Хоробрів біля Сокаля, якого рідний брат о.Андрій Пшея'юрський був парохом с. Стерява коло Перемишля. Іванна Мащак, таке замужнє прізвище дочки згаданого священика, яка до речі відбула заслання в Колимі, знала теж про о.Віктора Жука із с.Жужіль, тепер Жужеляни коло Белза та о.Володимира Бузюка, який був парохом в Асунах (біля Кентшина) в 60 роках...

Читаючи Вашу книжку пригадалися мені розповіді мами про о. Конкольовського, який організував хор, в якому співала наша мама. Це були ревні священослужителі, які були не лише духовними батьками, але

й одночасно патріотами, тому і така судилася їм кара від наших відвічних ворогів.

З великим теплом згадую гостинну хату о.Боровця та п-ні Олени і пам'ятаю при тому, як часто бракувало для нас місця в щецінських костелах...”

/лист з 22.03.2003./

Марія Погранична-Турів, Енфіельд-Англія

„Шановний й Дорогий Пане Михайле! Висловлюю Вам і Вашій Дружині Катерині безмежну подяку за кропітку та віддану працю над меморіальною книгою „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”. Клоню перед Вами голову й хай Господь Вам за Ваш труд винагородить.

Держу в руках цю святу для нас книгу й обливаюсь сльозами. Годі спокійно про це писати, багато священиків це товариші мого Батька, бували у нас...”

/лист з 02.04.2003./

Василина Саламон, Вроцлав

Похвала авторові, жертводавцям і Видавництву за так прецінний вклад до історії мартирології і українського народу Книгу належить видати і ншими мовами...

/лист з 01.04.2003./

Степан Кікта //Клівленд в Огайо, США

„Від імені Об'єднання українців у Польщі щиро Вам дякую за книжку Вашого авторства „Пом'яни ,Господи, душі слуг Твоїх”. Упевнюємо Вас, що Ваша книжка служитиме нашій громаді у пізнаванні історії та традицій українського народу”,

/лист з 18.04.2003./

Мирон Кертичак, Варшава

„Польська преса мовчить, бо правда в очі коле”. Не можна замовчувати таких трагедій, Чому ми не навчилися від жидів, як зберігати свою історію для нащадків та голосити світові? Хто це має робити ? Очевидці тих подій відходять, а з ними події...”

/лист з 27.04.2003./

Василина Саламон, Вроцлав

„Книжка справляє дуже гарне вражіння: окладинка, знімки і друк, все є на гарнім естетичнім папері. А сам зміст вказує скільки кропіткої праці треба було вложити, щоб зібрати весь матеріал, переглянути всі доступні джерела і уложити їх у проглядний формат. НалежитьсЯ Вам велике признання за виконання такої великої праці”.

/лист з 28.04.2003./

Орест Колтунюк, Лекевоод, США

„...пару слів про Вашу книжку над якою Ви напpавду усердно потрудились. Шкодує, що не знав про те, яку велику працю починаєте, маючи надхнення написати про цю трагедію, яку пережила Українська Греко-Католицька Церква і її священники... Ви зробили велику працю, хай Господь винагородить Вас за це. Я з великою увагою прочитав Вашу книжку. Щиросеречно дякую Вам за те, що Ви мали бажання увіковічнити те, що пережила Українська Греко-Католицька Церква в Закарзонні, а також там український народ – це справді Ваш патріотизм...”

/лист з 14.08.2003

о. Степан Жигало УПЦ КП, м.Жовтанці, Україна

„Щиро дякуємо за отриману книгу Михайла Козака „Пом’яни, Господи душі слуг Твоїх” в дарунок бібліотеці. Ця книга для нас є надзвичайно цінною, тому, що багато людей зверталося за довідками, які можна знайти у цій книзі”

/лист з 19.03.2003./

Дрогобицький державний педагогічний Університет ім. І. Франка

„Щиро вдячні Вам за дарунок – книгу Михайла Козака „Пом’яни, Госпол душі слуг Твоїх”, яку одержала бібліотека Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Ця книга знайде достойне місце на полицях нашої книгозбірні і буде цінною та корисною для студентів, викладачів, науковців...”

Кіровоградський державний педагогічний
університет ім. Володимира Винниченка

„Вирішив зложити Вам як найсердечнішу подяку за Ваше заангажування у виданні книжки „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх” та згадку про нашого священника Володимира Костишина, замордованого у 1946 році на плебанії у Волі Нижній. Ваша інформація у книжці потрапила на добрий ґрунт.

Стефан Левчик, Моронг, 07.12.2005 р.

„Дуже дякую і дуже вдячний за книжку „Пом’яни Господи...” Ти, Михайле, доклав великої праці... Ця книжка для нас українців, а й не тільки, має велике як трагічне так і історичне значення...

Іван Сич, Сокаль /Україна/, 10.01.2007 р.

„Шановний Друже, дякую за дослідницьку книжку Вашого авторства „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”. Нищення греко-католицьких священників, як представників української духовної еліти, було ремеслом й щоденним заняттям ворогів українства. Ваша публікація цінний документ. Книжка гарно видана. Читаю. Це своєрідна’ енциклопедія.”

Іван Златокудр, Куніце, 17.04.2008 р.

„З приємністю хочу подякувати Вам за таку милу несподіванку, а саме книжку „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”, а при тому хочу скласти Вам щирі вітання за таку велику працю: зібрати так багато матеріалів, уложити їх та дати до друку. Це Ваша пане Михайле, а можливо і Вашої пані Катерини заслуга. Також вдячні Всевишньому Богу за Ваші здібності і дар. Це не стерта історія нашої правди, а в додатку доказ ненависті ближнього сусіда християнина, та ще й католика до ближніх католиків. Пече в грудях читаючи ці страшні події і вже минуло більше пів століття, а вибачення „НЕМА”. І ще раз щиро дякую за цю документальну книгу”.

Богдан Лех, Мельбурн, Австралія, 06.09.2008 р.

П р е з е н т а ц і ї

В Південно-Східньому Науковому Інституті

У Перемишлі **03 грудня 2002 р.** відбулася презентація книжки М. Козака „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”.

Директор Інституту п. Станіслав Стемп’єнь вітаючи присутніх в коротких словах представив слухачам автора та його працю.

Зліва:

Станіслав Стемп’єнь

– директор Інституту,

Михайло Козак – автор книжки,

Олександр Колянчук –

заст. дир. Наукового Інституту.

Відтак М.Козак розповів про час (1997р.), місце (Торонто) і обставини, в яких зродилася тема та пошуки за матеріалами /відзначення 50-річчя злочинної акції „Вісла” і табору Явожно, організованого Об’єднанням Українців Закерзоння в Торонто/.

Тоді саме вирінуло запитання:

– чому голодомор в Україні 1932-33 років світова громадскість приховувала більше як 50 років?

– чому злочини акції „Вісла” і табору Явожно приховувались також 50 років?,

– чому мартирологію УГКЦ 1940-х років промовчувалось і приховувалось 50 років?

Щоб цю змову мовчання перервати, автор вирішив поцікавитись втратами і репресіями священства тільки в західній частині Перемиської єпархії В міру напливу матеріалів і свідчень ще живих свідків, вирішено оформити їх у книжкове видання.

В дискусії порушено такі питання:

– поширити біографи священників: о місце народження та

заангажовання священника у громадську працю у своїй парафії,

– поширити обставини арешту і смерті священника у примітках і посиланні.

- помістити коротку інформацію про історію Перемиської єпархії від найдавніших часів,
 - титул книжки повинен бути більш адекватний до її змісту, нпр. „Мартирологія УГКЦ”, або „Втрати греко-католицького священства”,
 - не згадано, що о. Еміліян Ковч був визнаний „Праведником світу” в Яд Вашен – Ізраїль,
 - побільше сперти працю на документах, які знаходяться у Перемиському державному архіві,
 - перекласти і видати книжку на польській мові,
 - інші...
- Дискусія була творча і на належному рівні.

В Південно-Східному Науковому Інституті

Михайло Козак
дарує свою книжку
проф. Леонідові Зашкільнику

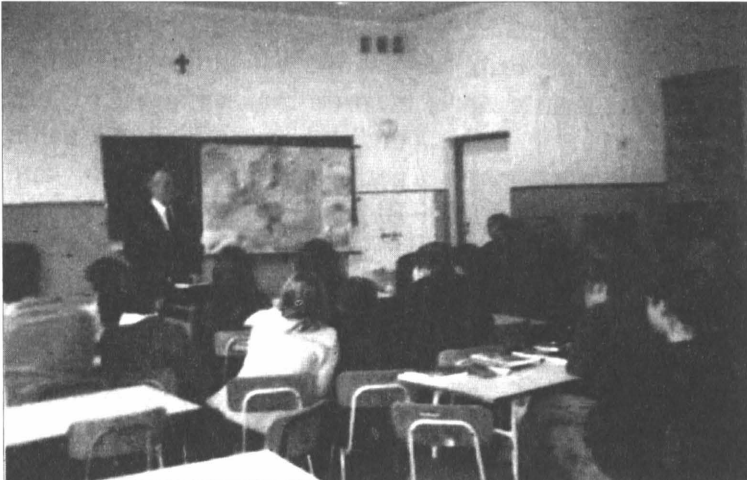

Михайло Козак дарує свою
книжку проф. Миколі Крикуну

Презентація відбулася в рамках Презентації культур пограниччя **06 грудня 2002 р.** зорганізовано виставку книжок і музичних творів пн: „Спадщина пограниччя”.

Директор Інституту др Станислав Стемп'єнь взявши слово повітав гостей: – проф. Леоніда Зашкільника і проф. Миколу Крикуна – Львівський Університет авторів книжки „Історія Польщі”. На виставці експонувалась книжка М. Казака: „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”. Гості зі Львова обмінялись своєю книжкою з М. Козаком „Пом'яни, Господи, Душі слуг Твоїх”, та О. Колянчуком: „Cmentarz Prawosławny na Woli w Warszawie”

В Комплексі українських шкіл ім. М. Шашкевича у Перемишлі,

13 грудня 2002 році відбулася презентація книжки М. Козака пн: „Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх”.

Організатором зустрічі з учнями трьох ліцеальних класів була вчителька історії п. Ірина Дримала.

Автор книжки М. Козак у скороченню розказав про своє місце народження Гребенне, а опісля згадав про акцію „Вісла” її консеквенцію для нього як молодого юнака, свою матуру в Торуню, студії на Політехніці Гданській, а відтак про студії у Вищій Педагогічній Школі у Щеціні, про працю, коли вже став інженером, вчителем, методистом, а коли досягнув пенсійний вік – вирішив повернутися на рідні землі у Перемишль, де й живе постійно.

У Перемишлі подібно як у Гданську і Щеціні продовжує громадську

працю і бере активну участь в українському житті Перемишля. Тут зродилася ідея, щоб молодше покоління продовжувало записи подій, які у майбутньому причиняться до творення історії Перемишля, яку розпочав і видав книжкою проф. Богдан Загайкевич в Америці п.н. „Перемишль – Західний Бастіон України”. Тому усім нам перемишлянам потрібно активно включатися у вир життя української громади.

У 1994 році організовано 3’їзд Перемишлян і три наукові конференції завдяки чому видано Збірник доповідей з Наукових конференцій на тему „Перемишль, перемиська земля протягом віків” та – збірники наукових праць (1996 р., 1997 р., 2001 р. 2003 р.)

У 1995 році організовано 3’їзд абсолвентів Української гімназії у Перемишлі з нагоди її 100-ліття і видано відповідні матеріали. „Українська державна чоловіча гімназія в Перемишлі”, та „Український Інститут для дівчат”.

У 1997 році відзначалось 50-ліття акції „Вісла”. З тої нагоди відбулася популярно-наукова конференція і видано збірник доповідей пн. „У пошуках правди про акцію „Вісла”

Співпрацюючи з о. митр. Степаном Дзюбиною над його зібраними матеріалами та спогадами скорим часом з під нашого пера вийшла книга

пн: „І стверди діло рук наших.”, відтак редагував я спогади о. кан. Михайла Вудкевича пн: „Моя дорога до священства”, також був співавтором книги-альбому пн: „Чужинче, іди скажи Україні” і самодільним автором книжки пн: „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх” в якій описав втрати нашого священства в західній частині Перемиської єпархії в 1940-х роках.

Ідея написати книгу про втрати нашого священства зродилася у мене у 1997 р. в Торонто, де українські організації: Об’єднання Українців Закерзоння і Об’єднання Лемків Канади, відзначали 50-річчя злочинної акції „Вісла”. Дальші досліджування цієї теми, (збирання документів, фондів) відбувалися у Перемишлі завдяки чому в короткому часі появилася книжка.

Підсумовуючи вище сказане, слід зауважити, що початок і заохота молоді

На закінчення виступу учні ліцеалісти „Шашкевичівки” зложили подяку мгр інж. Михайлові Козаку і вручили квіти

до писання книжок – зроблений, але найбільші труднощі для них то збирання матеріалів до книжки (з огляду на вимирання свідків часу) і усталення конструкції книжки.

Схвальною справою і добрим прикладом для молоді є видавнича діяльність учителів школи „Шашкевичівки” і ряд праць інших авторів з-поза школи.

Важною справою, яку порушено були могили помордованих священиків, які треба віднайти, вказати місця і заопікуватися ними. Учні, повинні включитися до пошуків усіх злочинів, яких зазнали їхні предки на Перемиській землі, зберігати їх могили і пам’ять про них.

Зустріч відбулася у приємній атмосфері, з увагою і зацікавленням та припозицією дальшої зустрічі.

Богдан Гук

Розмова з Михайлом Козаком, автором книжки „Пом’яни, Господи, душі слуг твоїх”

Доторк злого

– Наприкінці минулого року появилася ваша книжка „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх”, присвячена священикам Перемиської єпархії УГКЦ – жертвам різного типу репресій у 40-х роках ХХ ст. Які були причини виникнення цієї публікації?

– Причини були доволі прості: приховування злочинів проти греко-католицького духовенства під час та після II Світової війни в нашій Перемиській єпархії, а зокрема в її західній частиці, яка по війні опинилася в межах Польщі. Питанням цікавивсь я вже 20 років тому і робив відповідні записки з книжкових видань, документів та розповідей очевидців. Остаточним поштовхом була 50 річниця акції „Вісла”. Перебував я тоді в Торонто і на пропозицію Об’єднання українців „Закерзоння” хоча б у загальній формі висвітлити це питання - зайнявся справою цілком поважно.

– Звідки походять матеріали до цієї з великою ретельністю створеної книжки?

Джерел чимало, крім уже сказаного. Багато інформації дали книжки М. Сивіцького „Історія польсько-українських конфліктів” (том третій) та В. Процюка „Книга пам’яті”, матеріали вміщені у видаванні в Римі „Богословії”. Дуже цінним джерелом був шематизм Перемиської єпархії за 1938/1939 роки, доповнений та переглянутий до 10 березня, тобто до

моменту арештувати, канцлером консисторії в Перемишлі М. Грицеляком. Він докладно при кожній парафії робив замітки про її тодішній стан і священицьку обслугу. Я часто бачив там слово „убитий”, інколи повторювалося воно два й три рази біля однієї парафії.

Велику вагу мав для мене також рапорт о. В. Гриника „Церква в Ріднім краю і на чужині” з 18 березня 1948 р. владиці І. Бучкові у Римі. В ньому подано докладні описи й дані про долю священика. Правда, доводилося навіть це джерело критично переглядати, тому що інколи автор спирався на інформації від мирян, не завжди коректні.

Потім була публікація А. Стех в еміграційній пресі, безпосередньо присвячена даній проблематиці. Усе-таки всі ці публікації не мали доглибного характеру й не вичерпували проблеми, а радше щораз виразніше ставили потребу ретельного наукового опрацювання. Зокрема, треба було піддати науковій верифікації різні, часто суперечні й недокладні інформації та прийняти ясно визначені критерії, що розуміти під словом „репресії”, визначити їх часовий та територіальний обсяг.

Завдання, яке я собі поставив, здійснював кілька років. Неабиякою допомогою було також звернення Греко-католицької консисторії в Перемишлі - дякую тут владиці І. Мартинякові та перемиському парохіві д-р Є. Поповичу - до всіх очевидців та інших осіб, які мали інформації про долю нашого священства. Воно було опубліковане чи не в 10 еміграційних, та й не лише еміграційних, пресових виданнях. Принесли чудовий результат: 49 відгуків, переважно від членів священичих родин, отож осіб достовірних. І все ж мені здавалося, що не вдасться знайти певних інформацій про долю окремих священників.

– *Наприклад?*

– Я довго шукав даних про обставини смерті о. А. Радьо - „Яворенка”, капелана УПА. Зустрів інформації про його смерть у селі Криве біля Ліська, інші твердили, що він загинув на терені Чехословаччини під час рейду сотень УПА па Захід, інші доводили, що о. Радьо був арештований, суджений в Австрії військовим совітським судом, а потім засланий у Сибір. Нібито звідти повернувся, жив і помер у Зимній Воді біля Львова.

Я поїхав туди шукати його могилу - не знайшов. Аж перед самим закінченням праці над книжкою випадково натрапив на інформацію, що він переїхав з Зимної Води до села Бабино біля Рогатина, де й помер і був похоронений.

– *Чому проти Греко-Католицького свящества Перемиської єпархії здійснюлася така хвиля репресій?*

– Впливала на це, очевидно, роль священика для даної громади та священства в цілому для нашого народу. Священники становили еліту нашого народу, а йшла ж війна проти цього народу. Причини вбивств - національні,

подеколи сполучалися також з грабіжницькою мотивацією. Суто бандитських нападів було мало - переважали напади й вбивства, учинені партизанськими відділами або й відділами регулярного війська.

Усяку міру національної чи навіть віросповідної ворожнечі перейшов натомість партизанський відділ під проводом римо-католицького священика Ф. Журавського з околиць Дубецька. Віл видав і виконав смертні присуди на кількох наших священиках, м.ін. парохів Бахова о. А. Сембратовичу, Тарнавки - о. М. Мазурові, Березки - о. О. Біляку навесні 1945 р. Хоч докази його безперечні, і досі не взяли тут слова відповідні чинники з боку Римо-католицького костела в Польщі.

– *Чи відомі вам документи, накази про вбивства, видані командуванням Війська Польського або інших збройних формацій?*

- Я не досліджував архівних документів. Не сподівався знайти в них відповідних матеріалів, тому що до моменту закінчення праці над книжкою не зустрічав у працях інших дослідників цього періоду посилань на такі документи. Мало ймовірно, щоб ворожа сторона видавала офіційні накази про потребу вбити такого чи іншого священика, арештувати його чи вдатися до інших форм репресій.

Треба також зважити на психоз війни, коли людина втрачає своє людське обличчя і піддається цьому психозові. Тоді не чекається на накази. Усе ж незрозумілим є те, що особа священика ніяк не стримувала вбивць, а навпаки - посилювала бажання вбити. Над усе, здається, рахувалося виключити з української суспільності духовних провідників.

– *Як реагувала українська сторона на ці репресії? УПА ж мала можливість чинити відплатним заходи ідентичного спрямування?*

- На терені Перемиської єпархії тільки в Борівниці випадково загинув римо-католицький священик. Підкреслюю - випадково, існують про це відповідні дані. Натомість не можу навести ні одного прикладу з терену Перемиської єпархії, де сталося б навмисне вбивство римо-католицького священика - з наказу УПА чи взагалі українською стороною. Не було також відплатних акцій проти польських священиків, УПА не ставила-бо собі мети боротися проти польського народу, а лише проти комунізму. Навпаки, провід ОУН та командування УПА в Закерзонському краю дуже дбало за належні стосунки з польськими священиками. Існують документи про те, що не один раз відбувалися зустрічі з ними задля того, щоб ксьондзи переконали своїх вірних, що УПА не воює проти поляків і Польщі. При такій стратегії боротьби не було мови про репресії супроти польського священства.

– *Польська історіографія досліджує злочини проти католицького свящества на терені Польщі в цей період. Чи представлена в них доля греко-католицьких душпастирів?*

- Згадується переважно тільки арештування перемиських владик.

Тільки Г. Мотика в „Так було у Бещадах” подає кілька випадків, вбивств чи репресій супроти наших священиків, але не звертає уваги на цілість явища й взагалі недобачає проблеми. У польській історичній науці не існує проблема репресій проти греко-католицького священства на території Польщі у воєнний та післявоєнний час. Тема не належить до „цікавих”, маємо тут справу з черговою „білою плямою”.

– *Перемиську єпархію старалися зруйнувати різні сили. На які треба вказати насамперед?*

– Узагалі треба вказати головним злочинцем комуністичну систему, воєнний психоз, але й засновники польської національної політики. Наших священиків убивали не тільки партизанські відділи, якісь бандити, але й регулярне Військо Польське. Чинники були різні, проте мета одна. І не було ні одного голосу з польського боку, який спротивлявся б репресіям проти українців та священства зокрема. Ось що показує статистика: на 68 прізвищ по-різному репресованих священиків, 41 злочин скоїла польська сторона, переважно на державному, а не бездержавному терепі Польщі. Тут також треба шукати джерела тих репресій, що полягали в арештуванні наших священиків та переданні їх НКВС. Таких священиків було 19, переважно вмерли в Сибірі в концентраційних таборах. Тим часом існувала ж Польська держава зі своїм правосуддям. Якщо якийсь священик був у чомусь провинний, можна було його арештувати й судити згідно з власним правосуддям, а не передавати на муки й „суд” до СРСР.

– *Справжня руїна Перемиської єпархії не відбулася під час II Світової війни, а після неї, і спричиняла її гітлерівська чи советська сторона...*

– Остаточний удар Перемиській єпархії УГКЦ принесла акція „Вісла”. Відбулося це у формі ліквідації фізичної присутності священства на терені парафій та єпархії - депортації. Мусимо зазначити, що попри депортацію до УРСР у 1945 - 1946 рр. на терені західної - частини Перемиської єпархії залишилося понад 150 тис. вірних й уцілілих з тодішнього погрому священиків. Їх було цілком достатньо, щоб єпархія таки могла функціонувати. Були вірні, священики, церкви і бажання жити та молитися Богові. Навіть після депортації перемиських владик справою короткого часу було б відновлення єпархіальних структур у такій чи іншій формі. Адже формальної ліквідації Перемиської єпархії ніколи не було, а навіть її сьогоднішня присутність показує дивовижно велику здатність перетривання і віднови.

Тут варто згадати один нібито маловажливий факт: у щорічному календарі, виданому римо-католицькою Краківською консисторією до 1946 р., завжди зазначувало греко-католицький обряд і церкву св. Норберта у Кракові. А ось у 1946 р., хоч парафія і церква існували, видавець календаря зліквідував її на сторінках свого видання. Рік перед фактичною ліквідацією краківської парафії.

– Як відносилися до репресій супроти греко-католицьких священників римо-католицькі священники, часто сусіди, а потім спадкоємці Парохів УГКЦ?

– Досі не опубліковано матеріалів про будь-які прояви співчуття римо-католицьких священників своїм східним співбратам - українським священникам. Існують натомість документи про їх позитивну оцінку тієї руїни, що сталася з теренами Перемиської єпархії після війни. У сам час репресій і вбивств римо-католицькі священники мовчали, не було чути їхнього „не вбивай!”. Як не дивно і як не прикро, але щось з тодішнього мовчання маємо й сьогодні: не знаю римо-католицького священника, який у костелі чи в колишній церкві відправив би хоча б одне Богослужіння за упокій душ убитих греко-католицьких священників чи колишніх українських мешканців якогось села. Не знаю сам і не читав, і не чув ні від однієї особи про такий християнський акт.

Це дає багато для роздумів про „білу пляму” також на християнській совісті польського священства на наших теренах, а також помагає зрозуміти колишню трагедію Перемиської єпархії УГКЦ.

– Дуже дякую за розмову.

Розмову провів Богдан Гук
(Наше слово. - Варшава, 2003. - 02.02. - Ч. 5 (2374))

Ольга, Василь, Богдан Підгірні
і Катерина Козак - автори

З'явління

Перемишль, 2005, 150 с.

© Ольга, Василь і Богдан Підгірні

© Катерина і Михайло Козак—
редакційне опрацювання

© бр. Лука ЧСВВ (Зеновій Ситар)
—комп'ютерний набір,

ISBN 0-921537-72-7

**Духа не гасіте,
пророцтва не легковажте,
усе перевіряйте;
тримайте те, що добре,
і стримуйтесь від усякого
роду лукавства”**

Св. Павло (I Сол. 5,19-22)

„З’явління” - це спроба історичного нарису про місце культу Пресвятої Богородиці, оперта на легендах, переказах, свідченнях, власних переживаннях і спогадах мешканців навколишніх сіл, у яких збереглася пам’ять про чудотворне місце на Святій Горі З’явління недалеко Корманич на Перемищині.

Редакційне опрацювання і упорядники книжки та оформлення обкладинки: – Катерина і Михайло Козак

Фото на обкладинці: З’явлінська Божа Мати – В. і Б. Підгірних

Видано заходами оо. Василіян в Торонто

Пророчі слова Владики

„Це місце є місцем, до якого прочани не випадково приходять вже понад 200 років. Вони тут одержують випрошені ласки і фізичні зцілення, про що свідчать передання і свідоцтва людей-свідків... Як все вказує, буде то наша друга Кальварія. Побудуємо тут церковцю, щоби надати тому місцю сакрального вигляду.”

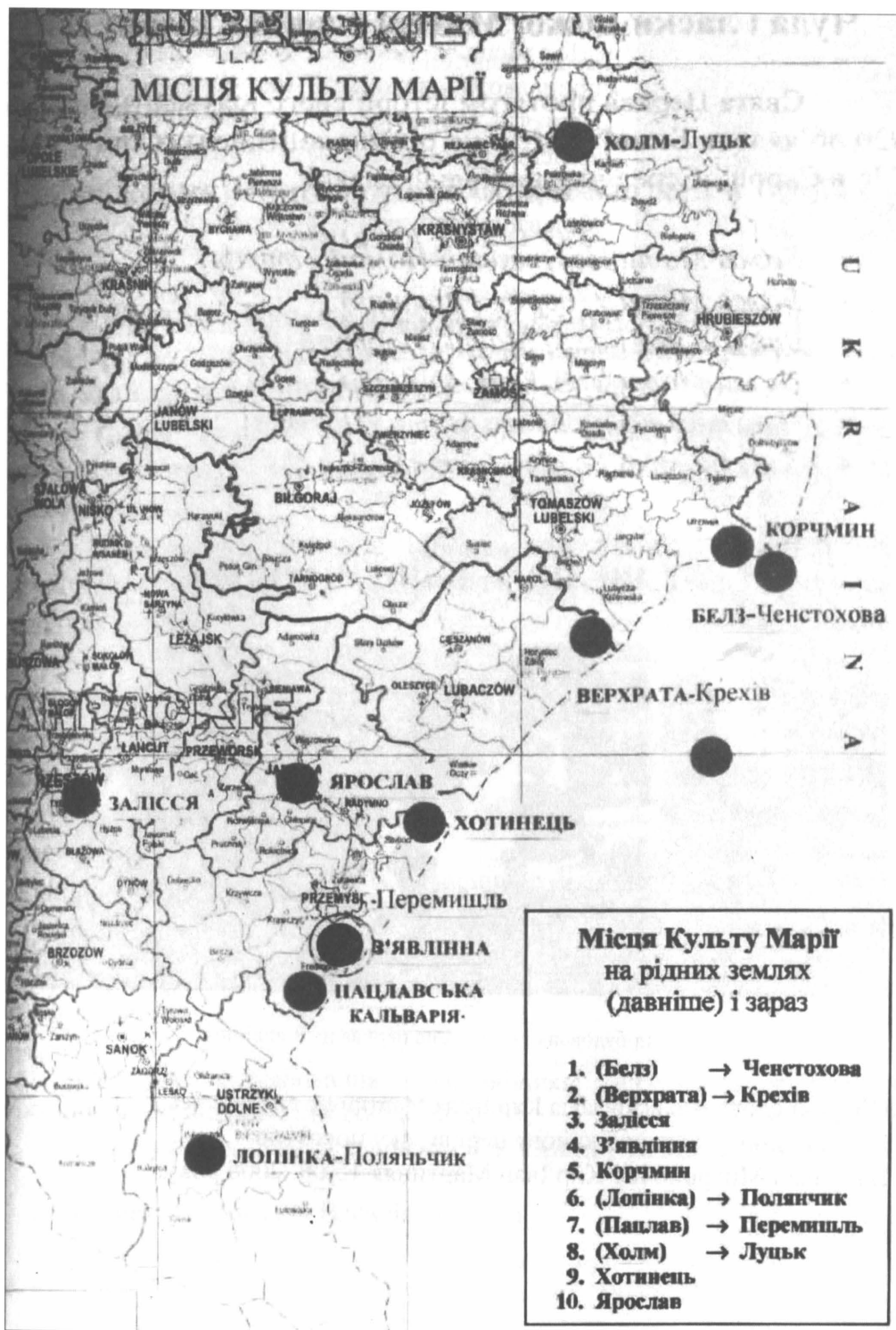
Архисп. Кир Іван Мартиняк
(Слова з проповіді на З’явлінню 08.08.1998 р.)

Новопобудована і посвячена церква на З’явлінню

Пророчі слова Архiepіскопа Кир Івана Мартиняка сповнились.
На З’явлінню побудовано нову церкву, яку посвятив
Владика і Митрополит Кир Іван Мартиняк 15.08. 2008 року.

Місця Культур Пресвятої Богородиці з Чудотворними Іконами

Вступне слово

Дорогий Читачу! У Твоїх руках книжка „З’явління”, що зродилась з прагнення душі тих, які своїм трудом і працею захотіли підняти з руїн духовну спадщину наших предків на рідній перемиській землі.

З’явління – це місце культу Пресвятої Богородиці недалеко села Корманичі на Перемищині. Про ласки, отримані за посередництвом Божої Матері на цьому місці, та про його святість засвідчили наші предки в легендах і переказах, а теперішнє покоління зберігає у пам’яті ці перекази і дає свої свідчення з духовного пережиття в дитинстві й у старшому віці.

Титул книжки „З’явління” не випадковий. Значення цього слова подвійне. Воно містить у собі дійсність появу Божої Матері в різних місцевостях, а також і у цьому місці, яке з приводу появи Пречистої Діви Марії названо З’явлінням.

Заміром авторів було місце культу на З’явлінню вписати в панораму інших місць Марійного культу, якими Боже Провидіння так щедро наділило нашу землю, залишаючи слід у прославі чудотворних ікон Богородиці.

Для збагачення змісту книжки і кращого розуміння, чим для християнина є відпустове місце культу Пречистої Діви Марії, зібрано необхідний матеріал, який запрезентовано в 4-ох розділах.

I – описує кілька Святих Місць світової слави як: Люрд (Франція). Фатіма (Португалія), Амстердам (Голландія), Ченстохова (Польща) і Зарваниця (Україна).

II – місця Марійного культу на етнічних землях Закерзоння, які по 1945 році знайшлися в межах Польщі.

III – описує відродження зруйнованого і на пів- століття призабутого місця Марійного культу на Святій Горі З’явління.

IV – містить молитви прочан, з яких на першому плані є св. Вервиця з її чотирма таїнствами (радісними, світлими, страсними і славними), далі є дуже важлива молитва, яку відмовляється в усіх Марійних санктуаріях - Хресна Дорога з коротким вступом про важливість цієї практики для християнина, і Коронка з Дев’ятницею до Божого Милосердя.

Наприкінці книжки поміщено кілька давніших пісень до Пречистої Діви Марії, а також новіші пісні, які зараз прочани люблять співати.

Книжку написано з нагоди 10-ліття віднови і посвячення Святого Місця на З’явлінню з задумом, щоб служила християнам для духовних переживань в часі відвідин Святої Гори З’явління і до інспірації для дальших пошуків матеріалу до нового поширеного видання.

Під час праці над книжкою необхідними були поради, пропозиції, творча допомога та сприятлива атмосфера. Все те вповні було відчутне як зі сторони Церкви (тут належить особлива подяка о. митр, д-ру Євгенові Поповичу - парохів Архикатедрального Собору в Перемишлі за пораду і благословення над розпочатою працею), так і вірних парафіян, а також від тих осіб, до яких були керовані звернення.

Нехай Господь Бог додає сил усім прочанам, які радо беруть участь в Богослужіннях та спільних і особистих молитвах на цій Святій Горі.

Пророчі слова

„...Як все вказує, буде то наша друга Кальварія. Побудуємо тут церковцю, щоби надати тому місцю сакрального вигляду, бо це місце є місцем, до якого прочани не випадково приходять вже понад 200 років.”

Повищі слова, сказані до прочан Архiepісkопом Кир Іваном Мартиняком, Митрополитом Перемисько-Варшавським, на Святій Горі З'явління 8 серпня 1998 року в часі Його першої молитовної прощі, виявилися „пророчими”

Втративши в буремних для нашої Церкви 1940-х роках (II Світова війна, акція „Вісла”), Святе місце культу Пресвятої Богородиці на Пацлавській Кальварії, прочани з Перемишля і околиць почали від 1995 року щорічно організовувати молитовні прощі на ще донедавна призабуте, але тепер уже відновлене Святе Місце З'явління, де у минулому стояла церковця, до якої з молитвами поспішали наші предки.

В часі відбудови цього Святого Місця виконавці необхідних робіт - Василь і Богдан Підгірні та Ярослав Ярошевич постійно думали про будову там нової церковці.

До цієї справи зі зрозумінням віднісся і нею зайнявся о. митр. д-р. Євген Попович – парох Архикатедрального Собору в Перемишлі.

Отримавши згоду і необхідні документи від Надлісництва з Красічина, 2 січня 2005 року на зборах прицерковних організацій обговорено план будови церковці на З'явлінню і обрано Координаційний Комітет в особах:

Василь Гришко – координатор
Василь Підгірний – почесний голова
Юрій Левосюк – проєктант
Христина Войтович – скарбник
Ярослав Ярошевич – член
Євген Завалень – член
Роман Гнатюк – член
Войтович Зенон – член.

Завдання комітету:

- виготовлення усіх документів,
- проведення серед вірних фінансової збірки,
- нагляд над будовою.

Будова церковці на З'явлінню засвідчує духовну потребу зберігання пам'яті минулого у тих українців, які зараз замешкують Перемиську землю. Українці Перемищини, які, хоч живуть в чужій державі, але на своїй землі, при Божій допомозі, відроджуються вдруге. Це доказ любові до традицій своїх батьків, які під час депортації і трагічних переживань з болем опускали ті землі.

Катерина і Михайло Козак

(Церковний Греко-Католицький вісник, Архикатедральна Парафія)

Перемишль, 9 січня 2005 року.

мгр. Ярослава М. Демко

**Книжка „З’явління” заслуговує
бути у вашому домі**

*Ще не чувано ніколи, щоб Вона не допомгла. Чи у горю, чи в недолі того
земного життя! О, Маріє, зоре-зір, Ти даєш нам ласк безмір! Неустанний
Твій Покров - поміч дати все готов!*

Власне, така благодать наповнює душу, коли перечитуємо сторінки щойно виданої Видавництвом Отців Василіян у Торонто, Канада, книжки під заголовком „З’явління”. Авторами видання є Ольга, Василь і Богдан Підгірні та Катерина Козак при співпраці зі своїм чоловіком Михайлом Козаком.

Книжка нараховує 150 сторінок, естетично оформлена, в ній вміщено зображення ікони „З’явління” Божої Матері на Кальварії.

Від найдавніших часів життя українського народу тісно пов’язане з глибокою вірою в Бога і почитанням Богородиці. Не чужим був клич наших предків: „Бог і Україна!”, а почитання Пречистої Діви Марії було поширене по всій Україні. Знаємо, що козаки, ідучи в бій, нічого з собою не брали, крім ікони Пречистої Діви Марії. І ось не диво, що Матінка Божа не раз обдаровувала наш знедолений народ своєю ласкою, а то й об’явленням у багатьох місцях нашого поселення. Такі місця прославилися особливими чудами і ласками, які щедро спливали на віруючих християн.

Протягом історичних буревіїв наш народ зазнав багато терпіння і кривд від різних ворогів, які зазіхали на наші землі, стараючись знищити нашу націю. А порятунком у часто нерівних боях, була опіка Божої Матері...

Настали часи примусового вигнання українців із прадідівських земель - зловіща акція „Вісла” в 1946 -1947 рр. Люди залишали свій життєвий доробок, родинні цінності, цвинтарі своїх рідних, церкви і святині, чудотворні місця і їхали далеко, в незнане... Позаростали стежки юних літ, зруйновано рідні хати і оселі, збезчещено наші святині й цвинтарі та придорожні пам’ятники й хрести... Пограбовано святе - церковне і людське майно... Замоккли, заніміли наші славні церковні дзвони... Щораз більше вимирає знедолене покоління, не дочекавшись справедливості...

І, власне, з метою, щоб наші славні пам’ятки не пішли в забуття, появилась книжка „З’явління” за благословенням о. Митрата д-ра Євгена Поповича, пароха архикатедрального собору в Перемишлі, який під час прощі на „З’явлінню”, 28-го серпня 2003 р., сказав на проповіді такі слова:

„Мати Божа прийшли на те Місце, щоб відчуті її присутність, відчуті її Материнську любов, щоби тут відчуті її радість. Цю радість, яка наповнює наші серця, щоб вони могли радіти і прославляти Господа Бога”.

У вступному слові авторка й упорядниці книжки Катерина Козак подала план, в якому написано книжку і її мету, а відтак подано карту місць почитання Марії на етнічних землях нашої батьківщини, які опинились під займанщиною, а це: Белз, Верхрата-Крехів, Залісся, З’явління, Корчмин, Лопінка, Пацлав. Холм, Хотинець і Ярослав. Авторка подала, що було „...920 об’явлень Божої Матері на різних континентах світу, втому числі й 776 у Європі”. Відтак слідує опис найславніших із них, як, наприклад, об’явлення Божої Матері Неустанної Помочі в Італії, Люрдської Божої Матері, що у Франції, Фатімської – у Португалії, Божої Матері Усіх Народів – у Голландії, Белзької Божої Матері, що є в польській Ченстохові, й наша славна Зарваницька Божа Матір, недалеко Тернополя. Очевидно є їх ще багато більше.

При описі з’явлінь Пречистої Діви Марії, авторка Катерина Козак помістила фотографії знищених і відреставрованих ікон, а ще історії чи легенди, зв’язані з кожною іконою, які оперті на студіях і матеріалах, датованих 1938 р., а відтак 1960 і 1975 роками. Ці описи дуже цікаві, інколи є також поміщені пісні чи вірші, пов’язані з даним чудом. Описи так скомпоновано, що авторка залишає і читачеві вільне місце для роздумів, молитви, наче закликає до ще глибших студій над святими місцями, або дає невидимий виклик для доповнення написаного... Прекрасно!

Наприкінці своїх описів Катерина Козак дала нарис однойменної Ікони „З’явління”, що знаходиться недалеко Перемишля. Опісля слідує III розділ, який має заголовок: „З’явління в легендах, переказах і публіцистиці”. Тут поміщені дуже цікаві розповіді Ольги Підгірної про чудотворне оздоровлення і прощі на Святу Гору З’явління.

Богдан Підгірний широко описав історію і положення гори З’явління, її знищення і тяжкі, але геройські почини її віднови, до якої причинилися такі особи: художник Василь Шагала з України, який на підставі старих знімок відтворив образ знищеної церкви на З’явлінні, Василь Підгірний, Богдан Підгірний, Михайло Стадницький, Дмитро Богуш, Ярослав Ярошевич, Ярослав Федоришак, Генрик Мушкет, Ярослав Мельник, Анатолій Ремедза, Василь Івашко, Стефан Баран, Іван Заячківський, Олександр Кудлак з Канади та іконописець-десидент із Закарпаття – Йосиф Тереля, що написав ікону Київської (Вижгородської) Божої Матері. Всім їм належить велике признание і подяка! Опісля Богдан Підгірний з гордістю описав прощі на відновлену Святу гору. При описах Богдана Підгірного використано матеріали із переказів таких осіб: Степан Туркевич, Катерина Плахта, Ольга Підгірна, Данута Стадницька й записи з родинної хроніки родини Підгірних.

Використано також рукописи з Державного архіву в Перемишлі та записи із Деканських візитацій 1771 і 1814 років, як також із кількох друкованих джерел.

Василь Підгірний, натомість, подав зібрані свідчення осіб про чудотворні діла Богородиці. Описи обох Підгірних прикрашені багатьма фотографіями.

Ольга Мазур з Перемишля поділилась, в польській мові, своїми особистими переживаннями на Горі З'явління. Зробила це в простий, але дуже переконливий спосіб.

Важливим є календар з 1995-2004 рр. на Святу Гору З'явління, що його опрацювали Михайло Козак і Богдан Підгірний. Це вже свого роду новітня історія Святого місця. Цікавим теж є розділ „Про З'явління в сучасній публіцистиці”, в якому крім розповідей Катерини Козак, Дмитра Богуша та о. Богдана Круби в українській мові, вміщено дві статті Пйотра Врублевського і Свгена Заваленя в польській мові, перша - про „Дві катедри” в Перемишлі, а друга - про З'явління.

Останній, IV розділ, опрацьований Катериною Козак, вміщує найбільш популярні молитви і пісні прочан. Цей розділ може бути для практикуючих християн своєрідним церковним посібником для щоденного, практичного користування. Тут знайдете вказівки як правильно молитися на вервиці. Хресну Дорогу, Вервицю і Дев'ятницю до Божого Милосердя, а також молитовні посвяти на окремі дні. Авторка помістила „Пісні прочан” до Пренепорочної Диви Марії. Є їх одинадцять, а сім із них мають ноти.

У „Післяслові” і „Пророчих словах”, автори Катерина і Михайло Козаки та Василь Підгірний наче підсумовують свою працю, підкреслюючи „духовну потребу зберігання пам'яті минулого у тих українців, які зараз заселяють Перемиську землю”, бо „ми, українці, немов той фенікс, відроджуємось” рівночасно з хвилею „Помаранчевої революції” відроджується свідомість українського народу, нації і держави – України”.

В роботі над книжкою використано 46 матеріалів позиції літератури, 86 географічних, 142 іменних покажчиків, відбито мапу Перемищини із 1936 р. та подано схему лісового масиву З'явління і макет запланованої там церковці.

Велике українське „Спасибі” належить покійному вже Єпископові, а тоді всеч. о. Митрату Теодорові Майковичу, Високопреосвященнішому Архiepіскопу і Митрополитові Перемисько-Варшавському Кир Іванові Мартинякові, о. Митрату д-ру Євгену Поповичу, о. Тимотею Фешу, о. Григорію Назареві, о. Богдану Степанові, о. Юліяну Ковалеві, о. Іванові Тарапацькому о. Теофілю Штурмаку, а також гостинно еп. Володимирові Ющаку і еп. Петрові Крику та іншим за служіння Святих Літургій для прочан на Святій Горі З'явління протягом років 1995 - 2004 та їх розумний, духовний провід.

Нехай Матінка Божа благословить Вас усіх: Отців, Прочан, Авторів книжки і тих, хто старанням і працею, причинився до воскресіння святих призабутих українських місць, кріпким здоров'ям на многі й благі літа!

Накінець цих скромних слів, дозволю собі зацитувати слова молитви із цієї книжки до З'явлінської Богоматері, яка є дуже актуальна й сьогодні:

*„О Маріє, Божа Мати З'явлінської Гори,
Опікуйся завжди нами і до Бога заведи!
Проси ласк у Бога нам і всій родині,
Дай любов і єдність нашій Батьківщині”.*

Ярослава Демко

(Світло. - Торонто, 2005. - Жовтень, с. 347-348)

(Наша громада. - Вінніпег, 2005-2006. - Ч. 34)

(Криниця. - Варшава, 2006. - Ч. 1 (39))

(Наше слово. - Варшава, 2006. - 02.04. - Ч. 14)

Катерина Козак

Перша магістерська праця про місця культу Божої Матері на наших землях у Польщі

На тему „Культу Божої Матері на західноукраїнських землях” на Варшавському Університеті у 2009 р. появилася перша по акції „Вісла” магістерська праця Ігора Горкого.

Він в III-х розділах описав Місця Культу Богородиці в Перемиському, Сяніцькому і Краківсько-Криницькому деканатах.

Про історію місця Святої Гори „З'явління”, яке належить до Перемиського деканату, автор присвятив чотири сторінки 46-50, спираючись в найбільшій мірі на змісті з книжки редакції Катерини Козак п.з. „З'явління” про яку вище згадується.

Важливим є і заслуговує на увагу те, що у праці Ігор Горків додає до згаданих у книжці „З'явління” інші Святі Місця культу Богородиці, чим поширює число тих місць на Західно-українських землях. Є там описи ще таких Святих місць як: Білостік, Радошиці і Гора Явір.

Серед нових книжкових видань у журналі „Світло”(2005 р.) поміщено інформацію про книжку „З’явлення” і адресу для замовлення.

Замовляйте Нові Книжки

1. ГЕРОЙСЬКА ЛЮБОВ, Тернопіль, 1999, стор. 132. \$10.00

"Шануй отця твого і матір твою - то довго і щасливо житимеш на землі". Цю Божу заповідь яскраво ілюструє сюжет повісті "Геройська любов". У ній невідомий автор змальовує життя сім'ї рицаря Едельберта з Таненбурга. Багатство і бідність, слава і пониження, свобода і неволя - все пройшов рицар Едельберт у згоді з Божою волею. У цих обставинах проходить випробування любові дочки до батька-матері. Повість призначена для широкого кола читачів різних вікових груп.

2. З'ЯВЛІННЯ та інші місця культу Пресвятої Богородиці, О. і В. Підгірні, К. Козак,

Перемишль, 2005, стор. 150.

\$10.00

"З'явлення" — це перше видання, спроба історичного нариса про місце культу Пресвятої Богородиці, оперта на легендах, переказах, свідченнях, власних переживаннях і спогадах мешканців навколишніх сіл, у яких збереглася пам'ять про чудотворне місце на Святій Горі З'явлення недалеко Корманич на Перемищині та про інші місця культу Богородиці.

3. ФЕНОМЕН Святого Шарбеля або Прилучення до дива, А. Баюканський, Львів, 2003, стор. 88.

\$7.00

Це цікава, пізнавальна й цілюща брошура. "Феномен Святого Шарбеля, або прилучення до дива" - рідкісне в наші дні надбання, бо книжка освячена безцінними дарами - землею з могили святого, тканиною з його одягу, освяченою олією, в якій частинка пасоки його нетлінного тіла й містить лікувальні зображення Святого Шарбеля. Тисячі наших співвітчизників вже позбулись болю і тяжких недугів, прикладаючи його зображення до своїх "болячок" і молячись Господу. Святий отець Шарбель Маклуф сотворив понад 20 тисяч див. Лікує він і підтримує віруючих в Ісуса Христа й нині. Свідчення тому понад 700 тисяч листів хворих з багатьох країн і наших співвітчизників.

4. ГЕНОВЕФА, Івано-Франківськ, 1997, стор. 72.

\$5.00

Оповідання про княжну, невинно засуджену на смерть, від якої вона чудом втягувалася і жила в пущі шість років.

Ціни не включають пересилки ані податків.

The Basilian Press

265 Bering Avenue, Toronto, Ontario, M8Z 3A5

Tel.: 416-234-1212

Fax: 416-234-1213

E-mail: baspress@pathcom.com

Л и с т о в н і в і д г у к и

Дорогі Автори Книжки З'явління!

Вашу книжку я перечитав і все добре зрозумів.

Не беріть мені це за Вашу хвалу, але мушу сказати тільки правду. Ваша книжка має повний професіоналізм і рівень. Всі Ваші статті є прекрасно написані. Історія З'явління є добре удокументована. Для автора статті це не була легка задача. Ваша кнжка має велику духовну вартість, дає можливість паломникам зачерпнути там духовної і тілесної сили, зустрічатися з різними людьми і нав'язувати з ними добрі, людські знайомства, краще пізнавати один одного, що дозволить нам стати ще кращими людьми.

Ваша книжка мене наповнила задоволенням. Гору З'явління я добре пізнав вже як малий хлопець, бо з моїми ровесниками там з охотою ходив. Тепер залишилися у мене лише гарні спомини. Ви вчинили добрий чин. Першу задачу Ви сповнили краще як на відмінно. Тим Ви маєте вже паспорт до Царства небесного забезпечений. Дозвольте Вам зі щирого серця побажати, щоб Ваше заплановане діло довести до радісного кінця. Так Вам Боже помагай!

Лист з дня 20.02.2006.

Володимир Шагала, Братислава, Словаччина

Сердечно дякую за подаровану книжку „З'явління”, водночас хочу висловити Вам слова признання за пе видання і всю Вашу діяльність на церковно-національній ниві.

Хай Господь Бог благословить Вас кріпким здоров'ям і дарує надхнення у благородній справі служіння спільному добру. З пошаною до Вас

Лист з дня 25.10.2005.

о. Богдан Панчак, Люблін

Шановні і Дорогі Пані Катерино і Пане Михайле!

Безумовно вдячна Вам за подаровану книжку.

Гратуюю і дякую.

Справді в нашій Україні так багато місць, де торкалася Матінка Божа. Яке добре діло зробили Ви, пишучи про появи Божої Матері у цих славних місцях.

Нехай Господь Бог винагородить Вам добрим здоров'ям та іншими Щедротами.

З повагою

Лист з дня 04.10.2006.

Марія Турів, Лондон (Англія)

Прощі на Святу Гору З'явлення (1995-2012)

Службу Божу служили:

- 1). 13.08.1995. – о. митр. Теодор Майкович –
парох Катедрального Собору у Перемишлі,
– о. Іван Нагач – сотрудник (посвячення
відновленого Св. Місця на З'явлінню)
- 2). 23.06.1996. – о. Іван Нагач – сотрудник
- 3). 10.08.1997. – о. митр. д-р Євген Попович - парох
Катедрального Собору в Перемишлі
(проща в інтенції жертв акції „Вісла”)
- 4). 08.08.1998. – Архиеп. Іван Мартиняк - Митрополит УГКЦ у Польщі
– о. митр. Є. Попович - парох Архиекатедрального Собору
у Перемишлі (Арх. кат. Соб.)
– о. Тимотей Феш - ігумен монастиря ЧСВВ у Перемишлі
- 5). 20.06.1999. – о. митр. д-р Є. Попович – парох Арх. кат. Соб.
– о. Тимотей Феш - ігумен монастиря ЧСВВ.
- 6). 08.08.1999. – Архиеп. Іван Мартиняк - митрополит
– о. митр. д-р Є. Попович - парох Арх. кат. Соб.
- 7). 13.08.2000. – о. Григорій Назар - сотрудник
- 8). 27.05.2001. – Прочани (молилися за здоров'я Архиепископа Кир Івана Мартиняка)
- 9). 12.08.2001. – о. Роман (УАПЦ) з України – (прочани з
України молилися у власних інтенціях).
- 10). 15.08.2001. – о. митр. д-р Є. Попович - парох Арх. кат. Соб.
– о. Богдан Степан - перем. декан, канцлер
– о. Юлян Коваль - ігумен монастиря ЧСВВ
– о. Іван Тарапацький - капелан ПВ
(спархіяльна проща з участю 8-ми священиків)
- 11). 28.08.2002. – о. митр. д-р Є. Попович - парох Арх. кат. Соб.
– о. Юліян Коваль - ігумен монастиря ЧСВВ
– о. Богдан Ситчик - сотрудник

- 12). 31.08.2003. – Єпископ Петро Крик - Апостольський Екз. для українців католиків візантійського обряду в Німеччині і Скандинавії.
– о. митр. д-р Є. Поповч - парох Арх. кат. Соб.
– о. Богдан Круба - сотруди́ник
- 13). 28.08.2004. – о. митр. д-р Є. Попович - парох Арх. кат. Соб.
– о. Богдан Круба - сотруди́ник
– о. Теофі́ль Штурмак (ЧСВВ) - префект
– о. Володимир Дани́лів - (Україна)
- 14). 15.08.2005. – о. митр. д-р Є. Попович - парох Арх. кат. Соб.
– о. Богдан Круба о. сотруди́ник в Перемишлі
- 15). 15.08.2006 – о. митр. д-р Є. Попович - парох Арх. кат. Соб.
– о. Богдан Круба о. сотруди́ник в Перемишлі
І-ша пі́ша проща, Перемишль-З'явлі́ння
участь взяло 13 осіб
- 16). 03.09.2006. – Марі́йська Дру́жина і прочани (молитва в інтенції родин)
16 ос. (пі́ших прочан з Перемишля) відбули
Дорогу Страстей Христових - провадив
Ярослав Федори́шак з Молодович
- 17). 13.05.2007 р. – Марі́йська Дру́жина і прочани (проща з нагоди 90-тої рі́чниці Фаті́мських появ.)
Хресну Дорогу, Молебень відслужив
о. ігумен ЧСВВ Ігор Гарасим
(участь взяло 26 осіб)
- 18). 26.08.2007. – о. митр. д-р Є. Попович - парох Арх. кат. Соб.
– о. Богдан Пі́пка - парох зі Слупска
– о. Володимир Красу́цький - УГКЦ (Україна)
– о. митр. Володимир Дани́лів - УГКЦ (Укр.)
– о. Павло Почотний - сотруди́ник з Перемишля
Дорогу Страстей Христових провадив
Володимир Пайта́ш з Перемишля
В пі́шій прощі взяло участь 20 осіб.
- 19). 15.08.2008. – Арх.єп. Іван Марти́няк – митрополит,
голосив проповідь

- о.митр. д-р Є. Попович - парох Арх. кат. Соб.
провадив Дорогу Страстей Христових, і назвав
жертводавців 14 Хресних стацій
- в сослужінні 10-ти священиків з
Перемиського і Сяніцького деканатів,
- 27 ос. піших прочан з Перемишля,
в тому 80-ти літній Любомир Туцький
- Археп. Іван Мартиняк служив архиєрейську
Сл. Божу і посвятив новозбудовану
Церкву на Святій Горі „З’явлення”
і виголосив проповідь

20). 15.08.2009. – Археп. Іван Мартиняк - митрополит
служив Сл. Божу і голосив проповідь,
– о.митр. Євген Попович - парох провадив
Дорогу Страстей Христових
– о.митр Михайло Фецюх - пенсіонер з Перемишля
– о. Богдан Степан - парох Хотинця, Гаїв і Поздзяча
– о. Богдан Круба - парох Ярослава
– о. Павло Поточний- сотр. у Перемишлі
– о. д-р Мирон Михайлишин - парох з Ряшева,
(капелан),
– 2 автобуси прочан зі Львова. і 1 автобус
з Перемишля
– 18 ос. піших Прочан з Перемишля, і 5-ох
прочан велосипедистів учнів української гімназії з
Перемишля

21). 15.08.2010. – о. митр. д-р Євген Попович – парох Арх. кат.
Собору провадив Дорогу Страстей Христових
– о. Павло Поточний-сотрудник служив
Сл. Божу та голосив проповідь
– 26 ос. піших прочан з Перемишля, і 4-ох
прочан велосипедистів учнів української
гімназії з Перемишля

22). 15.08.2011. – Археп. Іван Мартиняк - митрополит,
служив Сл. Божу і голосив проповідь

- єп. Володимир Юшак-(єп. вроцлавсько-гданський), служив Сл. Божу в сослуж. 20-ти священиків.
 - о.митр. д-р Є. Попович - парох провадив Дорогу Страстей Христових
 - 20 ос. піших прочан з Перемишля і 40 ос. з Лігниць зі своїм парохом в Корманичах приєдналися до спільної прощі на З'явління .
- 23). 15.08.2012. – о. митр. д-р Євген Попович - парох Арх-кат. Соб. провадив Дорогу Страстей Христових і Службу Божу в сослужінню з о. сот. Павлом Поточним
- 10 осіб піших прочан з Перемишля (участь взяла молодь - пластуни).
- 24). 13.10.2012 . – молитовна проща з нагоди 95 річниці появу Божої Матері у Фатімі.
(молитва в інтенції: Церкви Христової і священиків)
Хресну Дорогу вели о. Павло Поточний і о. Володимир з Гошова (Україна), Молебень до св. Йосифа відслужив о. Павло.
В прощі взяло участь 9 ос.

Довершені мрії і задуми

Усталено, що на Місце Культу Пречистої Діви Марії на Св. Горі З'явлінні де посвячено новозбудовану церкву кожного року буде організована проща.

Це історичне місце, віддалене від Перемишля 16 км. в напрямку Пацлавської Кальварії у підніжжі Перемиського Погір'я б. місцевостей Корманічі і Фредропіль, надалі притягає паломників з усіх усяд. Воно від найдавніших часів прославлене чудесними сціленнями і джерелом цілющої води.

Тому мрії перемишлян і дозріла думка, як духовенства так і вірних грекокатолицької парафії, побудувати нову церкву в честь появи Божої Матері, від чого й походить назва – завершилась успіхом.

На поцерковній площі З'явління, де колись стояла церква (зруйнована в 50-тих роках через комуністичну владу), в чудову лісну природу вписалась нова вимріяна святиня.

15 серпня 2008 р. відбувся акт посвячення цього прекрасного новозбудованого храму. При участі священників з деканатів: перемиського, краківсько-криницького, сяницького і мостиського з України та численно прибулих прочан, не тільки з Перемишля, але ближших околиць і даліше відлеглих місць, (західніх земель Польщі, України, Франції і Риму) церемонії посвячення доконав і Св. Літургію відслужив Архiepіскоп Кир Іван Мартиняк Митрополит Варшавсько-Перемиський.

Крім приїждших деякі прочани взяли участь в пішій прощі. У ній найстаршим паломником був 80 річний парафіянин Любомир Туцький.

Його слова сказані по торжествах на З'явлінні „**Я пережив щасливо понад 80 років. Тому постановив зложити Господу Богу подячну жертву за все. Дав раду перейти і перейшов та чувся дуже добре. На Св. Горі не хотів сідати, не пив і не їв аж до посвячення храму і води. В дорозі на З'явління під'їхала автомашина і водій просив щоб прочани, яких зі мною було б. 30 осіб, сідали до авта, але ніхто не сів і я також відмовив. Я дуже щасливий з виконання моїх постанов**” заохотили слухачів до частіших піших прощ до цього незвичайного святого місця зв. З'явлінням.

Перед війною традиційні торжества на З'явлінні відбувались 3 рази в році:

- у Провідну Неділю,
- на Преображення Господне

– у пам'ять смерті Макавейських Мучеників – покровителів З'явлінської Церкви. Тому Архiepіскоп Кир Іван Мартиняк освятив церкву в ім'я святих Макавейських Мучеників та Успення Пресвятої Богородиці....

...До цього ювілейного дня приуроченого **1020 річниці Хрещення Русі-України** заздалегідь приготувлялась ціла парафія.

Кожної неділі і у свята о. митр, д-р Є. Попович - парох Архикатедрального Собору Св. Івана Хрестителя в Перемишлі інформував вірних про перебіг робіт на З'явлінню. А сотрудник - о. П. Поточний на сторінці інтернету під е-маїловою адресою www.sobor.cerkiew.net заміщував актуальні знімки. Про перебіг святкувань та історію З'явління ширше можна прочитати на вище поданій сторінці інтернету.

Крім торжеств з нагоди посвячення святині відбулася друга проща на З'явління перед Святом Успення Пречистої Богородиці 27 серпня, яку очолив о. митр. д-р Євген Попович.

На зустрічі з прибулими прочанами рішено кожного року (**15 і 27 серпня**) урочисто з душпастирами відвідувати це Святе Місце де крім Св. Літургії буде можна відслужити молебень, акафіст та інші Богослуження, зачерпнути джерельної цілющої води, надихатись лісним здоровим воздухом, доволі поспівати церковних пісень, щоб подякувати Матері Божій за вибір так чудового місця.

Катерина Козак

(Наше слово. - Варшава, 2008. - 21.09. - Ч. 38 (2668), с. 4)

Катерина Козак

Святкування на З'явлінню

Парафіяльна піша проща на гору З'явління у час посвячення новозбудованої церкви 15.08.2008. (26 осіб)

Свята Гора З'явління

біля Корманич на Перемищині

Відпустова Проща

з нагоди 15-річниці відновлення
Перемиської Греко-Католицької Єпархії

Дорогі Прочани!

Нав'язуючи до довоєнної традиції

Хресних Прощ закликаємо Вас до участі в I-ій,
по 60 роках від виселення з рідних земель,
одноденної пішої Прощі
на Святу Гору З'явління,
яка відбудеться 15 серпня 2006 р.
Проща проходитиме під кличем

„ІСУС ХРИСТОС – ДОРОГА, ПРАВДА І ЖИТТЯ!”

Програма

- 6.00 – Архикат. Собор св. Івана Хрестителя в Перемишлі
- Молитва перед Чуд. Іконою Кальварийської Божої Матері
- Збірний процесійний хід з Хрестом і співом з Катебри на З'явління (віддаль 16 км, час переходу біля 4-х годин)
- 10.30 – Капличка Фатімської Божої Матері /Молитва/
- Хресна Дорога /14 стацій/,
- 11.30 – Св. Літургія на З'явлінні,
- Водосвяття при Джерелі Цілющої Води
- Закінчення відпустової прощі піснями і молитвами
- Поворот автокаром до Перемишля.

Зголошення і запитання у Захристії Катедрального Собору до 6 серпня
під тел. – (016) – 675-07-66 (від год 7.00-8.30)
і від год. 16.00 під тел. (016)– 678- 59-53

За Ініціативну групу
– Богдан Підгірний
і Катерина Козак

Перемишль, 26 липня 2006 р.

(Проект і комп'ютерне виконання К. Козак)

По урочистостях на Св. Горі З'явління Прочани старалися своє пережиття переказувати вголос, щоб почули ті, які захочуть їхні думки і виповіді передати до газети для зацікавлених читачів. Тому часто про „З'явління“ появляються статті в нашій пресі. Одна з них п. н.:

Свято на З'явлінні

„Радіємо нині з Чудес...” - словами зацитованої пісні можемо окреслити радісну, піднесену і удуховлену, Божою благодаттю насичену атмосферу під час посвячення новозбудованого храму на історичному місці культу Пресвятої Богородиці на Св. Горі З'явління.

Ця урочиста подія відбулася 15 серпня 2008 року приурочена 1020 річниці Хрещення Русі-України.

Чому саме вирішено на З'явлінню будувати церквцю?

Щоби відповісти на це питання потрібно привернути кілька сторінок історії з повоєнного часу, а опісля пригадати історію-легенду про це славне прадідівське місце культу Пресвятої Богородиці на Перемищині. Там довідуємося, що З'явлінням зветься невисока гора віддалена 16 км. від Перемишля, розташована у підніжжі Перемиського Погір'я біля місцевостей: Корманичі і Фредропіль. На цій горі знаходиться легендарна капличка, всередині якої є криниця з джерелом цілющої води, а обіч, на поцерковній площі, загадковий по призначенню, круглий, триярусний камінь.

Найдавніші перекази говорять, що на горі, коли корманицька дівчина збирала зілля для хворої мами, появлялась Пречиста Діва Марія і на доказ своїх появ залишила видимий слід - джерело з цілющою водою, а на великому круглому камені незнаного походження - відтиск своїх Пречистих стіп.

В честь об'явлень Пречистої Диви Марії і uzдоровлення цілющою водою хворої мами, гору названо **З'явлінням**.

З вдячності за численні одержувані ласки, побудовано там церкву, в середині якої вміщено великий круглий камінь з відтиском стіп Пречистої Диви Марії. По Богослужіннях, посвячувано в криниці джерельну воду, яка сцілювала хворих і додавала їм духову і тілесну силу.

З цього ласками прославленого місця, знаного від давна користали прочани відвідуючи відпустове місце в поблиській Пацлавській Кальварії.

Традиційні торжества на З'явлінні відбувались

3 рази в році:

– у Провідну Неділю,

– на Преображення Господне

– у пам'ять смерті Макавейських Мучеників – **покровителів**

З'явлінської Церкви.

З'явління і Пацлавська Кальварія в буревному часі (II Св. війна, акція „Вісла”) осиротіла від паломників і святе місце культу Пречистої Диви Марії для грекокатоликів на довго перестало існувати. Щойно від 1995 року

прочани з Перемишля і околиць, які повернулись з Західніх земель Польщі, почали щорічно організовувати молитовні прощі на призабуте Святе Місце З'явління. Занедбані залишки здевастованої мурованої каплички з цілющим джерелом, поцерковна площа (церкву розібрано у 1952 р.) і великий триярусний круглий камінь, немов німі свідки минулих подій, закликали до віднови.

День 15 серпня 2008 року впишеться в історію Перемиської єпархії як чудесний радісний День.

Надсподівано, в короткому часі, від березня до половини серпня 2008 року, вдалося побудувати заплановану церкву і посвятити її згідно з планом у рік святкування **1020 річниці Хрещення Русі - України.**

На фото спр. Археп. Кир Іван Мартиняк - митрополит УТКЦ у Польщі (Перемишль), диякон Августин Запоточний ЧСВВ (Перемишль), о. Богдан Круба – парох Ярослава, о.митр. д-р Євген Попович: парох Архика-тедрального Собору у Перемишлі.

На час свята в урочистій консекрації святині, яку доконав Архiepіс-коп Іван Мартиняк Митрополит Варшавсько-Перемиський (перший справа), взяли участь священики з деканату перемиського, краківсько-криницького, сяніцького і деканату мостиського з України.

Численно прибули вірні з Перемишля, ближших околиць і даліше від-леглих місць, західних земель Польщі, України, Франції і Риму.

Прочани мали можливість вибирати спосіб перебування на З'явління.

Одні пішу прощу, інші автобусну, а інші власними машинами. Усі вони перед Святою Архієрейською Літургією взяли участь в Хресній Дорозі, яку також на час свята відновлено уфундованими через парафіян новими Хрес-тами.

До святково прибраного вінками і квітами новозбудованого храму ввійшов Архiepіскоп Кир Іван Мартиняк з прибулими Священиками, щоб перед Св. Літургією доконати чину освячення Храму. Усі вірні з великою увагою, радістю і вірою брали участь в цій церемонії та слухали глибоко змістовних молитов: Ось зацитовані фрагменти: „Господи Боже, Спасителю наш, що все твориш і направляєш для спасіння людського роду, прийми молитву недостойних слуг Твоїх і вчини нас у цей час здібними, щоб неосудно довершити освячення Храму цього, збудованого на Твою славу, в ім'я Святих Макавейських Мучеників та празника Успення Пресвятої Богородиці і здійснити в ньому спорудження трапези”.... „Щасливі ті, що живуть у Домі Твоєму на віки вічні восхвалять Тебе”... „Оборонцю наш Боже, споглянь і подивися на лице помазаника Твого. Бо кращий один день у Дворах Твоїх, ніж тисяча деінде. Волю стояти при порозі в Бога мого, ніж в наметі грішників”....Домові Твоєму, Господи належить святість на довгі літа.

Після церемонії освячення храму розпочалась Архієрейська Свята Літургія, на закінчення якої о. митр, д-р Євген Попович – Парох Катедрального Собору у Перемишлі, по імені подякував тим усім, які вклали велику працю у довершенні будови цього прекрасного Храму і упорядковали історичне місце культу Пречистої Диви Марії. Підкреслив також, що беручи під увагу різні труднощі і несприятливу погоду, короткий час закінчення будови Храму на З’явлінню можна назвати Божим Чудом.

По Св. Літургії Архiepіскоп Кир Іван Мартиняк wraz зі священиками – співслужителями доконали посвячення води і принесених через вірних малих хрестів -жертovníків заміщених на Св. Горі.

Про це велике свято на З’явлінню прочани висловлювались з піднесенням вдячністю Господу Богу за можливість участі в тих церемоніях.

Рацький Андрій з Ольштина 45-річний прочанин, який перший раз рішився пішо дійти на Святу Гору, висловив свої почуття в таких словах: „У мене дуже піднесене вражіння, яке надихає оптимістичною рефлексією для спільного українського відродження. Відчувається, якби нове життя повертало. Ця Каплиця то релігійно-емоційне заангажовання духа української громади. Супроти прогноз метеорологів і раціонального думання Господь Бог дав прекрасну сонячну погоду. Це щось святе. Божа Благодать відчутна від початку дороги до закінчення відпустового Св’ята на Горі З’явління. Я опустив це Святе місце з піднесеним серцем і Божим оптимізмом. Дуже щасливий що міг тут бути”.

С. Романа Н. Пашков’як СНДМ з Риму в коротких словах подію на З’явлінню оцінила дуже схвально. Ось її рефлексії: „Ціле життя людини є особливою і неповторною мандрівкою, своєрідним паломництвом до дому

В історії, від найдавніших часів, прощі завжди були суттєвим фактором української духовності. Звичайно люди йшли до освячених Божою славою місць пішки, строго постячи.

Прощу і цілий святочний день 15 серпня 2008 року на Горі З'явління я переживала як окремий Божий дар. У своїй красі цей день був прекрасний, для мене чимось незвичайно містичним, одушевленим приязним, де через ранішні хмари продерлось ясне сонце і товаришувало до кінця дня. Молитва Митрополита Кир Івана Мартиняка і наші молитви про погоду були повністю Господом вислухані.

Незвичайною була також атмосфера спільної молитви при чергових стаціях Хресної Дороги. Я дякувала Господу Богу за всіх жертводавців цього прекрасного діла, без якого Св. Гора З'явління не мала б повного сакрального виміру.

Своєрідним воскресінням був вхід на Святу Гору, яка по довгих роках занепаду стала справжнім життям Господа Бога між людьми. Потрібно нам більше таких Сакральних Місць, вибраних Пресвятою Богородицею, до яких народ буде охоче повертати, черпаючи сили до щоденного змагання про якість християнства, про святість родинного і суспільного життя.

Гарна оправа і високо піднесена атмосфера в часі церемонії Богослуження, присутність багатьох священиків, змістовна і цікава проповідь Архієпископа Кир Івана Мартиняка і подячні слова о. митр. Є. Поповича, гарний спів діякона і вірних та уся сценерія включно з прекрасним пролісом піднесли ранг цієї події.

Нехай отже прославляється преславне Ім'я Матері Божої і нехай Вона провадить цей народ до Господа Бога і береже під своїм могутнім покровом”.

Підсумовуючи вище сказане слід підкреслити, що Мати Божа схотіла вибрати саме це місце і воно є для нас Святе. Тому так дороге усім прочанам. За молитвами Богородиці нехай Господь Бог має нас усіх в Своїй опіці. До зустрічі на З'явлінню.

Катерина Козак
(Благовіст. - Гурово-Ілавецьке, 2008. - Ч. 8-9 (212-213), с.3-4)
Арка. - Львів, 2008. - Ч. 16/196, с. 8)

Щороку перед урочистостями святкування на З'явлінню організатори відпустової пішої Прощі: Богдан Підгірний і Катерина Козак розвішують оголошення про прощу, на якій завжди наносять зі Святого Письма короткі виповіді –кличі побожних людей, приписані відповідно до нашого часу та наших душевних потреб. І так:

I – проща – „Ісус Христос–Дорога, Правда і життя”,

II – проща – „Чувайте і моліться, щоб не ввійшли у спокусу”(Мар. 14-38)

III – проща – „Щасливі ті, що слухають Слово Боже і зберігають Його”(Лук.11-28)

V – проща – „Віруйте в Євангелію і переказуйте іншим”.

У піших прощах на Святу Гору З'явління кожного року беруть участь Сестри Служабниці НДМ (Перемишль, 15 серпня 2010 р.)

На фото сіли до відпочинку зліва:

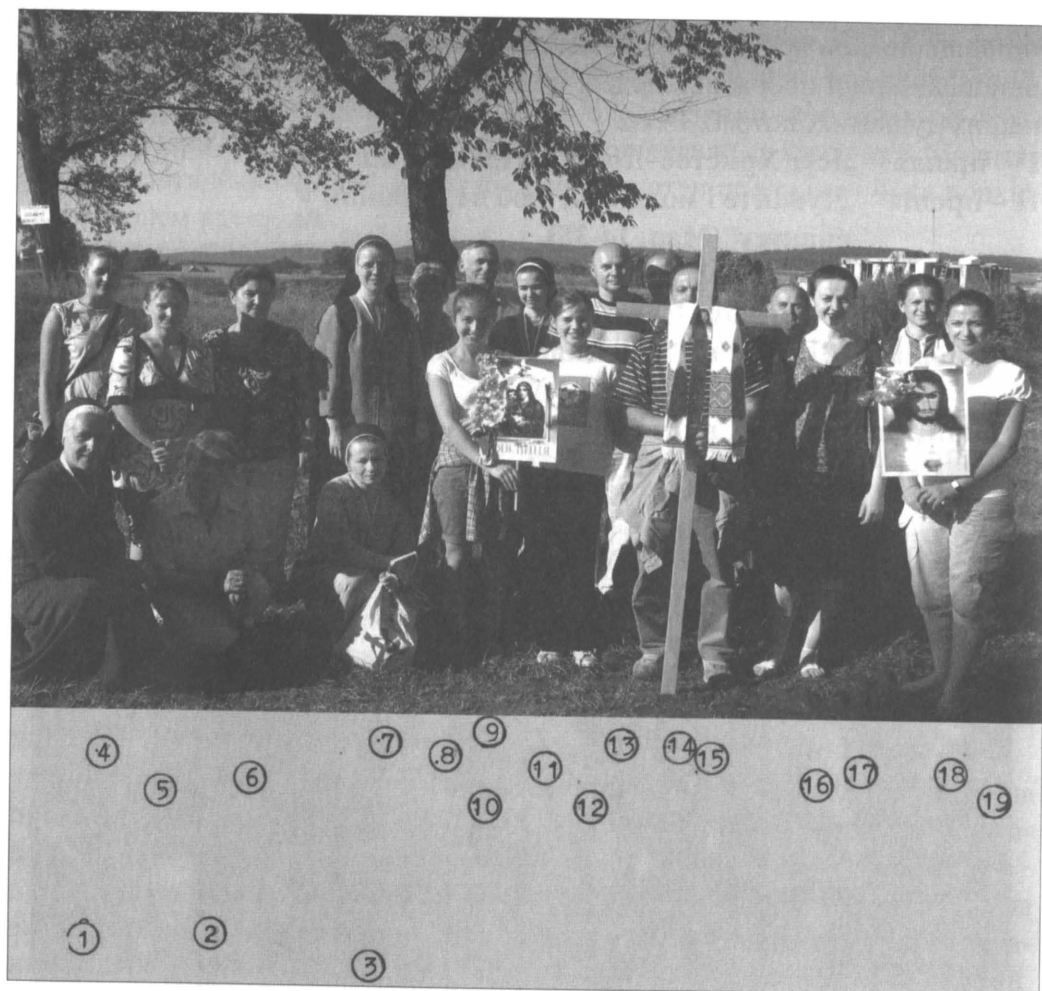
с. Вінкентія Бурсакова

с. Тадея Чвак

с. Даниїла Шумна

с. Оксана Вашур

Учасники пішої Прощі на Св. Гору З'явлення (2011 р.)

1. Сестра Стефанія (ССНДМ)	11. Сестра Маркіяна (ССНДМ)
2. Катерина Козак	12. Марійка Шумада
3. Сестра Емануїла (ССНДМ)	13. Іван Шумада
4. Емілія Шумада	14. Іреней Козяк
5. Світлана Каспрук (УА)	15. Іван Назарович
6. Ірена Підгірна	16. Стефан Федорншак
7. Сестра Катерина (ССНДМ)	17. Іванка Гнатюк
8. Данута Стаюра	18. Григорій Ожеховський
9. Богдан Підгірний	19. Ольга Ожубко
10. Наталія Ожубко	

Михайло Козак

„Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської”

Перемишль, мккс, нкм с.

- © Михайло Козак - автор
- © Катерина Козак - комп'ютерний набір-
оформлення обкладинки
- © бр. Вінкентій Пелих (ЧСВВ) -
комп'ютерний склад

Презентований зміст, це розповідь про минуле і сьогодення етнічно-українських сіл Кобильниці Волоської і Руської, які знаходились у межах Яворівщини в Україні, а від 1945 р. знаходяться на Любачівщині в Польщі.

На долю селян тих сіл, а також цілого Закерзоння, в пол. XX ст. найшли жорстокі випробування. Про ці жахливі події свідчать архівні документи та розповіді оперті на людській пам'яті, яка ще збереглася у старшого покоління.

Зміст книжки це перша спроба історичного свідчення про події в тих селах, а рівночасно заклик до дальших пошуків і досліджень долі цього кляптика колишньої української землі.

Книжка призначена для широкого загалу читачів та усіх тих, хто цікавиться долею українського народу.

На обкладинці:

- Церква в Кобильниці Волоській - фото: о. Б. Степан,
- Хрест у Кобильниці Руській (950-річчя Хрещення Русі - України) - фото: М. Козак
- Ікона Пречистої Диви Марії, Цариці України, з церкви в Кобильниці Волоській - фото М. Козак.

Слово Владики

Весною природа чарує нас своєю красою, тоді забуваємо про вчора, не думаємо про завтра, а віддаємось чарові теперішньої хвилини, бажаємо жити тільки її красою, тішитися її барвами, милуватися її звуками, дихати повнотою наших почувань. Ми сьогодні можемо це все пережити, як переживали наші предки і так само будуть переживати наступні покоління. Кажуть, що природа не має історії - вона вічна і незмінна.

Коли повертаємо до місця нашого народження у наші села чи міста, то там стають перед нами інші образи. Там у людській спільноті зібране минуле, сучасне, і майбутнє, там людина мусить переживати події, явища в усіх трьох вимірах. Ми не можемо жити тільки сучасним, бо кожне покоління має своє минуле, сучасне і майбутнє.

Кобильниця Волоська і Руська не є великими і знаними селами, але для тих усіх, які там народились і мають кобильницькі коріння є вона цікавою і Богом даною землею, тим клптиком, з яким утотожнюються тут віднаходять себе.

Тільки в світлі минулого можемо тішитись перспективою в нашому сучасному, та бачити властиві горизонти нашого майбутнього. Тут минуле споглядає на кожного з глибин пережитих віків.

Треба уважного погляду в минуле, цього вимагає від кожного з нас сучасне і майбутнє. Цей погляд конечний не тільки для одиниць, але і для цілих кобильницьких спільнот.

Народи, здорові духом і тілом, споглядають у своє минуле, у свою історію, святкують ювілеї і річниці осіб, подій, вивчають не лише славу минулого, але і вчаться на невдачах і неспіхах.

Кожна людина має також свою духовну спадщину.

Має її і ціле людство: многовидну, змінену за формою, а не за змістом давню, яка губиться в початках побуту людини на землі.

Історія релігії людства, це предмет студій багатьох умів. Історія віро-визнання одиниць - це справа особиста кожної людини, яка тільки деколи буває записана і передана іншим, в біографіях визначних людей, зокрема святих Божих угодників.

Христова Церква плекає свою історію, бо в ній знаходить багато користі. Від тисячоліть ця історія Церкви Христової збувається і на українській землі, в житті українського народу і в житті наших кобильничан.

Щоб зрозуміти краще те, що діється сьогодні, щоб знайти причини того всього, треба глянути в минуле в інші часи тієї історії. В минулому лежить

також світло, яке може роз'яснити багато з того, що діється в сучасному, та розкрити і утвердити надію на майбутнє.

Книжка п. Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобльниць: Волоської і Руської” в цьому може нам багато допомогти. Автор представив минуле і теперішнє цих двох сіл. Від нас залежить майбутність кожного з нас і майбутнє тих наших сіл. Мудрець сказав: „Хто не знає свого минулого, той не гідний майбутнього”. Ця книжка повинна нам допомогти пізнати нашу минувшину, що pomoже створити краще майбутнє для тих двох прикордонних сіл. А похований в селі Млини о. Михайло Вербицький нехай складає ноти, щоб ця майбутність мала таку гарну мелодію, як мелодія гімну України нашої держави, яка народилась в цьому сусідньому селі.

Я, як родженець Кобильниці Волоської незмірно вдячний п. Михайлові Козаку за труд зібрання матеріалів і написання історичного нарису тих двох прикордонних сіл. Трудно собі уявити якими дорогами автор дійшов до тих джерел. Є це труд, який можна подолати тоді, коли маємо велику любов до своєї історії і до її минулого.

Найкращою подякою і винагородженням буде це, коли ця книжка знайде багато чатахів і дозволить багатьом віднайти своє коріння, повернутись до колиски і до свого роду, тобто до їхніх Кобильниць. Якщо це фізично неможливе, то духово можемо наново стати громадянами і мешканцями цих наших сіл.

Нехай ця книжка буде рівно ж призадумою для багатьох над тим, чи не прийшов час, щоб повернулись з вигнання до своєї „Обіцяної Землі”. Таким чином будемо творити їх дальшу історію і будемо її писати власним життям.

Нашу історію віднаходимо також на наших кладовищах. Там є кості наших предків, там є наша історія, там є і ми. До наших родових могил, до наших коренів треба нам повертати.

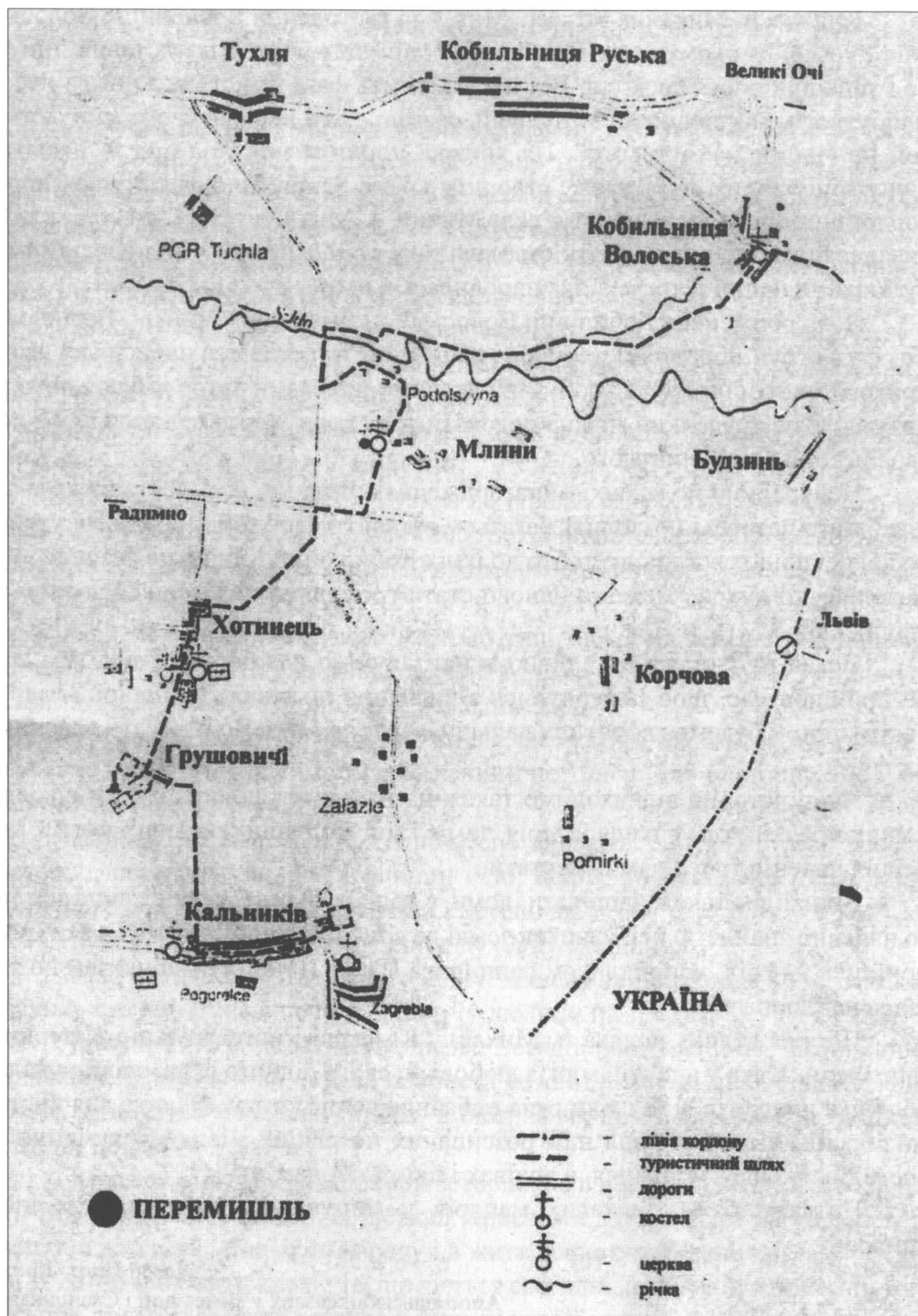
Віднайдім також наші хати, дома, а коли їх буревії змели з лиця землі, то напевно знайдемо цей клаптик землі де вони були побудовані, і в яких ми прийшли на світ. За прикладом папи Івана Павла II поцілуймо цю землю як щось найдорожче.

Ще раз велика подяка п. Михайлу Козакові і його дружині Катерині (дів. Федик), яка у великій мірі, з любові до свого рідного села, спонукувала чоловіка до цього, щоб ця книжка побачила денне світло. Велика вдячність за зібрання і переказання нам розсипаних по різних місцях документів і спогадів, які ще збереглися в архівах і людській пам'яті.

Читачам бажаю цікавих мандрів у минувшину по сторінках цієї книжки.

Єпископ Петро Крик,
Апостольський екзарх у Німеччині і Скандинавії
(Родженець Кобильниці Волоської)

Туристична схема сіл Кобильниці Руської і Волоської

Від автора

З Волі Отця Небесного Надсянська земля століттями дарувала Україні визначних людей, які збагачували її науку, культуру й духовність. Міста, як Холм, Ярослав, Перемишль, Сянік і інші були тими західними граничними стовпами між Сходом і Заходом. Надсянська земля довгі роки топтана чужинцями, зуміла вистояти і породити людські таланти. Вони творили і зберігали власну культуру, традицію і побут, що мало суто український колорит. Не сприймаючи чужих нашарувань, зберігали власну національну тотожність.

Таких сільських самородних умільців в Кобильниці Волоській і Руській було чимало. Вони вміли вирощувати все необхідне для життя, виконувати всякі ремесла, ткати полотна, шити одяг, чоботи, виконувати всякі знаряддя в дереві і залізі, прості машини потрібні в господарстві, будувати дома, прибирати їх, щоб були найкращими в селі, церкву, щоб була найгарніша в околиці. Їх спрацьовані руки вміли зробити скрипки, цимбали і на них грати. Серед них виростали технічні і художні таланти у різьбі, малярстві, музиці. Все те замикалося в одну гармонійну цілість і кожний знав до кого і за чим піти, знав, що він може зробити для другого, сусіда, громади, церкви, села.

Велику роль у розвитку та зберіганні культурної і духовної спадщини села за національним змістом у I пол. XX століття мали священники. Саме Отцям Іванові і Константинові Подляшецьким в Кобильниці Волоській і Отцям Симеонові Чичиловичу і Леву Согорові в Кобильниці Руській, прийшлося душпастирювати в час формування національної свідомості своїх вірних, за що останній з них розплатився своїм життям.

Після програних змагань за державну незалежність (1918-1920 рр.) наступив період нищення національних і культурних надбань українських галичан, які щойно почали пробуджуватися до життя.

Удар по долі Лемків, Надсянців і Холмщаків припав на 1940-ві роки, коли то вирвано їх з корінням з рідної землі, кинуто на чужину, сплюндровано цілі села, знищено церкви і культурні цінності.

Коли з перспективи 60-ти років поглянути на минуле і сучасне тих сіл, хочеться позбирати хоч окрушинки тих доль і записати їх для прийдешніх поколінь.

Саме нашому поколінню настав час, щоб для збереження пам'яті про ці трагічні часи, виконати це завдання.

Такий задум зродився в автора цієї книжки, яка є суміжжю спогадів старших людей, які ще свої пережиття зберегли у пам'яті, джерельних матеріалів та архівних документів і того найближчого сьогодення, якого ми є свідками.

Розповідь про два близькі собі села поміщено в семи розділах, у яких охоплено час з I пол. XIX ст. до 2005 року. Автор старався захвати хронологію часу подій, а також зберегти тематичний розклад матеріалу від історичного минулого по сьогодення.

У I-му розділі згадано про виникнення і розвиток сіл, їхні пам'ятки минулого, як невід'ємні елементи духовного і культурного життя. Заміщені списки господарств і їх мешканців з-перед більше сто років дозволять приглянутись, які прізвища дотривали до наших днів, а які загубилися в часі, які імена були найбільш популярними у наших предків тощо. Згадано й про панський двір, про родовід його власників, який був чужим для селян, був інший, бо відрізнявся побутом і способом життя.

Розділ II-й охоплює тему виникнення і поширення християнства на землях Надсяння. В ньому поміщено матеріал про духовне життя кобильничан, про церкву, душпастирів, склад села за віровизнанням, деякі події в парафії та інше.

В розділі III-му проаналізовано побут кобильничан, їхню культуру і освіту. Цей розділ змістом найбагатший. У ньому шість окремих тем присвячених культурному і громадському житті, шкільництву і освіті та побутові обох сіл.

На цю тему вдалось зібрати багато джерельного матеріалу з парафіального архіву, який щойно по довгих роках віднайдено та скористатись матеріалами Центрального Державного Історичного Архіву у Львові. Цей розділ збагачено і спогадами колишніх мешканців Кобильниць: Волоської і Руської.

У IV-му розділі, розглядаються події I-ї і II-ї Світових війн, міжвоєнний період, більшовицька і німецька окупації на любачівщині в цілому, а зокрема в Кобильницях Вол. і Руській.

Післявоєнні трагедії кобильничан зображені у V-му розділі. У ньому показано драми села, окремих людей, їхніх родин, сперті на свідченнях і спогадах старших кобильничан, які це все пережили і у яких ще й досі не погасла пам'ять, також на публіцистиці і літературі того часу. Розповідь з пережитого в'ється від депортаційних акцій до УРСР і акції „Вісла” по терор, грабунки, вбивства, в'язнення, судилища, втрату доробку поколінь, а кінчається на жертвах невинних селян. Цей розділ вписався трагічним, це „жнивна розпачу” тих, які від споконвіку жили на тій землі.

VI-й розділ показує безвихідну ситуацію українського населення, яке щоб захистити себе від бандитського свавілля, почало організувати самооборону, згодом Сільські кущові відділи, на базі яких зродилося зорганізоване українське підпілля УПА.

Після закінчення війни, польська державна вже тоді влада, за вказівок Кремля, засобами війська, міліції і служб спеціальних, методами погромів.

почала знищувати українське населення, яке за справою Ялтанських договорів знайшлося у межах Польщі і становило національну меншість. В розгарі міжнаціональних конфліктів були жертви по обох сторонах, тому доцільним було б показати втрати й польського населення в згаданих селах чи околицях. Але вже з перших джерел, які попали в руки авторові, а саме видання: *Polski Związek Wschodni w Przemyślu – Zbrodnie nacjonalistów ukraińskich na ludności cywilnej w Południowo -Wschodniej Polsce (1942-1947) pod redakcją Zdzisława Koniecznego*, виявилися сумніви достовірності поміщених даних, бо після перевірення зі старшими мешканцями сіл появились неточності в поміщених інформаціях. І так: на с. 72, 105, 114, і 163 події і потерпілі особи є незнаними, с. 8 - був в ОРМО і загинув від власної зброї (випадок, або самогубство), с. 201 і 215 - це одна і та сама особа. В іншому випадку одна і та сама особа була раз вбита через УПА, а другий раз того самого дня вже в іншому місці через „бульбовців” – с.116. І хоч деякі вбивства були dokonані за особистими порахунками, то в дослідженнях пана Здзіслава Конечного без пояснень причин і обставин усі приписано УПА. З огляду на такі тенденційні неточності вирішено залишити цю тему поза нашою увагою.

У VII-му розділі згадується про довгі роки мовчання та про зрушення втраченого духовного і культурного життя, яке у принципі є відбудовою від підстав. Тим самим автор закінчує свої роздуми про минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської.

Цінним матеріалом для запису подій, майже 60-ти річної давності про заподіяні злочини є ще живі свідки, або ті, які знали про обставини злочину в селі від інших.

Досі не появилось друком книжкове видання присвячене долі українського населення згаданих сіл, тому зібраний і опублікований матеріал нехай стане поштовхом до дальших, ширших досліджень над недалеким минулим Кобильниць Волоської і Руської.

Наталія Кравчук

Пам'ять сіл

У серії „Минуле і сьогодення” Михайло Козак з Перемишля підготував книжку про історію та сьогодення сіл Кобильниці Волоської і Кобильниці Руської, які від 1945 р. знаходяться на Любачівщині в межах Польщі. У виданні вміщено архівні документи та розповіді очевидців жорстоких подій ХХ ст., які збереглися у людей старшого покоління.

Зміст книжки - це перша спроба історичних записів, яка закликає до дальших пошуків і досліджень долі колишніх українських сіл, в яких поволі відроджується духовне життя завдяки горстці українських родин. Книжка має сім розділів: Історичне минуле Кобильниці Волоської і Руської; Виникнення і поширення християнства на землях Надсяння; Культура, освіта і побут; Між двома світовими війнами; Післявоєнні трагедії кобильничан; Українське підпілля як самозахист українського населення; Відродження на руїнах. У них охоплено час від I половини ХІХ ст. до 2005 року.

Кожен з розділів у міру можливостей проілюстрований або списком господарів, або знімками садиб і церков, або чільних просвітянських діячів. Велику роль у розвитку та зберіганні культурної і духовної спадщини села у I пол. ХХ ст. мали священики, які формували національну свідомість своїх вірних. Тут годиться назвати отців Івана і Костянтина Подляшецьких з Кобильниці Волоської та отців з Кобильниці Руської Симеона Чичиловича і Лева Согора, який за діяльність пожертвував власним життям.

Післявоєнні трагедії кобильничан зображені у V і VI розділах, де показано драми села, окремих людей, їхніх родин, сперті на свідченнях і спогадах тих, що все це лихо пережили. Розповіді - це факти про депортаційні акції до УРСР, акцію „Вісла”, терор, грабунки, вбивства, ув'язнення та втрату добробуту поколінь.

Селяни, будучи у безвихідній ситуації, для захисту себе від бандитського свавілля почали організовувати самооборону, згодом Сільські кущові відділи, на базі яких зродилося зорганізоване українське підпілля УПА. Таким чином, у розгарі міжнаціональних конфліктів були жертви з обох сторін.

Розкидані по світі уродженці Кобильниці не забувають про своє коріння, бо їхня рідна земля була обіцяною і Богом даною землею, тим клаптиком, з яким утотожуються по сьогоднішній день. „Тут минуле споглядає на кожного з глибини пережитих віків”, - зауважив єпископ о. Петро Крик, Апостольський екзарх для українців УГКЦ в Німеччині і Скандинавії, уродженець Кобильниці-Волоської, з якої вигнали його з батьками, коли

мав 2 роки. Духовний проповідник вважає, що винагородженням і найкращою подякою авторів за труд над виданням буде те, коли ця книжка знайде багато читачів і дозволить багатьом віднайти своє коріння, повернутись до колиски і до свого роду, тобто до „їхніх Кобильниць”. Якщо це фізично не можливо, то напевно можливо духовно наново стати громадянами і мешканцями цих двох сіл. (нк)

Михайло Козак. *Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської*,
(Перемишль, 2006, 302 с.)

Наталія Кравчук
(Наше слово. - Варшава, 2007. - 02.02. - Ч. 6/25/, с. 8)

Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської

Насамперед, слід наголосити на українознавчій та краєзнавчій специфіці праці представника Української Громади в Польщі, Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” Перемишль-2007, 302 с., яка розкриває історію та релігійну культуру українського життя, українських сіл, які сьогодні поза межами України, в сусідній Польщі.

Тому розповідь про минуле і сьогодення етнічно - українських сіл Кобильниць Волоської і Руської, які знаходилися в межах Яворівщини в Україні, а з 1945 року на Любачівщині в Польщі, є дуже актуальною для українського світового наукового простору, який вивчає сучасне українознавство та краєзнавство.

Слід наголосити, що вивчення історії сіл і міст в умовах відновлення незалежності України постає перед нами в новій негайній необхідності, тому праця Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” постає перед нами як сучасне новаторство у вивченні історії населених пунктів, сіл та міст України.

Через призму з'ясування історичної долі сіл Кобильниць Волоської і Руської проглядається доля українських селян і міщан цілого українського Закерзоння, які попали в XX столітті в найбільш жорстокі випробування внаслідок акції „Вісла”.

Слід наголосити, що у своїй праці історичне минуле сіл Кобильниць Волоської і Руської, Михайло Козак з'ясовує на добре проаналізованих ним свідченнях документів польських та українських архівів, які підкріплює свідчення людей які зафіксували історичні спомини про минуле і сучасне розвитку історії сіл, які збереглися в пам'яті мешканців сіл старшого покоління.

Власне дякуючи такому методологічному українознавчому та краєзнавчому підходу, праця Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” стала новітнім проявом наукового дослідження, яке є прикладом для усього українського громадсько-культурного простору, який займається українознавчими та краєзнавчими дослідженнями.

Враховуючи аспекти краєзнавчого дослідження, які автор сконцентрував в семи розділах: I - Історичне минуле Кобильниць: Волоської і Руської; II - Виникнення і поширення християнства на землях Надсяння; III - Культура, освіта побут; IV - Між двома світовими війнами; V - Післявоєнні трагедії кобильничан; VI - Українське підпілля, як самозахист українського населення; VII - Відродження на руїнах - автор історико-краєзнавчого дослідження відповідно організував текст своєї праці, відійшов від деяких стандартів та вивів аналізу, традиційну для наукових праць.

І це зрозуміло, оскільки всю цю відмінність яскраво розкриває історико-краєзнавча специфіка, у якій висвітлена необхідна краєзнавча характеристика проблематики, методології, аналізу літератури, об'єкта і предмета краєзнавчого дослідження.

Як бачимо з джерельної бази праці Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської”, її виходу передувала багаторічна пошукова праця численних розпорошених і не систематизованих фактів, робота ускладнювалась тим, що більша частина джерел знаходиться в архівах та періодиці міст України та Польщі на території різних країн, де проживає виселена з сіл Кобильниць Волоської та Руської в наслідок акції „Вісла” сільська громада.

Автор праці „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” Михайло Козак залучує унікальні бібліографічні матеріали, автентичні документи та фотографії, якими насичена його краєзнавча праця, що дало змогу відтворити естетичний і вербальний смак досліджуваного періоду і у становленні та розвитку сіл Кобильниць Волоської та Руської.

Праця Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” демонструє глибоке відчуття українського сільського життя, реанімує пам'ять про цілі його пласти історії людей, які проживали і народилися в селах Кобильниці Волоська та Руська, зокрема єпископа Петра Крика, апостольського Екзарха для українців католиків візантійського обряду в Німеччині і Скандинавії, що є актуальне не лише для громадських діячів в Україні та Польщі, але й для громадських кіл української світової діаспори.

Слід наголосити, що праця Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” синхронно аналізує історичну спадщину та культурні надбання, а також боротьбу за соціальне та національне визволення жителів сіл Кобильниць Волоської і Руської в контексті національно-визвольної боротьби Організації Українських Націоналістів та Української Повстанської Армії у 30-50 роках ХХ століття.

Просуватися у цьому напрямку донедавна не давала змоги тривала історична дискримінація українського національно-культурного життя тоталітарного режиму в радянській Польщі.

Аналізуючи великий масив історичних фактів, Михайло Козак в праці „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” викриває той катастрофічний обрив розвитку сіл після акції „Вісла”, яка відбулася в 1947 році.

Окрім українознавчої цінності, зібраний фактаж, який сконцентрований в семи розділах праці Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” вже зараз виконує дидактичну і підручникову функцію, яка може використовуватися зокрема для навчального процесу в Українських ліцеях міста Перемишля, Лігніці та інших науково-освітніх закладах

Об'єднання Українців у Польщі, зокрема на кафедрі українознавства Варшавського університету.

Таким чином, можна наголосити, що краєзнавча праця Михайла Козака „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” це практичний внесок у розбудову сучасної моделі українського краєзнавства, приклад для громадсько-освітніх та краєзнавчих закладів української діаспори і не тільки в Польщі.

Завершуючи цей стислий аналіз рецензованої історико-краєзнавчої праці слід наголосити, що зміст семи розділів книжки, як наголошує і сам її автор, Михайло Козак, то перша спроба історичного опису подій та аналізу свідчень про події в українських селах Кобильницях Волоській і Руській, які знаходяться на землях Закерзоння.

Дослідження українських сіл, осмислення про події та людей, які відбувалися в цих селах, є необхідністю у сьогоденному житті українців в Польщі.

Таким чином праця „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської”, наголошує у висновку Михайло Козак є своєрідним заклик до подальших пошуків і краєзнавчих досліджень на території Закерзоння, цього клаптика колишньої української землі.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2007 р.

проф. Віктор Ідзьо
Міністерство освіти і науки України
Науково-дослідний Інститут українознавства
(Українознавець. - Львів: Ліга-Прес, 2007. - Вип. V)

Щоб пам'ять зберегти для прийдешніх поколінь

Так часто дискутується про рідні землі і повернення. Однак різні дискусанти по-різному підходять до цієї справи. Редактор „НС” Богдан Гук багато місця присвятив цій темі. На мою думку, кожний з них має свою рацію. Бо повернення слід розуміти двоюко: як фізичне, тобто на постійне проживання на рідних землях батьків і дідів, або як повертання в думках, спогадах, переказах, фотографіях чи піснях. Люди, які були примушені залишити своє рідне гніздо під час акції „Вісла”, чи в інших обставинах (напр. мусіли виїхати за хлібом), де б не жили, завжди при нагоді будуть своїм дітям переказувати релігійні та побутові традиції з їхнього села, міста і батьківської хати. Ці інформації, закарбовуючись у пам'яті нащадків, інспіруватимуть їх відвідати згодом цей клаптик землі, про який мали змогу довідатися у дитинстві. Буває, що навіть внуки, зачаровані розповідями, повертаються на прадідівські землі. Часом розчаровуються і здається їм, що зробили помилку. Слід тоді мати на увазі одну істину, яка говорить: „Де Господь Бог тебе поставив, там ти милий Богу”, і старатися так влаштувати своє життя, щоб відчувати, що зроблений крок був правильний.

Нам відомо, що коли наші батьки і діди до 1947 р. жили на своїх рідних землях, вони там почувалися найкраще. Їхні діти виростили в атмосфері духовності й любові до своїх батьків, до всього рідного. Там пізнавали життя, закладали сім'ї, старались переказати все своїм дітям, що найкраще в їхній традиції. Цю життєрадісну дійсність перервала ганебна акція „Вісла”. І хоч живуть на чужій, новій землі вже понад 60 років, то в серці й надалі відчувають брак тих звичаїв і традицій. Тому, щоб хоч частково повернути пам'ять про втрачене, переказати її майбутнім поколінням, будують церкви, закладають свої школи, створюють власні культурні осередки та пишуть книжки про рідні сторони.

Якщо комусь здається, що у ХХІ столітті книжками про життя батьків і прадідів на рідних землях ніхто не буде цікавитися, особливо молодь, яка має змогу користуватися сучасною технікою та має різні життєві можливості, то помиляється. Про це засвідчують відгуки осіб з Польщі, України та інших країн, де проживають нащадки переселенців. Тут наведу слова одної жінки, яка вже 5 років перебуває постійно у Франції, її батько був депортований 1946 р. з Кобильниці-Руської в Україну, а її мама - полтаванка. Ще за життя батька вона з мамою відвідала це знищене село, однак правди про його минувшину не мала від кого довідатися. Після смерті батька вона з мамою покинула Україну й виїхала до Франції, де створила сім'ю. Тут затужила, хотіла довідатися про село, звідки походив батько. Коли їй трапилася книжка, присвячена минувшині й сьогоденню Кобильниць - Волоської й Руської

під редакцією Михайла Козака з великим зацікавленням її прочитала і потім написала такі слова: „Я дуже вдячна Вам, що Ви так багато зібрали матеріалу про рідне село мого батька. Я з мамою по кілька разів читаємо ті самі сторінки. Ми часто з Франції думками переносимося в цей куточок батьківської землі. Коли наш синок Ніколя буде старший, ми обов'язково відвідаємо батьківсько-прадідівську землю, яка зараз часто стає мені перед очима”. На мою думку, і в цьому міститься слово „повернення”.

Також у вище згаданій книжці висловлює свої думки на тему повернення владика Петро Крик. Його підхід до справи повернення представлений у цікавій формі, у вступному слові, тому варто з ним ознайомитися.

„Коли повертаємо до місця нашого народження, у наші села чи міста, то там стають перед нами інші образи. Там у людській спільноті зібране минуле, сучасне і майбутнє, там людина мусить переживати події, явища в усіх трьох вимірах. Ми не можемо жити тільки сучасним, бо кожне покоління має своє минуле, сучасне й майбутнє.

Тільки у світлі минулого можемо тішитися перспективою в нашому сучасному, та бачити властиві горизонти нашого майбутнього. Тут минуле споглядає на кожного з глибин пережитих віків.

Треба уважного погляду в минуле, цього вимагає від кожного з нас сучасне і майбутнє.

Народи, здорові духом і тілом, споглядають у своє минуле, у свою історію, святкують ювілеї і річниці осіб, подій, вивчають не лише славу минулого, але вчаться на його невдачах.

Кожна людина має також свою духовну спадщину. Має її й ціле людство: багатоглибну, змінену за формою, а не за змістом, давню, яка губиться в початках побуту людини на землі. (...)

Щоб зрозуміти краще те, що діється сьогодні, щоб знайти причини цих подій, треба глянути в минуле в інші часи тієї історії. Бо в минулому лежить світло, яке може роз'яснити багато з того, що діється в сучасному, та розкрити й утвердити надію на майбутнє. (...)

Мудрець сказав: „Хто не знає свого минулого, той не гідний майбутнього”. (...)

Також нашу історію віднаходимо на наших кладовищах, бо там спочивають кості наших предків, а де наша історія, там є і ми. Нашим синівським обов'язком є повертати до наших родових могил, до наших предківських коренів.

Постараймось віднайти також наші хати, доми, а якщо їх буревії змели з лиця землі, то знайдім цей клаптик землі, де вони були побудовані і в яких ми прийшли на світ. За прикладом папи Івана Павла II поцілуймо цю землю як щось найдорожче.

Катерина Козак
(Наше Слово. - Варшава, 2008. - 27.01. - Ч. 4 (2634), с. 2)

Про долю двох українських сіл на Закерзонні

Відносно малу літературу про українські землі Закерзоння авторства українських дослідників, збагатив своїм новим дослідженням Михайло Козак з Перемишля. Книжка „Минуле і сучасне Кобильниці Волоської і Руської” вийшла з датою 2007 року у Львові на 302 сторінках друку. На м'якій обкладинці видніє кольорове фото церкви в Кобильниці Волоській і дерев'яний хрест в Кобильниці Руській (встановлений з нагоди 950-річчя хрещення Руси-України), а задню обкладинку прикрашує кольорове фото ікони Пречистої Діви Марії з церкви в Кобильниці Волоській.

Своє дослідження автор присвятив пам'яті батьків – Катерині і Константанові Федикам з нагоди 60-ої річниці операції „Вісла”.

Презентований зміст – це розповідь про минуле і сьогодення названих вище етнічно-українських сіл, які знаходились у межах Яворівщини в Україні, а від 1945 року знаходяться на Любачівщині в Польщі. На долю мешканців тих сіл, подібно як і на долю цілого Закерзоння під час і після Другої світової війни випали жорстокі випробування. Про ці жахливі події свідчать архівні документи та розповіді, сперті на людській пам'яті, які ще збереглися у старшого покоління.

У своєму слові на початку книжки, уродженець Кобильниці Волоської – Владика Петро Крик (Апостольський Екзарх для українців-католиків візантійського обряду в Німеччині та Скандинавії) висловлює свою вдячність авторові цієї публікації за те, що він зібрав матеріал і написав історичний нарис названих двох українських прикордонних сіл. Єпископ нагадує відому мудрість, що „хто не знає свого минулого, той не гідний майбутнього”.

Ця книжка повинна нам допомогти пізнати нашу минувшину, що може створити краще майбутнє для тих двох прикордонних сіл.

А похований в селі Млини о. Михайло Вербицький нехай складає ноти, щоб ця майбутність мала таку гарну мелодію, як мелодія гімну України нашої держави, яка народилась у цьому сусідньому селі”. А далі Владика пише: „Нехай ця книжка буде також призадумою над тим, чи не прийшов час, щоб повернутись з вигнання до своєї *Обіцяної Землі*, творити її далі історію і писати її власним життям”...

У вступному слові автор стверджує, що велику роль у розвитку та зберіганні культурної і духовної спадщини села за національним змістом, у першій половині ХХ ст. мали священики. Саме оо. Іванові і Константанові Поддяшецьким в Кобильниці Волоській і оо. Симеонові Чичилівичу та Леву Согорові в Кобильниці Руській, прийшлося душпастирювати під час формування національної свідомості своїх вірних, за що останній з них

Розповідь про два сусідні села поміщено в семи розділах книжки, у яких охоплено час від першої половини XIX ст. до 2005 року. Як зізнається Михайло Козак, він бажав зберегти хронологію часу подій, а також тематичний розподіл матеріалу від історичного минулого до наших днів.

У першому розділі автор розповідає про виникнення і розвиток названих сіл, їхні пам'ятки минулого, наводить назви полів (нив); подає список господарів і їхніх мешканців з-перед понад ста років, що є дуже важливим свідченням їхньої українськості. Є тут згадка й про чужий панський двір і родовід його польських власників.

Другий розділ охоплює тему виникнення і поширення християнства на землях Надсяння. У ньому знаходмо цікавий матеріал про духовне життя кобильничан, центром якого була церква; про душпастирів, склад села за віровизнанням тощо. Дослідник ствердив, що вже в 1218 році в Перемишлі була церква східного обряду з єпископом Антонієм Добринею Ядреновичем. Латинське єпископство в цьому місті, з єпископом Ериком Морою Вінзенном, появилось щойно в 1377 році, тобто 159 років пізніше. Автор підсумовує, що наші предки жили над Сяном, коли прийшли завойовники польського короля Казимира Великого.

Третій розділ, здається, найбагатший змістом. Він поділений на шість окремих тем, присвяченх культурному та громадському життю, шкільництву, освіті та побутові мешканців обидвох сіл. Автор наводить точний список учителів, які працювали в Кобильниці Волоській від 1851 до 1943 року. Є тут безліч джерельного матеріалу з віднайденого парафіяльного архіву та з Центрального Державного Історичного Архіву у Львові, чимало різних статистичних даних.

Про культурно-освітнє життя кобильничан до половини XIX ст. автор не знайшов джерельних матеріалів, але чимало даних збереглося про їхнє життя в другій половині XIX століття. На той час у Галичині появилися два протиставні табори – москвофільський (тов. ім. М. Качковського) і український народницький (тов. „Просвіта”). До речі, в Кобильниці Волоській першою заснувалась читальня ім. М. Качковського, а в Кобильниці Руській – читальня „Просвіти”. Цей факт залишив по собі слід у національній свідомості мешканців. До речі, на землях Закерзоння москвофільство найдовше збереглося на Лемківщині. Цей розділ доповнює і збагачує спогад Марії Андрусевич (Федик) з Кобильниці Волоської.

У четвертому розділі автор розповідає про події періоду Першої світової війни, міжвоєнний період, а відтак про більшовицьку і німецьку окупації під час Другої світової війни на Любачівщині, а згодом у Кобильницях – Волоській і Руській.

Як підсумовує автор, українське населення Любачівщини на той час жило своїм духовним і культурним життям, своїми традиціями. По селах

діяли такі освітні товариства, як: „Рідна Школа”, „Просвіта”; молодечі організації „Пласт”, „Плай”, „Луг”, „Сокіл” та інші. Культурне життя зосереджувалось навколо читалень „Просвіти”, а духовне – біля церкви. Розвивалася також господарська діяльність, як: тов. „Сільський господар”, „Маслосоюз”, кооперативи та інші. Всі вони мали відношення й до тих сіл, що є предметом дослідження.

У п'ятому розділі показано загладу цих сіл після Другої світової війни, трагедію окремих людей, їхніх родин, сперту на свідченнях і спогадах старших віком кобильничан, які це все пережили і зберегли в пам'яті події зі свого дитинства на рідній землі; на публіцистиці і літературі того часу. Автор слушно називає цей післявоєнний період насильницьких депортаційних акцій до УРСР і операції „Вісла” – періодом терору, грабунків, убивств, ув'язнень, судів, втрати доробку поколінь і невинних жертв українських селян – „жнивими розпачу” тих, хто споконвіку жив на цій землі. Практично це був період етнічної чистки, який попередив подібну чистку в Югославії.

До 1939 року в Кобильниці Волоській були 283 господарства, які замешкувало 1705 мешканців, в тому 1,634 українці (95%), 50 поляків (3%), 21 жид (2%). У Кобильниці Руській були 263 господарства, які замешкували 1,683 мешканці, в тому 1,482 українці (88%), 169 римо-католиків (німецьких колоністів, 10%), 32 жида (2%).

Залишене майно українських громадян Польщі після акції „Вісла” передано у фонд держави і тим самим позбавлено їх права власності на нього. Як відмічає автор, декрети акції „Вісла” досі не скасовані і далі діють, хоч усі майнові справи польського населення вже давно поладано. Він слушно підсумовує, що „мотивом тих злочинів, депортацій, убивств, знущань і знищень, були споконвічні плани етнічних чисток, загарбницька політика, пімста, пиха і ненависть. А продовженням депортаційних акцій є безнастанна полонізація українського населення у Польщі закономірними методами в усіх сферах життя – мовній, духовній і культурній, що називається *стабілізацією й інтеграцією*. Розділ збагачує своїм спогадом Станкевич Ганна Дмитрівна з Кобильниці Руської.

У шостому розділі автор розказав про організацію самооборони для захисту українського населення в роках 1941-1944 та повстання українського підпілля в 1942-1947 роках і як це відбувалося в описуваних селах. Матеріал доповнює точна статистика.

У сьомому розділі М. Козак змальовує події в Кобильницях Волоській і Руській в 1947-1991 роках, а відтак перші спроби духовного відродження в Кобильниці Волоській (перші спроби душпастирства, покликання парафіяльного устрою УГКЦ і душпастирської праці священників), а відтак наводить дані про перші спроби зорганізованого життя українців-автохтонів (1991-2005).

Обговорюване дослідження сперте передусім на багатстві джерельного матеріалу, тож треба привітати кропітку працю його автора, який зумів віднайти і використати його. Це ж велика й переконлива науково-популярна публікація, якою Михайло Козак збагатив українську літературу про Закерзоння в загальному, кобильничанам і їхнім нащадкам залишив немов метрику їхніх сіл і хроніку подій у житті їхнім українських предків на цій споконвічній українській землі.

Цінна публікація збагачена шістьма топографічними мапками та понад двадцятьма фотокопіями різних документів і 59 чорно-білими свілинами. Її доповнює також точний список скорочень, бібліографія, імена свідків-односельчан із Польщі, України й Канади та іменний і географічний покажчики.

Недоліком у книжці є відсутність мовного редактора, який відповідає за дотримання мовної норми даної публікації, з урахуванням авторитету літературної мови Батьківщини, тож не обійшлося тут без деяких недоліків. Хоч в Україні вже давно повернули до вжитку літеру „г”, у цьому творі зовсім не знаходимо її. На жаль... Не знаємо також, який тираж книжки. Було б корисно і доцільно справити мову та перевидати її, а відтак вислати до всіх бібліотек України.

Микола Дупляк

(Лемківщина. - Нью-Йорк, 2009. - Ч. 3)

(Національна трибуна. - Нью-Йорк, 2009. - 22 березня. - Ч. 11 (1305))

(Християнський голос. - Мюнхен, 2009. - Травень. - Ч. 9 (2773))

Петро Коваль

Книжка про два типові села Надсяння

Недавно появилася гідна уваги книжкова публікація Михайла Козака присвячена минулому та сьогоденні двох сусідуючих з собою, до 1947 року, типових українських сіл, Кобильниці Волоської і Руської колишнього яворівського повіту.

На підставі доступних архівних матеріалів, історичних опрацювань та wspomинів безпосередніх свідків подій з половини ХХ ст., автор ретельно старався відзеркалити духовну, культурну та політичну сферу життя мешканців цих місцевостей почавши від ХVІ віку, тобто від часу захованих про них записок.

Сільські спільноти мали суто український характер, так як переважна більшість типових сіл Надсяння. Посеред них знаходилися однак нечисельні

місцевості заселені більшою кількістю поляків, що мали свої костели, культурні осередки, державні установи, які зосереджували навколо себе польське політичне життя уособлене в діяльності партій і організацій переважно націоналістичного спрямування.

До таких осередків польскості в сусідстві обох Кобильниць, належали Великі Очі. В дальшій віддалі знаходилися: Ляшки, Синява, Олешіці, В'язівниця, місто Любачів. В передвоєнних літах з них поширювалася антиукраїнська пропаганда, а потім вже від часу німецької окупації організовано там і безустанно уміцнювалися збройні випадові бази спрямовані на винищування зорганізованих проявів національних стремлінь в навколишніх українських селах. Тому в книжці ніде не згадується про виникання конфліктів між людьми різних національностей у сільських wspólnotach, бо така загроза приходила до них з зовні.

Найбільше місця присвячено в книжці духовному і культурному житті в обох селах в період перед I Світовою війною за часів II Річипосполитої в роках II Світової війни та трагічним повоенним подіям, що довели до заглиблення українського світу на всьому Закерзонні в пам'ятному 1947 р.

Коли б читач дізнався про повсякденну скрутну бідність у тодішніх селах, де, як правило переважали малоземельні господарства, яких приходи ледве вистачали на задоволення мінімальних необхідних потреб часто багатодітних родин, запевне доцінивби чималий успіх зібрання в 1937 р. квоти 185 злотих на закупівлю будівельних матеріалів потрібних для завершення будови читальні.

В тамтих скрутних часах не було майже жодних можливостей заробити десь гроші. Промислові підприємства становили рідкість, а на жодні державні посади українців не приймали. Можливість мізерного заробітку існувала лише під час сезонних рільничих робіт в місцевих панських маєтках, де за 12 годинну поденшину при копанні картоплі, або на жнивах платили 0,8-1 зл. До того далеко не кожному вистачало там роботи. Бувало охочі вдосвіта займали чергу перед канторою управляючого, аби бути прийнятим. Для порівняння білет на переїзд потягом до міста віддаленого 20 км. коштував 1 зл. Продукти рільничі були дуже дешеві та важко приходилося їх продати. Ситуація була така, що жінки з села для здобуття необхідних для родини фінансових прибутків, обтяжені торбами з маслом, яйцями чи ягодами пішки мандрували навіть 25 і більше кілометрів, аби їх продати на торговиці у місті. Побіч них в цьому ж самому напрямку переїздив потяг, але вони ним не їхали, бо гроші одержані з продажу може не покрилиб ціни переїзду. Бувало, що товару не вдалося продати і тоді декілька годин треба було нести його назад. Щойно в цьому контексті можна усвідомити собі, що виплата 1,2 зл. річної складки для читальні для чимало осіб могла становити серйозну фінансову проблему,

В таких економічних обставинах гідна подиву є постійна діяльність в селі 40 особового хору, драматичної групи, що давало річно 4-5 вистав, утримання домівки з діючою бібліотекою забезпечену в широкий вибір книжок та заголовків актуальної преси.

Села Кобильниця Волоська і Руська підлягали своїм власним правилам та не піддавалися не сприйнятливим для них зовнішнім політичним впливам. З давен - давні конфлікти між проживаючими тут українцями, поляками та жидами не були знані. В свідомості людей утвердився візерунок „свого” поляка - односельчанина, що в нічому не загрожував визнаваній загалом релігії, вживаній повсякденно мові, звичаям. Так само трактовано місцевих жидів, які вросли в середовище та вважалися як його невідемна, дещо своєрідна частина. Людей тих трьох національностей в'язали близькі особисті, нерідко приятельські контакти, добре сусідство, а передовсім приналежність цієї ж самої сільської спільноти.

З книжки довідуємося, що навіть таке почуття спільноти, тутешності, в'язало з селом і польський шляхетський двір роду Єминовичів. Діти шляхтича бавилися разом з ровесниками з хлопських хат, спілкувалися їх мовою. Дочка Софія полюбила хлопця українця та навіть не знала, чи приводом заборони батьків контактуватися з ним була його непольська національність. Здається заважила тут, в головному, значна класова різниця. Вона запевне довела зрозпачену дівчину до самогубства, оскільки трагедію переживали однаково поляки і українці. Поєднані спільним жалем демонстрували це на багатолюдному похороні, під час якого співав український хор, а прощальне Богослужіння крім римокатолицького правив грекокатолицький священик.

Слід пояснити, що ані „Просвіта”, якої діяльність інспірували ліві політичні сили, ані гр.-кат. духовенство ніколи не пропагувало ненависті до поляків, чи польської культури, не ширили також антисимітизму. В своїй ідейній спрямованості закликали лише до непохитного зберігання признаков національної тотожності, утверджували національну свідомість без наголошування упереджень чи ненависті до інших. Висвітлення досі малознаної істотної проблеми повинно знайти належне місце в цій книжці та в інших цього роду публікаціях. Є це важливе, бо досі навіть авторитетні польські історики неслухно характеризують українсько-польські відносини на тих теренах в чорно-білих кольорах. Українцям приписується ненависне ставлення до поляків.

Аналізуючи події, які мали місце в тих літах в обговорюваних селах можна дати речові докази безпідставності таких тверджень. В розділі присвяченому більшовицькій окупації 1939-41 рр. автор признає, що зайшли зміни на краще передовсім в поширюванні україномовної освіти. Вирішальний вплив на формування мислення про Україну, як про велику поневолену

державу мало також тотальне несприйняття совітської імперської системи, спертої на брехні і насильстві. Тому на протязі майже дволітнього панування не вдалося їй створити чисельних партійних структур, ані втягнути молоді в ряди комсомолу. Не повелися також чинені спроби замінити сіл Надсяння в колхозі, хоч заподадливо організовано їх зачатки.

В околицях Великих Очей від початку 1944 року, а може й раніше, діяла партизантка АК підлегла західному Інспекторатові в Окрузі Львів і zapewne вже від того часу на цілому просторі виконувала завдання виникаючі з плану „Burza”, що мав надати тим теренам лише польського характеру перед сподіваним приходом радянської армії.

Існувала закореніла ворожість до українства в польських більших середовищах де творилися тоді і скоро росли в силу їх збройні націоналістичні „пляцувки”. В тих осередках польськості українофобія та фанатичний антисемітизм і присутні в міжвоєнних роках ставали надокучливими також в часі німецької окупації, вміло очевидно підсичувані нацистами, що признає навіть незавжди об’єктивний Гжегож Мотика в книжці присвяченій тій проблематиці, наводячи слова пісеньки співаної тоді на ярославщині: „Popatrz matko, popatrz ojczy, oto idą dwa Volksdeutsche. Co za hańba, co za wstyd, jeden Rusin drugi Żyd”, очевидно звучала вона в виконанні переважно спантеличеною пропагандою мало-освіченого польського елементу, що потім був вміло використовуваний силами різного ідейного спрямування в бандитському тероризуванні українського населення.

Як довідуємося з книжки сучасного єврейського історика Р. Маюса у Великих Очах, де був польський костел, монастир, садиба гмінної адміністрації та поліції в передвоєнні роки безустанно на плотах і мурах виписувано, очевидно по-польськи, ненависні антисемітські лозунги, в свято Суккот, як правило, обкидувано щороку жидівські подвір’я, де ритуально при розставлених макетах наметів збиралися цілі родини. В цій місцевості, як пригадує Маюс часто також можна було почути образливі і для місцевих українців голосні співи. Отже зародження гострих українсько-польських антагонізмів, що прибрали кривавий характер, а для українців закінчилися дуже трагічним фіналом, не були спричинені лише міжнаціональними чварами підсичувані окупантом, а їх основне коріння знаходилося в ґрунті польської національної ідеології нахабно експансивної та відтверто загарбницької відносно етнічно українських територій. В книжці М. Козака ця важлива проблема повинна бути вникливіше та читкіше виекспонована, оскільки в дотеперішніх польськомовних публікаціях за все, що тоді сталося поганого на Надсянні обвинувачується переважно українців.

Вимагає також ближчого висвітлення причини застрелення гітлерівцями 10 мужчин в Кобильниці Волоській заледве тиждень після їх приходу 29.06.1941 р., а потім у 1942 р. вивезення ще чотирьох до Авшвіц, де пропали

безвісті. Слід зауважити, що серед застрелених знаходився довголітній передвоєнний голова „Просвіти” Щабель Роман, а також його син Михайло, а з Авшвіц не повернувся також активний діяч Павлюст Іван. Не можна вважати обставин загибелі тих усіх людей, лише як ближче незнаних, або їх співпрацею з більшовицькою владою в характері нпр. функції солтиса.

Треба тут зазначити, що німецький наїздник, від самого початку свого перебування у всіх селах Надсяння, послідовно висліджував та фізично елімінував найбільш національно свідомий, політично йому невідгідний, український елемент.

В книжці М. Козака не згадується, що крім вивізків на роботи до Німеччини українську молодь втілювано до примусової служби праці баудінст, де в нелюдських лагерних умовах трактовано її як невідгідну робочу силу. Табори баудінсту були насправді хитро продуманими причинками полегшуючи вербування в ряди СС Галичина. Для не здійснюваних в політичній ситуації українських юнаків кращим виходом було тоді стати солдатом хочби з назви української формації, ніж зносити мозольний труд рабського життя.

Напруга антиукраїнського терору, як виникає з опису подій в околицях обох Кобильниць наступає зразу після опущення терену радянським військом. Оказується, що в цьому терористичному жорстокому наступі беруть участь праві угруповання разом з міліцією та військовими відділами підпорядкованими новій народній владі. Усіх об'єднує один головний план зліквідувати у селах найбільш свідомий і активний український елемент. Свідченням цього є проведені списки помордованих тоді людей. План цей обіймав тоді ціле Надсяння і був координований існуючими в терені керівничими осередками. Доказом того є хочби те, що в тому самому часі, в Кобильниці Руській вбито у власній хаті отця Лева Согора.

При цій нагоді варто проаналізувати наведені в книжці пов'язані з тим деякі числа. Отож в 1939 році в обох Кобильницях проживало загалом 3258 осіб, акцією „Вісла” обнято 432. Означає це, що українці на початку 1947 року становили лише 13 відсотків загального числа проживаючої попередньо людності.

В цьому контексті твердження навіть авторитетних сучасних польських істориків, що нібито головною ціллю акції „Вісла” було остаточне зліквідування територій компактного українського осадництва минається з правдою, оскільки, так насправді на терені тодішньої польської держави такі території ніде вже не існували. Цей злочинний акт насильства, попереджений грабунками організованим владою терором та вбивствами, був спричинений іраціональною українофобією, пихою та ненавистю, що також відмічає автор книжки про Кобильницю Волоську і Руську, але не приділяє належної уваги цьому вагомому аспектові, як головному чиннику в розвитку представлених подій.

Книжку М. Козака, попри всі її недоліки треба вважати вагомим вкладом в пізнання історичного минулого Надсяння. Вказує на зорганізовану вмілість та нескориму наполегливість його мешканців, в нелегких політично-економічних умовах берегти і розвивати свої духовні цінності, традиції та гідно обстоювати свою загрожену національну гордість.

Вельми бажаним є, аби ця гідна уваги монографічна публікація дочекалася другого видання, але вже у значно поширеному і поглибленому вигляді.

В цьому важливому ділі могли б допомогти авторові радою, а також і пером інші шанувальники та дослідники барвного та цікавого, а також болісно трагічного минулого цієї надсянської країни.

Л и с т о в н і в і д г у к и

Дорогі Батьки!

„...Одержав я Вашу книжку і одна думка насувається, що перед війною ці села були великі і активні з високою суспільною діяльністю. Посідали школи і сільські хори, була Церква і читальня. Це не те що я запам'ятав. Добре, що хоч знімки збереглися і тепер Ваша книжка становить свідоцтво про колишнє життя тих сіл..”

Яромир Козак, Едмонтон, 31.01.2007 р.

„Ваше „Минуле і сьогодення” про Кобильниці – ми одержали – сердечно дякуємо. Тішимося нею і передаємо Тобі Михайле найщиріші gratulacii за те, що спокусився на це велике діло, не жалів труду, щоб розповісти про наше минуле, яке за п'ять - десять років стане історією, а книжка, як сам кажеш стане „історичним свідченням”.

Із свого досвіду знаю скільки сил Тобі треба було втратити, але будь певний, що не піде це на марне...

Ярослав Грицков'ян, Кошалін, 05.02.2007

„Дуже дякуємо за цікаву книжку. Схиляємо голову за Ваш благородний труд...

Анна Гнатюк, Гданськ, 09.02.2007.

„Радий Вашій щирій вістці і дарункові..., Книга Ваша дуже актуальна та вчасна, цікава змістом і заслуговує пошанування...”

проф. Степан Шевчук, Рівне /Україна/ 15.02.2007 р.

Щиросердечно дякую за Ваш гарний, несподіваний сувенір та дуже приємну і гарненьку дедикацію, на яку не знаю чи я заслужив. Ваша книжка є дуже цікавою, адже це все, що там написано, у великій мірі, відноситься не лише до Кобильниці Вол. і Руської, але до цілого нашого терену, любачівщини і ярославщини, зарівно що до минулих часів, як акції „Вісла”. Хоч кожне село, кожна місцевість мали своє специфічне життя, але щодо щоденного церковного, громадського чи культурного життя можемо знайти у ній багато чого спільного, зарівно тих приємних часів, як і трагічних для нас, особливо після II Світової війни на чолі з злочинною акцією „Вісла”, яка завдала нам величезних страт, позбавлено наших теренів церков, знищено цвинтарі, культурні об’єкти, а передовсім багато українців забули про своє коріння, свою тотожність тощо,,,”

Андрій Ожеховський, Лельково, 12.02.2007 р.

„Щиро вдячна Вам за надіслану книжку та коротенького листа. Не маючи від Вас вісткя так і догадувалась, що Ви працюєте над виданням книжки, про яку згадували раніше. Ваша розповідь про минуле і сьогодення Кобильниць Волоської та Руської є вагомим вкладом в історію нашого народу, який проживав від віків на українських західних землях, що були насильно відлучені від України. Поява Вашої книжки саме в цьому році, коли виповнюється 60 років від акції „Вісла”, є не лише незгасаючою свічею пам’яті всіх закатованих та вбитих, але й свідченням про нелюдське насильство над мирним українським народом, вигнаним зі своїх батьківських земель. Не важко здогадатись, як багато муравлиної праці вклали Ви обоє в пошуках за матеріалами, фактами, свідченнями. Уклін Вам і дяка за Вашу працю, адже ж так важливо заповнювати білі плями нашої історії, для прийдешніх поколінь, бо без минулого немає майбутнього. Особливо тема акції „Вісла” висвітлювалася нашими сусідами в надто неприхильному, просто ворожому, неправдивому світлі на протязі останніх десятиліть, а Ваша праця - це збір доказів та фактів, які засвідчують правду про ті події. Мені було дуже цікаво читати Вашу книжку, яка відкриває читачеві образ українського села, життя свідомого українця, незалежно від його соціального стану та його змагання за своє, Богом дане право, жити на своїй землі. Описані картини насильства та жалюгідного шовінізму повертають мене пам’яттю до батьківської хати, до наших дорогих, батьків, які нераз розповідали нишком-тишком про їхнє пережите. І ті розповіді кріпили в нас

ширу, безхитрісну любов до рідного. Без перебільшення можемо сказати, що це найбільший дар, який батьки можуть передати своїм дітям. Радію появою Вашої книжки ще й тому, що засвідчує вона нашу невмирущість. Де б нас не розкидали наші вороги з метою знищення, ми відроджуємося неначе легендарний фенікс із попелу, і живемо, працюємо, творимо та відкриваємо себе для світу.

Марія Турів, Англія, 03.02.2007 р.

„Гратулюю за Вашу книжку „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської”...; Я вже майже прочитала, надзвичайно цікаві архівні матеріали про історію тих сіл на громадському, церковному полі праці досягнень і на жаль трагедій. „Ваша праця велика, добра і погрібна, можливо заохотить інших написати історію своїх сіл хоч би лише на підставі спогадів, щоб минуле не пропало для дослідників наших земель, про села і життя та трагедії їх мешканців!

Бажаю Вам дальших успіхів у Вашій праці, та остаюсь з належною пошаною і привітом.”

Іванна Пшеп’юрська- Машак, Англія, 27.02.2007 р.

„Прагну дуже подякувати Вам за книжку, яку Ви мені прислали, дякую за пам’ять. Дуже тішуся з цього подарунку. Я книжку переглянула, дещо прочитала. Тепер цю книжку читає моя мама. Завдяки цій книжці приближую собі історію села, своєї рідні, ще раз дякую”.

ССНДМ Ольга Дикий, Круклянки, 26.03.2007

„Herrn Mychajło Kozak. Sehr geehrter Herr Kozak! Wir bestätigen mit herzlichem Dank den Empfang Ihres Buches:

Mynule i s’ohodennja Kobylnyc’ Volos’koi i Rus’koi. Peremys’l 2006.

Wir sind immer dankbar für kostenlose Autoren-und Belegexemplare und bitten, auch künftig an uns zu denken.

Hochachtungsvoll, im Auftrag”

Dr.Rainer Berg

Переклад на польську мову:

Serdecznie dziękuję za podaną nam w prezencie książkę „Mynule i siohodennia Kobylnyć Wołoskoji i Ruškoji”.

Jesteśmy zawsze wdzięczni za wysłane nam egzemplarze autorskie lub okazowe i prosimy myśleć o nas i w przyszłości.

Z poważaniem, z upoważnienia.”

Dr.Rainer Berg, 21.05.2007. Fachreferent für Polen
und Griechenland berg a sbb.spk-Berlin.

„Дякую за матеріали, які торкаються родини Єминовичів. Троха знаю про самого Єминовича з оповідань тата, який його возив, коли попала черга. Також вчитуюся в історію Кобильниць. Це є велика праця і дякувати Богу що це вдалося заховати і передати наступним поколінням, Я свою частину, яку придбав від вас, роздав на Мазурах родині ближчій і дальшій..

Єп. Петро Крик, М'юнхен /Німеччина/,11.09.2007

„....Ми з Оксанкою читали про Кобильниці, перечитуючи кожную сторінку по декілька разів. із сльозами на очах та з болем в серці... Не можливо Вам передати враження, яке справила на нас ця „поема” Правди, гіркої Правди. Яку потрібно мати силу духа, високу працездатність, сміливість, щоб у наш тривожний, небезпечний час, створити таку безцінну оповідь. Низький Вам поклон. Біль проходить через наше серце, бо це страждання, муки, втрати наших самих дорогих і рідних людей... Прошу Вас продовжуйте Вашу необхідну для прийдешніх поколінь і для нас працю-розповідь. Вона має величезне виховне значення, вчить нас, як бути нескореними, сильними, підніматися з вогню...”

Валентина і Оксана Пона; Париж /Франція/ 13.12.2007 р.

„Щиро вдячний вам за те, що зміг отримати Вашу книгу. У книзі зібрано дуже багато архівних матеріалів, спогадів і фотографій. Ви вклали у цю книгу багато часу і праці. Я лише можу уявити, що значить зібрати таку кількість матеріалів з різних джерел, опрацювати і довести їх до видавництва. Події, що описані Вами у книжці є трагедією для нас всіх. Отриману книжку я прочитав відразу і в якійсь мірі, завдяки їй, я знову побував в своєму селі - Кобильниця Волоська. Її прочитав не тільки я, але й вся моя родина, а на Великдень я відвідав с. Новосілки Самбірського р-ну

Львівської обл., де проживає моя мати, а також родини Фецинів з Мельників, Когутів і Сеніків, які походять з Кобильниці Волоської. Цю книгу показав Фецину Осипові, моєму родичеві, і ми домовилися, що я приїду іншим разом і ми поговоримо про виселення родин детальніше. На сьогодні в Новосітках є ще живі свідки переселення - Федорович Марія (моя мама), Федорович (Партика - по чоловікові, який походив з Кобильниці Руської) Ганна (моя тітка), Фецин Йосип, Когут Петро, Сенік Софія і Марія. На пошуки своїх предків мене спонукали діти, які спочатку розпиталися у мене, а потім і в решти родичів, все що ті знали про наше походження і про переселення, а тепер задають питання на які я вже не знаю де шукати відповіді. Хочу звернутися до Вас з проською, можливо Ви зможете підказати мені, де я зможу знайти інформацію про мою родину, оскільки по сімейних переказах ми склали родовід до мого діда, а далі інформації не маємо. Можливо Ви знаєте, де зберігаються архівні документи, і взагалі звідки можна черпати подібну інформацію. Буду дуже вдячний за пораду. Нажаль у Переписах населення, що наведені у Вашій книжці не згадується ніхто з відомих нам предків (Мій дід - Федорович Дмитро помер 1930 р., а його дружина Мокрина Бень (1897-1941). Єдине що знаю про прапрадіда, що одружився він з дівчиною, яка походила з родини Маланчуків з с. Млини. А у Переписах у книзі згадує досить багато Федоровичів, проте не знаємо хто з них є родиною.

Пару років тому я відвідав Кобильницю Волоську, де зустрічався з п. Цюкало. Потім відвіз туди і маму і сина. Разом ходили по колишньому подвір'ї, зараз мало що збереглося, залишилися тільки пару дерев. Колись хата наша знаходилася біля школи (Кінець). Нашими сусідами в Кобильниці були Федорович Микола (наш родич, які були переселені у с. Мільчичі, а потім виселені у Челябінську обл. Росія), родина Смерків (теж переселені до с. Мільчичі, а звідти у Луганську обл.).

З повагою до Вас – Іван Федорович

Федорович Іван, Львів, 30.04.2008 р.

Нова інформація

Bezcenne źródło informacji.

W „Życiu Podkarpackim” Nr. 28(2305), 11.07.2012 r. pojawił się krótka informacja na temat „Kobylnica Wołoska (gmina Wielkie Oczy) Niecodzienne znalezisko sprzed ponad 300 lat”

Czytamy tam:

„Kiedy w maju br. (2012) przystępowano do prac remontowych przy dachu cerkwi greckokatolickiej pw. Św. Dymitra w Kobylnicy Wołoskiej, nikt nie przypuszczał, że strychowe zakamarki kryją bezcenne informacje o mieszkańcach tej miejscowości....

Kobylnica Wołoska to malownicza miejscowość w gminie Wielkie Oczy, położona ok. 7 km od przejścia granicznego w Korczowej. Dzieli się na kilka mniejszych części, by wymienić: Hrycki, Dumy, Mielniki, Podłozy, Romanki czy Ulicę. Przez wieś przebiega popularny szlak turystyczny na Roztocze. Co ciekawe, istnieje tam jedna świątynia, którą wspólnie wykorzystują wierni wyznania rzymskokatolickiego (jako kościół filialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej w Potoku Jaworowskim) oraz wierni wyznania greckokatolickiego (cerkiew parafialna pw. Św. Dymitra). Wcześniej, przez wiele dziesiętków lat, funkcjonowała tam cerkiew drewniana. Murowana powstała w 1924 r.

Po 1947 r. (po akcji Wisła, uzup. K. K-k) przez wiele lat była nieużytkowana, potem została przejęta przez Kościół katolicki. Wspólnie wykorzystywana jest przez wiernych dwóch obrządków od 1985 r.

Wspólne dzieło

I to właśnie oni zdecydowali, że obiekt kultu trzeba odrestaurować. Największe problemy stwarzał dach świątyni. Z inicjatywy sołtysa Kobylnicy Wołoskiej Piotra Jacyka parafianie obu obrządków zebrali środki finansowe, zatrudnili firmę dekarско-blacharską Mariusza Głęba, której pracownicy z pomocą miejscowych zabrali się do roboty.

...w ciemnych zakamarkach strychu natrafili na kartki papieru zmieszane ze słomą i pozostałościami po ptasich gniazdach. Szczątki dokumentów zostały zabezpieczone, zebrane do worków i przekazane do Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyśle celem fachowego oczyszczenia i paginacji. Już podczas wstępnych oględzin okazało się, że znajdują się tam pojedyncze karty rękopisu starocerkiewnego, rozpoczynającego się w roku 1684 oraz luźne fragmenty księgi parafialnej, które tworzyły dawniej jednolitą całość - tłumaczy Stanisław Baran, urodzony w Kobylnicy Wołoskiej, obecnie mieszkający pod Berlinem (jest autorem kilku prac na temat tej miejscowości, m.in. monografii *Przywilej lokacyjny miasta Tarłowiec z 1557 roku*). Warto wspomnieć, że

znaleziony został także fragment krzyża z dawnej drewnianej cerkwi bądź dzwonnicy. Został on przekazany do rekonstrukcji do Muzeum Kresów w Lubaczowie.

Bezcenne źródło informacji

Fragment rękopisu w języku staro-cerkiewno-słowiańskim odczytany został przez dr Ilonę Czamańską z Instytutu Historii (Bałkanistyki) Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. To uznana specjalistka w zakresie kultury wschodniego chrześcijaństwa. Stwierdziła ona, że jest „to bezcenne źródło informacji o mieszkańcach miejscowości”.

Mamy do czynienia z księgą parafii obrządku wschodniego... Ten bezcenny dokument zostanie poddany konserwacji w Archiwum Państwowym w Przemyślu.

–Wielkie uznanie należy się parafianom obydwu obrządków za ich ofiarność oraz szacunek tym, którzy przyłożyli rękę do ratowania zabytkowej świątyni. Funkcjonowanie tutaj samorodnego ekumenizmu wyraża odwieczne pragnienie życia w pokoju i zgodzie...”

MG

Пісня про с. Кобильниця і Україну

Марія Зулинська-Федик

Наша Кобильниця
привітна й весела
розлогі простори
і поблизькі села.

Ці ліси довкола
і широкі поля,
вродливі дівчата
стрункі як тополя.

Майже в кожній хаті
привітні там люди,
хто до них загостить,
того не забуде.

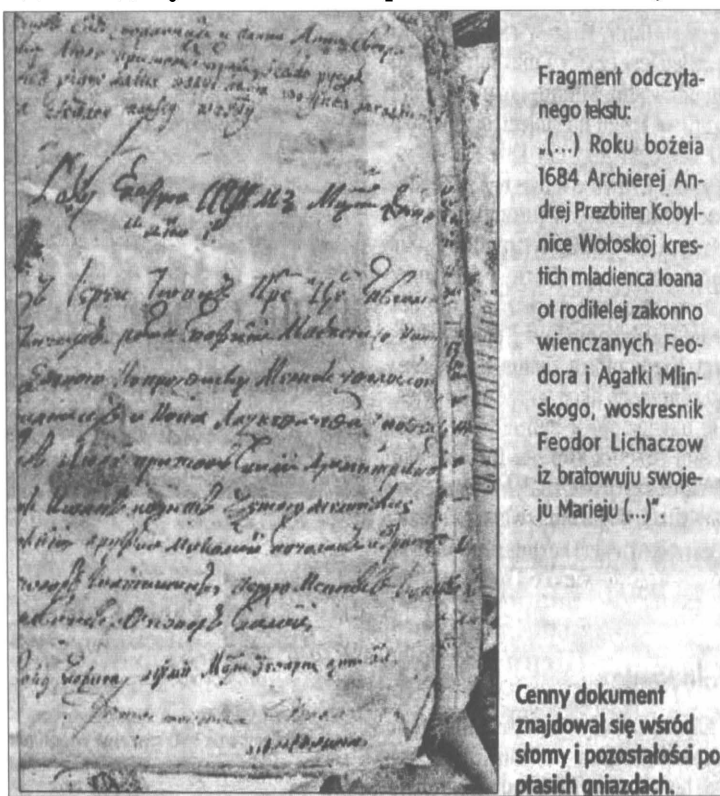
Тепле й гарне літо,
зима біла й строга,
Пам'ятайте люди,
що то все від Бога !

Україно золота,
земленько родюча.
Ти багата й нерозп'ята ,
а вічно живуча!

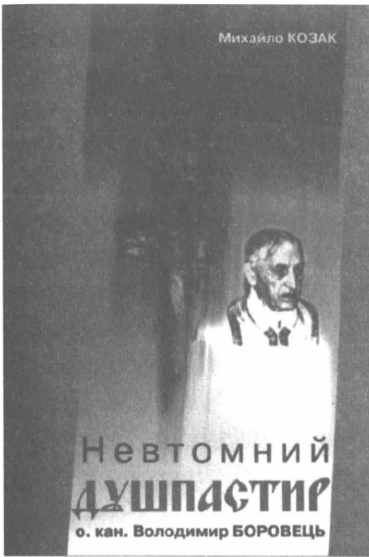
І не мадонна Ти,
А райський первосвіт,
Хоч стільки в тебе літ,
а ти вічно будеш жити
і серед світових потуг
з Богом добро творити,
бо в тебе є творчий дух.
Творчий дух і Всемогуча сила
Україно золота, земле моя мила!

М. З. (Кобильничанка з США)

Знайдений документ і його переклад на польську мову

Церква в Кобильниці Волоській побудована в 1923 р., у якій був охрещений уродженець Кобильниці Вол. Преосвященний Владика Кир Петро Крик у 1945.

Михайло Козак

**Невтомний душпастир
о. кан. Володимир Боровець**

Перемишль–Щецін–Львів, 2007, 219 с.

© Михайло Козак, текст

© Катерина Козак, макет

© Микола Литвин, відповідальний редактор

ISBN 966-02-4190-9

Книжка, яку даруємо читачам, розповідає про невтомного і незламного греко-католицького душпастиря, доля якого вписалася в людські трагедії галичан 1940-х років.

У ній відтворено долю Греко-Католицької Церкви, її священників і вірних західньої вітки української землі.

Показано боротьбу за право на національно-культурне життя, рідну віру, традиції і мову, за власну гідність, тотожність, духовність і культурні надбання на чужині, на нових місцях поселення вигнанців з рідних земель, спричинених акцією „Вісла” 1947 р.

Книжка призначена для широкого кола читачів, в тому й молоді, щоб зберегти в пам’яті історичне минуле для майбутніх поколінь.

Переднє слово

Користаючи з нагоди, що виходить друком книжка про мого батька о. Володимира Боровця, я, як дочка, хочу ще дещо додати про долю нашої родини, та наше пережиття після вибуху II Світової війни у 1939 р.

В часі перед війною, мій батько був парохом в селі Серни, Краковецького деканату. В 1939 р., коли Німеччина виповіла війну Польщі, ми попали під владу Радянського Союзу. Нашим сусідом у селі був комуніст, який почав робити різні доноси до НКВД на мого батька. Це спричинилось до арешту батька і запроторення його у в'язницю. Мама залишилася в скрутній ситуації. Всі обов'язки родинні впали на її голову. Осталася з чвіркою дітей і бабусею (мами мамою), вдовою по священику о. Євгеніві Хомінському, парохів села Верхрати, якого тлінні останки там спочивають. В селі Серни була 4-класова школа, але від початку війни не діяла, бо не було вчителя. Мамі, як бувшій вчительці, вдалося отримати посаду в тій школі. Ми дуже тужили за батьком і переживали те, що від нього не мали жодних вісток і не знали в якій в'язниці знаходиться.

В 1941 р. Німеччина оголосила війну Радянському Союзові. Гітлерівські війська скоро посувалися на Схід, багато в'язнів вийшло на волю. Одного дня несподівано з'явився на порозі дому наш батько, схворований і обдертий. Прийшов майже пішки з-під Києва. На Сході велися запеклі бої з більшовиками. Німецьке військо відступало на Захід. Народ почав виїжджати на Захід, щоб знову не потрапити під владу „червоних”. Ми теж мали добру нагоду виїхати, але батько не хотів залишити парохії, тому ми залишились на місцях. Брати мої подались на Захід, а бабуся, я і сестра Соня залишились з родичами.

Німеччина програвала війну. 9 травня 1945 року війна закінчується і ми знову залишаємось під владою Советського Союзу. Більшовики почали наводити свої порядки: відкривати школи, вищі учбові заведення, університети. Я і моя сестра Софія виїхали до Львова і поступили в університет на медичні студії. З часом починаються арешти, вивози людей на Сибір і переслідування греко-католицьких священиків з вимогами переходу на московське православ'я. Дуже тяжкі часи переживає наша Церква. Очевидно, батько не погоджується на таку пропозицію, залишається вірним Греко-Католицькій Церкві, що має дальші наслідки на долю нашої родини.

20 жовтня 1947 р. вивозять батьків і бабуся на Сибір. В дорозі на Сибір бабуся, з причин страшних неვიгод, захворіла і померла. Батько хотів тіло бабці затримати і довести на місце призначення. Заховав під нари, але через довгий час переховувати тіло покійної було неможливим, мусів зголосити. Тоді тіло бабці викинено з вагону і ніхто з нас не знає де похована.

В часі тих подій ми з сестрою були на студіях у Львові і про вивіз батьків нічого не знали. Однак і нас не минуло це лихо. В одному дні, 20 жовтня мене з сестрою Сонею арештували і теж вивезли в Сибір. По двох тижнях подорожі в жахливих умовах, в товарових вагонах, привезли нас у місто Анжеросудженськ, Кемеровської обл. Тут поселили по 40 чоловік в одній кімнаті на 3-поверхових залізних ліжках без матраців, в одязі, який мали ми на собі і з валізкою, яка служила за подушку. В ночі будили до роботи. Вели на залізничний двірці розладовувати вагони, що прийшли з деревом потрібним до копалень вугілля. Заганяли й до праці на будові домів при пекучім морозі, який доходив до - 45 градусів. До такого зимна ми не були приготовані. Писали листи до дому з просьбою про якусь допомогу не знаючи про те, що родичів також вивезли в Сибір. Очевидно, відповіді не отримували. Після піврічного побуту в Анжеросудженську, вивезли нас далше на північний схід в Якутію до міста Алдан. В Алдані ми тяжко працювали на повалі лісу. По якомусь часі мені вдалося отримати працю книговода на лісочастку, а сестру перенесли на працю в тартак.

Одного дня несподівано отримали ми листа від родичів, які нас відшукали. З листа довідуємося, що родичі теж вивезені в Сибір, знаходяться в Кемеровській обл., працюють в колгоспі. Нав'язали ми кореспонденцію. Деколи, по змозі, висилали для них харчові посилки.

Свого часу йдучи з сестрою, на вулиці, ми несподівано зустріли мою товаришку Славцю Полюгу, з якою я була в одній групі на медичних студіях у Львові. Її вивезли 2 роки пізніше від мене, тому вона закінчила 4 роки мед. студій. Славця в Алдані одержала працю в лабораторії Алданської райлікарні. Завідуюча кадрів райлікарні дуже добре ставилася до Славці і Славця вистаралася про те, що мене і Соню прийняли до праці в лікарні як медсестри. Я працювала в пологово-гінекологічному відділі, а сестра на хірургії. Директором цієї лікарні був головний лікар, дуже добрий хірург, з походження якут. Одного дня вручив моїй сестрі ключі до маленької хатки, яка належала до лікарні. Ми обидві там поселились. Коло хати був досить великий кусок землі і ми почали господарювати, посадили бараболю, якої нам вистарчило на цілу зиму. Менш-більш влаштувалися і почали робити старання, щоб нам дозволили злучитися з родичами. Я написала прохання до НКВД і вислала в Москву.

По якомусь часі отримуємо позитивну відповідь і родичі приїжджають до нас в Алдан. Це був 1952 рік. Яка велика радість - ми всі разом по 5-ти річній розлуці. Батько отримав працю в поліклініці як нічний сторож, а мама залишилася в хаті як домашня господині.

Одного дня, будучи на роботі в лікарні, отримую телефон з комендантури, щоб негайно там з'явитися. Йшла туди з трепетом серця, бо не знала,

що мене чекає. Несподівано дістаю добру новину. Мене повідомляють, що нас звільнили з висилання, і ми вже вільні й можемо повертати на рідні землі. Поспішно з радістю вдаюся до дому, щоб сповістити цю добру новину. Пізніше ми дізналися, що про наше звільнення і дозвіл виїхати в Польщу вистарався брат моєї мами, Осип Хомінський, проф. Музикології Варшавського Університету.

По 10 роках каторги на далекій півночі, серед жахливих морозів і тяжких умовин життя, починаємо приготуватися до виїзду. Чекає нас далека поворотна дорога, але вже нам нестрашна, бо вертаємо до цивілізованої країни. Дорога веде з Алдану через Большой Невер, Москву, Бресть до Білої Підляської, яка знаходиться на польсько-радянському кордоні. Тут знаходиться репатріаційний пункт, де видали нам тимчасові документи. Пропонують батькові три можливі місцевості поселення в Польщі до вибору: Варшава, Вроцлав і Щецин. Батько вибирає Щецин і туди нас відправляють.

До Щецина прибуваємо 18 лютого 1957 р. на самі уродини моєї мами. В Щеціні репатріаційний уряд призначив нам помешкання і дав на початок грошову допомогу. Я і сестра отримали працю як медсестри у Воєводській лікарні в Щеціні. Батько, після короткого відпочинку, робить заходи в рим.-кат. Курії в Гожові Влклп. про дозвіл на душпастирську працю і відкриття гр.-кат. станиці в Щеціні. Отримує дозвіл користуватися рим.-кат. костелом, де 15 вересня 1957 р. відправив першу Службу Божу в рідному обряді для вірних, які вивезені через акцію „Вісла” проживали тут вже від 1947 р.

Це був початок відкриття першої гр.-кат. станиці в Щеціні. Поряд з щецинською станицею, батько відкрив ще станиці в декількох містах щецинського воєводства і сам їх обслуговував. То були тяжкі часи. У початках відродження нашої Церкви на Західньому Помор'ї батько зазнавав багато неприємностей і зневаг від рим.-кат. священників і тодішнього комуністичного уряду. Однак не зважаючи на це і на всякі інші невідгоди, як далекі доїзди поїздом до станиць на Богослуження з валізкою в руках, у якій возив церковні ризи і чашу, він до останніх хвилин свого життя віддав всі свої сили рідній Церкві. За вірну службу в Божому Винограднику у рідній Церкві, парохіяни в Щеціні у 1972 р. урочисто відзначили 50-літній Ювілей священства мого батька, а у 1978 р. 90-річчя від дня його народження.

У 1975 р. померла моя мама. Невблагальна смерть найдорожчої і найближчої людини, з якою прожив 54 роки спільного життя радощів і горя, поклала тавро на старого та немічного батька. В 1978 р. обезсилений, схорований батько відійшов на заслужений відпочинок, але в повні не відпочивав, бо дістав дозвіл від єпископа відправляти Службу Божу у себе в хаті. Батьком опікувалася моя сестра Соня, позаяк вона одна з родини залишилась з батьком в Щеціні. Крім того на 2 години денно приходив до помочі хлопець (поляк), який через 10 років служив батькові до Служби

Божої і виконував необхідні домашні роботи.

Батько до кінця свого життя провадив широку кореспонденцію не лише з родиною, але зі знайомими друзями і урядом. Я заховала всю кореспонденцію, яку провадила з батьком. Всі його листи, по смерті мами, були навіяні сумом і тугою. В одному з листів, з датою 23 червня 1979 р., пише: „Встаю, серце тужить і плаче, лягаю також серце плаче. Всюди пустка, глуха тишина, часами хтось відвідає, прийде пошта, або домова поміч... Ми в телевізії оглядали побут Папи. Згадав всіх, але чи нашій Церкві щось допоможе - то трудно надіятись. Я мучуся, а не живу. Руки не функціонують, тяжко вбиратися і вмитися... Вікно відчинене, свіжий воздух, а мені слабо, голова крутиться. Пишу силою волі, а серце б'ється, тужить за вами, а сльози тиснуться до очей”.

Останній лист до мене з датою 12 листопада 1979 р. закінчує словами: „Я чуюся зле, дуже болить хребет і взагалі ослаблений - вже приходить час мого відлету в „Космос”.

Сердечно Вас уціловую і желаю весело перебути свята.

У нас свята ті все сумні, бо бракує нам Мамці.

Пану Богу вас віддаю - Татко”.

Ще перед латинським Різдвом просив доню Софію, щоби зробила вечерю на латинський Свят-Вечір, так якби відчував, що вже до нашого Різдва не дочекає.

Пан Михайло Козак зробив на пам'ятку для батька дуже гарний альбом з кольоровими фотознімками і текстом під заголовком „Життєвий шлях отця кан. Володимира Луки Боровця”, який разом з друзями мали вручити 6 січня 1980 р. на Свят-Вечір. На жаль, Батько вже не дочекав тієї хвилини.

2 січня 1980 р. о год. 14.00 перестало бити Його серце.

Похоронні відправи в двох обрядах, латинському і греко-католицькому відбулися в Костелі Св. І. Євангелиста в Щеціні над Одрою, де батько обслуговував гр.-кат. станицю.

Численно зібрані парафіяни прийшли в останнє попрощати свого пароха. В останньому слові над могилою о. Андрій Шагала сказав: „Сьогодні, тут на Щецінській землі, ховаємо в землю історію Української Церкви. Покійний гідно виповнив своє післанництво тут на землі за 58 років служіння Богові”. Тіло спочило в Прибалтиці на Щецінській землі біля вірної подруги Олени.

Сотвори Господи Йому Вічну Пам'ять!

Дочка Таня Боровець - Рудзік

Подяка

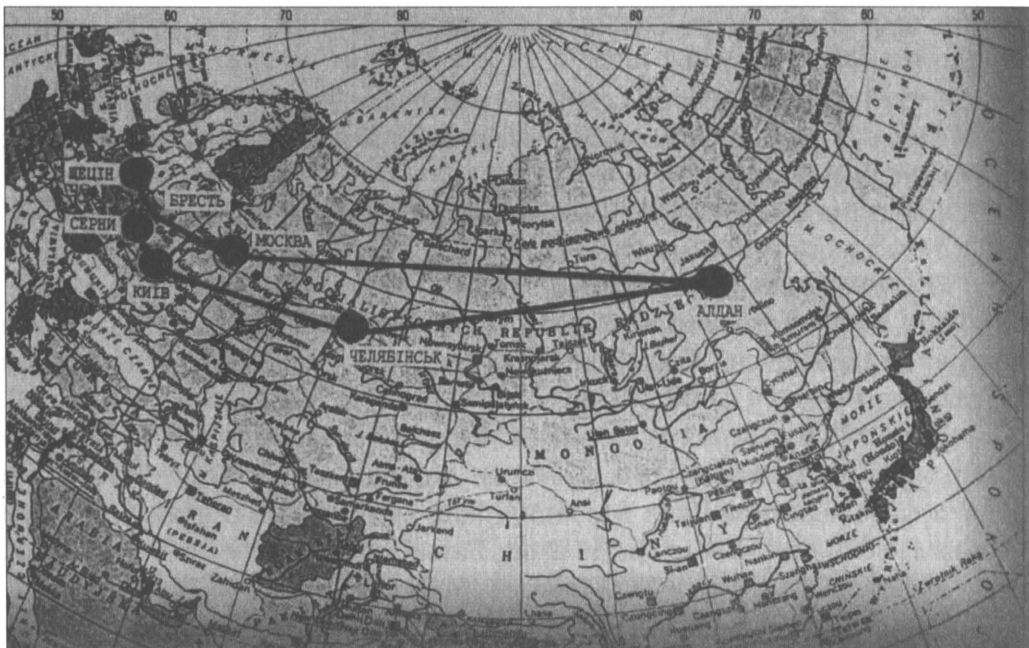
Висловлюю щирю подяку авторові цієї книжки панові Михайлу Козакові і його дружині пані Катерині, які вложили стільки труду і посвяти, щоб

видати цю книжку в пам'ять мого батька. Книжка ця має велику вартість не лише для нашої родини, але в ній описана частина історії нашої УГКЦ, яка почала відроджуватися в повоєнні часи на північно - західних землях Польщі, де були в цей час акцією „Вісла” виселені українці.

Моя остання зустріч з батьком о. Володимиром мала місце у Щеціні в 1977 р.

Тетяна Рудзік, Торонто

Шлях по сибірських просторах о. кан.В. Боровця

Михайло Козак

Від автора

Задум написання книжки про народження Гр.-Кат. Церкви на Щецинщині з'явився в автора вже давніше, а його реалізацію спричинили такі чинники: по-перше, 33 роки (1957-1990) проживання автора у Щеціні, закладення родини і активна участь в житті Гр. -Кат Церкви; по-друге, брак публікації (за останніх 50-ти років ніхто не піднімав цієї теми), а по-третє, переказання авторові, після смерті першого невтомного гр.-католицького душпастиря у Щеціні о. кан. Володимира Боровця, його дочкою Софією частини архіву

батька і просьба другої дочки о. Володимира, Тані Рудзік-Боровець з Торонто про написання книжки. Все те зобов'язало автора і прискіпило працю над виданням цієї книжки.

Автор вирішив обмежитись до теми „Невтомного душпастиря о. кан. Володимира Боровця, який на протязі 23-х років прокладав підвалини під УГКЦ на Щецинщині. У книжці на понад 200 сторінках читач знайде чимало матеріалу про труд і обставини, в яких народжувалася УГКЦ на Щецинщині і коротку замітку як відроджувалася на рідних землях.

Звичайно, що в той час майже безперервно, хоч „підпільно” діяли греко-католицькі душпастирі.

В Команчі служив о. Омелян Калиток до 1961 року, відтак продовжував о. Зенон Злочовський. В Хшанові на „вигнанні” підпільно душпастирював о. митр. Мирослав Ріпецький. У 1957 році вже почали творитися душпастирства в Циганку на Жулавах, де служив о. митр. Василь Гриник, а в Білому Борі - о. митр. Степан Дзюбина, в Битові і в Квасові - о. Володимир Пирчак, у Кракові - о. митр. Микола Денько, у Перемишлі - о. Сильвестер Крупа. Інші душпастирі служили в місцевостях так на рідних землях, як і на новому поселенні.

З огляду на широту порушених проблем, тема ця вимагає додаткових досліджень та опрацювань. Після акції „Вісла” на нових місцях поселення українці прагнули відродити власне національне і культурне життя, рідне українське шкільництво і освіту, покликати громадські організаційні структури, як УСКТ (Українське Суспільно - Культурне Товариство) і пресовий орган „Наше Слово”. Все те йшло одним руслом з відродженням духовності та УГКЦ за допомогою греко-католицьких священиків, які відбувши покарання в концтаборі Явожно, направлені були до своїх вірних на нові поселення.

Заходи над збереженням українства не були легкими. Не сприяла тому тодішня державна влада, ані Римо-Католицький Костел. На всякі прояви національного життя українців, шалений тиск чинили служби УБ (Уряду Безпеки), після яких українці мали в скорому часі статись поляками.

В презентованій книжці читач знайде чимало прикладів нетолеранції, погроз, а то й покарань.

У I розділі автор зосередився над особою о. кан. Володимира Боровця, його родиною і родиною його дружини з роду Хомінських. В генеології родоводу поміщено два священичі роди, які становили українську національну еліту в Галичині. Таких священичих родин було чимало на Холмщині, Надсянні і Лемківщині. Вони продовжували ідею своїх попередників, національних будителів - о. Івана Могильницького, о. Маркіяна Шашкевича, Івана Франка і інших.

Дальше показано сибірські долі п-ва Боровців, де карались повних

10 років, відтак звільнення і повернення до Польщі, вже в нових межах кордонів, де влаштували себе і родини на новому місці проживання. Тут їх зустріли перші розчарування, але о. Володимир казав, що „не по те кінчав Єзуїтську Колегію в Хирові, щоб піддаватись лукавій долі”.

Основною темою книжки є душпастирство о. Володимира Боровця на Щецінщині. Час поневірянь по чужих храмах, доїзди 80-ти літнього Отця до місць віддалених б. 100 км, щоб нести душпастирські послуги своїм вірним. Опісля, час пошани його праці, де згадано вітання і побажання, грамоти, відзначення, Ювілей: 50-ліття священицтва, 90-ти ліття з дня народження, спогади вірних та останні хвилини життя, смерть і похорон.

У II розділі поміщено перегляд кореспонденції о. Володимира Боровця, яка дуже різноманітна. Вона несе інформацію про долю нашої Церкви у Польщі, а зокрема труди душпастирства на Щецінщині, які о. Володимирові доводилось долати. З кореспонденції довідуємось про сильний характер, світлу пам'ять і здоровий розум о. Володимира у розв'язуванні інколи дуже складних проблем. Без огляду на свій вік о. Володимир був цілий час активним в житті Церкви, брав участь майже в усіх конференціях, соборчиках та інших зустрічах.

Розділ III присвячений душпастирству і відродженні Греко-Католицької Церкви у Тшеб'ятові, містечку віддаленому від Щеціна б. 100 км.

Процес національного і духовного відродження тшеб'ятів'ян на протязі 1947-2000 рр. становить сам в собі окремий розділ спертий на свідченнях і на документах. Це перший історичний нарис з життя українців Тшеб'ятова і його околиць опрацьований Дарією Вальницькою-Більо.

У IV—му і останньому розділі поміщено 44 документи Римо-Кат. Курії в Гожові Влкл., Примаса Польщі, кс. Е. Маліха зі Старгарду Щец. і деякі відповіді о. Володимира. Вони торкаються справ гр.-кат. душпастирства, скарг і доносів кс. Е. Маліха на о. Володимира і декретів Примаса Польщі для о. Володимира. Деякі з них знаходять відзерклення в кореспонденції у II розділі. Автор залишає їх без інтерпретації. Уважний читач знайде там чимало питань і відповідей на ставлення Римо-Католицького Костела у Польщі до проблем Греко-Католицької Церкви.

Автор вдячний буде читачам за їхні зауваги і доповнення, які дозволять збагатити представлену тему додаковим матеріалом до подальших праць над історією Греко - Католицької Церкви у Польщі.

П р е з е н т а ц і ї

Богдан Гук

Священик сильніший від Сибіру та депортації 1947 року

Чи новоприбулий до Перемишля молодий греко-католицький священник Павло Поточний мав підставу відзначити 3 вересня у своєму слові під час зустрічі товариства „Бесіда” в Перемишлі, що протягом, буквально кількох останніх років можна констатувати величезний зріст зацікавлення історією Української греко-католицької церкви в Польщі? Так, оскільки в Народному домі цього дня мала місце презентація наступної книжки, присвяченої УГКЦ після 1944 р. Тим разом в індивідуальному вимірі: йшлося про 220-сторінкову біографію „Невтомний душпастир (о. кан. Володимир Боровець)”, яку написав перемишлянин Михайло Козак, а видала Архієпархіальна бібліотека ім. еп. Константина Чеховича.

Презентацію відкрила голова Перемиського відділу ОУП Марія Туцька; привітанням гостей. Про деякі подробиці з життя героя книжки розповів її автор, про значення книжки для вивчення історії УГКЦ - науковець зі Львова проф. Микола Литвин, який недавно виявив у львівському міліцейському архіві на вул. Кривоноса документи справи о. Боровця - в'язня Сибіру. Присутня була Тамара Литвин, родичка о. Боровця, священника, який після повернення з Сибіру став у 1957 р. засновником парафій УГКЦ у Щеціні, Старгарді-Щецинському, Тшеб'ятові та Кожистні.

—Для мене, священника народженого 1982 року, отець Боровець - це Священик, якого не втомив ні Сибір, ні наслідки акції „Вісла”. На Західних землях він доказав, що важливий є не храм, бо він може бути порожній, але вірні, яких він шукав і знайшов, - сказав о. Поточний.

Присутні поділилися немалою жменею зауваг з приводу появи книжки. Так, наприклад, директор архієпархіальної бібліотеки Богдан Білий розповів про листування о. В. Боровця з о. Василем Гриником, які зберігаються в бібліотеці та ждуть на видавця.

- 03.09.2007 р. – Перемишль, Народний Дім
– Марія Туцька – гол. ПВ ОУП у Перемишлі
– о. Павло Поточний – сотр. Арх.єп.параф. у Перемишлі
– Михайло Козак – автор книжки
– Тамара Литвин – родичка о. В. Боровця - Львів
– Микола Литвин – проф., Львів

Богдан Гук
(Наше Слово. - Варшава, 2007. - 09.16. - Ч. 37 (2615))

Петро Коваль

Біографія Мужа нескореного духа

Видана останнім часом книжка Михайла Козака пригадує нелегкий життєвий шлях о. Володимира Боровця - одного з найбільш відважних відновителів діяльності Греко-Католицької Церкви в Польщі, зліквідованої після акції „Вісла”.

Завдяки поміщенням у ній спогадам, листам, а також різним документам, читач має нагоду глибше пізнати нелегку ситуацію інших нечисленних священиків, які взяли на себе моральну відповідальність, щоб уможливити розпорошеним українцям брати участь у релігійному житті рідного обряду.

Одним із тих нескорених духом блаженних мужів був о. Володимир Боровець, який мимо зазнаних мук довготривалого радянського ув'язнення, а потім десятилітньої каторги в Сибіру, де був засланий з цілою родиною, мимо похилого віку, у 1957 р., коли тільки появилася можливість, енергійно та віддано почав виконувати свою священичу місію, організовуючи греко-католицькі Богослужіння для українців Щеціна та його околиць.

Нелегкими були початки нового життя в іншому місті, у чужому середовищі. Дізнавшись про існування української меншини, розпорошеної на теренах північно-західної Польщі, о. Боровець встановив контакт із отцями василіанами у Варшаві. При їх допомозі скоро розізнався в ситуації та в можливостях ведення пастирської діяльності на рідній ниві. Незважаючи на далеку віддасть та неприхильність влади, заризиковав відправляти греко-католицькі Богослужіння в церкві села Кальникова, що біля Перемишля. Незважаючи на численну участь місцевих українців у відправах, прийшлося призупинити там пастирську діяльність та повернутися до Щеціна. До такої ситуації довів рішучий спротив партійно-урядових чинників, а також місцевого римо-католицького духовенства.

По довготривалих наполегливих стараннях вдається йому одержати дозвіл, щоб відправляти Богослужіння в греко-католицькому обряді в гарнізонному костелі у Щеціні.

Та коли прийшов новий капелан, о. Боровець разом зі своїми вірними змушений був шукати притулку в інших костелах. Знайшов його у віддаленій дільниці міста, до якої доїзд був вкрай важкий. З часом вдалося випросити дозвіл, щоб відправити Богослужіння у святині ближче центру міста, але господарі чомусь дозволяли служити тільки в прилеглий каплиці і то під органами, що грали якраз тоді, коли відбувалася українська меса.

Отець Володимир, щоб не викликати конфлікту з парохом, скористався допомогою українців, діячів Солідарності, які інтервенювали в цій справі у щецинського єпископа, завдяки чому греко-католики могли молитися своєю рідною мовою у визначених днях та годинах при головному вівтарі. О. В. Боровець також регулярно доїжджав у кожну другу неділю та у свята до Тшеб'ятова, Грифиць, Кожистна, а також Старгарда-Щецинського, де місцевий парох просто ігнорував дозвіл, виданий своїми зверхниками, та відверто протиставлявся греко-католицьким Богослужінням у своєму костелі. На захист права своїх вірних на молитву в рідному обряді писав відважні звернення до Курії Єпископства в Гожові-Великопольському і тодішнього примаesa Польщі кардинала Стефана Вишинського.

З розділу, присвяченого листуванню о. Володимира зі своїми приятелями, греко-католицькими священиками, довідуємося про його скрутну матеріальну ситуацію. Доходи, зібрані на тацу, часто не вистачали на оплату за користування костелом, на заплату для дяка, паламаря та на покриття коштів подорожі. В одному з листів визнає, що станиця в Щеціні не спроможна себе утримати, бо не було жодних замовлень на пастирські послуги - вінчання, хрестини, похорони. Подібну фінансову скруту сигналізують йому і священики з різних куточків Польщі, де поселено українців. Ніхто з них, незважаючи на переслідування, приниження зі сторони влади та часто й місцевих римо-католицьких парохів, на ласку і неласку на яких були приречені, користуючись костелами, висловлював зневіру в доцільності душпастирської діяльності серед розпорошених українців, які були залякувані й розгублені, але відчували палку прив'язаність до своїх рідних релігійних та культурних традицій. Не завжди однак проявляли вони належну шану та вдячність своїм священнослужителям за їхнє безкорисливе і віддане служіння своєму народові, якому загрожувала асиміляція.

У 60-их роках, коли гомулківська влада під тиском Радянського Союзу посилила боротьбу з т.зв. проявами українського націоналізму, а також розпочала довготривалу індоктринацію, спрямовану проти католицької церкви взагалі, обставини для діяльності греко-католицьких священиків значно погіршилися. Однак не піддалися вони наростаючим труднощам і безустанним штучно викликаним загрозам. Надалі неуханно вели пастирську місію, підтримували на душі своїх вірних при чому змушені були застосовувати дуже обережну та продуману тактику, щоб не провокувати до оскаржень.

Як виникає з листів, причиною могло бути, наприклад переписування на машині українською мовою текст катехізису для дітей чи молитовника, одержані з-закордонних релігійних книжок. Треба було покірно зносити деколи принизливу самоволлю польських парохів з приводу можливості користування з їхніх костелів. Траплялися і побиття українських священиків, а міліція ніколи не знаходила і не покарала зловмисників. Отець Боровець під

впливом тих обставин попадав у песимізм передбачаючи безвихідний сценарій для прийдешності Церкви, якій віддано служив. Однак погіршення і так нелегкої ситуації, в якій опинилася Греко-Католицька церква, не зламало волі о. Володимира віддано їй служити. Незважаючи на похилий вік, погіршення здоров'я, безперервно у визначені дні та години відправляв Богослужіння для українців Щеціна та Старгарда, як душпастир тішився високим поважанням та авторитетом своїх вірних. Помер 2 січня 1980 р. у Щеціні.

Минає 50 років від того часу, коли о. Боровець почав „будувати” початки українського релігійного життя на Щецинщині. Завдяки відданості справі та нездоланній енергійності це священне діло зумів довести до успішного завершення. УГКЦерква в Польщі надалі живе та розвивається. Діждалася чимало гарних святинь буде нові. Для утвердження її тривалої дальшої присутності та значення потрібно плекати пам'ять про нескорених духом мужів, нечисленних наших священників, які у тих важких літах взяли на себе відповідальність, щоб зберегти рідні релігійні традиції серед загроженого асиміляцією розпорошеного українського населення.

Книжку М. Козака про о. В. Боровця треба вважати значним вкладом у формування історичної пам'яті про понад півстолітні традиції Греко-Католицької церкви відродженої в Польщі після трагічних повоєнних подій завершених акцією „Вісла”.

Нині, у XXI ст., у значно змінених часах, дозволяє ця книжка читачеві ближче пізнати та критично оцінити ту епоху, коли з незрозумілих причин навіть високопоставлені духовні ієрархи Римо-католицької церкви обмежували кількість греко-католицьких Богослужінь та вживання під час них української мови.

Книжка в документальній формі показує життєвий шлях людини, яка сенс свого існування повністю підпорядковує служінню Богові і людям, розбуджуючи в їхніх душах свідомість та благодатні духовні цінності.

Петро Коваль, Ольштинек
(Наше Слово. - Варшава, 2007. - 11.04. - Ч. 44 (2622))

Микола Дупляк

Невтомний душпастир

Саме під такою назвою на книжковому ринку з датою 2007 року (Перемишль-Щецин-Львів) з'явилася нова книжка Михайла Козака, тим разом про невтомного та незламного українського греко-католицького священника в післявоєнній Польщі о. Каноніка Володимира Боровця. Книжка вийшла у гарній м'якій обкладинці в мистецькому оформленні (погруддя

о. Володимира на тлі Розп'яття) Катерини Козак. У книжці – 219 сторінок друку. Відповідальний редактор Микола Литвин. Книжка - раритет - наклад 300 примірників.

Як пише автор, у книжці відтворено долю УГКЦ, її священників і вірних на польському засланні; показано боротьбу за право на національно-культурне життя, рідну віру, звичаї та мову, за власну гідність, тотожність, духовність і культурні надбання на чужині на нових місцях поселення вигнанців з рідних земель Закерзоння у висліді Операції „Вісла” 1947 року. Автор ставить собі за мету зберегти в пам'яті історичне минуле для майбутніх поколінь.

Отець Канонік Володимир Боровець народився 27-го жовтня 1888 року в с. Синявка на Ярославщині у священничій родині. Навчався у гімназії в Хирові, а відтак вивчав право на Львівському Університеті. Студії перервала I-а Світова Війна. У 1918 р. почав навчання у Львівській Духовній Семінарії, а закінчив у Перемиській. У 1922 р. прийняв свячення з рук Перемиського Єпископа Йосафата Коциловського. До 1947 р. служив у п'яти парафіях Перемиської Єпархії, з яких остання була в с. Серни.

Паніматка Олена й о. Володимир виховали четверо дітей: Таню, Ігоря, Софію та Нестора. З другим приходом більшовиків П-во Боровці післали своїх доньок на медичні студії до Львова. Тому, що о. В. Боровець відмовився перейти на Московське Православ'я, НКВД арештувало його та всю родину, а опісля депортувало їх на Сибір. Доньок-студенток також арештувало та запроторило на Сибір.

Після десятих років каторжних робіт о. Боровця (як польського громадянина) звільнили і 1957 року дозволили виїхати з родиною до Польщі. Поселившись у Щеціні, о. В. Боровець став першим греко-католицьким священником у цьому місті, а відтак упродовж 23 років прокладав основи відновлення УГКЦ на Щецинщині. Помер 2-го січня 1980 року в Щеціні, де і похований.

Діти паніматки Олени й о. Володимира в силу обставин опинилися у різних країнах світу: Софія – у Польщі, Ігор і Таня – у Канаді, а Нестор – в Австралії.

Як відомо, на засланні українці прагнули відродити власне національне життя, рідне українське шкільництво й освіту, заснувати громадські організаційні структури. Все те йшло одним руслом з відродженням духовности й УГКЦеркви за допомогою греко-католицьких священників, які відбули покарання у концтаборі Явожно і подались за своїми вірними на нові місця поселення.

Зусилля над збереженням українства не були легкі. Аж ніяк не сприяла тому ані тодішня польська державна влада, ані Римо-Католицький Костел. „На всякі прояви національного життя українців, шалений тиск чинили служби Уряду Безпеки, які дбали про те, щоб українці якнайшвидше стали

поляками". У книжці читач знайде чимало прикладів нетолерантності, погроз, а то й покарань – читаємо у передмові автора.

Зміст цієї публікації поділений на чотири розділи, а ілюструють її 73-и чорно-білі світлини.

У першому розділі автор зосередився над особою о. Каноніка В. Боровця, його родиною та родиною його дружини Олени з роду Хомінських. Оці священничі роди становили українську національну еліту у Галичині. Вони продовжували ідею своїх попередників – національних будителів.

Основною темою книжки є душпастирство о. В. Боровця на Щецінщині, а саме: час поневірянь по чужих храмах, доїзди 80-літнього священика до далеких сіл і містечок, щоб нести душпастирські послуги своїм вірним. У книжці знаходимо теж опис відзначення 50-ліття священства та 90-ліття з дня його народження. Закарбовано також спогади вірних про свого душпастиря та наведено дані про його останні дні життя, смерті та похорону.

У другому розділі знаходимо огляд різноманітного листування о. Боровця, з якого довідуємося про незavidну долю УГКЦ у Польщі; про стійкий характер, світлу пам'ять і здоровий розум о. Володимира, що допомагав йому розв'язувати деколи дуже складні питання.

Третій розділ присвячений душпастирству о. Володимира поза Щеціном, особливо в м. Тшеб'ятів. Це перший історичний нарис, спертий на свідченнях і документах. Його опрацювала Дарія Вальницька – Більо.

У четвертому розділі знаходимо 44-ри документи, з яких довідуємося про ставлення Римо-Католицького Костелу в Польщі до клопотів УГКЦ і взагалі до українців.

Дозвіл на Богослужіння треба було одержати від влади та випрошувати від Польських Єпископів. Спочатку о. В. Боровцеві вдалося випросити дозвіл на відправу Сужби Божої в досі закритій церкві в колишньому українському селі Кальників на Перемищині на Свято Успіння. На Службу Божу зійшлися українці з усіх усюд, прийшло майже ціле село. Польський костел опустів. Ксьондз Прухніцький налякався. Він просив свого Єпископа, щоб не дозволяв українському священикові правити Службу Божу. Крім того, він примушував парафіян скласти присягу, що ніколи не підуть до церкви. Присяга поділила село, сусідів, родини.

Влада неохоче почала давати дозволи на Українські Служби Божі, але тільки в польських костелах. Наші священники мусили просити польських парохів про згоду, а ті поводитися з ними з погордою й або погоджувались, або не погоджувались, залежно від свого шовіністичного ставлення до українців. „За таких обставин Греко-Католицька Церква, яка ще тоді не мала юридичного статусу, зазнавала гоніння та сталася *Церквою мандрівною* – підсумовує автор книжки.

Наших священників принижували, ображали, нехтували, примушували

просити про дозвіл сповняти свої обов'язки, наприклад, вінчати молодят, хрестити дітей і хоронити померлих, навчати дітей катехизму тощо. Такі дозволи були обмежені часом.

Українська Церква боролася за своє існування у Польщі вже від 1956 року, а досягла повного визнання щойно з покликанням ієрархічної структури в 1989 році.

Досі на все була воля польського церковного достойника (від Примаса до парафіяльного ксьондза) та польського режимного та церковного бюрократа. Їхнє ставлення до українців було тотожне. У листі до Генерального Вікарія „Для вірних греко-католицького обряду в Польщі” о. Мітрата Василя Гриника, о. В. Боровець не без гіркоти м. ін. пише: „...нині не ті часи, наш обряд понижений, нема своїх церков... Треба боротися, щоб дозволили відправляти Богослуження у своєму обряді. Я тяжко боровся, поки здобув і влаштував каплицю в Тшеб'ятові. А скільки клопоту та гризні було, щоб вибороти станицю в Старгарді...”

Коли о. Володимир шукав притулку в костелах Щеціна та нарікав на незavidні обставини, о. В. Гриник так писав у листі: „Подібні перипетії я пережив минулого року. Мене викидали і не допускали до костелів, а Курія не хотіла допомогти, кажучи, щоб я просив парохів. І я ходив від одного до другого та збирав штурханці” (9-го лютого 1959 року). Окремо о. Василь Гриник повідомляв о. В. Боровця, що „Примас (Польщі – М. Д.) заборонив йому робити прохання за Патріярхат, але просьба вже пішла з підписами кількох єреїв” (27-го квітня 1971 року).

Як пише автор інж. Михайло Козак, до видання книжки спричинилися доньки – Софія Мосора і Таня Рудзік.

Книжка „Невтомний душпастир” – це не лише життєвий шлях шанованого між людьми священика – патріота, не тільки його тернистий сибірський шлях, а опісля – хроніка душпастирського служіння та боротьби за права нашої Церкви та гідність нашого духовенства в умовах шовіністичного ставлення до українців тодішньої польської влади та польського духовенства всіх рівнів. Це важлива частина до історії мартирології українців під Польщею, а разом з тим – до історії польсько-українських взаємин, яку треба всім знати.

Обговорювана книжка, безперечно, задокументовує долю українців на засланні, що стала вислідом варварської Операції „Вісла”. Книжку доповнюють і збагачують список скорочень, бібліографія, іменний і географічний покажчики.

Попри всі гарні якості книжки, що є заслугою її автора, трапляються і дрібні мовні, граматичні, стилістичні, правописні й інші недоліки, з якими не впорався відповідальний редактор.

Безперечно, дослідна праця Михайла Козака лише частково заповнює

велику прогалину – білу пляму в ділянці історії Української Греко-Католицької Церкви в післявоєнній Польщі та взагалі в ділянці висвітлення долі українців Закерзоння на польському засланні. Вона стане у великій пригоді тим дослідникам, які писатимуть повну історію УГКЦеркви того часу. Це, тим більше, що обговорювана книжка багата не лише фактами та правильними висновками автора – очевидця та свідка описаних подій на Щецинщині, але й багатьма документами, якими він збагатив свою цінну публікацію.

Микола Дупляк
(Свобода. - 2008. - 29.08. - Ч. 35)
(Америка. - Філадельфія, ПА, 2008. - 30.08.)
(Рідна школа. - Нью Йорк, 2008. - Ч. 151)

Віктор Ідзьо

„Невтомний Душпастир о. кан. Володимир Боровець”.

В своїй книзі „Невтомний душпастир о. кан. Володимир Боровець”, її автор мгр інж. Михайло Козак з’ясовує образ невтомного і незламного греко-католицького священика, який зазнав репресій з боку радянської та польської комуністичної влади і, як один із священиків, розділив долю всієї Української Греко-Католицької Церкви на теренах Польщі.

В своїй праці „Невтомний душпастир о. кан. Володимир Боровець” Михайло Козак показав боротьбу за право українців в Польщі на національно - культурне та релігійне життя, свою рідну віру, традиції, мову та власну гідність після так званої „Акції Вісла” у 1947 році.

Книга авторства Михайла Козака складається з чотирьох розділів:

I. Душпастирство невтомного о. кан. Володимира.

II. Огляд кореспонденції о. Володимира Боровця.

III. Процес національного і духовного відродження у Тшеб’ятові в 1947-2000 рр.

IV. Документи, та списки скорочень, післяслова, бібліографи тощо.

Таким чином з під пера Михайла Козака постає життя та діяльність отця УГКЦ Володимира Боровця, який один із перших розпочав боротьбу за відновлення Української Греко - Католицької Церкви у Польщі після її ліквідації акцією „Вісла”.

Як бачимо із праці М. Козака о. Володимир Боровець відбув довготермінове тюремне ув’язнення та заслання в Сибірі. В подальшому після цього переселившись на Щецинщину і з 1957 року, коли вперше настала така реальна можливість, почав виконувати свою священичу місію

організовуючи Богослужіння для вірних Української Греко - Католицької Церкви для українців в Щецинському воєводстві. Його смілива переписка з тодішнім примасом Польщі кардиналом Стефаном Вишинським, налагодження взаємовідносин з отцями василіанами в Варшаві організація Служб Божих у Щеціні, Тшеб'ятові, Грифицах, Старгарді Щецинському та в інших населених пунктах на Щецинщині, відвідини та відправлення Служби Божої в с. Кальників б. Перемишля, переписка з українськими греко - католицькими священниками на Заході все це було основою морального релігійного життя отця Володимира Боровця, його спротив проти партійно - урядових чиновників комуністичної Польщі.

Незважаючи на скромність життя, матеріальну бідність він за свою високого рівня душпастирську працю серед українського населення, якому загрожувала асиміляція, здобув велику повагу. І хоча він помер 2 січня 1980 року у Щеціні, однак його боротьба за відновлення Української Греко-Католицької Церкви в Польщі не була марною, про що і наголошує у своїх чотирьох розділах книги „Невтомний душпастир о кан. Володимир Боровець”, її автор Михайло Козак.

З'ясовуючи всі аспекти душпастирської та громадської діяльності отця Володимира Боровця, яку подає в своїй книзі „Невтомний душпастир о кан. Володимир Боровець” Михайло Козак і надаючи позитивну рецензію на неї, слід відзначити, що книгу Михайла Козака можна поставити біля підвалин історичного з'ясування проблеми знищення а потім відновлення УГКЦ в Польщі після трагічної акції „Вісла”.

На великій кількості апробованих документів автор фактично, взявши за основу, діяльність отця Володимира Боровця. відтворює жахливе становище українців, українського священника, та Української Греко - Католицької Церкви в повоєнній Польщі, відтворює на прикладі діяльності отця Володимира Боровця боротьбу українського народу в Польщі за свої національні та релігійні права, право на свою власну Церкву та духовність.

В контексті знищення українських священників, висвітлює трагедію українських земель Закерзоння у 40-50-х роках, висвітлює діяльність світоча, отця Володимира Боровця, який взявся за нелегку та небезпечну справу - відновлення діяльності Української Греко-Католицької Церкви в Польщі, її єпископів та священства.

Слід наголосити, що автор Михайло Козак намагався аналізувати документи та джерела, досконало з'ясовувати долю українського священника Володимира Боровця.

Тому автор подає діяльність отця Володимира Боровця не тільки в місцях його душпастирської діяльності, в пунктах і рамах Щецинщини, але й інших містах та населених пунктах де проживала українська людність на Щецинщині.

Для відтворення в своїй праці історичних подій, Михайло Козак показує значення та необхідності взаємовідносин отця Володимира Боровця з польською Римо - католицькою церквою.

За висновками праці „Невтомний душпастир о кан. Володимир Боровець” Михайла Козака можемо наголосити, що він висвітлював діяльність отця Володимира Боровця; на документально перевірених фактах, які задокументовані є в його книзі...

Автор завершує своє дослідження розділом „Документи” якими підкріплює все вищеописане про діяльність отця Володимира Боровця.

Рецензуючи дану працю слід наголосити, що дослідження Михала Козака „Невтомний душпастир о кан. Володимир Боровець” є історіографічно вартісне, оскільки об’єктивно розкриває події діяльності українського греко - католицького священика на Щецінщині, в контексті жажливого та трагічного становища Української Греко - Католицької Церкви в Польщі після акції „Вісла”.

У висновках рецензованої праці Михайла Козака „Невтомний душпастир о кан. Володимир Боровець” наголосимо, що тема організації Української Греко - Католицької Церкви на етнічно чужих для українців землях, де діяльності нашої Церкви ніколи не було і здавалось у XX столітті не передбачалась, зокрема на Щецінщині, вимагала від дослідника Михайла Козака вивчення всіх історичних обставин, в яких опинилися українці Закерзоння, в той трагічний час, оскільки українське населення у нових умовах вимагало національного, культурного і в тому числі духовного задоволення своїх потреб, тому праця Михайла Козака під час свого викладу, часто порушує всі ці питання, хоча присвячена діяльності тільки одного отця УГКЦ, Володимира Боровця, та найбільше, родині покійного та всім тим хто його знали і цікавилися його громадською та душпастирською діяльністю.

Однак на прикладі діяльності отця Володимира Боровця і це вірно у „Післяслові” наголошує автор, в такому самому становищі, як отець Володимир Боровець на Щецінщині знаходилися отці УГКЦ і в Україні, Росії та в цілій Польщі.

Надаючи позитивну рецензію праці „Невтомний душпастир о кан. Володимир Боровець” авторства Михайла Козака, наголосимо, що автор зробив все, щоб зібрати доступний йому матеріал до книги і подати її хронологічно в історичному та релігійному аспекті, використати і задокументувати всі події, які пов’язані з діяльністю отця Володимира Боровця, що видно з поданої бібліографії в кінці книги....

Віктор Ідзьо
(Науковий Вісник Українського Університету. - Москва, 2008. - Т. XIII)

Він працював пліч о пліч з Василями

Ця праця важлива передусім тому, що подає малознані, а для більшості – цілком невідомі факти створення парафій УГКЦ на землях, де наших церковних структур раніше ніколи не було. Тобто у північно-західній частині Польщі, куди 1947 року внаслідок зловісної акції „Вісла” переселили 140 тисяч українців. А започаткував тут організоване духовне життя греко-католицький священник, канонік Володимир Боровець, про якого український дослідник з Перемишля Михайло Козак 2007 року видав книжку „Невтомний душпастир” (Перемишль – Щецин – Львів).

О. Володимир Боровець – людина незвичайна вже хоча б тому, що народився в історично княжій Ярославщині (1888 р.) де тиск полонізації відчувався особливо гостро, закінчив у Хирові й Старосамбірщині єзуїтську гімназію, але не спольщився, бо завжди відчував себе свідомим українцем і греко-католиком. Тому після матури студіював у Львівському університеті право (не закінчив, бо спалахнула війна), відтак навчався у Львівській та Перемишльській духовних семінаріях. Себто пішов слідами батька; адже Іван Боровець теж був священником. Висвятив Володимира 1922 року Перемишльський єпископ-василіянин Йосафат Коциловський.

Служив молодий душпастир у п'яти парафіях Перемишльської єпархії. Виховував із дружиною Оленою (зі священничого роду Хомінських) чотирьох дітей.

А 27 жовтня 1947 року, якраз у день уродин, о. Володимира, їмость Олену та матір, 74-річну Йосифу Хомінську, заарештували і відправили товарняком до Кемеровської області в колгосп „Верный путь”. Літня пані Йосифа не витримала мук від голоду та морозів і у дорозі померла. Її тіло біля Челябінська викинули з вагона.

Більше пощастило сиnam Боровців – Ігореві й Нестору. Вони завчасу подалися на Захід, де проживають і досі. Натомість доньки Тетяна і Софія студіювали у Львої медицину. І їх, так само невинних заарештували того самого дня, що й батьків. А через півроку поневірянь відправили до міста Алдан Якутської області. Взимку 1952 року вони довідалися про долю своїх рідних і домоглися їхнього переїзду до Алдана. В січні 1957 року їм несподівано (про це постарався мамин брат – професор музикології Варшавського університету Йосиф Хомінський) дозволили виїхати до Польщі. Репатріаційна комісія запропонувала три місця поселення: Варшава, Вроцлав, Щецин. Боровці вибрали Щецин – портове місто на Західному Помор'ї, що належало до земель, „одисканих” у Східній Пруссії, і де від 1947 року проживала дрібка тих українців, котрих брутально зігнали з рідних місць

і поселили тут, в непривітній чужині, без надій на повернення і без свого церковного проводу.

Тим-то 69-літній о. Боровець з важкими зусиллями виклопотав дозвіл на відкриття греко-католицької станиці спершу у Щеціні (з 15 вересня 1957 року), потім у інших містах Щецинського воєводства: у Тшеб'ятові, Старгарді Щецинському, деяких селах. Але храмів своїх греко-католики не мали – і їх неохоче, з різними перепонами й зневагами, впускали до костелів, здебільшого маленьких каплиць. Сам о. Боровець, крім Щеціна й Старгарда Щецинського, відправляв у Тшеб'ятові, щосуботи та в свята добираючись туди по-тягом, а дорога неблизька – 110 кілометрів... І отак 23 роки – до 2 січня 1980-го, коли 92-літній душпастир-подвижник відійшов у вічність. Відійшов, але залишив на цих теренах греко-католицькі парохії і надійних послідовників.

Ще на початку свого душпастирства на Щецинщині о. Боровець встановив контакти з василіянами, насамперед з Йосафатом Романиком і Андрієм Шагалою. Заходами о. Шагали 1973 року було відкрито станицю в містечку Інську, яку він обслуговував, будучи також адміністратором станиць у Щеціні і Старгарді. У Тшеб'ятові станицею управляли василіянин Мелетій Білінський, який, словами Михайла Козака, „до історії Церкви в Тшеб'ятові вписався великими літерами. Опісля душпастирство в цьому місті провадили василіяни Йосафат Осипанко, Орест Підлипчак, Роман Ма-линовський, в Інську – Мирослав Підлипчак...

Я коротко зреферував книгу Михайла Козака, аби таким способом привернути до неї увагу майбутніх читачів, а надто тих, хто цікавиться ді-яннями нашої Церкви на „відзисканих” землях Польщі. Хоча сама книга набагато розмаїтіша: вона охоплює 220 сторінок, подає генеалогію Боров-ців– Хомінських, спогади, копії документів, різну церковно-ділову корес-понденцію, приватне листування о. Боровця. Вміщено і короткий огляд су-часного культурно-громадського життя українців в Польщі. Не випадково відповідальним редактором цього пізнавального видання погодився бути керівник Центру дослідження українсько – польських відносин при Інсти-туті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук, професор Микола Литвин.

Книга „Невтомний душпастир” викликає довіру й тому, що її уклав (з активною допомогою дружини Катерини) не сторонній обсерватор, а без-посередній учасник цих подій. Михайло Козак 33 роки (1957-1990) мешкав у Щеціні, особисто знав о. Боровця та його родину, зокрема, покійну Со-фію (вона передала йому частину архіву батька), знав також і старшу доньку Таню Боровець-Рудзік, яка зараз перебуває в Канаді і попросила, написати це дослідження.

Петро Шкраб'юк
доктор історичних наук
(Місійнар. Український Християнський часопис. - 2008. - Грудень)

Бурхливий час українського відродження в ПНР в спогадах очевидця

Особисто хочу приблизити читачеві постаті тих священиків, яких мені довелося зустрічати в оці чорні часи зневіри, насильства і протесту! На зламі 1960/1961 рр. вдалось мені кількакратно зустрічати у Щеціні отця Володимира-Луку Боровця. Отець мав тоді 72 роки і дуже трагічний життєвий досвід. Родом був він з Ярославщини. Душпастирську працю почав у 1922 р. і весь час проживав у парафіях Перемиської єпархії. До I Світової війни Володимир Боровець вивчав правознавство у Львівському університеті. Війна примусила його перервати студії, які однак завершив у 1922 р. змінивши факультет. Став він випускником Перемиської духовної семінарії і як священик успішно вів виховну і душпастирську працю з земляками.

Отець був високого росту, щуплої будови тіла. Любив він заходити до українського клубу (УСКТ) у Щеціні, що знаходився на вулиці Вавжиняка 7. Там громадилась українська молодь серед якої у більшості були студенти дворічної Вчительської студії Української філології. Ми студенти мало знали про священика, але сибірський 10-літній етап його біографії був нам відомий. З тої причини з подивом, пошаною і повагою ставились до його особи. Отець добре знав програму комуністичної школи, яка в місце історичної правди передавала студентам фальшиві витвори партійної пропаганди. Насичений більшовицькою брехнею випускник Вчительської студії міг бути загрозою для праведного виховання шкільної молоді. Отця турбувала доля українських школярів та їх едукція. З тої причини отець шукав контакту зі студентами і при кожній нагоді намагався „підкинути” їм інформації „з другої сторони медалі”... Пам’ятаю, в кулуарах палати, де містився клуб навіть в ході танцювальної забави отець шукав і знаходив слухачів своїх цікавих розповідей. Одного разу в таких незвичних умовах познайомився я з подробицями історії Української церкви.

І половини XVII ст. Отець Боровець говорив пристрасно, з великою дозою емоції, спішився, неначе усі свої велетенські знання хотів якнайскоріше переказати нам. Він добре знав, що „Ars longa vita brevis” і жодного часу, нагод, шансів і сподівань змарнувати не можна. Чому оцей незвичний отець-проповідник так жагуче шукає контакту з майбутніми вчителями і так міцно турбується про стан їх знань і світогляду – дивувались ми. Отець розумів, що „За Україну за її кшталт і існування” іде у світі велика боротьба, а її центр проходить якраз через нашу свідомість, тому так пристрасно цей церковний і культурний просвітителю турбувався про наше знання і національну свідомість.

Згадуючи оці, віддалені в часі, Щецінські зустрічі з Отцем, не можу забути його особливої поведінки. Журливе і сумне обличчя священника виразно відзеркалювало його особисту трагедію нерозривно пов'язану з трагедією українського народу і його родини. Усі надбання і значущі здобутки на церковно-культурному поприщі, які, всупереч непривітній долі, вдалось досягнути українській нації – обернулись в руїну; а його особисті досягнення були вщент знищені. Душпастирські наставники і опікуни перемиські єпископи були по варварськи закатовані, а сам голова знищеної Української Церкви митрополит–мученик Йосиф Сліпий вже 16-тий рік карається в сибірському заполярії приречений на неминучу загибель. Сам же отець звільнений після 10-ти літньої каторги з „нелюдської землі” опинився в комуністичній Польщі і тут же з незбагненною тугою зустрічає інколи залишки того світу, який йому тотально завалився у криваві роки 1946-1947. Ворог; свідомих українців, фізично винищив або виселив на невільничу працю в концтаборах Сибіру, інших прирік на безідейне вегетування як робочої сили. Українська історія часто повторюється (помилки української еліти також).

Більшовицькі людолови в мирний післявоєнний час повели тотальну „істребітельну” акцію проти українства на Західній Україні так само, як в 30-х роках голодом винищували українські села.

Імперіальна Москва здійснювала свій жажливий план цілковитого знищення українства. Хто не сліпий той добачає істину, інші осліплені більшовицьким дурманом – кланяються батокові. Отець В. Боровець ніяк не годився з поведінкою злочинців і засуджував московське варварство. Його позиція ґрунтувалась на моральних основах Христової науки, а також на суто людській реакції невинної людини, яка зазнає дикунських знущань. Слухаючи змістовних розповідей отця складалося враження, що в післявоєнний час довелось йому пережити часи татаро-монгольських гонінь від 1241 р.

Від релігійної атрибутики ми у той час були відірвані. На привітання „Добрий день” отець відповідав „Слава Ісусу Христу і Хай живе Україна”. Його жест ми відчували як неухильну потребу служити тій Україні, яку ворог прирік на затрату.

Таким залишився в моїй пам'яті о цей незламний священник свідок і жертва комуністичних злочинів, який втративши увесь доробок свого життя, на схилі літ намагався плекати уповання на краще майбутнє, а зустрічі зі студентською молоддю підкріплювали його сподівання.

Л и с т о в н і в і д г у к и

Пане Михайле і Пані Катерино!

Дякую за книжку про о. Володимира Боровця. В понеділок повернув з Румунії і поволі заберусь до читання. Там є трохи історії, якої і я був свідком і яку дуже мило згадую у великій частині завдяки Вам і Вашій поставі взглядом УГКЦеркви та мене, як молодого священика. Сердечно згадую цей щецінський період, а потім тшеб'ятівський. Всього разом було десь три роки...

З любов'ю у Христі і благословенням" Кир Петро Крик".

Єп. Петро Крик, Німеччина, 11.09.2007 р.

„Перш за все сердечно дякую Вам за книжку і це не тому, що в ній є мій спогад про о.Володимира, а тому, що переді мною виринав повний, незнаний образ цієї небуденної людини. Як добре, що Ви доклали зусиль, щоб така праця побачила світло денне та донесла багатьом правду про страдницький шлях цієї шляхотної Людини. Я запам'ятала о. Боровця та паніматку Олену в моїй ранній молодості, та горнулася до них, відчуваючи їхню доброту та прихильність. Прочитавши Вашу книжку по зрілому зрозуміла терпіння, поневірку та злидні, які випали на долю Отця Володимира та його родини. Зрозуміла, якого особливого душпастиря мала щецінська парафія, якого палкого патріота. Безмежно вдячна Вам за всю Вашу працю для викриття нашої правди, для збереження нашої честі та нашої часто замовчуваної історії. Зразу після прочитання книжку відіслала сестрі Дороті. І тут велике прохання, якщо можливо, перешліть нам ще один примірник.

Марія Погранична-Турів, Англія, 16.10.2007 р.

„Сердечно дякую за пам'ять і за гарну книжку про о. Володимира Боровця. Мені приємно, що Ти Михайле бачиш якусь причетність моєї особи до особи Вашого священика о.Боровця. Тепер бачу, що мої спостереження співпадають з Твоїм описом. Видно наші відчуття - правдиві... Крім моїх зауваг і спостережень знайшлося там багато мені невідомих фактів. Звідкіля запитаєш. Признаюсь відкрито - від Михайла Козака. Коли тільки чоловік почне шукати якихось фактів з історії (новітньої розуміється) нашої Церкви, найчастіше зустрічаю різні праці невтомного Михайла Козака і його жінки – Катерини. Говорю без зайвої гіперболізації. Ваші дослідження нашої Церкви повоєного періоду мають дуже велику вартість, а Ваша співпраця з о. Степаном Дзюбиною і поява його спогадів завдяки Вам, це річ неоцінена... Ще раз сердечно дякую за гарний подарунок...”

Михайло Шумада, Забрость Велькі, Польща, 01.11.2007

„Радію Михайле, що пишеш. Усе потрібне, все корисне. Радію Твоїм черговим успіхом - появою книжки Невтомний душпастир. Я прочитав її і написав рецензію та розіслав до газет. Чекаю...

А о. В. Боровець безумовно заслуговує на добре слово, на добру пам'ять усіх нас...”

Микола Дупляк, США, 21.07.2008 р.

Михайло Козак

Гребенне в Другій світовій війні

Перемишль, 2010, 306 с.

- © Михайло Козак – автор
- © Катерина Козак – комп'ютерний склад,
проект і оформлення обкладинки
- © Марія Паньків – коректа тексту
- © Рафаїл Кулінчак – технічний редактор

ISBN 978-83-928327-4-4

Видав.: Перемиський відділ ОУП

Книжка ця це своєрідний документ про долю села Гребенне і його мешканців, того покоління, якому судилося жити в часі воєнних лихоліть Другої світової війни.

В процесі підготовки до книжки використано архівні документи, доступну літературу і публіцистику, спогади свідків тих подій і власні переживання автора.

Книжка призначена для широкого кола читачів, в основному молодшого покоління, яке не пережило війни і не знає чим є для людини втрата рідних та близьких осіб, чого забути не можна.

Нехай ця книжка буде збереженням пам'яті про рідне село, його мешканців, про наше минуле.

На першій сторінці обкладинки поміщено вид на село з його частинами: Зарікою і Запотоком.

На першому плані – гостинець, міст на річці Прутник, далі школа. Ліворуч, в густі старих лип, стоїть старинна церква, а перед мостом місце, де колись стояла читальня „Просвіти”. Вгорі поміщена ікона Божої Матері з 1851 року, віднайдена у червні 2009 р. під час реставрації гребінської церкви.

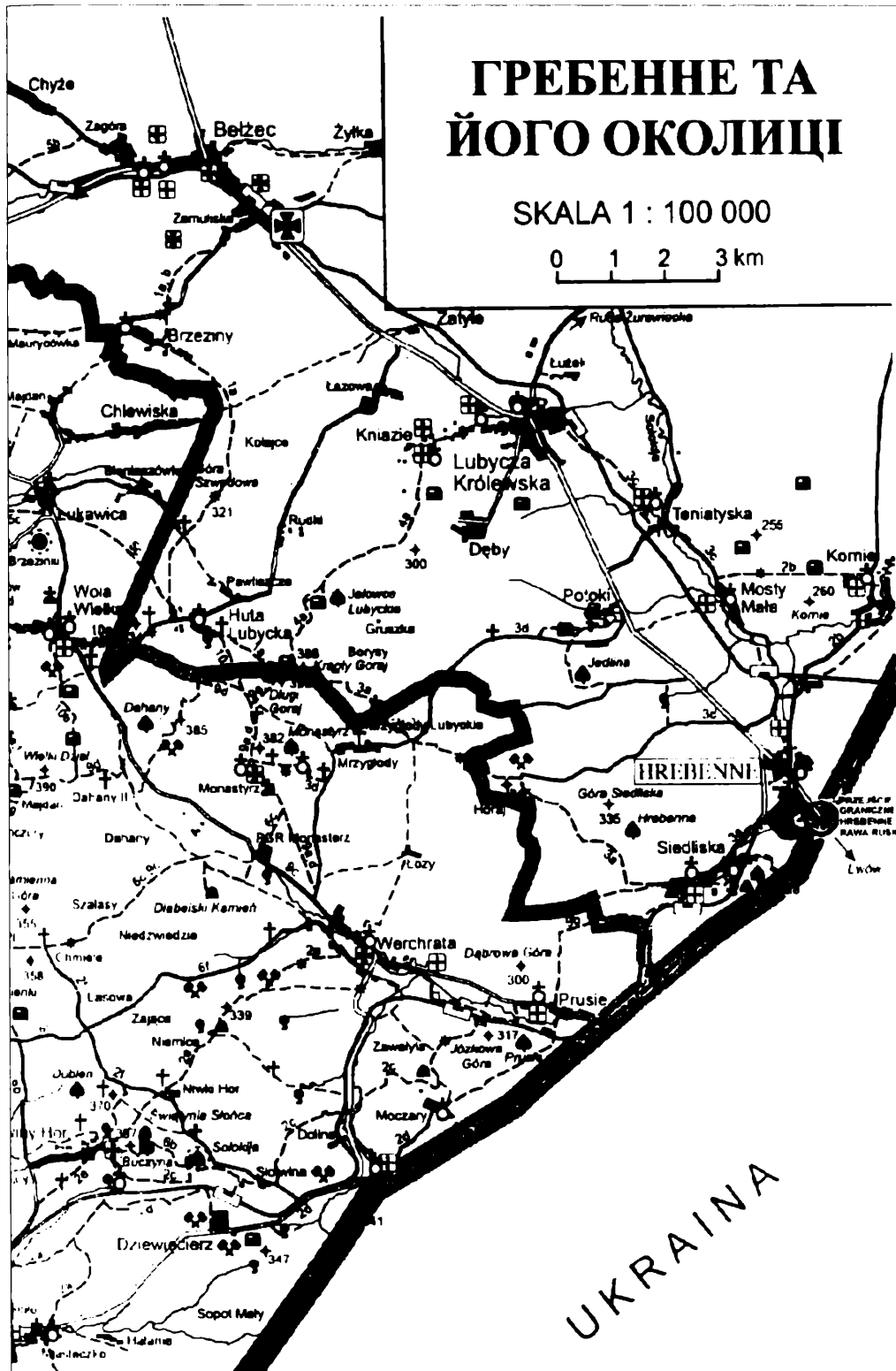
На четвертій сторінці обкладинки поміщено пам'ятний знак до 60-ти ліття злочинних депортацій гребінчан в 1946-1947 роках, який зображує розривання тяглості роду поколінь на землі, де споконвіку жили українці. (Проект фундаторів Марії і Михайла Козаківських).

Ліворуч вгорі – церква в Гребенному з 1697 року реставрована в 2009 р. заходами о. Івана Тарапацького – пароха Гребенного від 1999 року.

ГРЕБЕННЕ ТА ЙОГО ОКОЛИЦІ

SKALA 1 : 100 000

0 1 2 3 km

Передмова

Мартиролог українського села Равщини

„А все ж - живемо” - так українською мовою звучить латинський напис „Tamen vivimus” на пам’ятнику односельчанам колись повністю українського села Гребенне, розташованому всього за п’ять кілометрів від давнього українського містечка Рави-Руської.

Волею недовченого семінариста та найкривавішого диктатора ХХ ст. Й. Сталіна в 1944 р. для т. зв. „соціалістичного” вибору післявоєнної Польщі село з околицями, як і все українське Закерзоння, „подаровано” полякам. Цю несправедливість вчинено, щоб хоч трохи реабілітувати себе за сумнозвісний пакт Молотова – Ріббентропа, коли не думалося ні про українців, ні про поляків, а хотілося покінчити з галицьким національним українським вогнищем та приростити додаткову підконтрольну Москві територію для переможного маршу „гнилою Європою” аж до Атлантики. І хоч 1939 р. українські землі нібито й були об’єднані, український народ, усе ж, за влучним висловом Івана Драча, „опинився в пащі сталінського крокодила”.

Одного разу 1944 р. український намісник Москви М. Хрущов чи не з підказки своєї дружини Ніни (українки з Холмщини, дівоче прізвище Кухарчук) заявив, що добре знає, де українська земля - а це і Холмщина, і Підляшшя, і Лемкіщина, та ще згадав і про українське Північне Полісся, яке чомусь доточили братній Білорусії. Дивись, може, невдовзі згадає й про відірвані до Росії (а це вже зась, „старший брат” - недоторканий!) суцільно українські терени Північної Чернігівщини - тепер південні райони Курщини, Білгородщини, частину Слобожанщини - весь Острогозький край, долучений до російської Воронежчини, а далі - Таганріжчину, частину Ростовської області, українську Кубань і Ставропілщину, можна далеко куди заїхати! Тому диктатор зразу ж вказав сатрапові на його місце і розпочав встановлювати кордони на свій розсуд. І хоч освіти в Сталіна було небагато, цей злочинець, злий дух в людській подобі, мабуть-таки знав, що в Гребенному покоїться прах завчасно померлого високоталановитого українського поета Олександра Козловського та зовсім недалеко, теж за кордоном, в с. Млини на історичній Яворівщині, біля унікальної дерев’яної церкви похований творець музики до національного славня о. Михайло Вербицький, а княжий Перемишль був першим містом Галичини, де в ХІХ ст. розпочався процес українського відродження. І всі ці населені пункти - на правому, суціль українському боці Сяну, які навіть у 1939 - 1941 рр. були в складі УРСР.

Тому й погодився на відступ цих земель на користь комуністичній Польщі.

Страшна у своїй суті угода про переселення українців з батьківської землі (до речі, як і вкорінених у багато поколінь львівських поляків на захід Польщі), розпочата радянськими і польськими спецорганами, тисячі безвинних жертв, продовжувалися для українців після т.зв. перемоги 9 травня 1945 р. А допомагали Сталінові „свої” - Микола Підгорний, який пізніше став першим секретарем ЦК компартії в Україні. У 1944 - 1946 рр. він мав посаду „Головного уповноваженого уряду УРСР по переселенню українського населення з території Польщі на батьківщину”. Воістину був „уповноваженим” для переселення з України в Україну! Бо як інакше можна назвати такий факт: станом на 1 січня 1939 р. в Гребенному, наприклад, мешкало всього 1630 осіб, з них - „аж” 30 поляків, 10 євреїв та 10 осіб інших національностей, решта, разом з т. зв. латинниками (160 осіб) – звичайно ж українці? І це - при існуванні маєтку спольщеного роду колись українських магнатів Сапіг! Усе довершила нелюдська акція „Вісла” 1947 р., яка здійснила практично повний етноцид українців на переданих Польщі теренах. Про таке можуть не згадувати хіба представники „п’ятої колони” в Україні (або каста „кресов’яків” в Польщі) безтямні манкрути, котрі збираються встановити сьогодні пам’ятник диктаторові на козацькій землі Запоріжжя та ще й мають сприяння від україножерів, що загніздилися сьогодні в чинній українській владі і прикриваються високими вченими званнями.

Книжка відомого українського громадського діяча Михайла Козака „Гребенне в Другій світовій війні” є справжнім мартирологом його „малої батьківщини”. Слава Богу, що Гребенне має такого працюючого та видатного односельця! Я думаю, що якби такі докладні мартирологи створити по кожному українському селі, витопаному нелюдськими режимами страшного ХХ ст., то може б наш пересічний малорос (якби тільки прочитав та й задумався!) зміг би оцінити, яке має благо, живучи в незалежній Українській державі. Далєбі - симоненки, вітренки, марченки, левченки, семиноженки, табачники, бузини та іже з ними попросту добре відробляють московські юдині срібняки.

Кілька слів про автора цієї багатоцінної книжки Михайла Козака. Народився він 30 вересня 1932 р. в с. Гребенне тодішнього Рава - Руського повіту на Львівщині, тепер - Томашівський повіт Республіки Польща - в селянській родині Ксенії та Григорія Козаків. Початкову школу закінчив у Раві Руській, а трохи згодом разом з родиною потрапив під жахливу сумнозвісну акцію „Вісла”, в результаті чого був депортований на західні (за сучасною польською націоналістичною термінологією - „віднайдені землі”, які, на польський взірець, могли би називатися „німецькими східними кресами”) землі Польщі. Середню освіту здобув у 1953 р. в м. Торуні, а вищу інженерну - у знаменитій Гданській політехніці, де в свій час навчалося

багато провідників ОУН і УПА, зокрема й легендарний Головний командир генерал Роман Шухевич. Уже у 80-ті роки ХХ ст. Гданськ став центром відродження сучасної некомуністичної Польщі, рух який очолив великий поляк Лех Валенса і де розпочав свою політичну кар'єру нещодавно (10 квітня) загиблий третій Президент вільної Польщі Лех Качинський.

Після отримання диплома інженера зв'язку М. Козак працював у Телекомунікаційному відділі в Щеціні, а згодом, у 1959 р., розпочав викладацьку діяльність у Щецинському технікумі зв'язку, де в 1973-1977 рр. був на посаді заступника директора.

У 1976 р. закінчивши Вищу Педагогічну Школу в Щеціні із званням магістра, почав працювати в Інституті удосконалення вчителя та студій освіти як фахівець з технології навчання (1977-1980), відтак заступив посаду методиста в Осередку вдосконалення праці вчителя (ОДН) (1980 - 1985). Вийшовши на пенсію у 1985 р., весь занурився в громадсько-культурницьку працю заради збереження ідентичності українців теперішньої Польщі.

Треба зазначити, що М. Козак, незважаючи на добре відоме ставлення польського суспільства до національних меншин, зокрема українців, завжди знаходив час працювати на громадській ниві.

Ось його послужний список:

- 1956-1990 – член Українського Суспільно-Культурного Товариства (УСКТ) у Гданську і Щеціні; а з 1990 р. – член Об'єднання Українців в Польщі (ОУП) у Перемишлі. Тогож року Михайло з дружиною Катериною, активісткою українських релігійних структур переїхав на рідні землі - до княжого Перемишля.

- Від 1991 р., член Українського Вчительського Товариства (УВТ) в Перемишлі

- Почесний член Українського Лікарського Товариства у Польщі (УЛ-ТуП), від 1981 р. – у Щеціні та Перемишлі

- Від 2006 р., член Перемиської ланки Спілки Українців Політв'язнів і Репресованих у Польщі (СУПіР)

У перелічених організаціях виконував різні функції, з яких найважливіші:

- Довголітній (1957-1990) лектор літературних зустрічей у Щеціні і на західних землях Польщі – зачитав понад 120 доповідей;

- Лектор щотижневих „Бесід” в Народному Домі в Перемишлі. Від 1990 до 2010 р. зачитав 194 доповідей.

Окрім того, в доробку М. Козака як публіциста, є понад 340 статей, більшість яких побачила денне світло в славному часописі „Наше Слово”. Він – збирач і документаліст матеріалів з організаційного та культурного життя українців у Польщі, організатор і натхненник багатьох починів серед українських громад у Гданську, Щеціні та Перемишлі. Дуже шкода,

що за громадськими клопотами він не знаходить часу підготувати і видати біобібліографічний покажчик своїх публікацій, який би так пригодився історикам і культурологам, які працюють в галузі українознавства.

Серед найважливіших публікацій Михайла Козака як упорядника і редактора книжкових видань, які вийшли друком, слід відзначити:

Козак М.: З'їзд Перемишлян. - Перемишль - Львів, 1997.,

Козак М.: У пошуках правди. - Перемишль - Львів, 1998.,

о. Вудкевич М.: Життєвий шлях до священства. - Львів, 1999.,

Козак К.: З'явлення 2005 р. - Перемишль - Торонто, 2005;

– як автора:

Козак М.: Українські лікарі ч.2. - Чикаго - Львів, 2002, 278 с.

Козак М.: Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх. - Львів, 2002, - (278 с.),

Козак М.: Минуле і сьогодні Кобильниць Волоської і

Руської - Перемишль, 2006, - (304 с),

Козак М.: Невтомний душпастир о. кан. Володимир Боровець,

Перемишль - Щецин - Львів. - (219 с),

– Як редактор і готувач матеріалів на правах машинопису видав чотири Б'юлетені з Медичних семінарів у Щеціні в роках: 1981, 1983, 1987 і 1989 (накл. 20 прим.)

– З-під його пера, як редактора і опрацювача спогадів на правах машинопису вийшло 8 спогадів:

Стамирович Зеновій: Ув'язнена молодість. - Щецин, 1985.,

Сулим Іван: Із Журавців до Явожна. - Торонто, 1990.,

Гусечко Іван: Так гинули повстанці за Україну – Торонто, 1991.,

Попович Андрій: Молодість за ґратами. - Грушовичі, 1995.,

Піпко Катерина: Спогади минулих літ. - Перемишль, 1995.,

Кузьм'як Григорій: Присуд моєї долі. - Перемишль, 1995.,

Козак Михайло: Українські класи при польському Загально-освіт. ліцею у Перемишлі 1957-1964 рр.-Перемишль, 1995.,

Козак Михайло: Хорова, театральна і музична діяльність Володимира Пайташа у Перемишлі в роках 1957 - 2007. - Перемишль, 2007.

Я перерахував лише найзначніші публікації та архівні матеріали. Щодо архівних – дуже хотілося, щоб ще за життя збирача вони побачили світ – це неоціненний скарб нашої історичної спадщини маловідомої для українського читача.

Про що ж книжка, яку за власні кошти видає наш красзнавець і культуролог М. Козак? Наша передмова точно відповідає її змісту. Отже, маємо трагічну історію одного з українських галицьких сіл колишнього Галицько-Волинського князівства, далі - Руського воєводства Першої Речі Посполитої, вужче - Львівщини, яке волею московського диктатора на цей раз, мабуть, втрачене для України та її народу, втрачене через те, щоб поляки,

цей шляхетський і гоноровий нарід, став сповідувати марксо-ленінсько-сталінську утопію, котрою затуманили його далеко не європейського зразка московські голови.

Давши короткий екскурс в минуле рідного села, автор поділив книжку на три розділи, в яких хронологічно описав події, що сталися в історії села під першою більшовицькою окупацією в 1939 - 1941 рр. далі - під час нацистського пришествя в 1941-1944 рр., а врешті - від страшної трагедії - акції „Вісла”, яку пережили мешканці села, сотень інших українських сіл, що опинилися на Закерзонні. Усе описано з величезною скрупульозністю. М. Козак старався не оминати жодної значної і не дуже значної події з історії села, написати про кожного мешканця, зафіксувати особисту трагедію кожної людини. Врешті - мені не варто повторюватись, бо головні підсумки своєї праці він підвів у „Слові від автора”, яке йде за цією передмовою. Окремо скажу хіба про дві частини студії М. Козака, про трагедію українців у концтаборі Явожно та національно-визвольний рух того періоду, в якому брали участь гребінчани, названо справжні імена та псевдоніми підпільників. Нам є чим гордитися, бо мало хто з односельців автора зрадив ідеали свого народу і кожен по-своєму боровся з усіма окупаційними режимами, незалежно від кольору цих режимів. Жорстокі судилища над українцями в Явожно не роблять честі полякам. Вражає розділ книжки, де автор опублікував спогади про пережите, що їх записали він сам та ще небайдужі односельці, подав навіть прізвища тих, кого не виселили і з яких причин. Дуже добре, що М. Козак назвав також прізвища зрадників і донощиків, які заплямували своє ім'я співпрацею з ворогами.

Назагал книжка М. Козака - архіважливий документ доби і є цінним внеском не лише в історичне краєзнавство, а й студії з новітньої історії України. Автор подає багато фотокопій автентичних документів епохи, багато іконографічного матеріалу і з малої батьківщини, і з місць поселення на заході і півночі повоєнної Польщі, а це дуже підносить вартість студії. Книжка буде цікава не лише історикам, а фахівцям інших галузей гуманітарної сфери - чого варті, наприклад, мікротопоніми Гребенного і ширше - Равщини, прізвища і прізвиська гребінчан навіть діалектні слова, які автор пам'ятає з дитинства та впроваджує до свого тексту.

Добре знаю, як до цієї праці долучилася дружина автора, відомий активіст релігійного відродження українців Польщі Катерина Козак, не тільки як авторова муза, а як серйозний помічник у творенні книжки, співавтор дизайну обкладинки. Морально допомагали також діти, які волею долі опинилися на гостинній, але нерідній землі Канади. Дуже тішуся, що ця славна родина, як лелеки з вирію, повернулася до Перемишля і робить усе для того, щоб українськість славного міста „де Сян пливе зелений” (І. Франко) не була знівельована лихими людьми, незалежно від того, якої вони національності.

Дня 27 вересня 1992 р. я в складі представницької делегації Львівщини був присутній на першому величному вшануванні жертв Явожного, на місці, яке віднайшли славні українці з Польщі Євген Місило та Юрій Рейт. У мою пам'ять навечно врізався напис зі Святого Письма на встановленому там хресті „Очам безумних видалось, що вони вмерли, а вони тривають у вічності” (Муд.3.2–3) про що згадав автор і у своїй книжці, щоб ніколи у вічності не загубилися невинні жертви тоталітаризму, які поклали своє життя лише за те, що щиро любили свій народ, свою Батьківщину.

У тій кропіткій праці, над якою трудиться українець із Закерзоння Михайло Козак, хай Господь допоможе здійснити усе, що він задумав.

Богдан Якимович
Доктор історичних наук, заслужений працівник культури України,
Львів, квітень 2010 р.

Анатолій Русначенко

Слово про книжку

Велика Україна починається з країв, а вже ті зменших, або більших сіл і міст. Михайло Козак, родом з Закерзоння, з-під Перемишля, розповідає у своїй новій книжці „Гребенне в Другій світовій війні” про долю такого села. Село Гребенне - село його народження і дитячих літ. Але, вочевидь, не лише туга за малою батьківщиною спонукала його взятися до цього твору, але й біль за долі односельців і самого села, яке перестав існувати як село його споконвічних мешканців - українців. Події на тих теренах і по сьогодні мало знані пересічному жителю інших частин українських земель.

У долі с. Гребенне відбулись трагічні події українського ХХ - го століття: від австро-угорського Талергофу в часи I Світової війни до таборів советського ГУЛАГ-у, німецьких концтаборів і польського Явожно в роки вже II Світової війни і після неї.

Автор зібрав докладні оповіді і свідчення як односельців так і джерела з ними пов'язані про хід обесселення Гребенного, який тривав від 1939 по 1947 роки, коли більшість українців села були виселені на західні польські землі. Доля села була тісно пов'язана і з українським визвольним рухом того часу. Михайло Козак коротко повідомляє нас про цей зв'язок і як він відбивався на долях різних людей. Він також побічно зауважує, спираючись на свідчення, морально-психологічну атмосферу в селі від дій „стрибків”, які забігали в село вже після встановлення польсько-советського кордону, палили хати, провокували, а той з НКВД разом мордували до смерті людей.

То є зріз історії села пов'язаний з важкими старждаваннями його мешканців на тлі трагічних подій.

Та це не є головною темою книжки п. М. Козака. Його головні герої, якщо це слово тут доречне є його дуже різні односельці як члени спільноти. Стримані дані які подає автор чи то про захоплених і вивезених енкаведистами в Сибір у 1940 р. людей з села (повернулося ж бо тільки третина - 10 осіб), чи то про вивезених більше 60 молодих людей на роботи в Німеччину, чи виселених 370 осіб (79 сімей) в УССР в 1945-46 років в час „обміну” польського і українського населення, чи депортованих протягом операції „Вісла” в червні 1947 р. 826 людей (193 сім'ї) є свідченням колоніального стану, в якому опинились українські землі в той ХХ-й вік на прикладі одного, не найбільшого поселення. Можна сказати й так: імперії, і не тільки вони, застосовували етнічні чистки для вирішення своїх біжучих справ і далекосяжних цілей. Події пов'язані з тоталітарним режимом, що стверджувався на цих теренах, ставили відважніших до усвідомлення дій опору, тих, хто вижив і інших до поневірянь згодом по чужих світах.

Власне скупість викладу, лаконічність в поданих відомостях про земляків промовляє голосніше, ніж розкидані і розхристані емоції. Автор залишає своє сприйняття ніби за кадром, але залучені ним свідки оповідають про пережите своїми відчуттями, які смію думати, є близькими не лише, авторові, але і читачам не байдужими.

Строгість викладу, а це тільки частина запланованого М. Козаком твору-історії рідного села не має ввести в оману чи то професійного історика чи скептичного читача. Автор старанно добирив свої матеріали з українських і польських архівів, досліджень інших, спогадів вже опублікованих в різний час. Він також збирав спогади і сам, і то все, як видно, не один рік. Вдалося зібрати дані про долю майже всіх постійних жителів села Гребенного, які мешкали там до 1939 р. включно. Цінними частками книжки є фотографії жителів села, з вказаними іменами і прізвищами людей, а також переселенські картки, документи про звільнення з концтаборів, фотокопії які поміщені в книжці. Власне старанність і скрупульозність дозволила авторові звернути увагу і на одну поширену помилку, яка з якихось причин з'явилась у книжці відомого історика Євгена Місило Акція „Вісла”. На прикладі свого села, з детальним розглядом віросповідання його жителів, автор вказує на помилковість, що в Гребенному залишилося після депортацій 672 ос. поляків. Українці в Закерзонні були не тільки автохтонами, але вони там були і переважаючою більшістю, стверджує п. М. Козак. Він же показує, що сама акція „Вісла” була направлена не так на підлив матеріальної бази УПА як то сповіщалося в тодішній польській пресі і радіо, але на знищення української присутності в краю, адже мішані польсько-українські сім'ї залишалися. Припинення, якого зазнали вимушені переселенці - українці в ході акції „Вісла” і після неї - не забуваються.

Цікавим є показ життя гребінчан на нових місцях їхнього проживання. І тут було не так, як оповідають тоді і часто й тепер, українці аж ніяк не попали в кращі, чи добрі умови. А навпаки, мусіли своєю тяжкою працею з напівруїнних будинків і запущених земель будувати собі гідне майбутнє.

Читач може зробити власні висновки з книжки.

Один з моїх є такий: було би добре на Великій Україні зібрати свідчення, документи про виселення з українських сіл в часи колективізації і голодомору, від 1929 р. до 1933 рр., а також включити туди й тих десять тисяч осіб, яких вислали вже по війні. І приклад праці, яка представлена читачам, теж до цього спонукує.

Анатолій Русначенко
Доктор історичних наук, лауреат премії ім. Василя Стуса
Київ, травень 2010 р.

Михайло Козак

Слово від автора

Дорогий Читачу!

Віддаю у Твої руки книжку присвячену долі і недолі рідного села Гребенне (Рава Руського повіту, від 1945-го - Томашівського), у якому споконвіку жили українці.

Воно розташоване серед прекрасних краєвидів Розточчя, при головному шосейному і залізничному шляхах Львів - Варшава. Через село протікає річка Прутник, яка свій початок бере в поблизьких Селиських і впадає до Солокії, а та несе свої води через Корні та Угнів аж до Бугу.

В історичному минулому шлях, який проходить через село, мав велике значення в економічному, культурному і духовному житті гребінчан. Тут зі Сходу на Захід простягався й чумацький шлях. Ним йшли козацькі полки Б. Хмельницького на Замость, потім війська Наполеона на Схід, а в новітні часи – війська чужих держав: Австро - Угорщини, Росії, Польщі і Німеччини, які вели між собою війни не на своїй, а на нашій українській землі.

Дивлячись у минуле, з перспективи часу, бачимо, що найбільший удар по долі лемків, надсянців і холмщаків припав на 1940 роки, коли їх насильно вирвано з рідної землі, загнано на чужину, сплюндровано цілі села, знищено церкви, пограбовано культурні цінності, а українське населення піддано насильній полонізації.

У автора спогадів тих трагічних подій давно зродився задум написати повну історію села: про його історичне минуле, духовне життя, про культу-

ру, освіту, побут, про I і II Світові війни і післявоєнні трагедії гребінчан, про сьогодення і роздуми над майбутнім села. Задум надто широкий і розлогий, тому вирішено впершу чергу охопити події II Світової війни і післявоєнні трагедії гребінчан, все те, що ще збереглося у пам'яті самого автора, у пам'яті старших людей села, в джерельних матеріалах, в літературі і публіцистиці та архівних документах.

Перший розділ охоплює події, які відбувалися в селі протягом 6-ти років тривання війни, в тому окупації (більшовицька, німецька, друга більшовицька) та післявоєнні трагедії, які продовжувалися далше.

Перша більшовицька окупація в супереч радянській пропаганді тзв: „Визволення Західної України”, відзначалася особливою жорстокістю, а саме: вивізки у Сибір, арешти НКВС національно свідомого населення, забирання молоді до ЧА на фінський і японський фронти, злочини супроти цивільного населення та інше. Підсумок людських втрат за 607 днів першої більшовицької окупації виявився надсподівано великий.

Німецька окупація, яка тривала 1090 днів, по своїй природі не відрізнялася від більшовицької, хіба що методами доконуваних злочинів. До невільничої праці в Райху забрано 63 особи молодих хлопців і дівчат, з яких майже половина не повернулася. Інші стали жертвами німецького окупаційного терору в концераційних таборах. Повсякденними стали теж вбивства і публичні езекуції, за будь яку провину, м. інш. за нездачу контингенту, чого вже зубожілі селяни не були в силі виконати.

Друга більшовицька окупація (1944-1945 рр.) виявилася ще більш трагічною, її слід назвати другою більшовицькою, бо незважаючи на те, що в липні 1944 року у Любліні було створено уряд Польської Народної Республіки (ПРН), то в Гребенному і майже в цілому Закерзонні, безкарно діяли радянські спецслужби, для яких не було кордону, та дорадники в ПВ, службах безпеки, судівництві і адміністрації привчаючи своїх польських колег служити на вірність Кремлю. Так було до 1956 року.

В другому розділі, на підставі архівних документів, свідчень і спогадів гребінчан та особистих записок автора протягом 50-ти років, розповідається про депортації гребінчан до УРСР і на Західні землі Польщі під час акції „Вісла”.

Депортації відбувалися силовими методами з допомогою війська, спеціальних служб і адміністрації із застосуванням брехливої антиукраїнської пропаганди, фізичного та психічного терору, що потверджують свідчення і спогади депортованих.

Складено точні поіменні списки депортованих, у яких, в міру зібраного матеріалу, подано місця нових поселень на період весни і літа 1946 року для депортованих до УРСР і літа 1947-го для депортованих під час акції „Вісла”.

Тут автор зіткнувся з найбільшими труднощами, бо згодом відбулися нові міграційні процеси і депортовані гребінчани розсіялись по світах. Тому у списках залишаються пустими деякі колонки.

Для уточнення складено списки тих сімей, які залишилися в селі після депортації, і які після кількох років повернули з виселення до Гребенного, а також сімей змішаних обрядово та сімей некорінних жителів села (працівники державних служб і адміністрації двірського фільварку Кн. П. Сап'єги).

Приживання на нових місцях поселення було нелегким. Реальний образ був інший від того, який голосила державна пропаганда, що нібито поселенці з акції „Вісла” отримали гарні загосподаровані понімецькі господарства і все необхідне для проживання. Це була брехня.

На рідних землях гребінчани залишили доспілі урожаї на полях, у садах і городах, а на новому поселенні їм дали зруйновані будинки, а осінню отримали тільки 50 кг. жита для посіву. Щоб вижити, були змушені за харчі цілий рік найматися на роботу до сусідів - поляків.

Третій розділ охоплює тему концентраційного табору для українців у Явожні і судилища гребінчан Військовими Районними Судами (ВСР): у Ряшеві (3 ос.), Кракові (13 ос.), Варшаві (1 ос.) і в Ольштині (15 ос.).

Тут подається загальний огляд табору, його організаційні структури і призначення. Складено статистичний перелік 161 закатованих українців із загального числа 3.871 ув'язнених в таборі, що становить 4,2 % за короткий час 6-ти місяців, в тому числі 5-х гребінчан.

Особливу увагу звернено на поневіряння гребінчан в таборі у Явожні, а також у тюрмах, в яких відбували покарання: Барчево, Варшава, Валбжих, Голеньов, Гданськ, Грудзьондз, Іновроцлав, Ілава, Краків, Клодзко, Ольштин, Плоцк, Потулице, Равіч, Рацібуж, Тарнів, Фордон, Штум, Явожно. Загальна кількість суджених гребінчан - 32 особи, що становить 27,8 % від загальної кількості 115 - ти арештованих гребінчан.

Також розглянуто питання долі в'язнених гребінчан сперті на основі 16-ти спогадів з табору і 4-х спогадів з в'язниць. Усі вони пережили явожнянське і тюремне пекло з малими особистими і суб'єктивними відмінностями.

Можливо, що зібраний і поміщений в книжці матеріал, вповні не відображає усіх деталей того, що довелось пережити в'язням, та все ж таки є достатньо запрезентативний, щоб збагнути весь тягар зла, завданий нам акцією „Вісла”.

Автор буде радий отримати від читача свої зауваги, які стануть безцінними стимулами у дальших пошуках правди.

Роздуми про майбутнє

Своє майбутнє можна будувати тільки на своєму минулому. Моє і твоє покоління, дорогий читачу, має обов'язок дослідити правду про історичне минуле кожного села па рідній українській землі, захистити цю правду і збе-

рігати пам'ять про неї. Досліджуймо свою історію, пишім про неї і не чекаймо, коли нам її напишуть чужинці.

Нехай це завдання стане честю і совістю кожного з нас.

Р е ц е н з і ї

Марія Паньків

Тут правда про велику кривду

„Гребенне в Другій світовій війні”. Під таким заголовком вийшла у світ найновіша книжка Михайла Козака відомого активного громадського і культурного діяча, публіциста, дослідника трагічних сторінок новітньої історії українців у Польщі. Автор - уродженець села Гребенне, тому все про що тут пише – близьке його серцю. Він один з тих українців, на долю якого випали тяжкі випробовування: війна, потім 1947 р. акція „Вісла” (разом з родиною і односельчанами був вигнаний на *ziemie odzyskane*, досвідчив тягару життя на чужині).

У його книжці є правда про велику кривду. Хоча, як сам зауважує: доля Гребенного у час II Світової війни і після її закінчення не була винятком, вона в якійсь мірі перекликається з долями сотень українських сіл на Закерзонні, коли українців переслідували, вбивали, грабували і нищили їх майно і долі, палили села, гнали на Схід (в Радянську Україну, в Сибір) і на Захід (злочинна акція „Вісла”, примусова праця в Німеччині), садили за ґрати в тюрми, за колючі дроти концтабору в Явожні, а потім ще довго-довго... життя з клеймом „ворог народу”, зі страхом, який глибоко закоренився у свідомість і породжував нові рани - почуття меншовартості, загубленості.

Дослідник послідовно і коректно, широким спектром у трьох розділах книжки розкриває тему, що дає змогу читачеві, навіть необізнаному в цих подіях, збагнути весь трагізм ситуації, в якій опинилися українці (його односельчани) польські громадяни в Польщі.

У першому розділі, названому „Долі гребінчан під час Другої світової війни”, який охоплює 6-літній проміжок часу, показана політична ситуація перед II Світовою війною і розпад II Речі посполитої РП, а також окупації села: перша більшовицька (1939-1941 рр.), потім німецька (1941-1944 рр.) і друга більшовицька (1944-1945 рр.).

Наступні два розділи книжки розкривають повоєнні трагедії Гребенного. У другому розділі йдеться про депортацію гребінчан спершу в Радянську Україну (1945-1946 рр.), а згодом наступна - акцію „Вісла” (1947 р.).

Третій розділ присвячений не менш важкому періоду в історії Гребенного – це поневолення у концентраційний табір в Явожні, а також судові розправи над гребінчанами Військовими Районними Судами Ряшева, Кракова, Ольштина, Варшави і ув'язнання в тюрмах.

Михайло Козак, як сумлінний дослідник фахово і чесно висвітлює трагічну історію рідного села і його мешканців. Ним проведено глибокий аналіз подій того часу, в які його односельчани були насильно втягнені.

Для написання цієї праці М. Козакові послужили не тільки власні пережиття, свідчення і спогади свідків, але й численні архівні документи, література і публіцистика. Особлива вартість цієї книжки полягає і в тому, що дослідникові, доклавши чимало кропіткої праці, вдалося зробити дуже важливу справу - поіменно назвати односельчан вивезених у Сибір 10.02.1940 р.; арештованих НКВС (1940-1947 рр.); забраних до Червоної Армії (1940-1944 рр.); вбитих солдатами ЧА у перші дні війни 22 червня 1941 р., а також партизанами ген. Ковпака 7 червня 1944 р. в ярі „Калинець” над Гнилим Потоком під присілком Гребенного - Гораї і тих, що загинули у нещасливих випадках після воєнних дій (1941-1946 рр.); вивезених на примусові роботи до Німеччини (1939 р.); жертви німецького окупаційного терору (вбиті і арештовані); призовників до Дивізії „Галичина” (квітень 1943 р.); вбиті 28 березня 1946 р.; депортованих до УРСР (1945-1946 рр.) і під час акції „Вісла” (1947 р.); сім'ї, які залишилися у селі після виселення 1947 р.; сім'ї змішані обрядово; сім'ї, які залишили село до 1945 р.; тих, що повернулися з виселення; ув'язнених в концентраційному таборі в Явожні і тих, які там померли; відправлених з концтабору в Явожні на суд до Кракова і тих, яких засуджено у Польщі (1947-1948 рр.). Тут ніхто не забутий, названі і зрадники.

Передбачаю, що для читача не менш цікавими і пізнавальними будуть, поміщені в книжці у передмові, статті двох відомих істориків з України (Анатолія Русначенка і Богдана Якимовича).

Книжка призначена для широкого кола читачів, в основному молодшого покоління, а також істориків-дослідників. Для зручності користування матеріалами тут подано пояснення скорочень, іменний та географічний покажчики, прізвиська гребінчан.

Так склалося, що книжка „Гребенне в Другій світовій війні” (до речі, видана автором за власні кошти) вийшла з друку якраз напередодні великого святкування 45-ліття повоєнної реактивації Грекокатолицької Парафії під покровом св. Миколая Чудотворця в Гребенному, а також у пов'язанні з закінченням ремонту храму з 1697 року. Завдяки цій події, яка відбулася 17 липня 2010 р. гребінчани мали змогу одними з перших взяти книжку до рук, заглянути в неї, знайти прізвища свої, рідних, знайомих, односельчан, побачити їх, а може й себе на фотографіях.

І ще під кінець хочу додати, розраховуючи на те, що автор не образиться,

коли частину заслуг пов'язаних цією книжкою перенесу на його дружину Катерину, яка невтомно трудилася поруч, приклавши чимало зусиль, щоб книжка вийшла і вчасно.

На скільки мені відомо, ця книжка є тільки частиною задуму Михайла Козака. Його мрія – написати повну історію рідного села: про минуле, духовне життя, про культуру, освіту, побут, і про сьогодення с. Гребенного – у Польщі на прикордонні з Україною.

Богдан Гук

Дерев'яна вічність Гребенного

– Я став парохом у гребеннівській греко-католицькій парафії у вересні 1998 р., – згадує о. Іван Тарапацький, стоячи біля підніжжя церковної гори в Гребенному Томашівського повіту. – Під час одного богослужіння, коли подув сильніший вітер, зі стелі на мене почали сипатися трухляві куски деревини, а за якийсь час я побачив діри в стелі...

Таким способом побудована 1679 р. церква Св. Миколая давала знати про потребу доглянути її поважніше: про необхідність ремонту. Цей сигнал не був першим від того часу, коли після 1947 р. храм просто залишився на небезпеку знищення негодою або „шанувальниками”, які хотіли дешево здобути дерево на зиму чи на будову стайні. Минуло майже 10 років від акції „Вісла”, як римо-католицька парафія в сусідніх Селиських почала користуватися храмом для відправи власних богослужінь, а 1964 р. туди повернулися греко-католицькі молільники. На щастя, як розповів мені „гребінчук” Михайло Козак, теперішній мешканець Перемишля, селиська парафія не звернулася до держави з проханням надати їй церкву у власність, отож 1989 р. о. Михайлові Вудкевичу вдалося офіційно підтвердити греко-католицьке право власності на неї.

Політично-юридичні події супроводжувалися змінами у вигляді храму. Акція „Вісла” застала її покритою гонтою. Однак така покрівля вимагає постійного догляду, отож уже 1959 р. відбулася заміна гонти, яка виявилася нетривалою. На початку 70-х рр. XX ст. дірявий уже дах обшили бляхою. Негайних змін вимагали також стіни – потужні бруси, зокрема, при підвалинах святилища порохнавіли. Зрештою, під шалівкою не все було навіть і видне.

– Здавалося, що нам достатньо буде дець 60 кубометрів дерева, а от на кінець ремонту я підрахувую, що він узяв чи не 130 кубів. Коли ми почали

знімати шалівку, виявляли все нові недоліки... Узагалі-то без втручання залишилася тільки третина церкви – решту ми переклали від основ, доповнивши все новими брусами, – каже о. Тарапацький.

Ремонт – зокрема, зміна покриття даху з бляхи на гонту та супровідні роботи – практично почався у квітні 2009 р. І мав закінчитися в грудні, проте чимало треба було доробляти й потім. Технічний проект робіт підготував архітектор Юрій Левосюк з Перемишля, проект був погоджений з реставраторською службою в Замості та профінансувало його Міністерство культури основною сумою в 250 тис. зл. Воєвідський реставратор архітектурних пам'яток додав 23 тис. зл., а люблінське воєвідське самоврядування – 20 тис. Таємницею доброго пароха та інвестора, який оцінює весь кошт ремонту на приблизно 600 тис. зл., є те, хто спонсорував інші матеріали та роботу, що її виконали селиські майстри на чолі з Владиславом Дуркевичем.

Крім передбачуваних наслідків, ремонт приніс і несподіванку. Нею стала Ікона Богородиці з 1851 р., прикріплена на стіні святилища, але досі укрита за іншим зображенням, яку виявив Богдан Божик. Тоді її передали на реставрацію до Кракова, а нині вона знаходиться в лівому бічному вівтарі церкви. Якоюсь мірою вона відшкодовує ті втрати, яких завдали храмові злодії в 70-х рр., вкравши кілька ікон. Св. Миколай дотепер знаходиться в музеї у Варшаві, не допомогли, навіть клопотання самого професора Віктора Зіна про повернення Ікони.

Ремонт закінчився успіхом, хоч вірні гребенівської парафії (90 родин, з яких у самому Гребенному –20) у той момент, коли по черзі зникав дах, а потім – стіни святилища, почали боятися, що може бути більш трагічно. А коли в прекрасному вигляді та порядку все повернулося до ладу, вони стали казати, ніби жартома, „коли не було даху, то наша молитва йшла прямо на небеса...”. Усю красу гребенівської церкви можна було побачити під час освячення її нових части яке відбулося 17 липня. Парох та парафіяни показали гостям, прибулим з повіту, Перемишля та навіть Західних земель, як треба шанувати свої скарби та заразом – самих себе. Неприсутнього з огляду на хворобу перемиського владику Івана Мартиняка представляв о. митрат Євген Попович, парох Перемишля. Урочисте богослужіння він відправив у співслужінні з о. І. Тарапацьким та Іншими священиками, яким допомагав львівський хор „Sol i Deo” зі Львова (дир. І. Мельник).

Гарним моментом свята стала презентація книжки М. Козака „Гребенне в часі Другої світової війни”. Багаторічна робота інженера за фахом, а історика за покликанням, знайшла своє підтвердження не тільки в суті Історії,

але й у гребеннівських буднях. Гребенне село, роздвоєне історією – цілісно може повстати тільки на сторінках книжок, тому що Козак планує видати ще 2 томи історичних документів про рідне село.

Після вітань, подяк та відзначень о. Тарапацький, ставши ще й конферансьє, запросив усіх на майданчик побіля церкви. Там знайшлося місце для сцени і поставлених столів. Можна було почути про тих, хто працював для храму, тобто і про добрих парафіян, послухати також промов гостей, зокрема львівських професорів Б. Якимовичата і М. Гнатюка, представників державної і самоврядної адміністрації, а й подивитися на виступи ансамблів. У Гребенному свято тривало до вечора, але гребеннівська церква, завдяки праці вірних робила щасливий крок до власної вічності.

Богдан Гук

(Наше слово. - Варшава, 2010. - 01.08. - Ч. 31 (2765))

Микола Дупляк

Монографія про рідне село Гребенне

З приємністю та з особливим зацікавленням спостерігаємо появу на видавничому ринку нових публікацій про наше Закерзоння, адже ж така нагода не трапляється часто. Тим разом україномовну літературу про Закерзоння збагатив своєю новою книжкою знаний на терені Польщі дослідник української проблематики, педагог, суспільно-культурний і громадський діяч мгр інж. Михайло Козак.

Монографія М. Козака про його рідне село Гребенне вийшла у м'якій кольоровій обкладинці. Про її мистецьке оформлення дбайливо подбала Катерина Козак - дружина автора. На першій сторінці обкладинки поміщено вид на село, а на ній ікону Божої Матері, з 1851 року, віднайдену 2009 року під час реставрації місцевої церкви. На четвертій сторінці обкладинки поміщено пам'ятний знак до 60-ліття злочинних депортацій гребінчан у 1946-1947 роках, що зображує розірвання тягlosti роду поколінь на землі, на якій споконвіку жили українці. Ліворуч вгорі - щойно відновлена дерев'яна церква в Гребенному з 1697 року. Гарну передмову до книжки п.н. „Мартиролог українського села Равщини” написав Богдан Якимович з України - доктор історичних наук.

Перед війною село Гребенне було частиною Рава-Руського повіту, а від 1945 року -Томашівського. Воно розташоване при головному шосейному і залізничному шляхах Львів - Варшава. Після війни Сталін, який встановлював державні кордони на свій розсуд, „подарував” це село, разом з українськими землями Закерзоння, полякам. Усі населені пункти - на правому, суціль українському боці Сяну, УРСР відступила на користь Польщі. Сталін

торгував українськими землями так, як це йому було вигідно. Не допомогли йому навіть нагадування Микити Хрущова про те, що Холмщина, Підляшшя, Лемківщина та Північне Полісся - українські землі. Про відірвані до Росії суцільно українські території Хрущов не смів навіть згадувати. На думку Б. Якимовича, Сталін перш за все „хотів покінчити з галицьким національним українським вогнищем та зміцнити додаткову підконтрольну Москві територію для переможного маршу *гнилою Європою* аж до Атлантики”.

До речі, в Гребенному покоїться прах українського поета Олександра Козловського, а в сусідньому селі Млини, на історичній Яворівщині, похований творець музики до нашого національного славня о. Михайло Вербицький. Слід пам'ятати, що в княжому Перемишлі в XIX ст. почався процес українського відродження.

У висліді угоди про переселення українців з батьківської землі до України, а польських колоністів з України до Польщі, для українців Закерзоння почалася велика трагедія. Вони ж бо не бажали покидати рідної землі та йти в сталінські колгоспи, а поляки не хотіли їх у Польщі, бо вважали, що Польща повинна бути тільки для поляків. Вони робили все можливе, щоб силоміць позбутися українських автохтонів.

Згідно з наведеною статистикою, на 1 січня 1939 р. у Гребенному мешкало 1630 осіб, з них – 30 поляків, 10 жидів і 10 осіб інших національностей; решта, разом із т.зв. латинниками (1600 осіб), були українці. Трагедію депортації українського населення довершила нелюдська операція „Вісла” 1947 року, яка здійснила практично повний етноцид українців на Закерзонні.

У своїх підсумках Б. Якимович слушно пише, що книжка Михайла Козака є справжнім мартирологом його „маленької батьківщини”. Годиться додати, що трагічна доля Гребенного стрінула й багато інших українських сіл на Закерзонні після Другої світової війни. Автор передмови звертає увагу на талановитого автора книжки - уродженця Гребенного та щирого патріота, який безкорисно віддає свій талант народові, з якого вийшов, і протиставляє його симоненкам, вітренкам, марченкам, левченкам, семиноженкам, табачникам, бузинам, які у своїй вільній державі добре відробляють московські юдині срібняки. „Безперечно, пише Б. Якимович, у кожного народу є свої виродки, але нормальні люди їх попросту ігнорують, а не роздають їм міністерські портфелі для шкоди своїй нації”.

Михайло Козак здійснив важливий дослідницький проект не на чисте замовлення чи за чужі гроші, але з громадського обов'язку супроти рідного села та рідної землі – з єдиною думкою про те, щоби ніколи не загубилася пам'ять про гребінчан, які поклали своє життя лише за те, що вони любили свій народ, свою Батьківщину.

Автор книжки намітив короткий екскурс у минуле рідного села, а відтак поділив свій твір на три розділи, в яких хронологічно описав події, що

сталися в його минулому. Перший розділ охоплює події шести років тривання війни та післявоєнні трагедії, що продовжувалися далі. За той час село зазнало більшовицької (1939-1941), німецької (1941-1944) та другої більшовицької окупацій (1944-1945). Перша окупація відзначалася особливою жорстокістю; вивізками на Сибір, арештами НКВС національно свідомих людей, сільської інтелігенції (учителів і священників), талановитої молоді, діячів культури, громадських, просвітнянських і молодечих організацій тощо; забиранням молоді до Червоної Армії на фінський і японський fronti та іншими злочинами супроти цивільного населення. Тоді по ночах почали зникати люди, часто з цілими родинами. Перша окупація тривала 607 днів, друга – 1090 днів. Німецька відрізнялася від більшовицької лише методами доконуваних злочинів. До невольничої праці в Райху німці вивезли 63 молодих хлопців і дівчат. Інші стали жертвами німецького окупаційного терору в концтраційних таборах.

Друга більшовицька окупація була ще більш трагічною. Тоді на Закарзонні безкарно діяли раянські спецслужби, для яких не було кордону, та всякі радянські дорадники польського війська, служби безпеки, судівництва й адміністрації, які навчали своїх польських колег служити Кремлеві. Життя в селі було дуже небезпечне. Вже після встановлення польсько-радянського кордону, до села несподівано забігали „стрибки”, які тероризували людей – палили хати, провокували, а то й разом з НКВД мордували селян. Автор наводить точні дані про 30 гребінчан, арештованих НКВС в роках 1940-1947. Тоді 19 осіб вивезли на Сибір. На окремі таблиці подано дані про долю 52 юнаків, мобілізованих до Червоної Армії. Із них повернулося до села лише 16. З іншого списку довідуємося про 8 осіб, яких вбили радянські партизани С. Ковпака.

В другому розділі автор розповідає про депортацію гребінчан на польські понемецькі землі під час операції „Вісла”. Робить це на основі архівних документів, свідчень і спогадів гребінчан і особистих записок протягом п’ятидесяти років. Свідчення і спогади очевидців підтверджують факт, що депортації українського населення відбувалися з допомогою польського війська, спецслужб і адміністрації та з допомогою брехливої антиукраїнської пропаганди, фізичного і психічного терору.

Третій розділ охоплює тему концтраційного табору для українців у Явожні та судилища гребінчан військовими судами в Ряшеві (3 особи), Кракові (13 осіб) Варшаві (1 особа) та Ольштині (15 осіб). Автор подав загальний, огляд табору, його організаційні структури і призначення. У книжці знаходимо статистичний перелік 161 закатованих українців із загального числа 3.871 каторжників у Явожні, що становить 4.2% застрелених за короткий час шести місяців, в тому числі п’ятьох гребінчан.

Загальна кількість суджених гребінчан – 32 особи, тобто 27.8% від

загальної кількості 115 арештованих гребінчан, які відбували покарання в тюрмах у таких містах, як: Барчево, Валбжих. Варшава, Голеньов, Потулице, Рацібуж, Тарнів, Фордон, Штум і Явожно.

Понад 40 років про концтабір у Польщі не було й згадки. Комуністична влада замовчувала перед світом свій злочин, скоєний на українцях, громадянах Польщі. З часом земляки віднайшли і впорядкували місце поховання жертв табору та поставили високий березовий хрест з таблицею такого змісту: „Очам безумним видалось, що вони вмерли, а вони тривають”. Посвячення хреста відбулося 27 вересня 1992 року. Кожного року у вересневі дні з цілої Польщі їдуть українці, щоб помолитися над могилами жертв табору в явожнянському лісі. В 1998 році у Явожні встановлено й відкрито пам’ятник з участю Президентів Польщі й України – О. Квасневського та Л. Кучми. Розірвану на дві частини стіну пам’ятника звінчують одно і двораменні хрести, що символізують єдність українського роду – католицьких і православних християн.

М. Козак зібрав свої матеріали з великою точністю. Він не оминув жодної значної події в історії села; бажав написати про кожного мешканця, зафіксувати особисту трагедію кожної людини. Автор назвав патріотів, які боролися за добру справу з усіма окупантами, гинули в боротьбі, або терпіли в польських тюрмах і в концтаборі Явожно. Він назвав також прізвища зрадників і донощиків, які запламували своє ім’я співпрацею з ворогами. Тепер же на цвинтарі в Гребенному стоїть надмогильний пам’ятник, а на його цоколі епітафія такого змісту: „Борцям за волю України воїнам УПА, що загинули в бою з НКВД в гребінських лісах осінню 1944 року. Вічна пам’ять”.

Обговорювана книжка – важливий документ доби.

У ній знаходимо багато фотокопій автентичних документів епохи, багато іконографічного матеріалу з Гребенного та з місць поселення гребінчан після операції „Вісла”.

Дуже гарно відгукнувся на книжку доктор історичних наук Анатолій Русначенко з України. Він відмічає, що спонукою до написання монографії була „не лише туга автора за малою батьківщиною, але й біль за долі односельчан і самого села, яке перестає існувати як село його споконвічних мешканців-українців”. Всі наведені дані й розповіді очевидців вказують на факт, що операція „Вісла” була спрямована „не так на підлив матеріальної бази УПА, як про це писали тоді польські засоби масової інформації, але на знищення української присутності в краю”. Цей злочин етнічної чистки і досі оправдовують польські офіційні державні кола. На основі книжки М. Козака А. Русначенко робить правильні висновки, що „було би добре на Великій Україні зібрати свідчення про виселення з українських сіл в часи колективізації і голодомору”. Та, це вже давно треба було зробити.

Михайло Козак не зупинився на публікації рецензованої монографії

про рідне село „Гребенне в Другій світовій війні”. Він наполегливо продовжує працювати над другою частиною книжки – про історичне минуле і сьогодення Гребенного. На думку автора книжки, „своє майбутнє можна будувати тільки на своєму минулому”. Значить, треба знати своє минуле; треба захистити правду і зберегти пам’ять про неї. Які ж актуальні сьогодні його слова до читачів: „Досліджуймо свою історію, пишімо про неї і не чекаймо, коли нам напишуть чужинці”.

З перспективи понад 70 років написати книжку про події 40-их років дуже важко, бо відходять з цього світу останні мешканці села, а поляки нищать сліди життя українців на Закерзонні. Як пише автор, – „У декого з депортованих залишилися тільки карта переселення і звільнення з концентраційного табору з Явожна, а в державних архівах лише списки депортованих і засекречені документи про ОУН-УПА. Все інше знищено (у Гребенному – М.Д.), крім людської пам’яті і церкви, – самотнього свідка минулого, яка стоїть над селом в оточенні старих лип, понад три століття (313 років).

Монографію збагачують пояснення скорочень, 5 малих мап (картин), 23 фотокопії документів і 26 чорно-білих світлин, післяслово автора, бібліографія (архівні матеріали, література, публіцистика), свідчення, іменний і географічний покажчик та список прізвищ – як прозивали себе гребінчани.

Окремо годиться дещо сказати про мову монографії. Це, тим більше, що не відмічено в ній імені мовного редактора. У загальному, в книжці спостерігаємо і гарну літературну мову (за чинним в Україні Київським правописом), і мову автора, який писав її так, як говорить інтелігентний українець у Польщі, не дотримуючись ні Київського, ні Харківського правописів. Саме тому спостерігаємо тут і друкарські, і правописні помилки, польонізми тощо. Однак, мовні недоліки блякнуть у порівнянні з вартістю та значенням цієї публікації. Крім того, мова багатьох авторів наведених спогадів становить окрему вартість і залишиться свідченням про українську мову мешканців Гребенного.

Монографія „Гребенне в Другій світовій війні” цінна не тільки для кожного, хто народився в Гребенному або для нащадків гребінчан, але й для кожного українця, а особливо українця-закерзонця, бо об’єднує їх спільне минуле і спільна незavidна доля під Польщею. Цієї книжки не зможе обминути жоден інтелігентний українець, який цікавиться минулим і сьогоденням свого народу.

Надіймось, що невдовзі побачить світ і намічена автором друга частина монографії. Цього йому щиро бажаємо.

Микола Дупляк

(Наша громада. - Вінніпег, 2011. - Ч. 44)

(Бористен. - Дніпропетровськ, 2011. - Ч. 4 (238)

(Рідна школа. - Київ, 2011. - Ч. 2 (159)

(Америка. - Філадельфія, ПА, 2011. - 23 квітня)

Щоб безслідно не канули у забуття

Появилася друком книжка, яка рятує для пам'яті та історії ще одне українське село на Закерзонні, яке акція „Вісла” приречла на забуття. Це книжка відомого краєзнавця з Перемишля Михайла Козака про село Гребенне, що на Равщині. Книжка Козака додає ще один штрих до панорами закерзонських сіл, про які появились книжкові видання і які, хоч таким чином, знову повернулися в український духовний простір. У спогадах, документах і фотографіях ожили окремі села з різних країв Закерзонської України. Для прикладу назвімо тут хоч кілька з них. Це Новий Люблинець і Кобильниця Волоська на Любачівщині, Голя на Підляшші, Заліська Воля на Ярославщині, Корчмин на Белзчині, Угринів на Сокальщині. І от тепер - Гребенне.

У цього села – слава, але трагічна доля. Розположене при шосейному шляху Львів -Варшава і при залізничній колії, воно завжди було свідоміше, активніше, передове. Це було його щастя, але це стягало на село також недолі, бо такі свідомі українські села усім ворогам були на заваді. Найтрагічнішим в історії села виявився час II Світової війни й перші післявоєнні роки. Саме про цей час розповідає книжка М. Козака.

Це розповідь мовою свідчень, документів і чисел про те, що сталося з одним з-посеред більше ніж тисячі українських сіл Закерзоння між 1939 і 1947 роками. Село Гребенне у 1939 р. було суцільно українське. У ньому жило 1630 українців і тільки 50 чужинців. У роки війни від ворожих куль, в рядах УПА, в мундирах чужих армій загинуло більше ста гребенчан. Були також депортації на примусові роботи до Німеччини і на каторжні – до Росії. Усі ці біди воєнного часу Гребенне пережило б, як пережили той час тисячі місцевостей по всій Європі, однак удару акції „Вісла” воно не витримало. У трьох виселенчих хвилях Військо Польське вигнало з рідної землі останніх 826 українців Гребенного. Живий організм села знищено, а людей, що його заселяли, приречено на національну смерть у чужих краях. Її передумовою є втрата пам'яті про свій рід, родинне гніздо і коріння. І така амнезія неухильно наступить, коли не появиться хранитель тої пам'яті. Село Гребенне знайшло його в особі М. Козака.

Над минулим Гребенного автор працював багато років, призибуючи по шматочку розкинуту світами пам'ять про рідне село. Завдяки кропіткій праці в архівах Польщі та України, багатому листуванню з краями, яких доля розкинула по всій Польщі, по Україні, Сибіру і Заході, нескінченних розмовах і численних поїздках постала книжка-пам'ятник цьому селу.

Книжка поділена на три розділи. У першому розділі, названому *Доли гребенчан під час Другої світової війни*, автор аналізує три воєнні окупації села – першу і другу советську і окупацію німецьку. Другий розділ має назву

Післявоєнні трагедії гребенчан і в ньому мовиться про депортації гребінчан до СРСР та на західні та північні землі Польщі й долю, яка там зустріла депортованих людей. Третій розділ присвячено репресіям, які зустріли мешканців села. Найбільшу частину цього розділу становить тематика польського концентраційного табору для українців в Явожні та судові розправи над гребенчанами.

Кожну текстову частину книжки супроводять сумарні тематичні таблиці з підсумковим аналізом даних на кінці кожної з них та поширені біографи осіб, про яких встановлено достовірну інформацію. Такі збірні таблиці є напр. для осіб, яких вивезено на примусові роботи до Німеччини та в табори Гулагу, загиблих в лавах УПА та в чужих арміях, в'язнів польського, німецького та радянського режимів тощо. Не менш цінні є спогади очевидців подій, зокрема в розбудованій частині про польський концтабір для українців в Явожні, куди з цього патріотичного села запроторено аж 95 осіб. Ілюстративний матеріал становлять численні фотографії, придбані найчастіше від приватних осіб, та репродукції документів з публічних та приватних архівів.

Книжку доповнює покажчик імен та географічних назв і бібліографія використаної літератури. Передмови до неї написали два відомі історики з України Б. Якимович та А. Русначенко.

Праця М. Козака над збереженням і поверненням пам'яті про українське Закерзоння заслуговує найвищого признання. Саме завдяки таким людям як М. Козак, цей край вздовж Сяну і Бугу не канув у Лету, не став чорною смугою забуття 63 років після акції „Вісла”, але з появою кожної нової книжки – мов неопалиними купинами – спалахує знову і знову живим полум'ям.

Мирослав Іваник
(Гомін України. - Торонто, 2011. - 25 січня)

Ярослав Радевич-Винницький

Михайло Козак, Гребенне в II Світовій війні

Цю національно важливу книжку її автор люб'язно передав для редакції „ЛБ” через члена редколегії проф. Миколу Зимомрю, за що обом їм сердечна дяка. У книжці професійно, з переконливим удокументуванням та ілюстративним матеріалом розповідається про одне західно українське село. Географічно воно розташоване в недалекому від Бойківського краю Розточчі (5 км від Рави-Руської), але мешканці десятків чи й сотень західно-українських поселень чи вихідці з них упізнають в його описі свою долю,

долю своїх батьків, дідів чи просто односельців. Це гірка доля людей бездержавного народу.

Складається книжка з трьох розділів:

I. Долі гребінчан під час другої світової війни;

II. Післявоєнні трагедії гребінчан;

III. Концентраційний табір для українців у Явожні і судилище гребінчан. Від цих назв, а особливо від назв підрозділів віє незаслуженими і невідплаченими стражданнями, муками, смертю: „Мешканці с.Гребенне, вивезені в Сибір...”, „Більшовицькі злочини і їх жертви в Гребенному...”, „Гребінчани, які стали жертвами німецького окупаційного терору – вбиті і заарештовані”, „Терор – інструмент депортаційних акцій”, Акція „Вісла” – депортація гребінчан на західні землі”, „Українці, закатовані в таборі у Явожні – статистичний огляд” і т.д. Докладно скомпоновані таблиці, репродукції мап, документів, світлин, схем, архівні матеріали, свідчення і спогади учасників та свідків трагічних подій, лаконічні авторські пояснення й коментарі – все це спрямоване на розум і почуття читача, на формування в нього відповідей на запитання „чому?” і „за що?”, а головне – „що робити, аби таке з українцями більше ніколи не відбувалося”. Автор кожною сторінкою б’є у дзвони пам’яті, руйнуючи наше національне безпам’ятство і прищеплені насильниками-окупантами історичні стереотипи, через які багатьом українцям чужа кривда видається милішою від своєї правди. За це маємо бути п. Михайлові Козакові велико вдячні.

Вартими уваги читача є ще два багатозначні факти: книжка видана коштом автора, а „Передмова” до неї складається з двох статей, написаних відомими вченими – докторами історичних наук: львів’янином Богданом Якимовичем („Мартиролог українського села Равшини”) та киянином Анатолієм Русначенком („Слово про книжку”).

Р.-В. Ярослав Радевич-Винницький
(Літопис Бойківщини. - Дрогобич, 2011. - Ч. 2/81 (92)

Про українські села на Закерзонні

З приємністю сповіщаємо, що книгозбірня українського Закерзоння поповнилася новими меморіально-дослідницькими працями про наші рідні села, отчі домівки, з яких віками проростали потужні людські пагони, котрі прагнули волі, національного розвою, бути господарем на своїй землі. Цей подвижницький лейтмотив єднає праці не тільки територіально – на Перемишльщині, – а передусім змістовно, духовно, що не може не втішати, на-снажувати на подальші спомини про сокровенне, оприлюднення розмаїтих сторінок нашої минувшини – повсякденної, героїчної, драматичної.

Власне, драматизм, трагізм – це другий бік лейтмотиву праць, автори яких описали їх не з оповідей сторонніх, а особисто пережитих, документально засвідчених. Мовиться про наш непроминальний біль ХХ ст., його середину, коли німецький і советський тоталітарні режими при потуранні західних „демократів” розв’язали світову масакру, в якій чи не найбільше потерпів український нарід, його найзахідніша гілка – лемки, бойки, долиняни (надсянці), волиняни, холмщаки, підляшці. А на них, змордованих, деморалізованих у роки воєнних окупаційних режимів, розгулу польського бандитизму, чекали злочинні депортаційні акції 1940-1951 рр.

Про це варварство, що офіційно та вперто замовчувалося советською комуністичною ідеологією, нині написані неспростовні фахові праці на підставі недоступних раніше документальних матеріалів, свідчень очевидців, жертв депортацій, терору. На спомин про них встановлюються пам’ятники, котрих щораз більше, як і кількість різних публікацій, в тому числі про села. До війни їх, в котрих проживали українці, частково інші народності (поляки, жида), нараховувалося на Закерзонні понад 5,5 тис. Нині там немає жодного (!) українського села. Велика їх кількість взагалі стерта з лица землі. Польський комуно-шовіністичний режим при потуранні московських вождів усе зробив, щоб назавжди розв’язати „українське питання”, – позбутися українців, домогтися створення моноетнічного паньства (держави). Протистояти цій мілітарно - бандитській навалі українці не могли. Тільки з падінням комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі виникли можливості сказати правду про закерзонські українські села – ці живильні клітини національного організму, його трудівників, борців, патріотів, яких спіткала лиха доля.

На таке поцінування заслуговує книга Михайла Козака з Перемишля про рідне „Гребенне в Другій світовій війні”, що на Равщині, тепер Томашівський повіт (Польща), автора знаного, шанованого, ерудованого, який зібрав величезний матеріал про родинне гніздо, краян від давніх часів. Автор вирішив спершу оприлюднити з нього лише найдраматичніший період.

Три розділи книги „Долі гребінчан під час Другої світової війни”, „Післявоєнні трагедії гребінчан”, „Концентраційний табір для українців у Явожні і судилища гребінчан” говорять самі за себе як назвами, так і наповненим фактажем-мартирологом.

Книгу супроводять численні персоналії, іменний і географічний покажчики, що дозволяє зарахувати її до науково-популярних видань – це наче віддзеркалення долі українців, котрі залишилися в Польщі, виживали, як звичайно, на „землях одзисканих”, долали перепони, здобували освіту, а дехто повернувся у батьківський край. Завдяки таким, як Степан Заброварний, Михайло Козак, Юліан Бак, Марія Туцька, Степан Колосівський, о. Богдан Прах, Марян Райтер, Михайло Пульковський, брати Ярослав і Мирослав Сидори та інші в Надсянні не вгасає українське життя.

Можливо, дещо пафосно звучатиме, коли скажемо: в центрі названих праць стоїть людина, вона різного віку, статі, матеріального статку, це батьки, брати, сестри, родичі, сусіди, знайомі та інші, які працювали, гуртувалися, захищалися і не з власної волі подалися на чужину, відійшли у кращі світи. Праці рясніють споминами про них, про односельців – коли й куди їх депортували, вивезли на примусові роботи, запроторили в сибірські й польські концтабори (Явожно), кого спіймали, і відправили на советський фронт, хто воював в УПА, де загинув, розстріляний і т. ін., і т. п. Нехай кожен з нас уявить собі, скільки знадобилося авторам зусиль, аби зібрати зі світів ці дані, ще краще, – прилучитися до цієї благородної, подвижницької справи! Слушно радить усім відоме, але завжди і актуальне М.Козак: „Своє майбутнє можна будувати тільки на своєму минулому. Моє і твоє покоління, дорогий читачу, має обов’язок дослідити правду про історичне минуле кожного села на рідній українській землі, захистити цю правду і зберігати пам’ять про неї. Досліджуймо свою історію, пишім про неї і не чекаймо, коли нам її напишуть чужинці”.

До мовленого долучимо теж актуальне: шануймо наші топоніми, себто назви. Бо для українців Жешув завжди був Ряшів, Санок і Сан відповідно Сянік і Сян, Тири́ва Сольна – Тири́ва Сільна тощо. Дякувати Богові, що не посягнули на „Перемишль”. Цей принагідний закид не стільки згаданим працям, хоча ці огріхи трапляються, скільки загальноукраїнським авторам, особливо журналістиці, котра послуговується чужими топонімами.

проф. Володимир Бадяк
(Інформаційний бюлетень № 21. - Львів)

Про Гребенне та його мешканців в часі воєнно-окупаційного лихоліття

Михайло Козак - автор документальної праці про рідне село Гребенне, – задумав і виконав важливий обов'язок перед своїми односельчанами, видаючи своєрідну монографію п.з. *Гребенне в Другій світовій війні*. Коли виселяли українців з Гребенного, бувшого Рава-руського повіту, йому було 15 років, він розумів і переживав те, що люди мусіли залишити все своє добро й податися на „чужину” у невідомі їм досі сторони, у зовсім нові і нерідко неприязні середовища. Бачив несправедливість долі мешканців Гребенного, села розташованого на політично-географічних пограниччях, які пережили страхіття Другої світової війни, советської окупації, німецького окупаційного режиму та другого приходу радянської влади, яка волею „владсть імущих” переможців і „визволителів” передала це село комуністичній „народній” Польщі. Для гребінчан закінчення війни не було кінцем їхніх страждань, війна для них продовжилася ще кілька років до 1947 року, а то й довше. Досвідчували вони горя примусових депортацій на Радянську Україну, а згодом - на північні землі ПНР, а декому ще судилося мучитися в Явожні, у концентраційному польському таборі, спеціальне відділення якого призначене було для українців, громадян новоствореної „народної” Польщі.

Михайло Козак, мгр інж. і вчитель, громадський діяч, який за словами Богдана Якимовича, автора вступного слова до цієї книжки, *весь занурився в громадсько-культурницьку працю заради збереження ідентичності українців теперішньої Польщі* (стор. 11), вирішив написати найновішу історію свого рідного села, про трагічну долю його мешканців того покоління, якому судилося в той час жити і страждати, вирішив створити своєрідний словесний пам'ятник рідній оселі, яка знищена була черговими окупантами та можновладцями майже дощенту, поки ще є люди, які пам'ятають те, що було більше 60 років тому назад. І цей благородний задум авторові, моєму ровесникові і другові. Михайлові Козакові, вдався. Матеріали до цієї книги він підготував настільки солідно, на скільки це було можливе.

Книжка складається з трьох розділів поділених на численні підрозділи, які описують по черзі долі і недолі односельчан в часі першої більшовицької окупації (1939-1941), під час німецької окупації (1941-1944), другої більшовицької окупації (1944-1945); депортаційних акцій до СРСР (1945-1946) і на північні землі ПНР (1947) та про концтабір в Явожні (1947-1948).

Автор подає історичні факти тих періодів у значній мірі почерез свідчення-спогади людей з Гребенного (стор. 289-290), наводить прізвища 45

осіб, свідчення яких надруковано у чергових розділах книжки, презентує статистичні огляди, цифрові дані в 12 таблицях, численні фотокопії документів з того часу.

Таким способом читач отримує докладну історію самого села Гребенного, а передусім його мешканців – гребінчан, представлену спогадами, докладними цифрами, які свідчать про поодинокі долі, а частіше неволі односельчан.

У селі Гребенному згідно з документами парафіяльного архіву з-перед 1939 року жило разом 1.417 осіб у 305 сім'ях, з яких у 1947 р. абсолютну більшість депортовано як українців (1.196 осіб, 272 українські родини). З різних причин невелика кількість гребінчан, а передусім горстка місцевих латинників, яких зараховували до поляків, хоч вони мовою і культурою не відрізнялися від решти гребінчан, залишилися жити в рідному селі.

За більш-менш точними підрахунками автора цієї монографії в описаному періоді в різних обставинах загинуло приблизно 200 мешканців Гребенного, в тому числі із вивезених 1940 року в Сибір - 4 особи; арештованих НКВД в 1940-1947 рр. - 13 осіб; із забраних до Червоної Армії 1940-1944 рр. – 16 осіб; вбитих советським військом і советськими партизанами С. Ковпака – 12 осіб; забраних німцями на примусові роботи – 14 осіб; жертви німецького терору – 3 особи; в нещасливих випадках під час воєнних дій загинуло 8 гребінчан; із забраних до Дивізії „Галичина” без вісті пропали 2 особи; під час сутичок у 1944-1946 рр. загинуло 3 гребінчан; від спецзагонів НКВД 1946 р. - 7 мешканців Гребенного; у концтаборі в Явожні померло 5 осіб; засуджених на кару смерті польськими судами - 7 осіб, в тому числі також члени жидівських сімей, які піддані були нацистами тотальній екстермінації.

Про ці жертви та й інших потерпілих від окупаційних режимів, також про тих, які могли вернути додому з сильно підірваним здоров'ям, подає автор найважливіші дані про їхнє життя на основі солідно зібраних матеріалів від свідків та й на основі документів, що були йому доступні.

Автор пише узагальнено, що советська окупація в Гребенному та й в околицях тривала 607 днів (майже два роки), німецька - 1090 днів (майже чотири роки), а *протягом тільки 20-и років мешканцям Гребенного (гребінчанам) довелося пережити чотири окупації– австро-угорську з репресіями і Талергофом, польську з пацифікаціями та Березою Картуською, радянську - з депортаціями та сибірським гулагами і німецьку - з розстрілами та таборами смерті. Усі вони були подібні, тільки мінялися мундури окупантів. Аж після закінчення Другої світової війни гребінчан піддано тотальним депортаціям: Нові політичні союзники придумали з корінням вирвати український етнос села і розсіяти по світах. Сталося те, що можна назвати одним словом, найгірше* (стор. 59).

Про останній акт трагедії села, яким було виселення 1947 року, автор стверджує, що всякі оправдання цього факту „польською рацією стану” є образою українців у Польщі і своєрідним цинізмом, бо українці переконані, що депортації цивільного населення за національними ознаками є нічим неоправданим злочином, скоєним проти людства, злочином, який нищить його духовність, культуру, традиції, тяглість людського роду і його пам'ять [...]є лінгвоцидом, бо нищить рідну мову (стор. 101).

Автор ставить риторичне запитання, на яке поки що нема відповіді, а яке відноситься не тільки до бувших мешканців села Гребенного: Чому світ промовчує злочини заподіяні українському народові? За яку провину і задля чого нам українцям чужинці готують табори смерті, голодомори та інше зло? (стор. 27).

Описуючи події цього історичного лихоліття Михайло Козак представляє, передусім, конкретні розповіді багатьох свідків-учасників (45 осіб). У цих розповідях подаються численні конкретні факти, в яких бачимо багато зла, ненависті, жорстокості людини до людини з боку членів військових формувань, окупаційних режимів, а деколи й цивільних осіб з фальшивим почуттям нібито „гарантованої” національної чи суспільної вищості.

Для прикладу: один із свідків подає таку незвичайну ситуацію, яка мала місце уже після виселення українців на північні землі: виселені українські греко-католики не мали жодної духовної опіки від своїх священиків на місцях нових поселень. Коли стара жінка померла рік після виселення в повіті Суш (Ольштинське воєводство), родина хотіла похоронити маму й бабцю по-християнськи зі священиком і звернулася до місцевого римо-католицького пароха (*nomina sunt odiosa*), а він *вислухавши нашої покаліченої „польцизни”, почав кричати, що ніколи не дозволить похоронити українця в Сушу. Тітка розплакалася і ми пішли додому без дозволу та й похоронили бабуню без священика на місцевому опущеному німецькому цвинтарі, а сусіди поляки, як розкажує свідок – довго хвалили кс. Б. за його поставу* (стор. 220). Коли бачимо таке рішення, зараховане до патріотичного чину духовного, який виховує своїх вірних у християнській любові до ближнього, то чого можна вимагати від пересічного „християнина”?

Описи фізичних знущань та словесних наруг над в'язнями, з боку функціонерів-стражників у Явожні, жахливі та вимовні. Один зі свідків приходить до висновку, що *Був це не виправданий, дикий шовінізм, плеканий поколіннями сенкевичівським кормом* (стор. 235). Начальник табору капітан К. привітав в'язнів страшними словами: „*Będziecie doskonałym materiałem na mydło*” про цього „коменданта” написали в'язні віршований сатиричний твір, який - за словами автора *становить чи не єдину літературну пам'ятку страшних картин таборового життя у Явожні* (стор. 241 -145).

Описи трагічних випадків цього часу, на фоні яких жили мешканці

Гребенного, в цій чи в іншій ситуації і формі, могли тоді повторюватися також в інших місцевостях цієї географічно-політичної зони. Автор це усвідомлює, пишучи у *Післяслові*, що *таких сіл на клептику рідної землі, яка волею можновладців опинилася у межах післявоєнної Польщі, дуже багато* (стор. 283). У *Післяслові* автор запитує, чи написано було щось досі про Гребенне, згадуючи лише магістерську працю, яку захистив у 1990 році на Варшавському університеті Володимир Наконечний (стор. 283). Про розмовну мову мешканців села Гребенного можна довідатися з монографії *Українські говірки у Польщі* (Варшава 1997), де сказано, що говірка цього села належить до групи наддністрянських говірок {*маленький окраєць [...] північно-західний кусничок [бувшого] Замойського воєводства (околиці Корнів, Гребенного, Любичі, Белжця) [...] - це північні окраїни наддністрянських говірок на території сучасної Польщі* (стор. 223-224), але конкретні відомості про цю говірку можемо знайти, з того, що мені досі відомо, в захищеній у 1979 р. в Університеті М. Кюрі-Скловської магістерській праці І. Ритерської п.з. *Українські назви тварин у говірці села Гребенне*. У 2005 р. докторську дисертацію на україністиці цього ж університету п.з. *Флексія (граматичні форми) в українській говірці Гребенного й навколишніх сіл* захистила ад'юнкт Закладу української філології д-р Марія Борцюх (праця високо оцінена рецензентами готується до друку і незадовго буде опублікована науковим університетським видавництвом УМКС). Пишу про те у надії, що такі й інші інформації й описані факти можуть бути використані для підготовки запланованої автором чергової книжки про історичне минуле села Гребенного, з урахуванням його духовності, культури, традиції, освіти тощо, на яку будемо чекати.

У монографії М. Козака маємо на останніх сторінках (304-306) список 156 прізвиськ жителів села (*Як прозивали себе гребінчани*), що становить собою неоцінений матеріал для опису неофіційних (крім прізвищ та хресних імен) власних назв людей, класифікація й походження (етимологія) яких чекає на свого дослідника-ономаста.

Так-от монографія М Козака про долі й недолі мешканців його рідного села, з якого разом з родиною та майже всіма односельчанами був насильно виселений, маючи 15 років, заслуговує на високу оцінку за те, що її автор зумів затримати у пам'яті село, яке віками розвивалося нормально та у своїй традиційній культурі було почерез депортацію 1947 р. знищене, – це ретельний і солідний опис історії села Гребенного за останніх вісім літ (1939-1947 рр.) його українського існування.

Важлива документальна публікація (коментар замість рецензії)

Видану, останньо, (2010 р.) книжку Михайла Козака „Гребенне в II Світовій війні” слід вважати найбільшим досягненням творчого доробку присвяченого найновішій історії Закерзоння. В кропіткій документальній формі автор представив історичну картину свого рідного села Гребенне, яке за величиною і етнічним складом населення було типовим селом цієї території.

Події, що в ньому відбувалися в роках 1939-1947, а також пізніша мученицька доля його мешканців дозволяє нам глибше пізнати складну, досі ще забріхану, правду про дійсну ситуацію української людності, яка опинилася в границях Польщі після війни.

Зображені в публікації суворі реалії пануючі в часах двох окупаційних режимів: сталінського та гітлерівського - дозволяють вважати оскаржування української людності підданої жакливому утискові і підступній пропаганді, в якомусь демонічному націоналізмі чи антипольскості за безпідставне.

На підставі змісту наведених чисельних документів, свідчень очевидців, спогадів та біографії чималої кількості осіб, можна ствердити, що всякі прояви політичної активності українців зводилися до оборони людської гідності та смертельно загроженої національної тотожності. Однаково ж прийшлося ставити чоло, як великоросійському советському колонізаторові, так і гітлерівському людиноненависному фашизмові, а також передвоєнній і повоєнній польській владі. Усі вони однозначно прямували до перетворення місцевого українського населення в послушну їм людську масу позбавлену власної національної і політичної свідомості. Тому вважали її своїм ворогом, ліквідуючи під будь яким претекстом, в першу чергу, найбільш свідомий та активний елемент.

Матеріали наведені у розділі присвяченому радянській окупації 1939-1941 рр. виразно доводять, що сталінському режимові йшлося про фізичне знищення національно свідомих мешканців села, які були пов'язані з ідеєю незалежності України. Серед арештованих у 1940 р. без виразних причин, аж 13 осіб пропало безвісті. Мимо наполегливих зусиль їх родин, слідчі органи НКВС навіть не вважали за доцільне подати інформацію, що з ними сталося.

Обдарованого талантом художника, 20-літнього Печінку Дмитра, позбавлено волі за власноруч намальовану картитну козака на коні, завішену у своїй кімнаті та за посідання українських книжок. Коли батько потім розпитував про сина в Раві - Руській та у Львові, скрізь одержував відповідь по російськи „такого нет”. Подібна доля зустріла Козака Івана і його 3-х братів:

Семена, Василя і Григорія. Нині вже відомо, що в тюрмах у Львові масові розстріли dokonувалися в перший день війни 1941 року. Усіх звинувачувано ніби-то за націоналістичне переконання. Арештовано також і замучено в Бригідках у Львові Божика Василя за нездачу у визначеному часі відповідної кількості зерна і м'яса. Тим з арештованих, що вдалось заховати якое життя, прийшлося потім перейти довголітнє пекло тюрем і ГУЛАГ-ів.

Однією з головних методів нищення націй для великоросійського експансіонізму, були також депортації. 10 лютого 1940 року з Гребенного вивезено в Сибір як „ворогів народу” 5 родин (19 осіб), серед яких не бракувало і малолітніх дітей. Побіч жажливих репресій серед населення, радянська влада вела інтенсивну і обманливу пропаганду лицемірно возвеличуючи „справедливий комуністичний лад і братерство народів”, одночасно блюзнірчо принижуючи т.зв. український буржуазний націоналізм.

Один з очевидців згадує, як один з методів впливу на свідомість дітей та молоді у Гребенному, хитро використовували кіно. В кінцевому результаті наміри сов'єтизації Закерзоння, як і всієї української Галичини, в 1939-1941 рр. okazалися безрезультатними. Мимо потужної імперської ендокризації спертої на залякуванні і привабливої брехні, не вдалося здобути хоча б невелике число прихильників комсомолу, комуністичної партії та ідеалізованого радянського ладу.

Всупереч намірам сталінського режиму наступали процеси, які спричинювали розвиток, а не занепад українського патріотизму. Безпосередні контакти з українцями зі Сходу, що тут прибули, розкривали дійсну правду про злочинний антиукраїнський характер сов'єтської імперії. Люди довідавшись від них про жахливий голодомор, масові депортації, розстрілювання інтелігенції і проводжувану русифікацію, мали повні приводи відчувати непримирену ворожість до більшовицького СРСР, утверджуючись у своїй непохитній вірності ідеї незалежності України.

На підставі доброї знайомості тогочасних реалій в моєму селі М'якіш Новий, віддаленого від Гребенного 75 кілометрів, мушу сказати, що тодішні українці - „східняки” несли чималий вклад у збагачення і оживлення загальноукраїнської культури у поширенні українського пісенного репертуару співаного по селах. Невіддільну частину пісень становили тзв. „частушки”, які з'їдливо осмішуючи „радянський рай”, і карикатурно представляючи батька Сталіна з його вірними товаришами та голодним колгоспним „добробутом” суворо заборонялися співати. Треба теж відмітити, що солдати ЧА квартировані по селах, згадані також у книжці, далеко не всі, виявляли-ся прихильниками совєтської імперської ідеології.

У червні 1941 року здезор'єнтовані гребінчани знайшовшись в обіймах влади гітлерівського окупанта легко могли піддатися настроям своїх оптимістичних очікувань під впливом не менш підступної та лицемірної

пропаганди. Нічого дивного, бо знайшлись в ситуації неможливості і доступу до яких небудь засобів об'єктивної інформації (за посідання радіоприймача грозила тоді смерть).

У Гребенному в перших місяцях після приходу німців, для фіктивного відродження національно - культурного життя українців, дозволено на покликання власної української адміністрації та взнесення символічної могили „Борцям за волю України”. Однак в короткому часі, як пише автор книжки, з Рави - Руської приїхали представники німецького уряду, скликали зібрання і наказали безпощадне підпорядкування окупаційній адміністрації. Гітлерівці вимагали від населення передовсім якнайбільшого постачання рільничих продуктів, робочої сили, а в короткому часі і „гарматного м'яса” необхідного для рятування великого Райху нордицьких націй „надлюдей” і послушних їм нижчим расово рабів.

Від самого початку, вони так як попередній більшовицький окупант, скоро сплели інвігіляційну сіть для виловлення та фізичного знищення не-вигідного найбільш свідомого елементу.

Вже літом, 1941 року, арештовано у селі без подання причин 9-х гребінчан, з яких 5-х пропали безвісті. Так як за советів, достаточним приводом до ліквідації людини були її, для них небажані, переконання. На відміну від „націоналізму” для гітлерівців вигідною прикриткою був „комунізм”.

Нині не можна ототожнювати тодішніх комуністів із зрадництвом на користь сталінського тоталітаризму.

Їх основна участь в діяльності радянських органів влади у 1939-1941 рр. в більшості служила інтересам власного народу і засвідчувала про їх український, нерідко чесний, патріотизм.

Одним із методів чисельного знищування людського потенціалу українців, загрозливого для Райху, були масові вивізки молоді на примусові роботи до Німеччини. В рамках цієї планової акції село опустило 63 особи у віці переважно 18-20 років, але серед них знайшлося також 2-х 15-ти літків, а навіть один 14 літній хлопець. Автор однак поминає прикрий факт, що накладені на селян високі контингенти, вимушені до віддавання часто останніх плодів своєї праці, доводили до крайніх злиднів майже кожную родину. Це примушувало в обличчі загрози голодної смерті до шукання порятунку на далекій чужині. Тому, серед виїжджаючих тоді до Німеччини осіб, чимало було випадків т.зв. „добровольців”, які траплялися посеред багатодітних родин.

В книжці наведено приклади, досі промовчуваних фактів в польській публіцистиці, ненависного ставлення менш політично свідомих поляків „фольксдойчерів” до українців, які з дозволу німців в образливій формі при кожній нагоді, допускалися до публічного принижування місцевих українських селян. Треба також знати, що німецька пропаганда вміло впоювала

їм також ворожість і до євреїв, що сигналізує і Г. Мотика в „Так було w Bieszczadach”. В тому контексті трактування поляків деякими польськими істориками, як безневинних жертв агресивного українського націоналізму співпрацюючого з гітлерівським окупантом є безпідставне.

З матеріалів наведених у книжці довідуємося, що у 1943 р. до дивізії „Галичина” покликано 15 гребінчан, з чого 5-х ніколи до села не повернулося. Гідний уваги є факт, що 8-х zdeзертирували, не відслуживши навіть року, а один з них Набрик Микола був розстріляний вже в Гдині у 1943 р. за відмову скласти присягу в німецькій мові.

Для багатьох юнаків українців перед вступом до дивізії призовників направляли в парамілітарний табір примусової праці „баудінсту”, де умови перебування були жахливі. Можливість вступу до української армії була чи не єдиним шансом на покращання долі.

В тенета збройного служіння для наїзника вабила також примарна надія на боротьбу за власну українську державу підтримувана хитро спрепарованою нацистами пропагандою. Базувалася вона на добрих згадках про прихильну українцям австрійську владу часів Франца Йосифа, яка під час I Світової війни дала можливість створити відділи Січових стрільців, що боролися за волю України. Однак ці хлопці з дивізії „Галичина”, досвідчивши цинічного ошуканства з боку окупанта під час битви під Бродами, скоро прозріли на очі. Переконалися, що прямує він до поневолення їх вітчизни так як інших народів. Тому наявні, ще й досі, всякі оскарження в повсякденному колабораціонізмі українців Галичини з гітлерівським окупантом протиречать правді.

Наближення фронту літом 1944 р. для гребінчан не було ознакою другого радянського „визволення”, гребінчан, бо „освободителі” вже завчасу, okazалися ворогами. Про це свідчить факт, що 7 червня, таборуючі в лісах під Гораями червоні партизани підступно вхопили групу невинних селян і перетримували у лісі, як своєрідний захисний щит (tarcza obronna).

20 липня з приходом до села ЧА зразу розпочався терор зорганізований НКВС, якого спецслужби вдаючи партизанів УПА, допускалися провокаційних грабунків та вбивств.

Знову ж, як раніше, висліджується та винищується різними способами найбільш свідомих українців. До радянської армії силою втілено 24 мужчин і зразу скеровано на фронт, з якого 4-х не повернуло. Новий радянський „визволитель” виявився гірший від німецького окупанта, бо збратавшись з польським комуно-націоналізмом, реалізував злочинний план повного знищення українства на історично і етнічно українських землях, що опинилися в границях Польщі. Варто тут навести вимовну цитату одного із поміщених спогадів: „В 1945 році і 1947 р. життя гребінчан ставало нестерпним. Ночами горіли села, чути було постріли. Українські села на клаптику рідної землі

знайшлися в розгарі боротьби за життя, а життя проходило в постійному страсі і безнадії на покращання своєї долі. З автоматами у день несподівано впадали групи ВОП, МО, також цивільні банди, а в ночі з-за кордону приходили групи „стрибітелів” та спец-служб НКВС. Під час таких акцій не було ні команд, ні порядку, ні військової дисципліни. Військові на підпитку ходили і стріляли у вікна хат, гусей, качок, котів, та псів, забирали людям одяг і коней, вбивали селян”.

Будучи наочним свідком подібних бандитських наступів на моє село М’якіш Новий, маю повні підстави ствердити, що подібні акції виступали повсякденно в усіх українських місцевостях. Тут треба поставити запитання - чи випадки оборонних боїв УПА з розгнущаними наступаючими посіпаками, випадає вважати злочинними діями, яких ще тенденційно представляють навіть авторитетні польські історики? Отже минаються з правдою наявні в польських підручниках історії твердження, що нібито головним завданням операції „Вісла” була ліквідація теренів компактного проживання українців, а відомо, що після їх депортації до УРСР у 1946 р. такі терени вже не існували.

Слід зауважити, що показник депортованих гребінчан до УРСР у 1946 р. є винятково низьким в порівнянні з іншими селами. Ця винятковість Гребінного була спричинена непримиреним опором в роді укривання цілих родин в лісах і тимчасовими втечами в інші місцевості. В наслідок безстанних грабунків, попали вони в крайні злидні, бо з настанням зими бракувало необхідного взуття, одягу, а навіть зерна на хліб, тому що немолочене грабовано під час чисельних тоді облав. Для партизан вичерпалися також і можливості здобуття зброї та амуніції до ведення дальшого опору. Отже не має жодних раціональних підстав вважати, що ця погружена в біди людність могла становити значиме цивільне заплеччя для збройного підпілля, яке також тоді обезсилене не становило жодної серйозної загрози для польської держави тим паче, що тоді українців в селах майже не було.

Про злочинний і справді безпідставний характер операції „Вісла” 1947 року засвідчує спосіб її проведення доконаний декілька тижнів перед жнивими. Потім після вивезення та планового розпорошення людей на нових місцях поселення, позбавлено їх засобів до життя і залишено без жодної допомоги.

Влада не почувалася навіть до обов’язку дати якусь рекомпенсату за залишене нерухоме майно та урожай. Із 95-ти гребінчан перебуваючих тоді в Явожні, 25 осіб становили батьки родин і 4 особи – матері. Отже декому з їх дітей на нових місцях поселення загрожував голод. Єдиним порятунком була лише в господарствах поляків праця за „żarcie” (їжу). Сам автор книжки позбавлений батька, тоді табірника в Явожні, як 15-ти літній хлопець, зданий на ласку і неласку місцевих господарів, змушений був, в повище описаний спосіб, рятувати себе і родину.

Про ненависний, гідний окреслення, фашистовський, стосунок тодішньої польської влади до української людності, засвідчує секретна інструкція з дня 10 листопада 1947 р. зредагована В. Гомулкою (Minister Ziem Odyzskanzsch), яка зобов'язувала місцеві органи влади до посилення нагляду над поселенцями з акції „Вісла” та недопущення до порушення визначених норм їх розпорошення. В'язалося це з нечисленними тоді випадками самовільного переїзду поодиноких родин до інших сіл, де проживала близька родина, чи давні сусіди. В інструкції однак ні словом не згадується про потребу організування якоїсь необхідної помочі підданої суворій контролі людності, що перед зимою опинилася без засобів до життя.

В книжках дарма шукати згадок про якісь кривди завдані гребінським місцевим полякам. Не знайдемо її також на сторінках чисельної польської публіцистики присвяченої тим часам, щоб сусіди українці вчинили зло. І в моєму рідному селі віддаленому від Гребенного 75 км., жили ми з нашими поляками приязно та згідливо, без проявів міжнаціональної ворожнечі. Не було і ніхто не розпалював якоїсь ненависті до них. Випадає тут запитати, за які провини без суду кинуті до Явожна 95 гребінчан, а 5-тьох з них там замучено на смерть? В поміщених споминах 17-ть в'язнів цього жорстокого місця муки, відкриває нашим очам приховувану досі жакливу правду про існування в повоєнній Польщі злочинного людиноненависницького правління. Це продумано організував інституціональний апарат позбавляючий без суду волі невинних людей. Піддавав він їх зовсім безкарно садистичним тортурам і доводив до смерті тільки за національну приналежність без доказу якої небусть вини. В одному споміні читаємо, як начальник вітав групи новоприбулих в'язнів такими словами: „Będziecie doskonałym materiałem na mydło”.

До улюблених способів морального знущання та принижування належало нпр. примушування співати гімн „Ще не вмерла..” у заїмпровізованих катами глузливих інсценізаціях. З Гребенного відбувало там „покарання” також 4-ро малолітніх, в цьому 14-ти літня дівчина, а також 8-ох було солдатів ЧА, які повернулися з фронту. Один з них у споміні пише таке: „Те, що я пережив у Явожні було нагородою за те, що служив в обох союзних арміях, польській і радянській та боровся за таку „таборову” Польщу на двох фронтах II Світової війни”. В таборі траплялися також, гідні тривалої пам'яті, приклади героїчного захисту своєї принижуваної честі.

Василь Климко згадує факт, як одного разу привели на допит в'язня Григорія Барана з Гребенного і казали стояти біля нього з піднесеними руками. Слідчий офіцер підійшов до Григорія і вдарив його в лице, а Григорій не витримавши зневаги, віддав слідчому. Тоді слідчий захопив пояс з кабурую і пістолетом, замахнувшись сильно вдарив в'язня в голову. В'язень повалився на підлогу і в короткому часі помер в бараку. (Г. Баран був в ЧА,

пережив війну. Після її закінчення демобілізований повернувся додому).

Аж 32 особи з Гребенного після довготривалих знущань у слідстві в таборі опинилося у польських в'язницях, чимало з них потрапило там вже по звільненні з Явожна.

Тогочасні суди видаючи смертні, або довголітні вироки не вважали за потрібне опиратися на якихось конкретних провиних підсудних українців. Вчителька Любомира Богачевська після жахливих тортур у довготривалому слідстві одержала такий вирок лише за виконання кур'єрського завдання пов'язаного із спробою перенесення таємної кореспонденції за границю. Інші жінки та дівчата приречено на довголітні, тяжкі тюрми переважно за допомогу пораненим партизанам та постачання їм ліків, одягу, харчів і тощо. За такі ніби доведені „тяжкі злочини” в 1948 році через декілька місяців нелюдсько катовано в Ольштині 24-літню М. Дубецьку, після чого суд покарав її 10-ти літнім арештом. Також позбавлено волі трьох гребінчан, які в тюрмі пропали безвісті. Так сталося з Галасом Теодором і Левків Павлом, які після судової розправи у Кракові, загинули без сліду. Відомо також, що за голосний протест на судовому залі проти безпідставного 10-літнього засуду, закатовано на смерть Левківа Олексу.

По уважному прочитанню ретельно підготовленої документаційної книжки М. Козака, маємо підставу до прикрої рефлексії відносно, деколи вщерть, несправедливої та перекрученої офіційно визнаваної історичної пам'яті про людей заслужених для Батьківщини і народу. Через довгі повоєнні десятиліття чесних українських патріотів, які віддано боронили своїх земляків перед наступом варварського насильства та чужого поневолення, названо бандитами і злочинцями. А примітивних, аморальних вислужників, що за „Юдовий гріш” свідчили проти односельчан, тодішня влада обдаровувала державними достоїнствами і нагородами. Доказом того є неоднократно згаданий у книжці гребінчанин Микола Юрчак, від 1947 року проживаючий в Ілаві. За цю віддану службу в „укріплюванні ПНР”, як заслуженому громадянинові та високоідейному діячеві, на кошт держави, організовано величавий партійний похорон з оркестром і червоними прапорами.

Зображена мученицька і трагічна доля села Гребенне у книжці М. Козака у документальній формі є доказом того, що польське правління від самого початку, після закінчення війни прямувало до повної ліквідації українського населення на території ново встановленої держави. Не було жодних проявів доброї волі до припинення конфлікту з беззахисним, збіднілим та виснаженим війною і після депортацій 1946-1947 рр. українським населенням перебуваючим в значному розпорошенні серед поляків.

Дивує факт, що й досі, від 1989 року, вже в іншій, вільній Польщі, не визнано злочинною акцію „Вісла”, та не названо по імені злочинців проти людства і не покарано, хоч би головних інспіраторів та реалізаторів плану

великомасштабного знищення української національної меншості, а разом з нею безцінного для обох народів багатства, своєрідної, духовної та матеріальної культур, через століття формованої на південно-східній території країни.

Тверезо думаючи, не тільки українці, але і поляки, після уважного прочитання цієї важливої публікації, матимуть підставу до справедливої оцінки тамтих, виповнених людським стражданням подій, зовсім відмінну від подаваної досі у польських підручниках історії. Нові покоління українців та поляків повинні знати незабріхану правду, щоб винести з недавньої історії своїх народів розумні висновки, необхідні до формування справді добросусідського майбутнього життя.

Л и с т о в н і в і д г у к и

„...Перш за все сердечно дякую Вам за подаровану мені Вашу дуже цікаву і вартісну книжку пз, „Гребенне...”. Я просто дуже Вас подивляю звідки маєте стільки сил, щоб зібрати так багато до неї матеріалу, а також такої витривалості, не кажучи про кошти. Від ганебної і злочинної акції „Вісла” минуло 63 роки і дуже важко зібрати необхідні до такої книжки матеріали, спогади чи знімки.

Ваша книжка це конкретний історичний матеріал, якого ніхто не може підважити. Буде вона служити гідно теперішнім гребінчанам, їх нащадкам, а також всім іншим, які займаються нашим трагічним минулим. Цікавий є кабаре́т мйр. Квятковського, з яким я досі не стрінувся.

Дуже дякую Вам за гарну дедикацію...”

лист: 30.08.2010.

Андрій Ожеховський, Лельково

„...Сердечно дякую за гарний подарунок. Добра це традиція реєструвати той час, людей і події, які безповоротно відходять в минуле.

Мій земляк з Журавців Омелян Вішка теж від року збирає матеріали про монографію села свого. Його анкета попала і в мої руки і я не міг відмовитися від співпраці. Роздобув я цікаві матеріали і сам багато написав про події, що в наших околицях відбувалися. Про деякі справи знав тільки я, бо будучи внуком вї́йта з Журавців, багато подробиць довідався з розповідей його братів і дітей. Старші люди помирали, а я зберіг пам’ять про деякі події, факти, людей, партизан тощо. Про ті справи написав я біля 70 сторінок машинопису.....”

лист: 30.09.2010.

Михайло Шумада, Заброст Велькі

„...Сердечно дякую за дуже цінну книжку, яка є вагомим вкладом у виясненні досі затемнюваної найновішої історії нашого Надсяння. Належимо до людей, які пережили та бачили на власні очі тамту воєнну та повоєнну дійсність, досі ще мало знану, або указувану у спрощеному тенденційному вигляді. Нашим обов’язком як відходячих вже останніх свідків, є переказання новим поколінням правдивих свідчень про щоденність, виповнену злиднями, страхом про завтрашній день та розгубленість нашого люду, позбавленого тоді, державного провідництва...

Твоя книжка є таким важливим кроком в потрібному й ретельному приближенні тамтих драматичних для нас часів...”

лист: 31.09.2010.

Петро Коваль, Ольштинек

„...Дуже дякую за прислану книжку Вами написаною.

По прочитанню її дійшов я до висновку, що доля Вашого Гребенного є подібна до інших укаїнських селищ, які знайшлися в кордонах Польщі. Маю на думці і мою Ропеньку.

Я є дуже вдячний за Ваш жест, бо підштовхнули Ви мене до прискорення темпа виконання плану про спогади моєї маленької батьківщини.

З нагоди публікації книжки поздоровляю Вас і прилучаюся до рецензій висловлюваних фахівцями.

Бажаю Вам дальших успіхів і кріпкого здоров'я.

Всього найкращого також Вашій дружині.

З пошаною до Вас

лист: 02.09.2010.

Ярослав Андрух, Познань

„...Щиро дякую за книжку, яку одержав від Тебе.

Книжка дуже важлива і подивляю Вашу працю вложену, так дуже потрібну і важливу для нашого народу.

З багатьома, яких знайшов у книжці, я сидів у Явожні, Кракові та Штумі. Багато з них вже не живуть, а які ще живі, дуже хотівби ще зустрітись і згадати про минуле...”

лист: 30.12.2010.

Іван Купич, Гіжицько

„...Щиросердечно дякую Вам за книжку про Гребенне.

Я не можу повірити, скільки у Тебе Михайле творчого полум'я! Гратуюю! Там стільки матеріалів для новітньої історії нашого народу.

Читаю, але ще не докінчила, бо це читається з роздумом і завжди повертаю до попереднього. Закінчила читати спомини про Явожно. Очевидно і там Твій, Михайле, труд! Дай Тобі, Боже, добре здоров'я і довгий вік життя, щоб і надалі міг творити такі великі діла...”

лист: 02.09.2010.

Ярослава Демко, Манітоба (Канада)

„...Щиро дякую за вістку та за надіслану книжку „Гребенне в другій світовій війні.” Вітаю з новим творчим успіхом. Ти справді виявив себе як прискіпливий, серйозний, точний та об’єктивний дослідник. Я уже вспів перечитати Твою книжку і по-своєму пережити минуле, яке в моїй пам’яті, ніде правди діти, з різних причин убогіше. Книжка дуже цікава своїм змістом. Виявлена (ненавмисна) помилка Євгена Місила свідчить про те, наскільки ненадійні можуть бути польські джерела. Їх треба сприймати дуже обережно.

Приїхавши до Америки, я мав нагоду познайомитись із Богданом Загайкевичем (ми їхали разом автобусом з Нью-Йорку до Нью-Джерзі). Він тоді писав свою працю „Перемишль західній бастион України”. Загайкевич зробив на мене дуже гарне враження як солідний вчений-дослідник. Дуже приємно, що він тепер має свого послідовника в Перемишлі, який продовжує добру наукову традицію. Маю враження, що бажані матеріали до чергових публікацій про Гребенне вже маєш, тож бажаю доброго здоров’я і творчої наснаги, щоб і цей шляхетний проект закінчити, і інші наміри здійснити. Добре, що ОУП профінансувало Твою працю. Фінанси аж ніяк не повинні бути причиною невидання таких цінних публікацій, як Гребенне...”

Рецензію на Твою книжку обов’язково напишу та опублікую не лише в Америці, але й в Україні. Дуже важливо, щоби про такі видання, як Твоє, довідались наші земляки в Україні.

лист: 09.10.2010.

Микола Дупляк, Камілла, Н.Й.(США)

„...Дуже дякую за передану Алею книжку про Гребенне. Я її перечитав ще того самого вечора. Вона - справжня копальня відомостей про село і долі його мешканців. Мені особливо цікавий був розділ спогадів про Явожно, а також біографи окремих людей.

Вітаю Вас з появою книжки і бажаю наснаги і здоров’я в праці над дальшими томами. З повагою і признанням”

лист: 31.10.2010.

Мирослав Іваник, Торонто (Канада)

„...Я прочитав Вашу книгу про Гребенне підряд. Мені дуже сподобалася. Велику роботу було зроблено, щоби стільки матеріалів зібрати для книги. Гадаю пішло не менше 10 років. Особливо цінні ксерокопії свідочств з табору в Явожно, і інших документів, дуже цікаво читати свідчення людей про ті події.

Надзвичайно мені сподобалися власні роздуми й оцінка подій тих років від автора. Було дуже приємно нарешті почути й голос Українців, бо все пишуть про нас усілякі чужинці, замість нас, а ми наче німі. Ось такі книги і дають добрий ґрунт до роздумів і виховання Українців. Бо як показало життя до розбудови України у ці останні 20 років ніхто ще й не брався... ”
Дякую за вельми цікаву книжку про Гребенне.

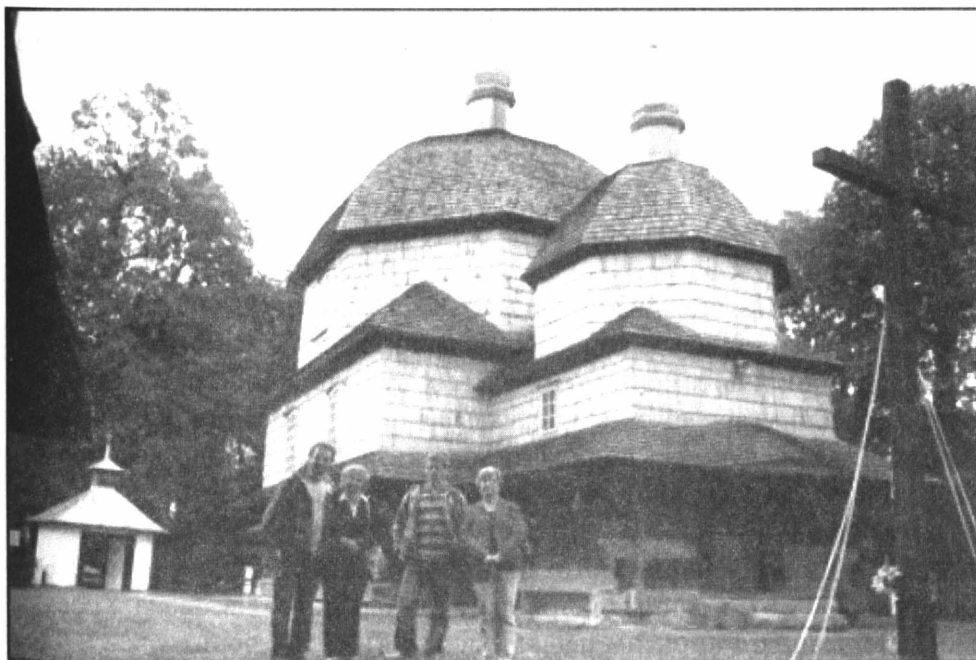
лист: з 28.02.2011.

Олег Вайда, Київ (Україна)

Дякую за вельми цікаву книжку про Гребенне.

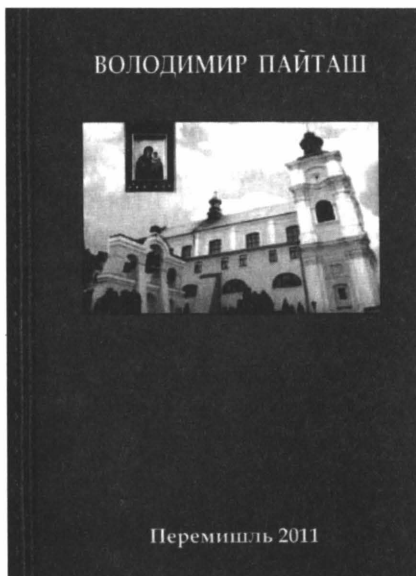
лист: 28.02. 2011.

д-р габ. Ярослав Сирник,
Добжиковіце, вой. Вроцлав

На фото: Церква в Гребенному зерової класи з 1697 р. реставрована у 2009 - 2010 рр.
Зліва Яромир Козак (син автора) Катерина Козак (дружина) Юліян Федик (братанок Катерини) і Олександра Кобеляк (дочка автора)

Гребенне, 2012 р.

Володимир Пайташ

**Перемисьль
Відгомін минулого
(спогади)**

Перемисьль, 2011, 450 с.

- © Володимир Пайташ - автор
- © Катерина Козак - склад, комп'ютерна верстка і проект обкладинки
- © Ярослав Вуйцік - оформлення нотного запису
- © Марія Паньків - коректа
- © Рафаїл Кулінчак - технічний редактор

ISBN 978-83-93-1175-9-0

Видавець: Товариство Український Народний Дім у Перемислі

У цій книжці зібрані роздуми і спогади з мого 80-літнього життя про події пов'язані з розвитком релігійного і громадського життя українського Перемисля після акції „Вісла”.

Для написання книжки використано матеріали з мого домашнього архіву. В основному це статті, фотографії, кореспонденція, публіцистика, а також інформації про події з життя українців у Перемислі.

Книжка є своєрідним пам'ятником добровольцям, які повернувшись з Заходу Польщі у 1950-х роках на рідні землі, взяли на себе відповідальність за розвиток культурно-освітньої ситуації на Перемисщині.

Тут читач знайде інформацію про історію Народного Дому, творення і зростання музичних ансамблів, театральних гуртків, хорів, про похвали і нагороди, отримані за збереження і переказування українських традицій.

Книжка призначена для широкого кола читачів, особливо для молодшого покоління, для тих допитливих, хто прагне вивчати історію українського Перемисля.

На обкладинці поміщено фото: Чудотворної ікони Кальварійської Божої Матері та Греко-Католицької Архикатедрі під покр. Св. Івана Хрестителя переданої Папою Римським Іваном Павлом II у 1991 році.

На останній сторінці - фото В. Пайташа, автора книжки і вірш Івана Шелюка із збірки поезій „Дума про Пайташа”.

**Пайташевим пісням
стало тісно в світлиці
В небо рвались, як птиці**

І випурхнуло молоде
завзяття.

В зал концертний
овернулось
Усе Підкарпаття.

Капелани краси
Людям радість несли.

Йшли від села до села,
Крізь луги росисті,
А над ними жайворонів
Акорди голосисті.

Брели горбатими полями,
Перехресними шляхами,
Шукаючи стежки в імлі,
Пайташ – на чолі.

Йому шептало
Достагаючи жито:
– Сину, вчися жити,
Щоб вабили когось
твої сліди,
Щоб хтось хотів ступати так,
як ти,
Щоб хтось твій подвиг
мистецький
Хотів, як хрест тяжкий
нести...

Іван Шелюк
Варшава, 1977 р.

Нехай горить вогонь любові або „Горі Серця” Слово про Володимира Пайташа

Нерідко риторичним постає питання про пошук істини. Адже так видається, що вона, істина для людини, мусить бути повсюди, де є правда. А остання не може бути ані великою, ані малою; звісно, якщо вона, ота правда, межує зі справедливістю. Ось, власне, тут і замотана сутність риторичного.

На такий зачин навернула мене не одна обставина, яку я віднайшов на сторінках рукописної праці „Відгомін про минуле Перемишля” Володимира Пайташа. Майже кожний її рядок спричиняв якийсь тупий біль. Таким він буває, приміром, в селянина, коли несподівано, так, гряне з неба блискавиця й обійме полум'ям нажитий довгими роками маєток... Видається, що весь світ втрачає сенс існування. А натомість, що бламати? Звичайно, не кожен віднайде себе, щоб повторити біблійне: „Встань – і йди!”. Так, без волянь, без ридань... Та, без сумніву, Володимир Пайташ давно розкрив для себе ту єдність з різних величин, що є для нього помічною, а часом - рятувною. Хто знає, може, саме та єдність і додає йому сили, коли навкруг сходяться в танок біда з бідною. Він тільки вслухається, бо, на жаль, розгледіти напевно, хто „танцює” упродовж десятиліть вже не може. Сліпа Доля покарала його незрячістю. Хоча, що й казати, п'ятдесят літ тому ще бачив шовкову тканину та її візерунок. Злі обставини та ті, хто ними жив, спричинили йому життєву драму! Кажу це не для того, щоб сумлінний читач зронив сльозу й омив нею білу-білу хустинку. Радше веду до того, аби його сумлінність явила рух до творення метатексту. Себто йдеться про чуттєвість, задля якої варто не лишень прочитати факт, констатуючи його призначення, але й активно брати участь у цьому процесі текстотворення. Бо ж кожному, хто втратив (так, Богу душу винного) близького з родини, є що згадати.

А мій співрозмовник, високий чоловік літнього віку, одразу заворожує, у першу чергу, голосом, а далі - рухами. Правиця віднайде в суцільній темряві олівець. То нічого, що почерк лягає на папір, як „Бог дасть”; головне - рука пише для інших!

Ось (звертаюся до шановного читацького загалу), голуби мої достойні, приклад для слабких духом... Як сказав би Василь Стус, ще один славетний український мученик:

Нехай горить вогонь. Нехай горить.
Хай почекає час, аби в безчассі
Я вдруге міг повстати...

Отже, без перебільшення, маю радість від того, що приязні люди - Катерина та Михайло Козак - звернулися до мене з пропозицією написати переднє слово до чергової книжки Володимира Пайташа. Хоч, як руку на серце, нуртувало в душі почуття тривоги: чи достатньою мірою знаю одержимого творця рецензованих спогадів? Адже не хотілося б, аби хтось зауважив найменшу необ'єктивність тієї чи іншої оцінки: Проте годі приховати щире зізнання. Так, автор цих рядків до самого дна захоплений мужністю сина Емілії Кальтбрун та Степана Пайташа, яким присвячується його праця. Головне, що в'яжеться з об'єктивністю як незаперечним актом, так це правдивість свідчень мемуариста.

Рецензований рукопис - це загалом вдала спроба „сконструювати” нотатки таким чином, щоб сучасний і майбутній читач був певною мірою наближений до тих подій, свідком або учасником яких був Володимир Пайташ. Докладний аналіз усіх розділів потверджує їхню вміло спроектовану структурованість, коли один складник логічно доповнює інший. Це примітне для таких частин мемуарів, як, зокрема, „Дитинство і юні роки”, „Духовне життя і діяльність”, „Наш Український Народний Дім у Перемишлі”, „Діяльність в Українському Народному Домі”, „Служба Господу Богу через працю в своїй Церкві”, „Видавнича діяльність і публіцистика”. Особлива їхня ознака - це аргументоване прагнення автора до сповідальності, якою буквально пронизана переважна більшість оповідей. До речі, праці передувала низка опублікованих статей, а також книжкових видань. На особливу увагу заслуговують укладений двотомник співаників „Горі серця” (Перемишль, 1996 (ч. 1); Перемишль, 2007 (ч. 2)).

Осмислюючи факти, які нанизує автор у хронологічному порядку можна дійти висновку: їхнє суб'єктивне поцінування виправдане, бо подієвість ніколи не відіграє штучну роль. Навіть там, де проступає вибіркове залучення документальних матеріалів у поєднанні з певним домислом, мемуарист нічого не приховує. Звідси - історична достовірність наведених даних, у тім числі принагідно артикульованих нотаток, акцентів особистісного характеру. Враження від рукопису, одне слово, в сукупності винятково позитивне. Тому я свідомо оминаю тут критичні судження. Гадаю, не випадає мені судити те, що не має контекстуального маргінесу. Все видається важливим, промовистим і по-дитинному чистим, як весняна роса. Можливо, друге видання доцільно б відредагувати, усунути певні повтори, покращити якість мовного викладу крізь призму орфографії, лексики та стилістики на рівні норми. При цьому наголошу: упорядник зробить добре, якщо в основному збереже авторське бачення кожної деталі, тобто також з боку мовної характеристики.

Вагомим причинком видаються численні фотографії, ілюстративні зразки. Все це - з особистого архіву, що сприймається мною, власне,

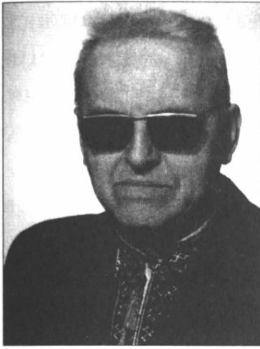
як справжня скарбниця духовності. Можна тільки сподіватися, що цей історично вартісний масив документів не пропаде... Щоб мала місце переємність досвіду між поколіннями. Що ж, як слушно зауважив Іван Шелюк далекого 1977 року у посвяті „Пайташевим пісням...”:

Йому шептало
Достигаюче жито:
Сину, вчися жити,
Щоб вабили когось твої сліди,
Щоб хтось хотів ступати
так, як ти,
Щоб хтось твій подвиг
Мистецький
Хотів, як хрест тяжкий нести...

Так, Володимир Пайташу належить значний спадок. Він - на сторінках рецензованої праці. Либонь, не буде перебільшення, коли скажу: книжка „Відгомін про минуле Перемишля” за сучасних умов не дійшла б до читача без великої безкорисливої допомоги подружжя Катерини та Михайла Козаків, їхнього сумління, власне, по-людськи палкої прихильності до яскравої долі славетної постаті, позначеної метою - прославити Перемишль. Тут доречно наголосити: Михайло Козак має великий досвід і значний особистий доробок як автор (приміром, „Пом’яни, Господи, душі слуг Твоїх” (Львів, 2002, 278 с.), „Минуле і сьогодення Кобильниць Волоської і Руської” (Перемишль, 2006, 304 с.). „Гребенне в Другій Світовій війні” (Перемишль, 2010, 306 с.), так і редактор. З-поміж останніх охоче назву хоча б такі видання в його упорядкуванні, як „Ув’язнена молодість” Зеновія Стамировича (Щецін, 1985), „Із Журавців до Явожна” Івана Сулими (Торонто, 1990), „Так гинули повстанці за Україну” Івана Гусечка (Торонто, 1991), „Молодість за ґратами” Андрія Поповича (Грушовичі, 1995), „Спогади молодих літ” Катерини Піпко (Перемишль, 1995), „Присуд моєї долі” Григорія Кузьм’яка (Перемишль, 1995), а також „Хорова, театральна і музична діяльність у Перемишлі в роках 1957-2007”) Володимира Пайташа. Все це осмислене упорядником докладно й аргументовано. Звідси - підступ до однозначного висновку: з радістю пропоную нову роботу Володимира Пайташа усім, хто розуміє значення історичної пам’яті, щоб прилучитися до непроминальних цінностей. Вони містяться у цих змістовних спогадах, які нелегко далися з щедрого серця автора.

Микола Зимомря, професор Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, член Національної спілки письменників України

Життєпис Володимира Пайташа **зачитаний на Ювілею Володимира Пайташа з нагоди уродин**

Володимир Пайташ

Володимир Пайташ, син Степана і Емілії (дів. Кальтбрун – нім. роду), нар. 7 лютого 1927 р. на передмісті Перемишля – Перекопане. У цьому році 2012 обходив у Перемишлі 85 річницю від дня народження.

У дитинстві Володимир навчався:

1934/40 рр. – Початкова школа ім. о. Маркіяна Шашкевича, Перемишль.

1940/41 рр. – Початкова школа ім. Св. Миколая на Засянні – Перемишль.

1941/43 рр. – Українська гімназія у Ярославі

1943/45 рр. – Мала Духовна Греко-Католицька Семінарія у Перемишлі, де здав матуру.

1945-1947 рр. – час депортацій, переслідувань і арештів українського населення і владик: Йосафата Коциловського, Григорія Лакоти, отців крилошан Греко-Католицької Капітули у Перемишлі.

Не маючи можливості продовжувати навчання, бо Греко-Католицька Духовна Семінарія перестала існувати, Володимир розпочав курс машинописання, щоб знайти працю в бюро.

За порадою префекта Малої Духовної Семінарії о. кан. Степана Яворського, вирішив поступити на богословські студії в Римо-Католицьку Духовну Семінарію в Перемишлі. Але Ректор Семінарії заявив, що не може його прийняти, бо він українець, ще й грекокатолик, а це стало б причиною до слідкування за Семінарією з боку відповідних органів державної влади, тоді людової.

У 1946 р. Володимира арештовано у Перемишлі. Через брак доказів провини після двох місяців, його звільнено.

Вдруге був арештований 8 травня 1947 р. у Кракові в церкві Св. Норберта разом з іншими українцями і направлений до Центрального табору праці в Явожні. Там пережив „пекло” (знущання, слідство, побої). Звільнений 30 грудня 1947 р. і відправлений в кошалінське воєводство, куди були депортовані його батьки.

У 1948 р. розпочав студії у Вищій римо-католицькій Духовній Семінарії в Гнезні і Познані, які закінчив у 1954 р. Щоб отримати свячення,

від нього вимагали зміни греко-католицького віросповідання на римо-католицьке. Володимир на це не погодився. Тоді його направили ще на один рік студій і повторення екзаменів до Духовної Семінарії у Гожові, де були поселені батьки. Не зважаючи на те, що Володимир закінчив богословські студії в Познані і Гнезні, а також перебував в Духовній Семінарії в Гожові, йому все ж таки не уділено свячень в греко-католицькому обряді, як цього бажав.

У 1956 р., в час заснування Українського Суспільно-Культурного Товариства (УСКТ), Володимир переїхав на постійно жити до Перемишля. Тут, у Народному Домі при Восводському Правлінні УСКТ, розпочав працю культурно-освітнього працівника.

Через рік (у 1957 р.) зорганізував церковний хор „Горі Серця”, і став його диригентом, за що у 1968 р. був звільнений з праці.

Голодування, побиття, приниження людської гідності в таборі у Явожні спричинились до того, що Володимир почав занепадати на здоров’ї, втрачати зір і внаслідок чого у 1963 р. перейшов на ренту. Але ця ситуація не зламала невтомного духу Володимира Пайташа. З того часу він працює над поширенням хорового, музичного і театрального мистецтва серед дітей, молоді і старших українців Перемишля.

Про розмір його праці читач знайде згадку в публіцистиці місцевої польської преси і в українському „Нашому Слові” та „Альманасі”.

У 1974 р. він розпочав працю над „Літургійним співаником”, яким бажав привітати важливі Ювілеї:

1000-ліття хрещення України (988-1988)

400-ліття Берестейської Унії (1596-1996)

300-ліття Унії перемиського єпископства з Римом (1691-1991)

45-ліття відновлення греко-католицького єпископства в Перемишлі (1946-1991) 60-ліття акції „Вісла” (1947-2007).

Перша книга співаника появилася друком у 1996 р., а друга – у 2007 році.

Володимир Пайташ не тільки автор історичної п’єси „Перемишль відгомін віків”, присвяченої 1000-літтю Християнства в Україні. Він став ще й її режисером і актором. П’єса ставилася не лише в Перемишлі, але і в його околицях, а також 7 грудня 2006 р. з успіхом – в Києві під час Театрального Фестивалю Української Діаспори.

Ім’я Володимира Пайташа на обрії культурного, духовного і зорганізованого життя українців Перемишля стало виразно помітним, за що одержав почесне звання „Заслуженого діяча для українців Перемишля”, а 17 грудня 1996 р. Польським Міністерством культури і мистецтва був відзначений грамотою та медаллю „Заслужений діяч культури”. За довголітню працю на духовній ниві у 2007 р. Папа Бенедикт XVI нагородив його хрестом і Грамотою.

В половині серпня 2011 року вийшла його авторства нова книга п.з

„Перемишль – відгомін минулого (спогади)” де Володимир Пайташ, як людина незряча, за своїх 85-ти років життя зумів помістити майже весь свій публіцистичний доробок, про що пише на першій сторінці книжки яка складається з 450 ст.

Ось слова автора книжки: „Книжка ця то склад моїх роздумів і спогадів на протязі мого понад 80 літнього життя покладених на папір. У книжці є теми, які в більшості доторкують подій пов’язаних з розвитком релігійного і громадського життя українського Перемишля по акції „Вісла”...

Під час підготовки до книжки використано усі матеріали з мого домашнього архіву: мої статті, знімки, кореспонденцію і публіцистику, а також інформацію про біжучі події з життя українців в Перемишлі...

Книжка є збереженням пам’яті про тих, які добровільно взяли на себе відповідальність розгортати культурно-освітню діяльність при допомозі тих людських ресурсів, які повернувшись з західних земель Польщі у 1950-их роках на рідні землі хотіли в той час спільно щось доброго творити”.

Володимир Пайташ на протязі свого 85 літнього життя зумів зробити надзвичайно багато. Його людський феномен, який зродила Перемиська земля, залишить незабутній інтелектуальний капітал для прийдешніх поколінь.

Нехай Добрий Господь винагородить за все і благословить Йому в усьому на Многі і Благі літа!

Михайло Лесів

Володимир Пайташ і Перемишль

Після прожитих на світі 80-ти років написав Володимир Пайташ книжку про себе з Перемишлем у тлі, яку видав у 2011 році. Автор – відомий культурно-освітній та громадський діяч, творець і довголітній диригент хору „Горі серця”, в’язень Явожна. Його остання праця називається *Перемишль – відгомін минулого (спогади)*, це – повторення назви історичної вистави у 15 діях (приуроченої до Тисячоліття Хрещення Руси-України), яку В. Пайташ написав у публіцистичному жанрі, а поставив її перемиський театральний гурток під його керуванням (стор. 206-233).

Книжка складається з 9 розділів зі вступним словом проф. Миколи Зимомрі та з післясловом самого автора.

Видання є своєрідним підсумком життя й діяльності В. Пайташа. Починається від дитинства і шкільних років. Далі описані роки советської та німецької окупації, виселення й ув’язнення в концтаборі в Явожні. Говориться про університетські теологічні студії, діяльну і творчу службу церковній-українській культурі, як важливій частині народного життя-буття українців у нелегкі часи ПНР (пол. PRL). У публікації прочитаємо розповіді автора про себе на тлі перемиського життя, розповіді інших людей про діяльність В. Пайташа, оцінки його громадської активності, в тому числі також римовані, віршовані твори на його честь (напр. вірш Івана Шелюка з 1977 р., який поміщено навіть на обкладинці), тематичні статті про важливі питання розвитку української культури після Другої світової війни з особливим зверненням уваги на Перемишль, назва якого видніє у заголовку книжки.

Володимир Пайташ народився 1927 р. на передмісті Перемишля, що звалося Перекопане в сім’ї Степана й Емілії (з дому Кальтбрун). Перед початком Другої світової війни він вчився в початковій школі ім. о. М. Шашкевича в Перемишлі, а згодом – у гімназії в Ярославі і в малій Духовній семінарії, де 1945 р. склав іспит на атестат зрілості. Старався дістати на богословські студії у римо-католицькій Духовній семінарії в Перемишлі, але тоді греко-католицьке життя підлягало вже повній ліквідації, і не прийняли В. Пайташа, бо він, як заявив ректор Семінарії, *–українець греко-католик і з цієї причина Духовна Семінарія контролювалася б державною владою* (стор. 17). Арештували його 1947 р. і запроторили в концтабір у Явожні, а після звільнення у 1948-му році, він подався до кошалінського воєводства, куди були виселені його батьки.

В. Пайташ мріяв стати священником свого обряду, що тоді не могло здійснитися. Його теологічні студії в римо-католицьких семінаріях у Гнезні,

Познані й у Гожові тривали майже 7 років, але як греко-католик, що не схотів змінити обряду на римо-католицький, не міг бути висвяченим на священника. Цій проблемі автор присвятив один підрозділ під назвою *Моя дорога до священства* (с. 25-44) з вельми цікавими деталями, які характеризують римо-католицьких духовних не зовсім позитивно. Досвід і знання винесені з духовних семінарій пригодилися В. Пайташеві у служінні нашій Церкві, яка переживала свою недолу, протягом дальшого його зрілого життя.

Саме у 1956 році державна та партійна влада ПНР дозволила українцям у Польщі організуватися й діяти в Українському суспільно-культурному товаристві. Тоді пан Володимир повернувся до Перемишля і розпочав свою суспільно-культурну діяльність також у структурах УСКТ, яке знайшло притулок у будинку Українського Народного дому. Він трудився передусім задля церковної справи, адже поволі УГКЦ почала відроджуватися, а державна й костельна влада поволі почала давати дозвіл на відправу греко-католицьких Богослужінь також у Перемишлі. Тоді він організує і став диригентом Церковного хору „Горі серця”, яким керує донині – уже понад півстоліття, про що інформує детально у розділі *Служба Господу Богу через працю у своїй Церкві* (стор. 249-293). В. Пайташ 1974 р. почав працю над виготовленням літургійного співаника, який мав бути присвячений таким знаменним народно-церковним ювілеям, як Тисячоліття Хрещення Руси-України, 400-ліття Берестейської унії та 300-ліття унії Перемиської єпархії з Римом, про що маємо детальні інформації в розділі *Видавнича й публіцистична діяльність* (с. 293-304). Високо оцінив цей *Літургійний співаник* Патріарх УГКЦ верховний архієпископ киево-галицький Любомир Гузар у листі від 13 червня 2009 р.: *Два томи співаника „Горі серця” нарешті щасливо дійшли до моїх рук. Сердечне Вам спасибі. [...] Мушу щиро сказати, що на перший погляд мене трохи збентежила різноманітність матеріалів у цих двох томах, але застановившись, я вдячний Вам, що зберегли для нашої музичної літератури стільки різних елементів, які знані, поширені, але, не будучи зафіксовані, могли б легко або цілком пропасти, або впасти жертвою різних неавторизованих і неправильних поправок. Тому через це Вам спасибі* (стор. 302).

Співаник – це головне видання, особлива „книга життя”, Володимира Пайташа, але він займався також публіцистикою на різні теми, (статті інколи передруковані до цього збірника з попередніх публікацій в часописах, або часто опубліковані тут вперше). Це матеріал на релігійно-церковні теми, а саме: *Наслідування Ісуса Христа в моєму житті* (2009 р., про відомий твір св. Томи Кемпійського, с. 78-81); *Зустріч з Євхаристійним Ісусом* (2005 р., про Святе Причастя та Літургію, с. 81-86); *Голос до дискусії в еклезіальних справах* (2007 р., найрізноманітніші думки у відношенні до нашого релігійно-церковного життя, наших релігійних практик, с. 903-114); *Вагомість Хрещення для народу і держави* (роздуми про єдність українських християн,

с. 128-129); *Про назву вул. ім. .о. М. Шашкевича в Перемишлі та польських вулиць у Львові* (с. 342-353) і багато інших. Статті на історичні теми, напр., цікаві розповіді про корону короля Данила (с. 304-308), про тризуб, який повинен мати, на думку автора, хрест у центральній його частині (у цій справі писав він також у 2009 р. до Президента України та до інших важливих людей та установ в Україні, с. 315-316), короткий нарис *Від панщини до колгоспу* (с. 134-136) тощо.

Привернула мою увагу стаття про наші зустрічні привітання: „чесьць” чи „гаразд” (с. 319-324) зі спробою пояснити історичний сенс різних привітальних слів при зустрічі людей, з чого автор рекомендує *гаразд*, яке було в часах нашої з ним молодості найбільш поширене серед освічених молодих українців.

Частина статей В. Пайташа стосується згадок і споминів про окремих людей, з якими він мав зв'язок, а саме про однокласників, що загинули під час II Світової війни (с. 23-24), про поета І. Шелюка, який написав вірш (думу) про Пайташа, на що сам автор, як він пише, відреагував скромними словами: „Мені цієї слави не треба, я не герой, а просто людина, яка відважно працює з дітьми й молоддю над поширенням української пісні й музики” (с. 290); про першого голову УСКТ Костянтина Лашука (с. 327-328); про Івана Шпонтака „Залізняка” (с. 328 -330); теплі спомини про своїх батьків, яким присвятив автор цю книжку з відповідною ноткою на титульній сторінці.

У публікації поміщено особні статті інших авторів на відповідні в деяких розділах теми, в тому числі есей Катерини Козак „Вагомість анафори в Божественній літургії” (2007 р., с. 86 - 89), про д-ра Теофіля Кормоша та о. Омеляна Кормоша – керманичів і активних діячів Українського народного дому в Перемишлі (с. 157-160), передрук двох статей о. Василя Зінька ЧСВВ „Ставати на коліна” і „Чи Серце Христове не наше?” з журналу „Світло” 1994 і 2001 рр. (с. 90-92) й інформація Романа Андруховича „Перемиський театр у Кракові” (передрук з „Нашого слова”, с. 234-236).

Тут надруковано також матеріал й з нагоди деяких культурних заходів (які оцінюють діяльність В. Пайташа), а особливо присвячені до 80-ліття його життя – прозою і віршами. Він і сам пише про себе. Важко було б тут назвати всі теми статей і матеріалів, які читаємо в цьому виданні у дещо бароковому стилі, як і перерахувати поміщені фотографії різного характеру.

Пильний читач знайде важливі моменти з післявоєнної історії Перемишля і його жителів, а в першу чергу дізнається про самого автора, видатного перемишлянина, культурно-освітнього й церковного діяча, який усе своє працьовите життя присвятив рідному місту тоді, коли роки життя автора проходили в невідомій досі швидкості основних змін, несприятливих розвитку української культури княжого Перемишля, у якому щораз міцніше

жевріє українство й українська творча культура завдяки подвижницькій і нескорені праці таких людей, як головний герой обговорюваної книжки – В. Пайташ.

Йому бажаємо дальших успіхів у діяльності на більшу славу Перемишля.

Леся Храплива – Щур

Книга надзвичайної людини

Попробуйте собі уявити: молодець із примірної християнської родини, народжений у поблизу і вихований у самому княжому городі Перемишлі, в пізнішому – на самій границі ворожої окупаційної держави і, нашої, незалежної отакої, яку всі знаємо.. Вихованець української школи ім. о. М. Шашкевича.

Середню освіту здобув в українській гімназії в Ярославі та в українській Малій Духовній Семінарії у рідному Перемишлі. „Абсолвент” славнозвісного польського табору Явожна (там і розпочалася трагедія його втрати зору). І далі, за своїм безумовним духовним покликанням, вродженим і плеканим старанно в родині та... за відсутністю українських католицьких духовних семінарій на терені тодішньої „режимної” Польщі, студент теології латинського католицького обряду, на „землях одзисканих”.

... Але, закінчивши успішно студії та не висвячений на священика, після кількарічної хитрої формальної процедури у костельних влад, поскільки...рішуче відмовлявся перейти на латинський обряд...

Остався на весь вік мирянином саме в точному розумінню цього слова, згідно із декретами Другого Ватиканського Собору.

І незважаючи на слабнучий зір, аж до повної його утрати, кинувся у вир церковної та громадської праці на рідній землі у місті, що його зростило. Став учителем музики і зорганізував чимало мандолінових та бандуристських ансамблів, десятками років вів церковний катедральний хор „Горі серця” в Перемишлі. Брав активно участь у змаганні за духовне й національне українство, за плекання пам’яті й пошани до місцевих визначних українців, як Владики Івана Снігурського, о. Михайла Вербицького, родини просвітителів Кормошів, поетки Марійки Підгірянки.., культу ж місцевих героїв Визвольних Змагань та найновіших Повстанського Закерзоння. Довелося зводити і нелегкі змагання за вдержання історичних пам’яток, як Кафедрального Храму, забраного польськими ченцями, чи українського

Народного Дому. В усіх цих переможних заходах свідомого перемиського громадянства – його не бракувало.

Поглиблював теж свою професійну церковно-музичну діяльність, відкриваючи й гармонізуючи традиційні наші церковні пісні й мелодії: склав і видав двотомовий збірник релігійної музики нашого обряду „Горі серця”. Створив і аматорський драматичний гурток, який дав ряд вистав: від комедій, дитячої „Кози Дерези” традиційного народного репертуару, аж до незвичайно поважного й значимого дійства, його ж власного укладу, „Перемишль відгомін віків”. Із цими виставами гостював по всіх осередках українців (в тому й розселених по західніх областях Польщі) та навіть в Україні, навіть на фестивалі у Золотоверхому!

А взагалі вірно стояв при кожному змаганні українського Перемишля, за його християнське українство, за вдержання пам’яті про участь його ближчої Батьківщини –Перемищини, в історичному ставанні цілої нашої нації.

Цікавився і всіми питаннями нашого загального релігійно-національного й державного вже життя, з’ясовуючи свої, цікаві й не раз дуже доцільні погляди у численних статтях та відважних зверненнях до „власць імущих” своїх і чужих....

А одначе все, що ми сказали, це не легенда про уявного героя мрячної минувшини, а про реальну, сьогодні живу Людину, ВОЛОДИМИРА ПАЙ-ТАША. Він живе і далі творить у Перемишлі. Недавно відсвяткувало місце-ве наше громадянство належно, достойно й славно його вісім-десятиліття.

А оце видав він книгою солідну свою працю: „Перемишль відгомін минулого (Спогади)”.

Щоб зрозуміти й оцінити ці спогади треба простудіювати цілу книгу із безліччю старанно упорядкованих інформацій та документів, далеко не лиш про особисті змагання Героя, а таки про життя і звичайні вікові прямування всього християнського українства за його ідентичність і зростання, саме на найдавніших мабуть, пограничних твердинях нашої Вітчизни – Перемищини.

Мимоволі виринає питання: як могла подолати такий неймовірний подвиг Людина позбавлена зору?! В цьому мабуть таємниця ласки Божої, Який, відбираючи людині один змисл нагороджує її небувалими прикметами; здібностями й енергіями: вмінням організувати й вишколювати собі вірних Співробітників, в тому ж і необхідних лекторів та секретарів, та голосити нашу Правду на старосвітській писальній машинці, насліпо, вивчивши тільки точно її клавіатуру.

У Бога ж усе можливе!

Щасти ж Праведеному Трудівникові у винограднику Божому й Національному, Боже, на Якого він глибоко віруючий і практикуючий християнин,

так послідовно уповав за весь час свого дотеперішнього трудолюбивого життя, – на дальші Многі Літа!!

Богдан Гук

Сіяч Співу

На щопонеділковій „Бесіді” у Перемишлі 15 грудня презентувалася друга частина книжки Володимира Пайташа „Горі серця. Літургійний ювілейний співаник”, видана в тому ж таки Перемишлі 2007 р. (перша вийшла друком 1996 р.). Місцевий греко-католицький парох о. д-р Євген Попович зазначив зокрема у своєму виступі важливість видання, чи не першої спроби створення священничої партитури літургійної відправи для церковного хору. Він підкреслив і те, скільки часу автор - людина незряча, працював над обома виданнями: над першим 22 роки, а над другим - 11. Причому В. Пайташ, мешкаючи понад 50 років в Перемишлі, старався кожного дня бути на Службі Божій. Крім того, як відзначав інший промовець, Михайло Козак, працював з черговими поколіннями перемиських співаків: чи то членів кафедрального хору, чи гуртка молодих мандоліністів у Народному домі.

Як автор другої частини „Горі серця” Пайташ дав себе знати людиною глибоко зацікавленою зв'язками між Церквою та культурним і національним життям українців перемиської Галичини в ХХ ст. – у книжці поміщена низка його науково-популярних статей. Це розвідки про символіку тризуба чи значення слова „православний”, про релігійне питання у творчості Василя Стуса, про єдність Церкви, постать Андрея Шептицького, значення автокефалії.

Перемишлянам варто прочитати статтю, де згадується про тризуб, який висів у Народному домі в 60-х роках ХХ ст. (нині він у колекції автора).

Приємним подарунком для В. Пайташа був спів тріо учениць ліцею ім. о. Маркіяна Шашкевича – дівчата застелили зал такими степовими пахощами, що він тільки задоволено усміхався. Ці співучі дівчата – це також частково наслідок його праці. Адже він понад півстоліття в Перемишлі був і є сіячем співу. (бг)

Л и с т о в н і в і д г у к и

Дирекція наукової бібліотеки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка висловлює Вам слова глибокої вдячності за Ваш дарунок - Вашу винятково цінну книжку „Перемишль відгомін минулого”, яку передав нам від Вашого імені професор Микола Зимомря.

Працівники бібліотеки захоплені Вашою мужністю, людською одержимістю, а також Вашим талантом творити й дарувати іншим палкі почуття любові до рідного народу та його культури. Бажаємо Вам і надалі сили, щоб ще багато літ служило Вам перо, плоди якого важливі для покоління нинішнього й прийдешнього.

Як сказав автор змістовної передмови, „нехай горить вогонь любові”, що є благодатним гаслом для твердження „горі серця”!

Ми поділяємо думку Миколи Зимомрі, що Ваші спогади мають історичну достовірність, а звідси їхня актуальність для читацького загалу.

З повагою -

Марія Дмитрів, Дрогобич, 05.09.2011 р.
директор бібліотеки ДДПУ

„Ще раз дуже, дуже дякую Вам за прислану мені книжку Вашого авторства. Вона є дуже цікава і має величезну вартість історичну для майбутніх поколінь.

В ній є дуже багато Ваших спогадів, про які події ніхто не згадує. Перш за все, мені дуже сподобався Ваш лист до редакції „Нашего Дзенніка”, на стор. 332-334.”

Якщо йдеться про Вашу книжку, яку хочете вислати до Гурова то я пропоную, щоб Ви її вислали для директора з Ліцею пана Мирослава Олійника, а він її передасть бібліотеці в Українському Ліцеї в Гурові Іл.

Я є переконаний, що гідна книжка буде мала гідне місце, тому що молодь, яка навчається в цьому комплексі буде могла користати з неї так довго, доки буде там ця школа.

Кінчаючи, сердечно бажаємо Вам Пане Володимире доброго здоров'я, задоволення з Вашої діяльності на благо збереження пам'яті про наше трагічне минуле та наслідки до дальшої праці.

Андрій Ожеховський, Лельково, 09.01.2012 р.

Шановний мій Брате Володимире!

...,Сердечно дякую Тобі за Твою останню книгу споминів. Читаю її, а сльози самі котяться з очей. Яка ж це Божа поміч чудесним способом Тобі допомагає.

Складаю велику подяку цим людям, які Тобі допомагають, пишуть і читають.

Нехай Господь винагородить їм за цю велику поміч і Тобі додає сили долати усі життєві труднощі..

Марія Онисько с. Біла, Чортківський р-н
Тернопільська обл., 23.10.2011 р.

Пане Володимире Пайташ!

...,Книжку Вашу прочитала і знаю: Ви жили для Української ідеї, Ви працювали, терпіли-страждали і молилися за неї.

Щиро Дякую!

Ольга Ласка, Щецін, 07.02.2012.

Гаряче дякую Вам від свого імені та від імені усіх учнів української школи в Гурові Ілавецькому за дуже вартісну книжку, яка вміщає в собі прекрасну українську історію та культуру славного міста Перемишля та його визначних людей.

Завдяки Вам наша шкільна бібліотека збагатилася джерелом знання про знаменитий центр духовного життя, освіти і культури українців в Польщі.

З вітаннями і бажаннями всього найкращого

Директор Комплексу шкіл з українською мовою навчання
в Гурові Ілавецькому

Мирослав Олійник, Гурово Ілавецьке, 21.02.2012.

...,Вашу велику книгу споминів „Перемишль відгомін минулого” я вже простудіював і тому ще раз хочу висловити Вам за неї щирю подяку. Мало хто тепер пише мемуари. Така робота потребує терпіння, великої зосередженості та наполегливості. Не кажу вже про фізичні зусилля, технічну та редакційну роботу і значні фінансові витрати. Тому велика подяка і Вашим добрим помічникам, що допомогли завершити і видати цю книгу...”

Орест Дзюбан, Львів, 07.04.2012 р.

Львівський національний університет імені Івана Франка наукова
бібліотека

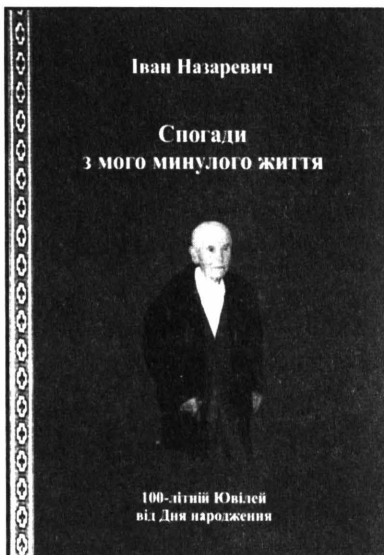
Вельмишановний Пане Володимире! Вітаю Вас із 85-річним ювілеєм і від імені колективу Наукової бібліотеки та читацької спільноти бажаю Вам доброго здоров'я та наснаги. Вшановуючи Ваш ювілей, добре пам'ятаємо про Вашу педагогічну та громадську діяльність, авторство та упорядкування низки унікальних за змістом видань, зокрема „Перемишль. Відгомін минулого (спогади)”. Висловлюю подяку за книгу, яка стане для читачів важливим джерелом правдивої інформації про релігійне та громадське життя українського Перемишля після трагічних подій акції „Вісла”,

Вам особисто, а також професорові Миколі Зимомрі за дарунок, що його він передав до фондів Наукової бібліотеки.

Щиро дякую.

З повагою,

Директор доц. В. Ф. Кметь, 25 квітня 2012 р.

Іван Назаревич

Спогади

з мого минулого життя

100 –літній Ювілей від Дня народження

Перемишль, 2012, 92 с.

Видавець: Перемиський відділ ОУП

ISBN 978 83 92 1954 29

© Іван Назаревич – автор

© Катерина Козак – комп'ютерний набір і проєкт обкладинки

© Михайло Козак – редакційний склад

© Марія Паньків – коректа тексту

© Рафаїл Кулінчак – технічний редактор

**СЛУЖИТИ Господу Богу то наше
найважливіше завдання у житті.
Завдання, супроти якого все інше
є менш важне.**

**Дорогим Дітям і Внукам
– присвячую**

Книжка призначена для ширшого кола читачів, а в основному молодшого покоління, щоб могло собі приблизити і пізнати боротьбу за незалежну Україну та історію будування українського життя в усіх його сферах.

Книжка І. Назаревича — це спогади 100-літнього чоловіка, який пройшов довгу й часто нелегку дорогу життя, залишаючись вірним Богові, собі й усьому, що рідне його серцю, що українське. Тут розкриваються події дитинства автора, через юність аж до сьогодні; події, пов'язані з релігійним і громадським життям українців під час I і II Світових воєн і по Акції „Вісла”.

Під час підготовки книжки до видання використано з домашнього архіву автора всі матеріали: статті, знімки, кореспонденцію й публіцистику, а також інформацію про поточні події з життя української громади в Польщі.

Книжка є збереженням пам'яті про бойових побратимів-воjakів, які добровільно взяли на себе відповідальність стати в обороні населення, яке жило споконвіку на власних етнічних землях та плекало свої українські традиції, розгортаючи культурно-освітню діяльність.

Пам'ять про минуле, пережите, що у формі книжки переказав нащадкам 100-літній Іван Назаревич, є свого роду неповторним феноменом.

Катерина КОЗАК

(Наше Слово. - Варшава, 2012. - 21.10. - Ч. 43 (2881), с. 11)

Л и с т о в н і в і д г у к и

Оля Міщишин-Кобеляк

**Наш найдорожчий Вуйку Іване,
достойний сину України, гідний патріоте!**
Вітаємо Вас з нагоди 100-ліття з пошаною і любов'ю.

Ми шануємо Ваш життєвий шлях, сповнений любов'ю до України та многотраждального українського народу. „Ви один з тисяч тих, хто може впевнено співати Душу й тіло ми положим за нашу свободу...”, бо протягом усього свого життя Ви були вірні українській ідеї і ніколи не відреклися від рідного і святого — українства.

Ви доказали що Україна завжди була у Вашому серці, кров'ю у Ваших жилах. Дякуємо Вам за те, що ціле життя були активним і діяли задля української мети, не шкодуючи своїх сил.

Багато героїв впало в тюрмах і засланні. Божа ласка зберегла Вас, як свідка тієї епохи, коли українці активно боролися за ідеали, незважаючи на особисту небезпеку та переслідування. Ми віримо, що Ваша молитва і молитви всіх Ваших побратимів на небесах убережуть наш народ, щоб не вмерла Україна.

Особисто я дуже вдячна Вам, Вуйку Іване, за надруковані спогади. Я багато довідалася про мого батька, Юрія Міщишина, який був Вашим нерозлучним побратимом у боротьбі, про те, як Ви були переслідувані та гноблені в жаклих обставинах того часу.

Я вдячна Богу, що мала змогу зустріти Вас цього літа. Ця коротка зустріч мала для мене надзвичайно велике значення, адже ми в Канаді постійно протистоїмо асиміляції. Спілкуючись з моїм сином, Ви сказали: „Івасю, ніколи не забувай, що ти є українець і до кого ти належиш. Якщо ти є справжній українець – ти ніколи не пристанеш до чужого народу”. Ці слова справили на нього велике враження.

Я вдячна за те, що Ви дали йому прочитати грамоту, яку одержали за вірність Україні. Я переконана, це зміцнить його патріотизм, бо такі важливі моменти залишаються назавжди в пам'яті молодого людини.

Ми вдячні Вам і вітаємо Вас Вашими ж словами, що свідчать про Ваш життєвий шлях. Ось уривок із Ваших спогадів: „Незламний дух нашого народу та вірні його сини. Волелюбний дух українського народу завжди вів його на боротьбу з поневолювачами. Море крові пролито за волю України. Вже не злічити жертв, не назвати всіх тих поіменно, хто віддав життя за неї, за народ, за його крашу долю.

Обов'язком наступних поколінь є збереження пам'яті про них, вшанування всіх героїв... більших, менших і безіменних”.

На завершення, складаємо Вам, Вуйку, велике признання та бажаємо ще багаторіччя жити в доброму здоров'ї і від імені всіх мучеників і героїв співати Богові переможну пісню „Тебе, Бога хвалим” і „До Тебе, Господи, підносить мій нарід душу і серце своє”.

Хай Господь благословить Вас стократно, нагородить здоров'ям та щастям і щасливою долею нашого народу.

Цілуємо Вас міцно і обнімаємо з великою любов'ю та молитвою.

Оля Міщишин-Кобеляк з чоловіком Богданом
і дітьми: Любою, Бояном та Івасем.
Торонто, (Канада), 07.09.2012 р.
(Наше Слово. - Варшава, 2012. - 07.10. - Ч. 41)

Слово про Івана Назаревича

Два роки тому у 2010 р. я побував на прощі на З'явлінню, святому місці для українських греко-католиків біля села Фредропіль, неподалік від згаданого уже Перемишля. Під час тривалого підйому до невеличкої церковці, розташованої у лісі, на горі, познайомився з старенькою людиною – 98-річним паном Іваном Назаревичом, котрий за допомогою палички ішов, та ні – скоріше летів до храму на урочисте Богослужіння, де мали служити Богові та людям близькі мені душпастирі – Владика і Митрополит Іван Мартиняк, Владика Володимир Юнак і парох митр. д-р Євген Попович...

Так ось серед цього багато численного люду доля дала мені шанс зустрітися і познайомитися з унікальною людиною – паном Іваном Назаревичом – християнином, українцем, патріотом, багатолітнім політв'язнем – борцем, вояком УПА...

Михайло Козак

Біографічна записка про Івана Назаревича

Іван Назаревич, с.Івана і Анни (дів. Ожибко), нар. 7 вересня 1912 року, в селі Грушовичі на Ярославщині.

По закінченню початкової школи в родинному селі, залишився при батьках і приватно побирав науку з німецької мови.

З початком 1930-х років працював в Союзі Кооператив.

1 вересня 1939 року німці напали на Польщу. За три тижні, німецькі і радянські війська, зустрілися на Сяні і встановили кордон. Грушовичі попали в радянську окупаційну зону. Українська молодь Грушович, Хотинця і інших сіл, попереджена знанням про голодомор 1932/33 років, не хотіла залишатися під більшовиками. У неї зродилася ідея боротьби за власну, незалежну, українську державу. Вона бачила можливість реалізувати цю ідею в Організації Українських Націоналістів (ОУН) бандерівського спрямування.

У 1940 році Іван став членом ОУН. Він з групою інших хлопців (6 ос.)

нелегально переправились через кордон на Сяні і знайшлися в Радимні на парафії о. Івана Черкавського.

У Ярославі отримали доручення, щоб через Австрію пробиратись до Берліна. У Берліні перейшли короткий вишкіл і з більшою групою були скеровані до Львова, де прибули 16 червня 1941 року. У Львові призначено їх до Похідних Груп з завданням пробиратись весною 1942 року на Схід України і в селах та містах поза лінією фронту організовувати українську адміністрацію. І так Іван пс: „Куліш” дійшов аж до Білої Церкви.

Політична ситуація скоро змінилася. 30 червня 1941 року у Львові Степан Бандера проголосив Акт Незалежності України і покликано український уряд з Ярославом Стецьком на чолі. Гітлерові це не подобалося, і вже 11 липня 1941 року цілий уряд Я. Стецька і тисячі чл. ОУН були арештовані і опинилися в німецьких тюрмах та таборах Берліна, Саксенгаузен та інших.

Похідні групи змушені були піти в глибоке підпілля. Осінню 1942 року Іван повернув до Грушович і став пропагандистом ОУН пс. „Куліш” в II Районі. І Районом ОУН керував його щирий друг Степан Батейко пс: „Курган”. Рівночасно Іван підняв працю в Союзі Кооператив у Ярославі у книговеденні і контролі, а також підняв там навчання в Середній Торговельній Школі у 1942-1944 рр.

В липні 1944 року вдруге повернула радянська влада. Іван „Куліш” був змушений жити на нелегальному становищі до 1947 року. У 1947 році родина Івана була депортована до Лемборка, на Гданщину. У 1948 р. одружився з Анною Колач і почав працювати в гміні Будзіновіце на Вроцлавщині, де його дружина була поселена з батьками.

Та недовго судилося Іванові жити на волі. В половині червня 1951 року, їдучи ровером, в дорозі з Олави до Болехова, був арештований. Слідство почалося в Олаві, потім у Вроцлаві і у Ряшеві (1 місяць), катування і далі до Ярослава. На суд повернули у Ряшів і засудили до 15-ти років позбавлення волі.

Першою була тюрма у Вронках (3 м-ці), потім у Новогарді (коротко) і Голеньов на Щецинщині, де перебував найдовше, бо аж до виходу на волю у 1956 році.

Після 5-ти років ув'язнення, Іван повернув до родини дружини Анни і сина Богдана на Вроцлавщину, які жили в Болехові. Там почав працю в кравецтві і там пропрацював до часу виходу на пенсію.

У 1986 році, з дружиною і двома синами: Богданом – н. 1950 р. і Юрієм - н. 1957 р. повернулись до Перемишля. Перемишль став щасливим місцем проживання для Івана.

Тут, на рідній землі, з дружиною Анною уложив собі спокійне і затишне сімейне життя. В добросусідських відносинах, душевному задоволенню з громадської праці в українському середовищі, дожив до такого прекрасного Ювілейного віку (100 років).

Бог обдарував Його чудовим голосом. Ще колись в Грушовичах диригував сільським хором у „Просвіті”. Зараз, у неділі і свята, постійно відвідує рідну церкву, де довгі роки співав в церковному хорі „Горі Серця” і далі співає на недільних Утрнях разом зі своїми приятелями В. Пайташом і Володимиром Головачем. Його найбільшим хобі є церковний спів.

Щастя йому Боже на даліші літа !

Михайло Козак

(Наше Слово. - Варшава, 2012. - 23.09. - Ч. 39)

З а с л у ж е н і Г р а м о т и

Рідко так буває, що людина у своєму житті святкує Ювілей 100 років з дня народження. Це велика подія і пережиття не тільки для самого Ювіляра, але й для громади, у якій Ювіляр проживає.

Наш 100-літній Ювіляр Іван Назаревич на цю велику Богом дану подію звернув увагу своїм скромним, але відданим для Божої і людської справи життям.

За заслуги і добрі діла одержав від церковних і світських установ багато Почесних Грамот.

Деякі з них поміщуємо разом з подякою від Ювіляра.

В Архикатедральному Соборі в Перемишлі після подячної Служби Божої за дар 100 років життя Ювілярові Іванові Назаревичу у присутності синів Юрія (зліва) і Богдана (справа) о. митр. д-р Євген Попович – парох вручив Почесну Грамоту від Київсько-Галицького Патріарха УГКЦ–Святослава, а також від Архiepіскопа і Митрополита Перемисько-Варшавського УГКЦ в Польщі Кир Івана Мартиняка (7.09.2012 р.)

Грамота від Київсько-Галицького Патріарха – Святослава

Подяки

Ваше Блаженство, Достойний і Дорогий, Богом даний нам Патріарше!

Надзвичайно зворушила мене Ваша Почесна Грамота з нагоди мого 100-літнього ювілею, яку Ви передали мені через о. митр. д-ра Євгена Поповича – нашого пароха Кафедрального Собору.

Вона наповнила моє серце великою радістю, бо ж мені, маленькій людині цього світу, сам Патріарх Київсько-Галицький посилає Господнє Благословення. За цю милу несподіванку з глибини душі складаю Вам найщирішу подяку.

Водночас дякую за те, що Ви, від мого імені, зложили Всевишньому Богу подяку за Його ласки, якими нагороджував мене протягом всього мого життя.

Нехай Господь Бог дарує Вам міцного здоров'я та натхнення для подальшої успішної служби в Його Винограднику та наділяє щедрими ласками, щоб Ви багато-багато років разом зі своїм вірним народом прославляли Його в триєдиній Трійці та провадили український народ дорогою Правди, дорогою Божого закону до вічного життя в Царстві небеснім.

Хай Ваша молитва і вірна служба причиняться до спільної єдності нашого народу і миру у всьому світі.

Щасти Вам Боже!

Відданий у молитві – Іван Назаревич,
Перемишль, 8 листопада 2012 р.

ГРАМОТА

**Вельмишановний
Пан Іван Назарович**

З нагоди 100 - ної річниці з дня народження
прийміть мої щирі вітання.

За відданість та любов до нашої Церкви
нагороджую Вас почесною грамотою.

Нехай Все милостивий Господь надалі благословить
Вам та скріплює у дальшому житті.

Благословення Господнє на Вас,

Перемисьль, 17.08.2012

Іван Мартиняк
Іоан Мартиняк
Архєєпископ і Митрополит
Перемньсько-Варшавський
УГКЦ в Польщі

Грамота для Пана Івана Назаревича від Архєєпископа і Митрополита
Варшавсько-Перемиського Кир. Івана Мартиняка

Достойний і Дорогий Високопреосвященніший Владико Кир Іване!

Безмежну і найщирішу подяку складаю Вам Високопреосвященніший Владико, за таку милу для мене несподіванку, якою є Ваше благословення та нагородження мене Почесною Грамотою з нагоди мого 100-літнього ювілею.

Водночас подивляю Вашу безмірно велику працю, завдяки якій ведете свій вірний Народ до Господа Бога..

Тут слід згадати сумний час (1946 і 1947 рр.), коли наша Церква дуже постраждала і її двері довгі роки були зачинені. Здавалось, що не буде змоги відродити її існування. Однак Боже Провидіння дало нам у Вашій особі Доброго Пастиря, і Ви, дорогий Владико, зуміли випровадити Нашу Церкву, мов Пророк Мойсей, з дому неволі. Завдяки Вам наша Церква сьогодні живе і процвітає.

Нехай Всевишній Господь, дорогий Владико, сторицею Вам за все винагородить і наділяє щедрими Ласками, а головно дарує доброго здоров'я, радість з кожного дня та посиляє благословення на дальшу успішну Службу в Його Винограднику, щоб Ви могли ще довгі роки провадити Свій вірний Народ дорогою Правди, до спасіння та обіцяного вічного життя в Божому Царстві.

Щасти Вам Боже на дальші літа.

Відданий в молитві
– Іван Назаревич
Перемишль, 21 листопада 2012 р.

Достойний і Дорогий Всесвітліший Отче митр. Євгене!

Дорогий Отче митр. Євгене, за вручення мені Почесної Грамоти та за молитви і Господнє Благословення, Вам належиться від мене безмірна вдячність.

У 100-літній Ювілей від Дня мого народження, під час Служби Божої Ви щиро молилися за моє здоров'я і потрібні мені Божі ласки.

Найбільш зворушливим був момент, коли під кінець Служби Божої Ви підійшли до мене і над моєю головою виголосили молитву, покропили Свяченою Водою, а опісля з християнською любов'ю обняли мене своїми душпастирськими благодатними долонями.

Прийміть від мого, досвідченого довгим життям, щирого серця, подяку за Вашу віддану Службу для Господа Бога, повчальні і мудрі слова у цей урочистий та неповторний для мене День, а також за усі Ваші молитви й добрі діла для нашої Церкви.

Нехай Господь Бог додає Вам сил і натхнення для дальшої успішної праці та наділяє щедрими Ласками, щоб Ви зі своїми парафіянами ще довгі-довгі роки прославляли Всевишнього Бога та провадили вірний Народ дорогою Правди, дорогою Законів Божих до спасіння і життя вічного в Небесному Царстві.

Щасти Вам Боже в усьому!

Відданий в молитві
—Іван Назаревич,
Перемишль, 24 листопада 2012 р.

РОЗДІЛ II

Записки подій і спогадів

Хроніки подій і спогадів

Події

1. **I Медичний семінар**, Щецін, 03.05.1981 р., С.40
Присвячений д-ру Олександрові Богомольцю (1881-1946). Зачитано 8 доповідей, за участю 16 лікарів і 5 студентів медицини.
2. **II Медичний семінар**, Щецін, 15-16.10.1983 р., С.70
Присвячений проф. Мар'янові Панчишину (1882-1943), Зачитано 11 доповідей за участю 27 лікарів і 9 студентів медицини.
3. **III Медичний семінар**, Щецін, 02-03.05.1967 р., С.
Зачитано 8 доповідей за участю 21 лікарів і 11 студентів медицини.
Присвячений проф. Володимирові Висоцькому (1857-1913)
4. **IV Медичний семінар**, Щецін, 24-25.06.1989 р., С.
Присвячений давноруському лікарю Агапіту Печерському (поч. XII ст.)
Зачитано багату кількість доповідей за участю 27 лікарів і 3 студентів медицини.

У висліді акції „Вісла” 1947 р. в Щецінському воєводстві поселено незначне число українського населення, зате в поблизьких: Кошалінському і Зеленогірському багато більше.

У Щеціні, вже в заранні, після закінчення війни почали працювати вищі школи, до яких по науку приїжджала українська молодь.

Так склалося, що за кілька років побіч політехніки у щецинських вищах, Поморську Медичну Академію закінчило багато українських студентів і тому-то появилось сильне українське лікарське середовище.

З ініціативи лікарів: д-ра Івана Душкевича, проф. Григорія Шумиловича, проф. Івана Королівського і інших, вирішено організовувати медичні семінари, на яких можливим стало обмінюватися професійним досвідом. Медичні семінари стали цікавими і згуртували українських лікарів і студентів медицини не лише з Польщі, а також з-за кордону, а головно з України. З часом виринула потреба покликати лікарську організацію, яка мала б свій статут і реєстрацію в державних установах. І так, 28 квітня 1990 року скликано установчу конференцію українських лікарів і покликано Українське лікарське товариство у Польщі (УЛТуП) з осідком у Щеціні, головою якого обрано д-ра Івана Душкевича.

Згодом УЛТУП стало асоційованим членом Світової Федерації українських лікарських товариств СФУЛТ з осідком у Північній Америці.

З того часу українські лікарі з Польщі мали змогу брати участь в міжнародних лікарських конференціях СФУЛТ-у, там читали свої доповіді, нав'язували ділові контакти обмінюючись досвідом. Завдяки тому біографи 94-х українських лікарів з Польщі знайшлися в бібліографічному довіднику виданому у Львові пн. „Українські лікарі - книга 2 ”(1996 р.)

5. М. Козак: Українські класи при польському загально-освітньому ліцею Нр. І у Перемишлі (1957-1964). //Перемишль,1995 р.,С. 20.

Після встановлення нових кордонів 1945 року і депортаційних акцій українського населення, (1946 і 1947 рр.) на території Польщі проживало ще багато українців.

Після 10-ти років „неіснування” національних меншин у Польщі, у 1956 році українці спромоглися покликати Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ) і його пресовий орган „Наше Слово”. У слід за тим зродилася потреба відродити культурно-освітнє і духовне життя на нових місцях поселення.

Згідно з статутною діяльністю в мережах УСКТ організовано пункти навчання української мови, а згодом українські школи.

Одну з них, хоч ще не школу, а класи з українською мовою навчання, зорганізовано на рідних землях у Перемишлі. За час 7-ми років (1957-1964 рр.) в перемиському ліцею матуру складо 43-х абсолвентів, що зображує табеля:

ш к і л ь н і роки	ч. укр. класів	ч. учнів в класі.	в тому: дівч./хлоп.	дата іспиту зрілості	ч и с л о абсол.	в тому: дівч./хлоп
1957/58	1	33	21/14	—	—	—
1958/59	2	21	24/7	—	—	—
1959/60	3	21	12/9	—	—	—
1960/61	4	9	7/2	30.05.1961.	14	8/6
1961/62	3	—	—	29.05.1962.	15	9/6
1962/63	2	—	—	14.06.1963.	8	5/3
1963/64	1	—	—	1964.	6	4/2
		84 учнів.			43 абс.	

Перемиські матуристи роз'їхалися по світах, покінчили вищі студії, здобули наукові звання, зберегли українство, любов до рідного і залишили помітний слід серед чужих на чужині.

Зворушливими стали серпневі дні 12-14.2011 р. коли на І З'їзді абсолвентів, після довгих 50 років, 22-є з них зустрілися вперше пригадуючи свою молодість в рідному Перемишлі.

Про це свідчить спільне фото учасників з'їзду

I.

1. Віра	Горасцька
2. Катерина	Федик
3. Євгенія	Гавронська
4. Дозя	Філевич
5. Наталія	Слота

II.

6. Петро	Юрчишин
7. ж.	Юрчишин
8. Стефан	Федоришак
9. Теодор	Зарічний
10. Марія	Керкош
11. Ольга	Почтар
12. Галина	Войтович
13. Надія	Пашков'як
14. Марія	Петрик
15. Владислава	Деревецька
16. Марія	Божик
17. Михайло	Козак (автор допису)

III

18. Юрій	Шмігельський
19. Мирослав	Почтар
20. Ярослав	Когут
21. Богдан	Гошко

6. Микола Новосад і Михайло Козак: Увіковічення драми українського населення 1940- років, //Перемишль, 1997 р., С.14

На передодні 50-ліття акції „Вісла” на видавничому ринку у Перемишлі появилася книга-альбом про безліч вбивств членів ОРМО, МО, УБ, і ПВ на Перемиській землі. Місця подій проілюстровані пам’ятниками, пропам’ятними таблицями, знаками і т.п. Усі згадані були невинними жертвами - поляками, а вбивцями і злочинцями погані українські бандити. В тому жодної згадки про те, звідкіля ті погані українці прибули на Перемищину і чому вони такі погані?

Ми з Миколою подумали, що треба нагадати авторові альбому, що на Перемиській землі споквіку жили українці, що боронили тої землі перед чужими наїздниками і що також гинули.

У своєму нарисі про увіковічення пам’яті українським жертвам на Перемищині, автори, заклали думку, що пекучою справою нашого часу є вшанування пам’яті тих, які погинули в тих роках: воїнів УПА, а перш за все українського цивільного населення. Увіковічення тих жертв має бути слідом нашої присутності на тих землях. Це документ свідчення, це родючий ґрунт, на якому процвітатиме національна свідомість, людська гідність, любов до свого і патріотизм - зримий зв’язок сьогодення з минулим.

У своєму нарисі автор подає перелік місць захоронень, коротку інформацію про події і обставини смерті.

З часом виринула думка, що ця тема вимагає дальшого, ширшого і глибшого дослідження і не лише Перемищини, але цілого Надсяння, Лемківщини, Холмщини, Підляшшя і нових поселень депортованих українців на чужині.

До дальшої праці покликано 4 особовий редакційний колектив і після 4-х років праці пошуків, у 2001 році Перемиський відділ ОУП видав гарну книгу-альбом пз:”Чужинче, іди скажи Україні”.

На появу книги-альбому українських жертв на Перемиській землі негайно в „Nowinach Rzeszowskich з 05.04.2001 р. появилася згадка Norberta Ziętała pt „:Nowy album o upamiętnieniach UPA–Wydawniczy skandal”

Мабуть автора статті заболіла історична правда.

/М. К-К/

7. М. Козак: Відгуки про акцію „Вісла” в літературі і засобах масової інформації //Перемишль 1997., С.24

Михайло Козак

**Відгуки про акцію „Вісла” в літературі і засобах масової інформації
протягом 50 років (1947–1997)**

За час 50-ти років українці в Польщі, чекаючи з надією на засудження польським урядом акції „Вісла”, зібрали власну багату мемуаристику й літературу, присвячену тим, які пережили це лихо, та жертвам, які впали в нерівних змаганнях за право мати свою державу, за право нації, за правду і справедливість.

Матеріалу досить багато. У кожному номері „Нашого слова” чимало болю, смутку і жалю. А скільки залишилося невисказаного? Тому все те залишаємо поза нашою увагою для майбутніх дослідників.

Нам треба також зосередитись на українській діаспорі Канади, де поселилося найбільше молодих емігрантів 80-х років з Польщі і саме вони найбільш активні і найбільш компетентні забрати слово в справі акції „Вісла”. Їх праця і заходи – привернути пам’ять і правду про цей своєрідний етноцид – є для нас помітними і дають нам багато вагомого матеріалу.

1. Акція „Вісла” як прихований злочин

Це зловіще слово тривожить душу кожного українця, який жив як споконвічний автохтон на українських західних землях, званих Закерзонським краєм. За цим словом скривається людське горе незavidної долі українських сімей, страждання, насильства, знуцання, депортації, а то й вбивства за незаподіяні провини мирного українського населення, яке не з власної волі опинилося у межах післявоєнної Польщі.

Обіч сумнозвісних: пацифікації 1930-х рр.¹, голодомору 1932-33-х рр.², Берези Картузької 1934-39 рр. і інших подій, свідомо спланованих і спрямованих на знищення українського народу³, акція „Вісла”, з її складовою частиною репресивної машини табором в Явожно, записалися в лексикон української мови як етноцид. Усі вони були злочином проти людства, а одночасно приховувані перед світом. Голодомор 30-х років, який забрав біля 7 млн. українців, замовчувано повних 50 років, а згідно з конвенціями прав людини повинний був бути розкритий, визнаний як злочин проти людства з вказанням винних.

Акція „Вісла”, як етноцид на західній вітці українського народу, за правом сильних того світу, промовчувалась других 50 років. Пропагандивна машина комуністичної тоталітарної системи працювала так, щоб не лише в Америці і Канаді, але і в сусідній Європі про акцію „Вісла” нічого не знали.

Таким способом на очах цивілізованої Європи розгул продовжувався без жодних перешкод.

Немає жодної згадки про акцію „Вісла” у післявоєнних польських енциклопедичних виданнях, таких як: Енциклопедія Повшехна у 5-ти томах, Мала Військова Енциклопедія у 3-х томах, Енциклопедія Міжнародних Справ і ООН (однотомна) та інших⁴. Зате в шкільних підручниках історії польських шкіл та засобах масової інформації надто багато зловживань, неправди, а то й брехні та цькувань. Вже від зарання нашаровувалось зло в польсько-українських відносинах, щоб майбутнє покоління поляків виростало в нетолерантності, а то й в генетичній ворожості до всього українського. Все те досягло своїх вершин саме тут у Перемишлі.

Появилася маленька згадка про акцію „Вісла” в Енциклопедії Популярній (1 том) щойно за 1993 рік і дещо поширена в Новій Енциклопедії Повшехній (1 том) за 1997 рік⁵.

Як правило, українська радянська наука приховувала злочини на своєму ж таки народові. Про акцію „Вісла” немає жодної згадки у 17-ти томній Українській Радянській Енциклопедії (1959-1968). Не згадує також її новіше 13-ти томне видання (1977-1986)⁶.

З прикрістю треба згадати, що в Енциклопедії Українознавства, яка зараз перевидается в Україні, не введено гасла „Акція Вісла” ні в її 3-томному виданні загальної частини (1994), ні в 10-ти томному - словникові (1993)⁷.

В монументальній книзі „Літопис нескореної нації” у 2-х томах (обсяг 1460 ст.) автори у своїх дослідженнях не вийшли поза межі польсько-українського кордону на етнічні землі Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшя. Акція „Вісла” і тут не знайшла свого історичного запису. Інша книга „Депортації 1939-1945” досі появилася як перший том тритомного видання, доведена до грудня 1945 р. Треба мати надію, що в 2-му або в 3-му томах „Депортацій” акція „Вісла” знайде свою довідку та буде чітко і справедливо введена в літературно-історичний інформативний обіг⁸.

Цього досить, щоб показати недоліки і нас самих, щоб донести світові про злочини, скоєні на українському народові, який, як бездержавний народ, на довгі роки залишався беззахисним. Сьогодні при незвичайно розбудованих системах засобів масової інформації мусимо „шукати правду, слухати правду, служити правді, говорити правду і захищати правду до кінця” (Іван Гус).

Англомовне видання Енциклопедії Українознавства (АЕУ2), яке завершилося недавно у Канаді в 5-ти томах, згадало про акцію „Вісла”, а тим самим поінформовано чужинецький світ про етноцид на західній вітці українського народу і затавровано її як злочин проти людства⁹.

2. Слово про українську діаспору

Українська діаспора після Першої світової війни в західних країнах поповнювалася еміграційними хвилями і була спричинена політичною ситуацією на рідних землях України, коли українська територія втрачалася на користь російських і польських окупаційних впливів. Австрія, Чехія і Польща, а згодом Німеччина, Франція, Бельгія і інші країни стали тоді осідками української еміграції.

Друга хвиля еміграцій припадає на 40-ві роки, потім на 1944-45 рр. Вона появлялася з кожноразовим приходом більшовиків на західні землі України. Після капітуляції Німеччини в Західній Європі опинилося більше 200 тис. українських біженців, у більшості з Західньої України. В 1949 р. близько 120000 українських біженців виїхало до Америки, Канади і Австралії, решта залишилася жити в Європі. Серед них була українська інтелігенція і політична еліта зі своїми проводами, які втікали перед більшовицьким терором. Була українська молодь, вивезена на примусові роботи до Райху, були вояки ІД УНА, інтерновані в Ріміні (Італія), та вояки УПА, які останніми залишали рідні землі у 1947 році, рейдуючи в американську окупаційну зону Німеччини.

Як бачимо, за територіальним походженням: східна чи західна Україна, за політичними, інтелектуальними і соціальними ознаками, українська еміграція була і залишилася різноманітною. Це все впливало на політичне життя української діаспори. Тому вона не спромоглася стати монолітною і через довгі роки втрачала свої сили на внутрішньо-політичну боротьбу. Це послабило її сили і престиж в західньому світі, давало можливість проникати в ряди її політичних структур чужим агентурам. Не знаходилося на той час консолідуючого політичного чинника. Такий чинник появився щойно після проголошення незалежної Української держави.

Через останнє 50-річчя поповнювалися ряди української діаспори вже природньо. Нові еміграційні хвилі біженців з'явилися з початком 1980-х років. Саме тоді слід відмітити посилену еміграцію Української молоді з Польщі, дітей колишніх виселенців акції „Вісла” на західні землі Польщі.

Початок 1990-х років записався ще новими еміграційними хвилями українців з колишньої Югославії і України, коли відкрилися кордони молоді Української держави. Ці останні хвилі емігрантів з Польщі, Югославії і України внесли нові якості і нові вартості в життя української діаспори у західньому світі. Зараз в західній діаспорі поляризуються нові ідеї, новий спосіб мислення в пошуках своєї ідентичності, свого відношення до українства, до рідних земель і до України. Зорганізоване політичне, культурне і громадське життя окремих еміграційних груп, з уваги на обмеженість теми, залишаємо поза увагою.

У моєму короткому огляді згадано лише українську західну діаспору,

оскільки східна діаспора творилася в зовсім відмінних обставинах, не жила у межах вільних держав, була придушеною та заляканою і не могла розвиватися, проявляти зорганізоване життя, бо її члени ніколи не були емігрантами. Вона, по суті, щойно народжується як діаспора з оцілених колишніх засланих більшовицької тоталітарної системи.

3. Акція „Вісла” у свідомості української діаспори

Повернення пам'яті про трагічні дні 1940-х років українців Закерзоння, про етнічний злочин, яким була акція „Вісла” і насильна депортація українського населення з рідних земель, появилось з новою силою у 50-річчя цього ганебного злочину. В українській діаспорі виникли нові організації, які не мають політично-партійних ознак, лише регіональні і не за критерієм нового місця поселення, а за принципом територій, залишених на рідних землях. Це покоління дітей колишніх виселенців акції „Вісла”, об'єднані в організації Лемків, Перемишлян, Ярослав'ян, Надбужанців і інші¹⁰. Українські емігранти з колишньої Югославії і України також об'єднуються в свої організації, причому усі вони спілкуються між собою, організовують спільні культурні зустрічі, різні акції, святкують національні свята, ходять до тих же церков тощо.

Безпосереднє відношення до акції „Вісла” має наймолодша зі згаданих організацій Об'єднання Українців Закерзоння, яка виникла у переддень 50-річчя акції „Вісла” в Торонто, тому зосередимося саме на ній. Ініціатива покликати таку організацію зародилася серед молодих емігрантів з Польщі, дітей колишніх виселенців, народжених вже на західних землях Польщі. Це група активних і послідовних в праці молодих ентузіастів, з добрим знанням проблематики долі українців у Польщі, з належною освітою й інтелектуальними засобами. Їх кредо, яке заклали у свою працю, найкраще відображає вступне слово до першого бюлетеня: Акція „Вісла”, який появилася на переломі 1996/97 рр. у Торонто¹¹. Акція „Вісла” перервала наше понад тисячолітнє перебування над Сяном, Бугом і в Бескиді. Це були єдині землі, на яких ми жили... Спершу - як слов'янські племена, пізніше - як русичі княжої Русі, а далі - як русини та українці. Це була наша земля, іншої ми не знали. Ми завжди були там у себе вдома. 1947 року з тої прадідівської землі нас прогнано, кого куди: одних на схід, інших на захід і на північ. Ми втратили наші хати, наші церкви та пращурів могили, наше надбане працею століть добро. А наш народ втратив найдалі на захід висунуту частку своїх земель і свого етносу. Стався етноцид, над яким на довгі роки залягло глухе мовчання. Наші вороги мовчали, бо так їм було краще. Але мовчали і ми: хто примушений мовчати, а хто лінивий та недолугий, щоб заступитись за своє. 50-ліття акції „Вісла” - добра нагода, щоб правду про цю трагедію усвідомити вповні нам самим і донести її до відома нашим співвітчизникам і чужинцям. І голосно про неї казати не тому, щоб сіяти розбрат та ненависть, але щоб навчені минулим,

ніколи ми не дозволили, щоб нові акції „Вісла” нам зготовано у майбутньому.

У програмі скорботних відзначень 50-річчя акції „Вісла” чітко записано: „Ми є жертвами насильної депортації з рідних земель, яку ми пережили особисто, або є нащадками тих, хто був у 1947 р. вигнаний поляками з рідної Лемківщини, Надсяння, Холмщини й Підляшшя”. „Наша мета – згуртовано обстоювати наші справи та проблеми... Тільки ми самі можемо про наші справи говорити компетентно... усі, чие коріння сягає Бескиду, Сяну та Буга”¹².

Ініціативу Об’єднання Українців Закерзоння (ОУЗ) підтримали такі престижні організації української діаспори, як Світовий Конгрес Українців (СКУ) і Конгрес Українців Канади (КУК), Український Конгресовий Комітет Америки (УККА), Український Народний Союз (УНС) і Організація Оборони Лемківщини (ООЛ) в Америці, громадські і комбатантські організації Америки і Канади.

22 серпня 1996 р. Українська Всесвітня Координаційна Рада (УВКР) оприлюднила резолюцію, у якій засуджує акцію „Вісла” як злочин проти людства, звертається до урядів Польщі і України вчинити те саме і виправити заподіяні кривди українському населенню. Звертається також до громадськості України і української діаспори, щоб в особливий спосіб відзначити 50-річчя акції „Вісла”¹³.

Ще у листопаді 1996 р. напередодні 50-річчя сумнозвісної акції „Вісла” Президія Секретаріату СКУ одночасно проголосила дні від 28 квітня до 28 липня 1997 р. Днями Пам’яті Жертв акції „Вісла”. Про заклик СКУ до Сойму РП згадала й польськомовна преса в Торонто¹⁴. Конгрес Канадійської Полонії в справах акції „Вісла” не сказав свого слова.

Громадські організації Торонта, членами яких є емігранти з Польщі: Об’єднання Українців Закерзоння (ОУЗ), Об’єднання Лемків Канади (ОЛК), Земляцтво „Перемищина” (ЗП), Об’єднання Ярослав’ян (ОЯ) 14 січня ц.р. скерували звернення до Сойму РП, Президента Польщі О. Кваснєвського і Прем’єра Польщі В.Цімошевіча з вимогою засудити акцію „Вісла” і ліквідувати її наслідки. Подібне англomовне звернення і декларацію повторено 4 травня ц.р. під час маніфестації під Онтарійським парламентом в Торонто, під яким, крім вищезгаданих організацій, додатково свої підписи зложили СКУ і КУК.

Організації Торонта і Канади 21 квітня ц.р. звернулися до Генерального Секретаріату Ради Європи у Страсбурзі в справі досі незасудженої акції „Вісла”. Відповідь надійшла 26 травня ц.р., у якій Генеральний Секретар РЄ має надію, що президенти Польщі і України підпишуть у Києві відповідні документи в цій справі. А що підписано - ми вже знаємо.

Згадані громадські організації 7 березня ц.р. звернулися до Високопреосвященних владик Торонтонської єпархії Кир Ізидора Борецького (УГКЦ)

і до Кир Юрія Калішака (УПЦ) з проханням, щоб для вшанування пам'яті жертв акції „Вісла” в тому і священства обох віроісповідань, 1 червня ц.р. в усіх церквах їхніх Єпархій відслужилися жалібні торжества з молитвами за душі тих, які погинули як невинні жертви цього страшного злочину¹⁵.

Подібні звернення оприлюднила Крайова Екзекутива Українського Конгресового Комітету Америки (УККА), закликаючи українську громадськість Америки гідно відзначити 50-річчя акції „Вісла”¹⁶. Про скорботні відзначення цієї трагічної дати в Америці сьогодні годі більше сказати, бо вони заплановані там на місяці жовтень і листопад ц.р.

Львівські суспільно-культурні товариства „Надсяння”, „Лемківщина” і „Холмщина”, які зродились для збереження пам'яті про ці жахливі дні, а також Львівське відділення Товариства „Україна”, дали глибоку і рішучу оцінку акції „Вісла” як злочину проти людства та оприлюднили своє звернення до Президента Укаїни Л.Кучми, Голови Верховної Ради О. Мороза, Прем'єр-міністра П.Лазаренка та Міністра закордонних справ України Г.Удовенха, яке знайшло відгук в українській пресі Канади¹⁷.

Відрадним явищем у змаганні за засудження польським урядом акції „Вісла” як злочинної є послання Єпархії Української Греко-Католицької Церкви у Польщі в 50-ту річницю акції „Вісла”. З 7 квітня ц.р. Митрополит Перемисько-Варшавський Іван Мартиняк і Ординарій Вроцлавсько-Гданський Теодор Майкович у своєму зверненні до Всечесшших Духовних Отців, Преподобних Чепців і Черниць, до всіх Мирян Греко-Католицької Церкви у Польщі, Україні й на поселеннях, дали глибокий духовний аналіз і оцінку наслідків акції „Вісла”. Таким способом церква вийшла назустріч нашим змаганням із злочином, дала високу етично-моральну і духовну підтримку, а послання, як історичний документ, вписався в Аннали нашої боротьби за пошанування прав людини, за правду і справедливість¹⁸.

4. Акції пам'яті і протесту

Українські емігрантські організації Торонто й інших міст Канади і Америки, крім вищезгаданих офіційних звернень, згідно з запланованим календарем, провели ряд акцій, а серед них: зустрічі, виставки, маніфестації, академії з метою наголосити про вигнання українців з рідних земель як злочин, який приховано перед світом на довгі роки, привернути пам'ять про жертви акції „Вісла”, поінформувати уряди і громадян країн свого нового поселення про скоєний злочин польським урядом на українському населенні за національним, а не іншим критерієм.

Вже 24 травня 1996 р. в Торонто зорганізовано першу зустріч „Акція „Вісла”, на якій продемонстровано відеофільм і проведено дискусію. Зустріч відбулася в Канадсько-українській мистецькій фундації (КУМФ) з участю 200 слухачів.

Друга зустріч на тему „Концентраційний табір Явожпо” відбулася 4

жовтня 1996 р., також в КУМФ-і, де прибуло близько 120 слухачів, в тому 8 з 12-ти колишніх в'язнів Явожна, а зараз мешканців Торонто, які розповіли про тортури і знущання над ними слідчих і таборової служби¹⁹.

Від листопада 1996 р. проведено ряд зустрічей з директором Українського архіву у Варшаві, знаним дослідником проблематики акції „Вісла” Євгеном Місилом. Перша з них відбулася 17 листопада м.р. в Українському культурному центрі у Торонто. На зустріч прибуло біля 800 слухачів. Такі ж зустрічі відбулися в Едмонтоні і Вінніпегу (Канада), в Детройті і Нью-Йорку (Америка). Відтак Є.Місило відвідав українські школи в Торонто, університет, редакції українських газет, зустрівся з людьми науки, з представниками політичних, громадських та комбатантських організацій Торонто і Оттави²⁰.

Однією з надзвичайних подій торонтонської української громади, а згодом інших міст Канади й Америки, була організація виставки до 50-річчя акції „Вісла” на тему „Ostatecznie i nieodwołalnie”. Виставка експонувалася в Галереї КУМФ в Торонто 10 днів. На її відкриття 29 березня ц.р. прийшли достойні гості: владики обох наших церков Кир Ізидор (УГКЦ) і Кир Юрій (УПЦ), представники СКУ і КУК та консул України у Торонто. Виставка базувалася на документах Українського архіву у Варшаві, а відкривали її колишні в'язні концентраційного табору в Явожно, запалюючи свічки під трагічним 1947 роком. На виставці представлені вражаючі документи судових смертних вироків, фото схудлих, майже дитячих облич молодих хлопців, табірні бараки, дроти, огорожа, брама, а за нею для 161 в'язня-українця остання доріжка, що веде до лісу, місця вічного спочинку. Були також документи і фото трагічних сіл Верховини, Павлокоми, Терки та інших, сімейної трагедії вчителів п-ва Канцірів з Гребенного. Виставка записувалася телевізійними програмами „Світогляд” і „Контакт”, які працюють: перша - 2, а друга - 1 годину в тиждень. Виставка до 50-ти річчя акції „Вісла” мала широкий громадський резонанс в засобах масової інформації. У серпні і вересні виставка експонувалася в Едмонтоні, Вінніпегу, Тундер Беї (Канада), Нью-Йорку і Філадельфії (Америка)²¹.

Черговою подією, яка вдало вписалася в життя української громади Торонто, була маніфестація-протест, оскільки акція „Вісла” й досі не засуджена польським урядом, а її закони не скасовані і залишаються діючими. Маніфестацію-протест організували згадувані чотири емігрантські організації 4 травня ц.р. під патронатом СКУ і КУК в центрі міста перед провінційним парламентом в Торонто. В маніфестації взяли участь достойні владики обох конфесій, священство, представники СКУ і КУК, Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО), політичних і комбатантських організацій і близько 2000 учасників. Головним доповідачем (в англ. мові) був колишній посол до онтарійського парламенту Юрій Шимко, а вела програму

П.Маслей. Жалібні звуки духового оркестру „Авангард”, який товаришував маніфестації та платні з назвами українських сіл Закерзоння, що впали жертвами у 1947-му і їх спіткала трагічна доля з числа вбитих невинних селян, викликали у присутніх біль і скорботний настрій. Зачитано і прийнято звернення і резолюцію в справі не засудження акції „Вісла”, яка й надалі залишається каменем спотикання в польсько-українських стосунках.

Маніфестація була простягнутою рукою до згоди, як це вже колись зробили Голова української Греко-Католицької Церкви кард. Мирослав Любачівський, Президент України Леонід Кравчук, а останнім Конгрес Українців у Польщі. Але чи вона зустріне простягнуту руку другої сторони – покаже час.

Представники Конгресу канадійської полонії, а також Польського консульства в Торонто не взяли участі в маніфестації і не сказали свого слова, отже все проковтнули мовчанкою. Це класичний приклад нетолерантності і несправедливості. Польськомовна преса Торонта надовго перестала писати на українські теми, які виходять з-під пера В. Поліщука і Е. Пруса²².

25 травня ц.р. згадані організації в Українському культурному центрі zorganizували і провели академію, присвячену 50-річчю акції „Вісла”. Головним промовцем був проф. П.Потічний, а на художню частину програми склався драматичний монтаж „Слідами лемківської трагедії”, навіяної сумом і тугою за рідним лемківським краєм. На сцені зображено гори, лемківську церкву, напрями депортацій: Ольштин, Лігниця, Кошалін і напис: „Етноцид акції „Вісла” 1947 р. - це чорна пляма 20-го століття, яка чекає виправдання польським урядом²³.

5. Конгрес українців у Польщі

Конгрес українців у Польщі, що відбувся 5-6 квітня ц.р. у Варшаві, zorganizований і проведений на високому рівні, отримав високу оцінку західньої діаспори та України. Конгрес був попереджений засіданням УВКР, що дало змогу узгодити деякі питання. Відбулася зустріч представників Конгресу з Президентом Польщі О.Квасьневським. У Конгресі взяли участь (хоч коротко) чільні представники польської влади. Були зачитані привітання: Послання до польського народу, Послання до українців у Польщі, Звернення до польського Сейму, Звернення до України, Звернення до Президента і Прем’єра Польщі з заявою, щодо ліквідації наслідків акції „Вісла” і все те, як то кажуть, залишилося на своїх місцях. Час покаже своє²⁴.

На вістку про Конгрес українців у Польщі негайно відгукнулася еміграційна преса в Америці і Канаді. їх титули: „Ukraińcy wystawiają rachunek”(Gazeta) і „Czas zaleczyć rany” (Nowy Dziennik), навіяні надією. В Посланні до польського народу чітко записано: „Przyłączamy się do tych ukraińskich głosów, które mówią „Przebaczamy i prosimy o przebaczenie”²⁵. Послання Конгресу українців у Польщі до польського народу, а в ньому

слова: „пробачаємо і просимо пробачення”, знайшло свій запис (19 квітня ц.р. „Вечірній Київ”) в одному з найбільш престижних масмедіїв, яким є Інтернет²⁶.

Чим був тоді Конгрес українців у Польщі, коли не сповнено майже жодного постулату, скерованого до польського уряду? Конгрес стався просто картою до гри для зустрічі на верхах президентів Польщі і України в Києві 21 травня ц.р. У спільній заяві президентів не нашлося слова „вибачаємо” чи „засуджуємо” акцію „Вісла” як злочин. Такого змісту заяви можна було сподіватися, коли в складі польської делегації як експерт, поїхала пані сенатор Марія Берне, яка 17 квітня ц.р. у Сенаті РП виступила з різкою заявою, що несправедливим і неприпустимим було б засудження поляками акції „Вісла” і увіковічнення її жертв, та виступила проти визнання українських в’язнів Явожна комбатантами, називаючи їх „вбивцями”²⁷. Тут коментар зайвий.

6. Відгуки в пресі про акцію „Вісла”

З уваги на широкий обмін інформаціями у цілому світі важко встановити якісь критерії огляду за країнами, газетами чи авторами, оскільки автори з України друкуються в діаспорній пресі і, навпаки, автори західної діаспори в газетах і журналах України. Згадаймо хоч декілька публікацій, які заторкнули тему акції „Вісла” і, на нашу думку, заслуговують на увагу. Ось деякі з них:

Англомовний журнал „Forum”, ч. 96/1997 присвячений виставці „Культура Візантії” в Метрополітальному музеї Нью-Йорка, помістив на 9-ти сторінках обширний матеріал про акцію „Вісла”²⁸.

У науковому зошиті ч. 3, XXXI тому, Центру Еміграційних Досліджень в Нью-Йорку за 1997 р. поміщено обширний науково-бадавчий матеріал на тему акції „Вісла” Богдана Кордана²⁹.

В „Народній Волі” у 5-ти чергових номерах друкувався матеріал Михайла Дзвінка - вихідця з Польщі, колишнього редактора „Нашого слова”, на тему „Тріада: Геноцид - суд - реституція” -про вищу культуру грабіжників та про дружбу між народами³⁰.

Іван Кривуцький вмістив свій матеріал „Закерзонія моє спалене” в журналі „Літопис Червоної Калини” на тему Акція „Вісла” це був черговий акт геноциду” в 4-х чергових номерах „Гомону України”³¹.

„Шлях Перемоги” помістив статтю проф. Володимира Сергійчука³² „Трагедія українців в Польщі”.

Стаття того самого автора „Вигнання Лемків з рідної землі” та інших знаних авторів: Миколи Мушинки „Нарідних землях, але в чужих державах”- про трагічну долю Лемківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя, Василя Ковальчука „Лемки: трагедія в центрі Європи на тлі великої перемоги” та Івана Гнатя „Репресивно-депортаційна політика: розв’язання українського

питання (1939-1947)”, поміщені в журналі „Український світ”, номер якого майже вповні присвячений II Всесвітньому форуму українців, в тому й акції „Вісла”. Журнал „Військо України” нр. 4/1993 р. присвячений також вповні праці Івана Біласа „Дослідження таємних архівів”³³.

Газета „Сокальщина” помістила змістовний матеріал Ярослава Кендзьора „50-річчя акції „Вісла”³⁴, а „Карпатський Край” - М. Зимомрі і Р. Дрозда „Долі народу, як свічки перед іконами, або Слово про акцію „Вісла”³⁵.

Наші побратими з Берестейщини у своїй газеті „Берестейський край” в статті Євгена Грушки „Підрубане родове коріння” згадали про долю українців в Польщі у 50-річчя акції „Вісла”³⁶.

Чимало місця для акції „Вісла” у її 50-річчя приділено в знаних виданнях „Альманах УНСоюзу” на 1997 рік з незвичайно вимовною ілюстрацією обкладинки та змістовними статтями Ю.Кульчицького, Ів. Гвозди, М. Дупляк а та інших³⁷, і Альманах „Гомону України” на 1997 рік, у якому вміщено статті Є.Місила, С.Заброварного, В.Сергійчука і цілий ряд документів (звернень, резолюцій) до державних влад Польщі і України з вимогою засудити акцію „Вісла” і виправити її наслідки³⁸.

У нововиданій книжковій позиції Ярослава Грицака „Нарис історії України”, а у підtitулі „Формування модерної української нації XIX-XX ст.” знаходимо чимало матеріалу про депортації, в тому про акцію „Вісла”³⁹.

Не оминув цієї теми і Євген Пастернак у своїй книзі „Нарис історії Холмщини і Підляшшя”⁴⁰.

У журналі „Універсум” Микола Рябчук помістив аналітичний матеріал „Два боки „Вісли”⁴¹, а Володимир Середа в газеті „Час” інформує про появу перекладу на українську мову книги Євгена Місила „Акція Вісла”⁴².

Незвичайним шедевром історичної пам’яті про визвольну боротьбу українського народу і трагічні дні 1940-х років, як документальний запис унікального видання є „Літопис Української Повстанської Армії”, який видають колишні вояки УПА Америки і Канади⁴³.

Акція „Вісла” знайшла свій відгук і в далекій Японії. Надзвичайну і важливу роль у поширенні правди про неї, роками промовчуваної у світі, має наш земляк, коріння якого тут на Перемищині, професор університетів в Нагої і Сузукі, Степан Костик. У наукових зошитах університету в Сузукі з’явилися (англійською мовою) його обширні праці: Акція „Вісла” (1995), „Українська Повстанська Армія” (1996), „о. „Кадило” - капелян УПА” (1997). Теми ці були зачитані на наукових конференціях в Японії, а перша з них акція „Вісла” знайшла свій запис в Інтернеті, що у великій мірі поширює її інформативний простір⁴⁴.

Відгуки про акцію „Вісла” в пресі польської діаспори є відмінними від української. У них багато плутанини, якоїсь патологічної ненависті до

всього українського, а за усі біди, які зустріли поляків, винні тільки українці. Таку політичну візію польської діаспори оформляють „наукові авторитети” проф. Едвард Прус і Віктор Поліщук. Звичайно, вони знаходять підтримку лише тих „долів” і кресових організацій. Ідеологічний простір Е.Пруса і В.Поліщука сягає аж по Перемишль, знаходячи і тут своїх однодумців.

Звичайно, що і серед польської діаспори є наукові і журналістські авторитети, які шукають зближення з українцями і тут можна навести чимало прізвищ.

Додержуючись нашої теми про акцію „Вісла”, згадаймо хоча одне з книжкових видань Інституту Паризької Культури Альдони Хойновської „Операція Вісла”. На більше як 100 сторінках праці авторка дає широкий огляд причин і наслідків акції „Вісла”, спираючись на архівні документи і на 79-ть джерельних опрацювання. Ось точка зору авторки згаданої праці „Pewną satysfakcją moralną stała się dla społeczności ukraińskiej w Polsce uchwała Senatu RP z 3 sierpnia 1990 r. Ale późniejsze wydarzenia – choćby spór o kościół w Przemyślu w 1991 r. – usprawiedliwiają obawy, iż droga ta jest jeszcze daleka”⁴⁵.

І тут А.Хойновська запрошує нас до Перемишля. Зараз таки після Конгресу українців у Польщі в перемиському тижневику „Życie Podkarpackie” вміщено репортаж Ольги Гриньків під вимовним титулом: „Przebaczają i prosza o przebaczenie”. Таким способом ми вже вкотре пробачили за щось, але не чули слова пробачення за злочин, яким була акція „Вісла”⁴⁶.

Тішать нас розумні і виважені підходи до польсько-українських відносин істориків Станіслава Стемпня, Кляуса Бахмана та інших⁴⁷, але одночасно смутить плутанина деяких редакторів локальної перемиської преси.

Також з тривогою сприймаємо становище Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych на чолі з його головою Замойського відділу ген. br. w spocz. dr. J. Kamińskim і відчитуємо це як ароганція і провокація⁴⁸. Не можемо оминати змістовної рецензії на книжку-спогад „Село над Солокією” нашого перемишлянина Івана Гука. Автор рецензії Іван Пасемко, як історик, розкрив трагічні наслідки акції „Вісла” в її історичному аспекті в статті „Українці, в яких відібрали вітчизну”⁴⁹. Отже, коли б кожний з нас записав історію долі лише свого села, вписав би трагічні 1940-ві роки Закарзоння в історію українського народу.

У цьому скромному запрезентованому матеріалі подано лише добірково відгуки преси про акцію Вісла”, який аж ніяк не вичерпує теми, що заслуговує на більш поглиблений і всесторонній аналіз істориками України.

7. Відзначення жасливої події

Відзначення піввікових роковин жасливої події, якій на ім’я акція „Вісла”, має на меті привернути пам’ять про неї, зберегти цю пам’ять і продовжити її на дальші роки. Акція „Вісла” - є смутною подією для нас, українців

у Польщі, тому й відзначаємо її з повагою і з вимогою, щоб ті, які заподіяли це зло, виправдалися та виправили його, і з надією, щоб подібні злочинні акції більше не повторювалися.

Відзначення цієї смутної події науково-практичною конференцією у Перемишлі має свою винятковість, бо саме тут, на перемиській землі, скоєно акцію „Вісла”.

У цьому році святкування проходили на різних рівнях, організовані по-різному: хто тихим словом, а хто молитвою. Всіх нас об’єднує один клич – ніколи більше таких акцій. Проходили вони і ще будуть проходити у Польщі від Щеціна по Перемишль і від Вроцлава по Сувалки, проходять в країнах Західної Європи, в Америці, Канаді і Австралії, проходять і в Україні, бо всюди там живуть жертви акції „Вісла” або їх нащадки.

8. *Заключне слово*

Цей короткий огляд є лише спробою дати загальну оцінку скоєному злочині перед 50-ти роками на українському населенні Лемківщини, Надсянської і Холмської земель та Підляшшя, злочину, який увійшов до історії як „Акція Вісла”. Цей злочин набирає щораз більшої уваги, тому що роками був прихований, не виправданий і у свідомості молодих поляків та українців залишив нерозв’язані питання, які породжують нові пристрасті. І якщо ми, поляки і українці, як споконвічні сусіди, хочемо жити по-своєму, на своїй, а не чужій землі, і не накидувати нікому своєї волі й панування, розв’язати ці питання необхідно – тоді легше буде знайти нашим народам місце в новій Європі.

Тема акції „Вісла” має своє політичне підґрунтя, але має також глибокий етично-моральний вимір, тому вимагає докладного вивчення. Повернення пам’яті до подій з-перед 50-ти років серед українців, які стали жертвами злочину, є виправданим і на це вони мають право. Мають також не лише право, але й обов’язок донести світові про цей злочин, щоб його більше не повторити.

На закінчення хочеться навести слова проф. Ярослава Дашкевича, який сказав: „Боротьба на захист свого народу і Його державності, навіть коли вона веде до тимчасових невдач, ніколи не є тупиком. Боротьба за загарбання чужих земель і підкорення чужих народів, навіть якщо вона дає тривалі результати, при остаточному розрахунку - не з точки зору якихось там абстрактних етично-моральних, а реальних користей для власного народу – є сліпою вуличкою. Може великому польському суспільству пора припинити похід дорогою ненависті? Цілком певно веде він лише до нікуди”⁵⁰.

1. а) На вічну ганьбу Польщі - твердині варварства в Європі (II вид.), Нью Йорк, 1956.

б) Ярослав Радевич-Винницький, Кривава книга. Дрогобич, 1994.

2. а) Юрій Новицький, „Жнива розпачу” - документальний кінофільм. Канада 1983.

- б) Роберт Конквест, Жнива скорботи. Нью Йорк - Оксфорд, 1986, (англ. м. вид.) Київ, 1993, (укр. м. вид.)
- в) Поль Половецький, Гієнна огненна - та інші документальні праці до „Книги Буття” українського народу. Нью Йорк, 1976.
- г) Олесь Воля, Мор - Книга Буття України. Канада-Україна, 1993.
- д) Іван Білас, Релесивно-каральна система в Україні 1917-1953 рр. Київ, 1994.
3. а) Ks. Kubala, Projekt na zniszczenie Rusi. 1717 r. - w j. pol., 1770 r., 1893 r., 1909 r., 1949r., -w j. ukr., 1919 r. - w j. ang.
- б) Mikołaj Siwicki, Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich (3 tom.) Warszawa, 1992-1994.
4. а) Encyklopedia Powszechna (5 tom.) Warszawa, PWM, 1973,
- б) Mała Encyklopedia Wojskowa (3 tom.) Warszawa, MON, 1967.
- с) Encyklopedia Spraw Międzynarodowych ONZ, Warszawa, PWN 1974.
5. а) Операція „Wisła”. Encyklopedia Populama, Warszawa, PWN, 1993, s. 594.
- б) Акція „Wisła”. Nowa Encyklopedia Powszechna, Warszawa, PWN 1997, s.804.
6. а) Українська Радянська Енциклопедія (17 том), Київ, 1959-1968.
- б) Українська Радянська Енциклопедія (13 том, Київ, 1977-1986.
7. а) Енциклопедія Українознавства. (3 том), /перевидання в Україні/ загальна частина) Київ. 1994.
- б) Енциклопедія Українознавства. (3 том), /перевидання в Україні/ (словникова частина) Львів. 1993.
8. а) Літопис Нескореної України - документи, матеріали, спогади. Кн. І- П Вид.: Науково Дослідницький Центр Історії Національно-визвольних Змагань України. (1460 ст.) „Галицька Видавнича Спілка” Львів, 1997.
- б) Депортації 1939-1945. Том І, (750 ст.). Вид.: Національна Академія України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. //Львів, 1996.
9. Encyklopedia of Ukraine (vol 1-5) University of Toronto Press Incorporated. Toronto – Buffalo–London, 1984-1993.
10. Земляцтво „Перемищина”, (Америка-1953), (Канада-1991). Об'єднання Лемків Канади (1997). Організація оборони Лемківщини (Америка). Об'єднання „Ярославщина і України Засяння”. (Америка-1966), (Канада-1966). Об'єднання Українців Закерзоння. (Канада-1966).
11. „Акція „Вісла” - Відзначення 50-річчя депортації українського населення з Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя. Торонто, 1996/97.
12. Об'єднання Українців Закерзоння - Програма до 50-річчя акції „Вісла”. Насильна депортація українців з рідних земель у 1947 р. У ній інформації про акцію „Вісла”, про концентраційний табір в Явожно, про зустрічі. Хто ми? Наша мета.
13. УВКР: Резолюція УВКР у справі 50-річчя операції „Вісла”. „Бюлетень СКВ, ч. 8, січень 1997.
14. а) Президія Секретаріату СКВ: Звернення През. Секр. СКУ у 50-ту річницю акції „Вісла”. „Народна Воля”, ч. 45, 21.11.1996; „Бюлетень СКУ”, ч. 8, січень 1997; „Бюлетень ОУЗ”, ч. 8, 1996/97; „Українські вісті” (Ukrainian Neus;), ч. 20, 20.11.– 3.12.1996, „Новий Шлях”, ч.13, 29.03.1997.
- б) Apel Światowego Kongresu Wolnych Ukraińców do Sejmu RP Polskiej. „Gazeta”, 26-28.02.1993 г.
- в) През. Секр. СКУ: Заклик проголошення 28.04.-28.07.1997. Днями пам'яті жертв акції „Вісла”; „Свобода”, 03.04.1997; „Гомін України”, ч. 14, 09.04.1997; „Новий Шлях” ч.13, 29.03.1997.
15. а) ОУЗ, ОЛК, ЗП, ОЯ: Звернення до Сейму РП Польща з 14.01. 1997 р.; „Новий Шлях”, ч. 7, 15.02.1997; „Гомін України” ч. 12, 26.03.1997; „Свобода”, ч. 53, 19.03.1997.
- б) СКУ, КУК, ОУЗ, ОЛК, ЗП, ОЯ: Звернення в справі засудження акції „Вісла” під час маніфестації з 04.05.1997.
до През. РП А.Квасневського, до Прем. РП В.Цімошевича. до Сейму РП. /в англ. м. / Декларація, /в англ. м./ з 04.05.1997.

- в) ОУЗ, ЗП, ОЛК, ОЯ: Звернення до Генерального Секретаріату Ради Європи в Страсбурзі /в англ. м./ з 21.04.1997. в справі засудження польським Сеймом акції „Вісла”. Відповідь надійшла 26.05.1997.
- г) ОУЗ, ЗП, ОЛК, ОЯ: Звернення до Високо Преосвящених Владик Кир Ізидора Борецького УГКЦ, Кир Юрія Калішака УПЦ з 17.03.1997.
- 16. а) Крайова Екзекутива УККА: Звернення в 50-річчя безславної акції „Вісла” „Свобода”, січень 1997.
- б) Заклик Крайового Комітету Відзначення 50-річчя акції „Вісла”. „Свобода”, ч. 80, 29.04.1997.
- 17. а) „Звернення Львівських суспільно-культурних товариств: „Надсяння”, „Лемківщина”, „Холмщина” та „Товариство Україна” в справі акції „Вісла” до: Президента України Леоніда Кучми, Голови Верховної Ради Олександра Мороза, Прем’єр-Міністра Павла Лазаренка, Міністра Закордонних Справ Геннадія Удовенка з 03.02.1997.
- 18. а) „Митрополит Перемисько-Варшавський Іван Мартиняк та Ординарій Вроцлавсько-Гданський Теодор Майкович, Послання ієрархії Української Гр. Кат. Церкви у Польщі в 50-ту річницю акції „Вісла” з дня 07.03.1997.
- 19. а) А.Путько-Стех, Торонто відзначає 50-ліття акції „Вісла”; „Свобода”, ч. 205. 26.10.1996; „Гомін України” ч. 42, 06.11.1996.; „Наше Слово”, ч. 43, 27.10.1996; „Новий Шлях”, ч. 44, 2.11.1996. „Народна Воля”, ч. 41, 24.10.1996.
- 20. а) А.Путько-Стех, В пошуках правди в 50-річчя акції „Вісла”. „Новий Шлях”, ч. 50, 1.4.12.1996. „Народна Воля”, ч. 49, 26.12.1996.
- в) Оголошення про зустрічі з Є.Місілом в НТШ Нью Йорка. „Свобода”, ч. 229. 30.11.1996. „Свобода”, ч. 231. 4.12.1996.
- 21. а) ОУЗ; Інформаційна летючка скорботних відзначень 50-ліття акції „Вісла” та про відкриття виставки на тему: „Ostatecznie i nieodwołalnie” 29.03.-10.04.1997., Летючка-запрошення на відкриття виставки „1947”, приуроченої 50-літтю насильної депортації з рідних земель українців Лемківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя. 29.03.-10.04.1997. в КУМФ Торонто.
- б) Анна Назарович, Слово на виставці про акцію „Вісла” в Торонто. „Новий Шлях”, ч. 16-17, 19-26.04.1997.
- в) Михайло Ляхович, У 50-ту річницю акції „Вісла”. „Новий Шлях”, ч. 15, 12.04.1997.
- г) Ярослав Стех, Виставка 50-ліття акції „Вісла” донесла правду за океан.; „Новий Шлях”, ч. 16-17, 19-26.04.1997.; „Свобода”, ч. 83. 2.05.1997.
- д) /-/: Виставка у пам’ять жертв акції „Вісла”. „Гомін України”, ч. 18, 14.05.1997.
- 22. а) Заходами: ОУЗ, ЗП, ОЛК, ОЯ та під патронатом: СКУ і КУК організовано і переведено маніфестацію-протест 4.05.1997. до 50-річчя акції „Вісла” перед Онтарійським парламентом в Торонто з метою; „поінформувати та пригадати світові насильну депортацію цілого українського суспільства з його рідних земель: Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя в 1947 р. через польський уряд”.
- а) Інформаційна летючка про час і місце маніфестації про акцію „Вісла”, про концентраційний табір Явожно та заклик польської інтелігенції до засудження акції „Вісла”.
- б) Оголошення про маніфестацію „Новий Шлях”, ч. 16-17, 19-26.04.1997., „Гомін України” ч. 16, 30.04.1997.
- в) 1-І: Маніфестація акції „Вісла”. „Гомін України” ч. 19, 11.05.1997.
- 23. а) „Академії до 50-річчя акції „Вісла”, 25 травня ц.р. в Культурному центрі в Торонто, організатор ОЛК.
- а) Програма, інформація про час і місце академії. На сцені: „Етноцид акції „Вісла” 1947, чорна пляма ХХ ст. чекає виправдання польським урядом”.
- б) Петро Потічний, Акція „Вісла” (Слово виголошене на академії). „Гомін України” ч. 25, 30.06.1997.
- 24. а) /-/: Відбулися наради у ВКР і Конгрес Українців у Польщі. В тому; Засідання у ВКР

- у Варшаві, Зустріч делегації Конгресу з През. А.Квасневским Прийнято документи: послання до польського народу; до українців в Польщі; до Союму РП; до України. „Свобода” ч. 98, 28.05.1997.
- б) Володимир Процик, Засідання У ВКР та Конгрес Українців у Польщі. „Новий Шлях”, ч. 24, 14.06.1997.
 - в) /-/: Конгрес Українців у Польщі і Акція „Вісла”. В тому:Звернення През. України Л.Кучми у зв’язку з 50-річчям акції „Вісла”; Звернення През. Польщі А.Квасневского - підходи в оцінці акції „Вісла”. „Гомін України” ч. 17, 07.05.1997.
 - г) 1-І: Президент Польщі обговорив акцію „Вісла” з української делегацією. Відбувся Конгрес Українців у Польщі. „Українські Вісті”, („Ukrainian Neus”), ч. 7, 09-22.04.1997.
25. а) Tomasz Bagnowski, Czas zaleczyć rany. W tym: Posłanie Kongresu Ukraińców. „Nowy Dziennik”, 16.04.1997.
 - б) /-/:Українці wystawiają rachunek za swe krzywdy.Kongres żąda likwidacji skutków wysiedleń. „Gazeta”, nr 65, 7.04.1997.
 - с) /-/: Kongres Ukraińców w Polsce. (W 50 rocznicę akcji „Wisła”). „Gazeta”, nr 69,11-13.04.1997.
26. а) Інтернет- „Вечірній Київ” з 19.04.1997. В ньому: Звернення През. Польщі А.Квасневского до учасників Конгресу; Звернення През. України Л.Кучми до учасників Конгресу, Послання до Польського Народу - Конгрес Українців у Польщі 6.04.1997.
27. а) 1-І: Державна візита в Україну През. Польщі „До порозуміння і єднання”. „Гомін України”, ч. 22, 9.06.1997.
 - б) /-/: Виступ През. України Л.Кучми після підписання спільної заяви президентів України і Польщі. „Гоміні України”, ч. 21, 4.06.1997.
 - в) /-/: Україна і Польща підписали декларацію про примирення. „Свобода”, ч. 98, 23.05.1997.
 - г) /-7: Мирослав Левицький, Ніхто з політиків не може змінити історії. „Високий Замок”, ч. 79-80, 23-25.05.1997.
28. а) Action Vistula, Deportation of Ukrainians in Poland in 1997. W: Glory of Byzantium.//”Foru m”,No.96,Summer, 1997. s. 7-15.
29. а) Bohdan S. Kordan, Making Borders Stick, Population Transfer and Resettle-ment in the Trans-Curzon Territories 1944-1949. // International Migration Re-view, volume XXXI, No. 3,1997, s. 704-720. Center for Migration Studies, New York.
30. а) Михайло Дзвінка, Тріяда: геноцид - суд - реституція. Про вищу культуру грабіжників та про дружбу між народами.; „Народна Воля”, ч. 2.01.1997. 9.01.1997. 16.01.1997. 23.01.1997. 30.01.1997.
31. а) Іван Кривуцький, Акція „Вісла” - це був черговий акт геноциду. „Гомін України”, ч. 14, 9.04.1997; ч. 15, 27.04.1997; ч. 16,30.04.1997; ч. 17. 7.05.1997.
 - б) Іван Кривуцький, Закерзоння має спалене. „Літопис Червоної Калини”, ч.11-12, 1993.
32. а) „Володимир Сергійчук, Трагедія Українців в Польщі. Етнічні емілі України. „Шлях Перемоги”, ч. 9-15, 27.02.-10.04.1997. „Український світ”, 1997.
33. а) Микола Мушинка, На рідних землях, але в чужих державах. Володимир Сергійчук, Вигнання Лемків з рідної землі. Василь Ковальчук, Лемки: трагедія в центрі Європи на тлі „великої перемоги”. Іван Гвань, Репресивно-депортаційна політика - розв’язання українського питання 1939-1947 рр. „Український світ”, 1997. Іван Білас, Дослідження таємних архівів. „Військо України”, ч. 4, лютий 1993.
34. а) Ярослав Кендзьор, 50-річчя акції „Вісла”. „Сокальщина”, ч. 6, 27.06.1997.
 35. а) Микола Зимомря і Роман Дрозд, Долі народу, як свічки перед іконами або Слово про акцію „Вісла”. „Карпатський Край”, ч. 6-10, с. 3-4. Ужгород, 1997.
 36. а) Євген Грушка, Підрубане родове коріння. „Берестейський край”, ч. 6, 27.06.1997.
 37. а) ”Альманах УНСоюзу - 1997. (Містить багато матеріалу до 50-річчя акції „Вісла”).

38. а) Альманах „Гомону України” - 1997. (Замістив резолюцію і звернення УВКР у справі „Вісла”, документи і статтю Володимира Сергійчука, „Наша кров на своїй землі”).
39. а) Ярослав Процик, Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX ст. Київ, 1996.
40. а) Євген Пастернак, Нарис історії Холмщини і Підляшшя. Вінніпег - Торонто, 1989. (II вид.).
41. а) Микола Рябчук, Два боки „Вісли”. „Універсум”, ч. 5-6, 1997.
42. а) Володимир Середа, Книга „Акція Вісла” в Україні. „Час”, ч. 41, 16-22.10.1997.
43. а) ОКВ УПА і ТКВ УПА ім. ген. хор. Т. Чупринки США і Канади: „Літопис Української Повстанської Армії”, т. 1-23, 25 і 28. Торонто, 1980-1991. Торонто-Львів від 1992.
44. а) Stefan Kostyk, (prof. Uniwersytetów w Nagoya i Suzuki)
 б) Akcja „Wisła”, AEN, nr 4, 1995, Munchen.
 в) Akcja „Wisła”, (Operation „Visla”) and Its Lasting Aftermath, 1996, Syzyka (Forum2), International University (Japan).
 д) The UPA (Ukrainian Insurgent Army). Struggle and the Independence of Ukraine, 1994, Suzuka (Forum 1). International UnWersity (Japan).
 е) Father “Kadylo” - Military Chaplan of the UPA (Ukrainian Insurgent Army) - maszynopis, 1997. “Zeszyty naukowe” uniwersytetu w Suzuka (Japonia).
45. а) Aldona Chojnowska, Operacja „Wista”. „Zeszyty historyczne”, nr 102, 1992, Instytutu Literackiego - Paryż (Francja).
46. а) Olga Hryńkiw, Przebaczącą i proszącą o przebaczenie.
 б) (Interwju z: J.Bak, J.Bartmiński, A.Wilgucki, M.Kuchciński). „Życie Przemyskie”, 23.04.1997.
 в) Olga Hryńkiw, Najpierw pojednajmy ludzi, potem budujmy pomniki. „Życie Przemyskie”, 30.04.1997.
47. а) Stanisław Stępień, Punkt widzenia - punkt widzenia. „Życie Przemyskie”, 30.04.1997.
 б) Klaus Bachman, Na czym polega problem polsko-ukraiński. „Rzeczpospolita”, nr. 226, 27-28.09.1997. (Plus-Minus, dod. tyg. nr. 39).
48. а) „Prez. Zarz. Gł. Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych dr Józef Kamiński - Gen. br. w st. spocz. Stanowisko Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych w sprawie polsko-ukraińskiego pojednania. „Magazyn Zamojski”, Kronika Tygodnia, z 8.04.1997.
49. а) Іван Пасемко, Українці, в яких відібрали Вітчизну. „Час”, ч. 22, 5-11.06.1997.
50. а) Ярослав Дашкевич, Для кого дорога до нікуди? (Із збірника про польсько-українські відносини).

8. М. Козак : Хорова, театральна і музична діяльність Володимира Пайташа (Перемишль, 2007, С.74)

Книжечка приурочена до Ювілею 80-ліття з дня народження Володимира Пайташа, довголітнього диригента церковного хору „Горі Серця”, діючого при Катедральному Соборі Св. Івана Хрестителя у Перемишлі.

Ця книжечка є ювілейним подарунком для заслуженого перемишлянина. Вона становить збірник його творчого доробку, який, як людина незряча силою волі і наполегливій праці, залишив значущий слід в культурно-освітньому і духовному фонді українців Перемишля.

9. Катерина Козак: 20–ліття Християнської Марійської Дружини при Кафедральному соборі УГКЦ у Перемишлі (Перемишль, 2011, 50 с.)

У книжці поміщено необхідну інформацію про історію покликання Християнської Марійської Дружини (ХМД), її досягнення на протязі 20-ти років існування (1991–2011), статут та актуальний список членкинь. Частина тих інформації була надрукована в журналі „Патріярхат” з грудня 2000 Ювілейного Року, а також в церковній газеті „Благовіст” ч.7-8, 2001 р. і в „Перемиських Архиепархияльных Відомостях”, //Перемишль, 2009, ч.9, с.156-165., //Перемишль, 2011, ч.11, с.345-349. та в „Церковному Віснику” за вереснь 2011 р.

Християнська Марійська Дружина при Архикатедральному Соборі св. Івана Хрестителя в Перемишлі

Християнська Марійська Дружина (ХМД), це релігійна жіноча організація при Архикатедральному Соборі св. Івана Хрестителя в Перемишлі, покликана до існування тодішнім парохом бл. п. отцем митратом Теодором Майковичем 4 грудня 1990 року у день введення у храм Пресвятої Богородиці.

По кількох місяцях, у день Різдва Пречистої Діви Марії, 21 вересня 1991 року, одержала від Архиспископа і Митрополита Перемисько-Варшавського Кир Івана Мартиняка архієрейське благословення і грамоту як правна церковна організація.

У 2011 р. сповнилось 20-років від часу покликання цієї релігійної жіночої організації

Марійська Дружина (у скороченій формі МД) працює за статутом опрацьованим на підставі статуту Марійської Дружини у Львові. Вона зобов'язана розгортати діяльність сперту на християнських принципах, тобто з християнською любов'ю допомагати немічним, хворим і потребуємим. Організувати концерти і співи присвячені Пречистій Діві Марії, як найчастіше, по змозі щоденно брати участь в Богослуженнях, приймати Святе Причастя та один раз у місяць в першу п'ятницю, або суботу відбувати Тайну Покаяння. В кожную п'ятницю і суботу по Службі Божій від год. 8.00 до 9.15 перебувати на молитві, щоб в Ісуса і Марії випрошувати ласки для себе, духовенства, парафіян, України і цілого світу та складати подяки за їх одержання.

Зараз Марійська Дружина в Перемишлі нараховує більше 20-ти членкинь. Духовним провідником ХМД від 1997 р. є о. Митр. д-р Євген Попович – Парох Архикатедрального Собору.

За цей час Марійська Дружина вписалася в церковне життя як активно діюча організація.

Про її досягнення можна було прочитати в статті пз: „До Десятиріччя Марійської Дружини у Перемишлі” в журналі „Патріархат” з грудня 2000 Ювілейного Року, а також в церковній газеті „Благовіст” ч.7-8, 2001 р. і в „Перемиських Архiepархіальних Відомостях”, //Перемишль, 2009, ч.9, с.156-165., і //Перемишль, 2011, ч.11, с.345-349. та в „Церковному Віснику” за вересень 2011 р.

Марійська Дружина виконує також завдання, які впливають з потреб церковного життя. Організує зустрічі при „Куті” на Святвечір і при „Свяченому” на Великдень, свого часу організувала відвідини в’язнів України в перемиській тюрмі зі святковими подарками на Різдво Христове і Великдень.

На протязі 20- літньої діяльності МД зорганізувала кілька прощ до святих місць культу, де знаходяться чудотворні ікони Пречистої Діви Марії, і є їх учасником.

Відвідала в Україні Крехів, Зарваницю, Почаїв, Гошів і Львів, в якому поклонилася Туринській Плащаниці, а в церкві Св. Йосафата – мощам Блаженного еп. Миколи Чарнецького.

На території перемиської парафії рік-річно бере участь у парафіяльних прощах до святих місць Марійного Культу, як З’явлення і інших, де служаться Служби Божі (Нові Сади під Пацлавською Кальварією, Кругель, Красичі). Не забуває і про Ярославську Чудотворну Ікону „Милосердя Двері”, якій заносить просьби і складає подяки за одержані ласки у місяці травні та в часі храмового празника на свято Спасителя (19 серпня кожного року).

Бере також активну участь на зборах парафіяльних організацій.

Заходами МД у 1995 р. був запроектований і виконаний Єпархіальний прапор, який до сьогодні окрашує Архикатедральний Собор.

У 1996 році Марійська Дружина опрацювала емблему для Марійського листка.

З нагоди Ювілею 10-ти ліття єпископства Архивладики Івана Мартиняка заходами Марійської Дружини у 1999 році вишито 10 хоругов і прапор Марійської Дружини, який членкині урочисто тримають на всіх Багородичних святах.

З ініціативи ХМД у 1996 році була опрацьована відеокасета під заголовком „3 життя української громади міста Перемишля”, на якій записано гостинний концерт молодіжного хору „Херувими” зі Львова, традиційне свято „Миколая”, традиційна святочна „Кутя”, peregrinacija фатімської статуї Божої Матері до Архикатедрального собору і Йорданське свято над Сяном з фатімською статуєю Пречистої Діви Марії.

А до 10-ти ліття існування ХМД у 2009 р. придбала емблему для прикріплення до одягу членкинь в часі Богородичних празників і у тому ж Ювілейному році придбала власну печатку, яку використовує для офіційних потреб.

З нагоди святкувань і ювілеїв духовних осіб Марійська Дружина, як церковна організація, з квітами складає урочисті побажання записані на оздобних листівках.

На щодень додержується вислову Папи Івана Павла II – „більше бути ніж мати”, щоби жити сакраментальною вірою.

Кілька разів членкині МД оплатили і довели транспорт з одягом для сиротинця в Україні. Збирали також гроші на потреби будови Патріаршого Собору в Києві і на інші цілі, які виникають з потреб нашої УГКЦ .

Великим бажанням членкинь Марійської Дружини у Перемишлі є те, щоб в усіх церквах були організовані Молитовні згромадження для прослави Господа Бога, де кожна особа, через спільну молитву, могла б знайти полегшу від життєвих клопотів і при Божій допомозі розв’язувати різні життєві проблеми. У цій справі був опрацьований Листок Марійської Дружини під заголовком „Долучіть до нас”, відчитаний на Краєвій нараді Союзу Українок у Варшаві в 2000 році, який надалі є актуальний.

Ми в Перемишлі керуємо звернення до усіх парафіянок УГКЦ, щоб схотіли свій час посвятити на спільні молитви і виникаючу з потреб Церкви діяльність. Долучіть до нас, а Господь Бог сторицею Вам за це нагородить.

Берімо приклад з інших. Ось в газеті „Благовіст” (2001 року) була надрукована стаття „Маріянок” з Нью Йорку п.з. „Станьмо згідно друг при другу” скерована до „Маріянок” з Перемишля, де авторки точно описують свою діяльність на протязі 50-ти років існування цієї організації.

Ми з нагоди нашого Ювілею, усім нашим членкиням, за заангажованість в діяльності і щирі молитви складаємо сердечну подяку і бажаємо від Господа Бога благословення на кожний час та щоб Ваші молитви завжди були вислухані.

Усім церковним організаціям, їх „Маріянкам”, які вже працюють і тим які організуватимуться для прослави Ісуса Христа і Пречистої Діви Марії, бажаємо доброго здоров’я і Божого благословення.

**Одні з важливих надбань ХМД
на протязі 20-літнього Ювілею
(1991–2011)**

У 1996 році Марійська Дружина опрацювала емблему для Марійського листка.

Емблема для Марійського листка

А до 10-ти ліття існування ХМД. – емблему для прикріплення до одягу членкинь в часі Богородичних празників

Емблема до урочистого строю членкинь МХД

Емблема до урочистого строю членкинь МХД

З нагоди 20-ти літнього Ювілею придбала власну печатку, яку використовує до кореспонденції для офіційних потреб.

Марійська Дружина
при Архикатедральному
Соборі УГКЦ
св. Івана Хрестителя
в Перемишлі

Печатка ХМД

Членкині (ХМД) з прапором на Богородичному святі в
Архикафедральному Соборі у Перемишлі (2010 р.)

З нагоди Ювілею 20-ліття 2011 ХМД Членкині з Душпастирями в Соборі
Святого Івана Хрестителя після вручення квітів і подячних грамот

Катерина Козак –голова ХМД

Важливі моменти в діяльності ХМД
Скорочений зміст звернення членкинь ХМД
до Патріарха Любомира Гузара і Патріаршої Комісії (2007 - 2009)

У листі до Патріаршої Комісії порушено м ін. питання про „Вагомість анафори в Божественній Літургії”. Про її голосне читання через священників під час Сл. Божої. Ця коротка молитва (**анафора**), є дуже важлива для вірних, щоб могли гідно, з великою вірою й душевним піднесенням до Ісуса Христа підготуватися до Святої Євхаристії. *Автор статті про анафору, о. Богдан Панчак вважає, що „Анафора є правдивим шедевром містагогічного богослов'я, тому-то треба робити все, щоб анафору виголошувати вголос. Адже так насправді, тільки анафора дає вичерпну відповідь на запитання, чому збираємося на Євхаристії”*. Вона є важливим моментом, а може й найважливішим у цілій Св. Літургії для оживлення віри в Живого Ісуса Христа, перебуваючого під видами хліба й вина в Пресвятій Євхаристії. (При нагоді хочу повідомити зацікавлених, що у Квартальному обіжнику за 2008 р., виданому у Львові, поміщена моя стаття п.з. „Вагомість Анафори в Божественній Літургії”.

Для оживлення нашої віри і глибокого переживання зустрічі з Ісусом Христом, ми (миряни) просимо наших Душпастирів взяти до уваги нашу довголітню просьбу і впровадити читання вголос цієї анафори, яка звучить:

„З цими Блаженними Силами Владико Чоловіколюбче і ми кличемо і мовимо: Святий еси і Пресвятий, Ти і Єдинородний Твій Син, і Дух Твій Святий: Святий еси і Пресвятий і велична слава Твоя. Ти світ Твій так возлюбив, що і Сина Свого Єдинородного дав, щоб, усякий хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне. Він прийшовши і сповнивши весь задум що до нас, в ночі, в яку Його видано, а радше Він сам Себе видав за життя світу, прийняв хліб у святі Свої і пречисті, і непорочні руки, воздав хвалу і благословив, освятив, переломив, дав святим Своїм учням і апостолам кажучи: „Прийміть, їжте...” так само і чашу по Вечері, кажучи: „Пийте з неї всі, це є кров Моя...”

Нехай не забракне місця на те, що дуже вагоме і трансцендентне.

Другий лист до Блаженнішого Патріарха Любомира Гузара

...Нещодавно у церковній пресі ми читали Ваше звернення про потребу змін у Літургійних питаннях. Ми просимо взяти до уваги під час впроваджування змін: *Вагомість анафори в Божественній Літургії*, заміну „Слава Отцю... на віки вічні, а не на віки віків (слова ці обмежують віддавання слави Господу Богу тільки до якогось віку, а не на вічність). Справа правопису, а саме звертання до Св. Осіб у церковних книжечках.

„До Тебе Боже, Ти Ісусе, слава Тобі ” і ін., пишеться з малої букви, що принижує нашу пошану до Святих Небесних Сил. І останнє прохання - це належна Господу Богу наша постава. У Св. Євангелії читаємо: „На Ім'я Ісуса поклонись коліно кожне сотворіння...”, а ми не достосовуємося до цього заклик. У кожній церкві діється по-різному. У Св. Літургії є моменти, де треба було б стати на коліна, м. ін. під час Освячення Дарів. Наша традиція, щоб була святою і милою Богу повинна бути згідна зі Св. Євангелією.

Вагомість анафори.

У Передмові книжки „Божественна Літургія з коментарем та змінними частинами” під ред. о. Петра Кушки (ЧСВВ) читаємо „В Енцикліці про Євхаристію в житті Церкви Іван Павло II запрошує всю Церкву, отже також і нас, до євхаристичної рефлексії. Коли приходимо на Св. Літургію приймаємо її як щось очевидне, не вдумуючись глибше в її зміст і священнодіяство”.

В церковній пресі неодноразово писалося про велике значення Святої Літургії для духовного життя християнина. Отці духовного життя кажуть, що велику вартість має активна участь у Святій Літургії, бо той хто з лінивства чи інших благих причин пропускає Службу Богу, безповоротно тратить день у відношенні до вічності. Знаючи про це, вірні повинні включатися в життя Церкви і якнайчастіше активно брати участь у Святій Літургії, в якій центральною і найважливішою частиною є Пресвята Євхаристія, тобто Джерело духовної і моральної сили, - присутній Живий Ісус під видами хліба і вина. Він вказує людині ціль життя і надає напрям діяння. Пресвята Євхаристія є першоплановим і найважливішим у нашому земному житті пунктом світу, через який переходимо мандрівку до Небесного Царства.

Святі Отці Церкви, напр. Св. Василій Великий, твердить, що кожноденне, гідно прийняте Св. Причастя є дуже корисне для душі християнина, але хто негідно причащається, буде осуджений.

Учитель Пресвятої Євхаристії - Св. Іван Золотоустий також заохочував вірних до частого Св. Причастя. Він казав: „Вірте, що сьогодні ми є учасниками тої самої Тайни, яку готує сам Господь, готується та сама Вечеря, в якій Він Сам брав участь. Коли священник подає тобі Святі Дари, то думай, що це робить не священник, але сам Господь простягає до тебе руку”..

Св. Теодор Студит у своїх коротких науках пише: „Що може бути над Св. Причастя? Воно дає вічне життя тим, що причащаються з чистим сумлінням”.

Ми, як християни Східньої Церкви, зберегли в Літургії та інших Богослужіннях традицію візантійського обряду. Однак, як пише в

календарі „Благовіста” з 2005 року о. Богдан Панчак у статті „Рік Євхаристії - нагода усвідомити очевидне”, що „протягом століть у літургійній практиці відбувалися зміни, котрі призвели до того, що миряни не чують текстів молитов, які також від їхнього імені священники заносять до Бога. Найбільшою втратою є це у випадку анафор, тобто євхаристійних молитов, найважливішої частини Літургії Жертви. Анафори в акті жертвоприношення є проголошенням хвали й подяки Богові. Тому треба робити все, щоби анафору вимовляти вголос. *Бо так насправді тільки анафора дає вичерпну відповідь на запитання, чому збираємося на Євхаристію.*

З огляду на проголошення Папою Іваном Павлом II Року Пресвятої Євхаристії, часу даного усім вірним католикам, щоб ту велику Тайну глибше зрозуміти і її полюбити та часто приходити в Божий храм, щоб віддавати честь і поклонятися Живому Богу на землі, усім нам вірним, треба ще раз глибоко задуматись над вище сказаним і наново осмислювати цей великий Божий Дар.

Давніше, коли в церквах не було мікрофонів, вірні сліdkували за перебігом Св. Літургії, користуючись молитовником. У молитовниках старалися сліdkувати і прочитувати одночасно зі священником усю Божественну Літургію. Цим способом розуміння Св. Літургії було глибше і переживання Євхаристії достойніше, що давало вірним велике душевне задоволення.

Сьогодні, спостерігаючи за дорослими і молоддю під час Св. Літургії, бачимо їхню поставу - майже ніхто не вчитується в тексти молитовників, та й не в усіх молитовниках є молитви, які священнику приписано відмовляти потиху.

З огляду на те, що Рік Пресвятої Євхаристії завжди актуальний - ми, вірні, разом з Духovenством нашої УГКЦ задумаймося над цією вагомою справою, під час кожної Св. Літургії на протязі усього нашого життя.

Нам не раз довелося брати участь у дискусії з духовними особами й мирянами про переживання вірними Пресвятої Євхаристії під час Св. Літургії. Всі ми були згідні, що у нашій Св. Літургії бракує перед освяченням Пресвятих Дарів голосно висказаної Служителем Божественної Літургії цієї глибокозмістовної молитви, званої анафорою. А є це найважливіший момент, який вірні зі священником повинні в душі переживати, тому що в цьому часі наступає перетворення хліба й вина в Господнє Пресвяте Тіло і Кров, і сам Ісус Христос є з нами. Слова „Беріть їжте ... Беріть і пийте...”, висказувані священником без впроваджуючих слів з анафори, дуже применшують вагомість події в

тому моменті. Адже не для цього святі Отці: Василій Великий і Йоан Золотоустий склали так чудові молитви (анафори), щоб їх вірні не могли перед Святою Євхаристією почути.

Для удуховлення вірних було б дуже милозвучно і корисно, коли б ціла Церква разом зі служителями Св. Літургії співали голосно „Свят Свят Свят Господь Саваот...”, а опісля усі вслуховувались у слова анафори, голосно проказуваної Священиком-Служителем:

Також молитва „Вірую Господи і ісповідую...” повинна бути, як колись, урочисто і голосно разом з вірними проказувана Священиком-Целебрансом, поверненим, з Чашою в руках, лицем до людей .

Дуже просимо розглянути нашу просьбу і переказати Синодальній Комісії до справ Літургійних.

Щастя Боже у праці над Св. Літургією, що є так вагомою справою в духовному житті кожного християнина.

Катерина Козак - вірна УГКЦ
при Архикатедральному Соборі в Перемишлі
Перемишль, 01 травня 2007 р.

Катерина Піпка - Перемишль
Марія Баран - Перемишль
Стефанія Пискір - Перемишль
Ірина Попович - Перемишль
Марія Паньків - прац. Редакції „Наше Слово” - Варшава
Леся Грицков'ян - гол. Союзу Українок - Кошалін
Марія Гутовська - вчителька з Журавців б/ Ельблонга
Іван Вархіл - гол. Спільки Українців Політв'язнів і Репресованих - Перемишль
Богдан Підгірний - член Народного Дому в Перемишлі

До пропозиції приєднуються не лише вище підписані вірні УГКЦ, але й особи духовні, з якими переведено розмову на цю тему.

Віра в Бога - найцінніший скарб у житті християнина

Мої роздуми про віру з нагоди Року Віри

та 1025 -ліття Хрещення Русі-України

Папа Венедикт XVI оголосив Рік Віри від 11.10.2012 -24.11.2013 рр.

За словами Венедикта XVI, Рік Віри повинен служити сучасній людині, щоб «знала, служила і переживала» свою віру, а також висловлювала її через молитву. Щоб цей Рік Віри розбудив у кожного християнина аспірацію до глибшого визнавання віри в її повноті з переконням, довірою і надією. Тому, необхідно «целебрувати віру в Літургії, а особливо в часі Євхаристії».

Духовна єдність у Христовій Церкві

Божий наказ „Щоб усі були одно” скоріше чи пізніше буде виконаний. Завданням християн повинно бути старання стати зняряддям цього прискорення, щоб настав „Один пастир і одно стадо”. А для цього потрібно, щоб по всіх наших церквах хоча б раз на місяць (у кожную І-шу суботу) організувати прохальні Богослужіння про Божу Мудрість для нашого народу, священиче і монаше покликання, з’єднання Церков в Україні й у всьому світі та Боже благословення в усіх Божих намірах м. ін. для Батьківщини.

Плекання візантійсько-київської традиції: літургії, богослов’я, духовності і дисципліни.

На мою думку, для пізнання і плекання візантійсько-київської традиції, потрібно довшого часу і більшого заходу. Окрім Служб Божих можна організувати й інші Богослужіння. До тих нових, з якими вірні ще добре не ознайомлені, треба ввести нові середники для користування і розуміння змісту. Найлегшим і найбільш ефективним способом було б висвітлювання на екранах текстів з Пасхальної утрєні, з Вечірні та з інших нещоденних Богослужінь, а також слова нових пісень. Такі Богослужіння були б зрозумілі, а активна участь вірних оживили б Церкву.

Христос є Дорогою, Правдою і Життям для кожної людини.

Ісус Христос сказав: „Я є Дорога, Правда і Життя”, тому ми зобов’язані йти цією дорогою, щоб одержати вічне життя.

Ми, віруючі в Господа Бога і шанувальники Його Закону, повинні часто задумуватися над цими словами, щоб пам’ятати ким є для нас Христос і якою дорогою зобов’язані ми ходити.

Нашим завданням є переказувати ці слова іншим .

Ми, християни, маємо бути завжди готові до виконання завдань, які є згідні з Божою Волею. Обов’язково молитися і піднімати пости у важливих намірах особистих, родинних, парафіяльних, батьківщини і світових.

Приналежність до Вселенської (Католицької) Церкви, як вірність Христовій молитві: „щоб всі були одно”.

Дух часу, на мою думку, вимагає, щоб нашу Церкву назвати „Українська Вселенська Христова Церква”(УВХЦ), яка триватиме в єдності з наступником Петра.

Слова в Літургії „...вас православних християн” вважаю безпідставними, бо ми не можемо бути впевнені, що в Божих Очах правильно прославляємо Господа Бога, а інші вірні ні. Ми ж охрещені в Ім’я Христа, засновника Св. Церкви. Слова „...і вас усіх християн” мають ширше значення, яке обіймає усіх християн, в тому й Православних.

Тому правильно називаємося християни під патронатом самого Ісуса Христа.

Коли обмежимо до ...”всіх православних” поповнюємо гріх гордості, подібно як Фарисей, якого молитви Господь Бог не прийняв, а помилював скромного каянника -Митаря. Гордими Господь погорджує. Водночас слово „православних християн” викликає в деяких вірних негативну реакцію, чого у Христовій Церкві не повинно бути.

Також тими словами ми завужуємо роль Нашої Церкви, яка за Володимира Великого була вселенською. Тому, з нагоди 1025 ліття хрещення Русі-України, потрібно надати нову назву, Українська Вселенська Христова Церква (УВХЦ), яка охоплювала б усі церкви в Україні і поза її межами.

Хтось підкинув нам таку думку, щоб ми це слово „Православних християн” почали висловлювати під час Св. Літургії, не звертаючи уваги на його значення і потребу, тоді коли маємо становити „Одно” - Христову Церкву.

Як доказують наші богослови, що богословський термін „православний” (грец. ὀρθόδοξος) був вжитий Церквою перший раз авторитетно на Халкедонському IV Вселенському Соборі (451 р.) проти монофізитів, що заперечували поєднання двох природ, Божої і людської, в одній особі Ісуса Христа, і ним названо тих вірних, що „право славлять” Бога.

Ця далека історія, вже тоді свідчила про поділ віруючих християн, на православних і неправославних. Однак усі ці люди були християнами.

Тому на всі часи слова „Вас усіх християн” є завжди історичні і згідні зі Святим Письмом, в якому Ісус закликає усіх людей: „Щоб були одно”.

Готовність ділитися своїми духовними скарбами з усіма, хто прагне зустрічі з Христом

Нашим християнським обов’язком є усім людям, яких зустрінемо на дорозі нашого життя, допомагати творити можливість активного контакту з Господом Богом. У Церкві організувати окремі різновікові групи для зустрічей на молитвах, присвячених вибраним намірам.

Нашим християнським обов’язком є:

-допомагати усім людям, яких зустрінемо на дорозі нашого життя, творити можливість активного контакту з Господом Богом,

-допомагати Церкві творити окремі різновікові групи для зустрічей на молитвах, присвячених вибраним намірам,

- заохочувати вірних до прощ на Святі Місця .

- наголошувати на потребу існування Святих місць та опіки над ними для зміцнювання духовної єдності з Богородицею і Її Сином Ісусом.

Нехай ці роздуми знайдуть зрозуміння у читача і допоможуть плекати та поширювати глибоку віру в Господа Бога, щоб переживати радість з нагоди Року Віри і рівночасно 1025 - ліття Хрещення Руси - Укрїни.

З нами Бог!

Катерина Козак

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА
Верховний Архієпископ Києво-Галицький

Київ.

Вих: ВА 12/332

09 серпня 2012 року Божого

**Високоповажній пані Катерині Козак
та всім членкиням Марійської дружини
при архикафедральному соборі УГКЦ
Святого Івана Хрестителя в Перемишлі**

Слава Ісусу Христу!

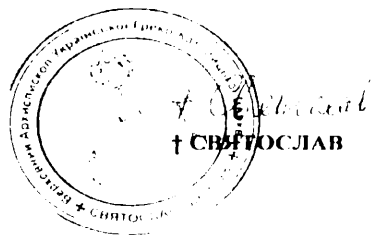
**Високоповажна Пані Катерино
та всі членкині Марійської дружини!**

Найперше висловлюю вам вдячність за таку гостинну молитовну зустріч, яку всі ми відбули з нагоди храмового празника в Перемишлі. Велике спасибі вам також за той дар любові, який ви мені склали. Нехай щедрий Господь винагородить усіх Вас сторицею!

Окремо хочу подякувати вам за запропонований мирянський внесок для здійснення пастирських цілей, що ви подали на основі мого Пастирського листа «Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом». Особлива подяка Вам, пані Катерино, що Ви опрацювали ці пропозиції та систематизовано подали до мого відома. Ці пропозиції я передам для розгляду Синоду Єпископів УГКЦ.

Запевняю всіх вас, що молитимуся за вас до нашого Спасителя, дякуючи Йому за вашу відданість нашій Церкві своїм служінням, одночасно прохаючи Його про подальші даски для вас. А як завдає цього, уділяю вам своє архипастирське благословення.

Благословення Господнє на вас!

а/с В-125, Київ, 01001, Україна тел/факс: (044) 278-61-84 E-mail: Ver_Arch@ugcc.org.ua

Грамота від Патріарха УГКЦ Святослава за активну діяльність
Християнської Марійської Дружини (2012).

10. М. Козак: Воля Володзька (1945–1947) –

місце зберігання пам'яті //Перемишль, 2012, 44 с.

Згадка про Волю Володзьку тривожить кожного з нас, бо це наш біль, який глибоко вписався в нашу пам'ять по втраті когось близького.

Цвинтар воїнів УПА на Волі Вол. стався „Некрополем Слави” – легендою. Це місце повстанці вибрали самі, щоб хоронити полеглих у боротьбі повстанців. Там сьогодні хоронили друзів своїх, а завтра хоронили їх.

З того часу минуло 65 років.

Іхні могили постійно відвідує вже друге, а то й третє покоління. Одні групово організовані, як молитовні прощі з Перемишля, з-заходу і півночі Польщі, другі родинні, щоб помолитися, запалити свічку і покласти квіти, ще інші то діти і внуки, яких доля закинула по світах. Відвідують могили також ще живучі побратими по зброї, яких число з року на рік зменшується, і забирають пам'ять з собою на інший світ.

Могила, як символ слави УПА у Волі Володзькій, сьогодні вимагає належної опіки на міждержавному рівні. Пошани до могил вимагають державні і християнські закони незалежно від національності чи віровизнання та військових формацій у яких похоронені служили. На жаль закони є, але бракує доброї волі щоб їх реалізувати.

Спілка українців політв'язнів і репресованих у Польщі є громадською організацією і всякі розмови з державними установами Польщі досі не дали належного результату.

Цією книжечкою, яка є збірником інформації про місце пам'яті, хоче-мо наголосити і заохотити родини полеглих, істориків і дослідників минулого, дослідити історію цвинтаря, встановити списки похоронених і при-вернути пам'ять про ці трагічні події.

Спогади

Редакція і упорядкування спогадів

1. Зиновій Стамирович: **Ув'язнена молодість** (маш.) (Щецін, 1985, 38.с.)

3. Стамирович /Іван Сич/- (МК) родом з с. Войславичі з Сокальщини.

У 1945 р. був мобілізований до УПА. Мобілізація була провокацією радянських служб НКВД, щоб молодих юнаків без військового вишколу і без зброї ввести в оточення радянських військ і знищити, як майбутню людську базу для УПА. Іванові вдалося вийти з оточення живим і повернутися додому.

Ранком 17 січня 1946 р. Іван був арештований Польським Військом вже нової польської влади.

У своєму короткому спогаді „Ув'язнена молодість” автор детально описує кожний день 8-ми років побуту в польських слідчих тюрмах УБ Грубешова, Холма і Любліна, де у квітні 1947 р. був засуджений до 15 років позбавлення волі. У нього кожний день, це образ фізичних побоїв не лише через в'язничну службу, але й співв'язнів поляків, кримінальних елементів, диких нелюдських знущань, а то й вбивств, а разючі санітарні умовини, холод і голод ставали нестерпними.

Покарання відбував у в'язницях Новогарду, Голеньова і Щеціна до 17 лютого 1955 року.

В конкурсі „Слідами пам'яті” проголошеного редакцією „Нашого Слова” і Українським Архівом, у 1990-х роках на кращий спогад пережитого, Іван отримав одну з кращих нагород.

Книжкове видання спогадів Івана Сича появилось в рідному Сокалі, вже в незалежній Україні, де, від того часу, автор постійно проживає.

Поміщуємо документ конкурсу спогадів пн. "Слідами пам'яті", в якому журі за „Спогади жертв репресій 1944–1956)” признало Зенону Стамировичу вирішення. /м.к-к/

УКРАЇНСЬКИЙ АРХІВ - ARCHIWUM UKRAIŃSKIE
03-614 Warszawa, ul. Kościeliska 7, tel. (22) 63-68-49, 19-95-43, fax. 21-37-50

«Слідами пам'яті» - Конкурс спогадів

**Журі конкурсу «Слідами пам'яті»
в тематичній категорії
«Явужно, Грудзьонда, Фордон, Штум, Сибір.
Спогади жертв репресій (1944-1956)»
признає вирішення**

Панові З Е Н О Н У С Т А М И Р О В И Ч У
за спогади «Ув'язнена молодість».

Нагороди встановили:

Український архів

**Інститут літературних досліджень ПАН
Єжи Гедройць — Літературний інститут у Парижі
Головна управа Об'єднання українців у Польщі
Редакція «Нашого слова»**

Журі:

Проф. Аліна Вітковська

Інститут літературних досліджень ПАН

Ałina Witkowska

Мирослав Вербовий

Євген Місило

«Наше слово»

Український архів

43 Verbovii

Eugen Misiło

Варшава, серпень 1992 р.

2. Іван Сулим: Із Журавців до Центрального табору праці в Явожно (маш.) (Торонто, 1990, 15 с.)

Автор спогаду І. Сулим, родом з с. Журавці коло Любичі Королівської (Томашівщина). На його молодечу долю, випала довготривала війна з 4-ма окупаційними режимами—радянським (1939-1941), німецьким (1941-1944), другим радянським (1944-1945) і польським (1945-1947).

Як дитина прагнув вчитися, а як юнак змушений був оберігати себе, бо депортаційні акції охопили і його родичів /1946 р., а він залишився сам. і змушений був шукати для себе якогось захисту.

Одного весняного дня 1947 р. під час акції ПВ на село, його арештовано і тут же йому довелося пережити трагедію. За доносом військо відкрило криївку чотового „Гонти” і його 3-х друзів в хаті Параскевії Богдан. Хлопці не здаючись погинули, а Параскевію живою вкинули у вогонь горючої хати. Івана відправили до табору в Явожно.

В спогаді точно описує жорстоке знущання в таборі. Він молодий, ледве 17-ти літній хлопець роздумував - за що так знущаються і тортурують його, коли він невинний. Доходить до висновку, що хтось засіває те зло, цю ненависть і погорду в молодих поляків до всього що українське, а ми ж ніколи до сусідів по чуже не ходили, а боронити своє маємо природне право і обов'язок як інші народи світу.

До спогадів автор помістив список в'язнів Явожна (34 ос, в тому 13 дівчат)з с. Журавці.

3. Іван Гусечко: Так гинули повстанці за Україну (Торонто, 1991, 110 с.)

Іван Гусечко, „Вільха” стрілець сотні „Громенка”нар. 1925 р. в с. Грушівкаколо Улюча на Перемищині.

У висліді постійних нападів і грабунків з польських сіл з-за Сяну молодий хлопчина змушений був скриватись в лісах, де гуртувалася сільська оборона сусідніх українських сіл. В короткому часі Іван був призначений до сотні „Громенка”. Після акції „Вісла” сотня йшла рейдом на Захід. На території Словаччини Іван був схоплений словацькими вояками, ув'язнений з рештками сотні „Бурлаки” переказаний Польщі до табору в Явожно.

Після жорстоких слідчих переслухань, скерований на суд до Кракова, де Івана засуджено до 15-ти років позбавлення волі. Покарання відбував в Голеньові коло Щеціна і після 9-ти років вийшов на волю. Під час зустрічі зі мною він почав розказувати про свою долю, а опісля Іван довго працював над записом спогадів, які в рукописі передав мені, а над яким мені довелося попрацювати ще довше, бо спогад вийшов доволі обширний. Він дуже широко описав своє ув'язнення в польських тюрмах від Ряшева до Голеньова,

про нелюдські знущання. Описує своє тулаче життя вже на волі з тавром „українського бандити з УПА”, у пошуках за працею, щоб влаштувати своє життя. Спогад Івана, це відбиток долі його покоління у вирі змагань за українську державу, це боротьба за життя в тяжких часах війни, чужих тоталітарних режимів на рідній українській землі.

4. Михайло Назар: **Доля села Вербиця** (маш.) (Перемишль, 1992, 35 с.)

У цьому короткому нарисі автор змальовує долю рідного села та його мешканців, яким довелося пережити трагедії війни 1940-х років на етнічному прикордонні під владою 4-х окупаційних режимів -радянського, німецького, вдруге радянського і польського, коли опинились в межах Народної Польщі по встановленні нових кордонів 1945 року.

Розмір тих трагедій великий, бо охоплює людські жертви села і безповоротні інтелектуальні, культурні і матеріальні втрати, того національно свідомого села.

Можна було б вже й не згадувати того всього, але залишається біль, бо у відношенні до українського населення у Польщі, ще сьогодні діють сталінські закони, і ганебна акція „Вісла” не засуджена польським соймом.

На долю автора нарису, як молодому хлопцеві випало стати членом СКВ пс:”Лютий” і захищати село перед нападами всякого роду грабіжницьких банд.

Колись Вербиця була гарним і великим селом і в ньому жили щасливі й життєрадісні люди. Сьогодні все завмерло, тільки вітер віс селом і дерева шумлять в один акорд, немов співаючи пісню - одним „Со святими упокой”, а дургим - „Коли Ви умирали, Вам дзвони не грали...

5. Григорій Кузм’як: **Присуд моєї долі** (маш.) (Перемишль, 1995, 25 с.)

Гр.Кузм’як, с.Петра, н.1926 р. в с. Брунари Вижнє на Лемківщині: „Присуд моєї долі” це спогад пережитого автором вояка УПА пс:”Вітер” а згодом „Ясень” в сотні „Бродича” на Лемкі видані.

Картину змальовану одного юнака з Лемківщини, можна віднести до присуду долі того покоління в цілому етнічному, польсько-українському прикордонні по встановленні нових державних кордонів у 1945 р. між Народною Польщею і Українською, тоді радянською соціалістичною республікою.

У двох перших розділах автор згадує своє безжурне дитинство на улюбленій землі Лемківщини, прагнення до науки, до знань історії, культу-

ри і традиції українського народу. У дальших розділах згадує про страхіття війни на Дуклянському перевалі і в горах Лемківщини як вояк насильно забраний до ЧА, а хто пережив і повернувся живим, нові господарі Лемківської землі - поляки, готовили для них табори і тюрми. Для нескорених синів Лемківщини лишався ліс і підпільна боротьба в рядах УПА, за людську гідність і справедливість.

Таким був шлях Григорія.

Повернувши демобілізований з ЧА у 1945 році до Брунарів, у своїй хаті застав вже нового господаря - поляка, а батько з родиною депортований в Росію. Григорій був позбавлений будь якого притулку в рідному селі, а щоб позбутися „небажаного”, почало ним цікавитися УБ з Горлиць. В такому випадку для Григорія залишився ліс і УПА.

В липні 1947 р. УПА на Лемківщині найшлася у безвихідній ситуації. Сотенний „Бродич” отримав наказ вищого командування ОУН-УПА, розпустити великі боєві відділи і малими групами переходити в американську окупаційну зону в Австрії. Григорій вирішив ще з одним другом повертати до Брунар.

В коротці був схоплений словацькими четниками /міліцією/ і переказаний полякам. Зброї у нього не було, свідків і якихось доказів, що був в УПА, також не було.

Суджений 01.03.1948 р. у Ряшеві разом з о. Теодором Марківом, парохом с. Володж. Отець Теодор і Григорій отримали вироки по 15 років ув'язнення без будь яких доказів.

Григорій відбував покарання коротко у Перемишлі 1/2 р., відтак в Голеньові 6 р. і в Новогарді 1 р.

У серпні 1954 року вийшов на волю.

6. Андрій Попович: Молодість за ґратами (маш.) (Перемишль, 1995, 14 с.)

Покоління автора спогаду всеціло пожертвувало себе боротьбі за те, щоб жити гідно на своїй землі, як живуть інші народи світу. У виборі боротьби не дано жодної альтернативи. Горіючі села, грабіж майна, бандитські напади, вбивства, це чорна картина, яка жевріла над українською землею польсько-українського прикордоння 1940-х років.

Щоб зберегти своє життя і охоронити свою сім'ю, вибір був лише один, а шлях того вибору вів в ряди УПА.

На початку автор згадує трагічну подію, яка сколихнула селом, це жорстока смерть д-ра мед. Павла Ключника з поблизького Краківця і двох братів Баб'яків.

Автор спогаду нар. у 1928 році в с. Грушовичі на Перемищині. Покоління Андрія в тому часі жило на грані життя і смерті, тому Андрій опинився у підпіллі СКВ пс: „Круглий”, а згодом у квітні 1946 року в сотні „Шума”.

Чота Андрія базувала на Томашівщині в районі Любичі Королівської. Через рік попав у засідку ПВ і був поранений в ногу. Пораненого забрали на УБ в Томашів Любельський, а там - побої і знущання. Більше 10-ти днів без медичної допомоги рана не гоїлася.

Виїздний суд з Любліна відбувся в Томашові Люб. Засудили на кару смерті і згодом помилували до 15-ти років позбавлення волі.

Покарання відбував в Замостю /коротко/, відтак у Любліні на Замку (коротко), в Грудзьондзу (2 р.) і Короневі до виходу на волю, але залишився інвалідом. В польських тюрмах перебував 8 років і 5 місяців, чого не жалів, бо, як сказав „треба було засвідчити перед світом, що Україна є і Слава її!”.

7. Катерина Піпка: Спогади минулих літ (маш.) (1995, 16 с.)

Спогади Катерини являються цінними записками, які несуть сильне емоційне навантаження глибоких переживань і патріотичних постанов молоді, на той час, дівчини, які можна віднести в цілому до її покоління того часу. Вона, авторка спогаду, як і її покоління, у вирішальний час, без вагань пішла за покликом провідників визвольних змагань. Більшість з них впала на полі слави, а ті, що залишилися в живих, гідно і з честю продовжували нести відповідальність за долю свого народу. Та відповідальність ниткою в'ється у її житті до наших днів.

Катерина Піпка (дів. Бучко), нар. у 1923 р. в с. Диків Старий, що на Любачівщині. Закінчивши сільську школу поступила на річний вчительський курс в Тарногороді. Коротко працювала вихователкою в садочку в с. Обша, відтак поступила на однорічний курс працівників пошти (телефоністок) в Раві Руській.

Війна тривала. Розгар бандитських банд продовжувався. Гинули -невинні люди. По селах організуються самооборонні групи, які з часом увійшли в структуру СКВ і УПА.

Катерина стає зв'язковою СКВ Дикова, пс: „Катруся”.

Повернулася радянська окупація. Настали часи депортацій. Під кінець серпня 1944 року в Дикові сталася трагедія. На вишкільному таборі СКВ в лісі коло Старого Дикова з рук НКВД і МО загинуло 49 осіб безборонних хлопців. Ця подія пригнобила диківчан, але боротьба за життя продовжувалася. „Катруся” отримала доручення від проводу податись на Західні землі

Польщі разом з депортованими.

Її поселено з братом в ПГР коло Моронгу на ольштинщині.

03.07.1947 р., за доносом, була арештована. Після 5-ти місячної слідчої тюрми в Морогу була звільнена.

На чужині їй довелося жити 19 років. Спогад пережитого глибоко вписався в її пам'ять. Вони з чоловіком вирішили все таки повернути на рідні землі, до Перемишля, хоч це не було легко. Але неозначене місце захоронення 49 -ти хлопців в лісі не давало їй спокою.

Настав 1989 рік. Розвал СРСР - імперії зла, приніс нові надії. Вони з чоловіком вирішили впорядкувати місце захоронення невинних жертв, висипати могилу, поставити хрест, встановити прізвища загиблих і по довгих роках похоронити їх за християнським звичаєм. Це тривало довго і завершилося 3 вересня 1995 року.

Її остання строфа спогадів звучить так:- „Я завжди прагнула бути вірною ідеї Івана Франка, що „На тобі, мільйонів стан стоїть... і до кінця сповнювати свій, національний обов'язок. З Божою поміччю я цей обов'язок виконала.

РОЗДІЛ ІІІ

Публіцистика

Публіцистична діяльність

Публіцистика, це своєрідний вид літературної творчості, яка є відзеркаленням актуальних, на той час подій, проблем і настрою так самого автора, як і його оточення. Є широкою, всесторонньою діяльністю, є носієм інформації і звітуванням доконаного і є складовою збереження пам'яті про минуле.

В нашому випадку дописи до „Нашого слова” і його складових видань як: „Наша Культура, Українські календарі”, „Світанок” уескатівського періоду у Щеціні (1957-1990), становили вірніше звітування з організаційної праці в гуртках, пунктах навчання української мови, щотижневі літературні зустрічі і з'їзди з доповідями на села, (праця з молоддю, головні зі студентами), хорова і театральна діяльність, праця з дітьми в хатах, в УСТ і у церкві, концерти і фестивалі діточої творчості в Кошаліні, які даліше організовуються.

В атмосфері постійного нагляду, контролю і цензури та всяких провокацій, щецінський період видається нам, що все-таки був найбільш романтичний. Ми всі, без огляду на вік, освіту чи професію, становили одно – вчилися самі і навчали інших. Після акції „Вісла” ми народжувалися вдруге і ставали з колін.

1990-й рік приніс нові виклики в нашому житті. Україна стала Незалежною. Ми з дружиною повернули на рідні землі до Перемишля, де відроджувалася УГКЦерква і українська школа ім. Маркіяна Шашкевича, відкривалися двері Народного Дому, покликувалися нові організації. І здавалося, що життя стане кращим, але так не сталося.

На противагу нам організувалися польські, шовіністично налаштовані антиукраїнські сили. З колишньої греко-католицької катедри, до якої не впустили Папи Івана-Павла II, знімають купол. „Ведеться війна на мурах”, „війна пам'ятників”, „війна з фестивалями української культури”; і інше. Все те знаходить відбиток в публіцистиці так українській, як і в польській.

В такій атмосфері непривітного морального приниження в тлі „великої політики”, нам доводилося віднайти себе.

Як пенсіонери з щецінським досвідом, ми негайно оприділили себе до праці серед перемишлян. Дружина почала працювати в церковних організаціях. З її ініціативи ще у Щеціні, виконано прекрасний прапор до 1000-ліття Християнства в Україні для щецінської парафії і другий вже для Перемиської відродженої Греко-Католицької єпархії (1990 р.) У 1991 році при Кафедральному соборі заснувала Марійську Дружину, якої актуально є головою. Опублікувала ряд статей про працю перемиської парафії в релігійній пресі в Україні і в Польщі. На звернення Блаженнішого Святослава в Пастирському листі, опрацювала відповіді для Патріяршого Синоду нт: „Жива парафія” в УГКЦ. Організовує прощі до місць культу в Україну і в Польщі та видала

книжку про Святу Гору „З’явління” коло Перемишля. Співає в катедральному церковному хорі, продає в прицерковному кіоску, організовує празничні і ювілейні свята. Усі ці заходи мають свої публікації в парафіяльному греко-католицькому Церковному Віснику, в деяких перемиських Архиепархіяльних Відомостях і в пресі, а також в мережі інтернету. Це ж бо залишиться для майбутніх перемисьлян вже як історична правда.

За останні 20 років у Перемишлі ми згромадили достатньо велику бібліотеку і ярхів книжкових і пресових видань, які торкаються польсько-українських відносин в минулому і зараз. У них зберігаються усі номери „Нашого Слова”, „Нашої Культури”, „Гомону”, „Благовіста”, „Перемиських Дзвонів”, „Ватри”, „Над Бугом і Нарвою”, „Патріярхату”, „Українські календарі” (вид. УСКТ, і ОУП), „Українські церковні календарі (УГКЦ)”, „Календарі Благовіста” і інші.

Співпрацюємо з Центральним державним архівом зарубіжної українки у Києві надсилаючи до його фондів українку з життя українців у повенній Польщі, а також з редакцією Енциклопедії Сучасної України у Києві, щоб і там залишився слід інтелектуальних, культурних і наукових досягнень українців у Польщі.

Стараємося, щоб друковане слово українців у Польщі знаходилося на полицях наукових інститутів і університетських бібліотек України.

Робимо все, щоб наше покоління, яке пережило трагедію під час депортації, приниження і знущання змогло зберегти пам’ять та історичну правду своєї долі.

Статистичний огляд публіцистичного доробку протягом 1957-2012 рр.

рік	М	др	не др.	МК	К	др.	не др.	разом
1957	4	4	—	—	—	—	—	4
1958	9	9	—	—	—	—	—	9
1959	7	7	—	—	—	—	—	7
1960	—	—	—	—	—	—	—	—
1961	—	—	—	—	—	—	—	—
1962	—	—	—	—	—	—	—	—
1963	—	—	—	—	—	—	—	—
1964	—	—	—	—	—	—	—	—
1965	1	1	—	—	—	—	—	1
1966	3	3	—	—	—	—	—	3
1967	4	4	—	—	—	—	—	4
1968	4	4	—	—	—	—	—	4
1969	2	2	—	—	—	—	—	2

1970	4	4	—	—	—	—	—	4
1971	10	10	—	—	—	—	—	10
1972	7	7	—	—	—	—	—	7
1973	5	5	—	—	—	—	—	5
1974	4	4	—	—	—	—	—	4
1975	4	4	—	—	—	—	—	4
1976	—	—	—	—	—	—	—	—
1977	—	—	—	—	—	—	—	—
1978	1	1	—	—	—	—	—	1
1979	2	2	—	MK	1	1	—	3
1980	6	6	—	—	—	—	—	6
1981	—	—	—	—	—	—	—	—
1982	3	3	—	—	—	—	—	3
1983	6	6	—	—	—	—	—	6
1984	3	3	—	—	—	—	—	3
1985	9	9	—	—	—	—	—	9
1986	5	5	—	MO	1	1	—	6
1987	5	5	—	—	—	—	—	5
1988	4	4	—	—	—	—	—	4
1989	4	4	—	—	—	—	—	4
1990	2	2	—	—	—	—	—	2
1991	2	2	—	—	—	—	—	2
1992	41	41	—	—	—	—	—	41
1993	1	1	—	—	—	—	—	1
1994	8	8	—	—	—	—	—	8
1995	9	9	—	—	—	—	—	9
1996	16	16	—	—	—	—	—	16
1997	17	16	1	—	—	—	—	17
1998	11	11	—	—	—	—	—	11
1999	11	6	5	MO	2	2	—	13
2000	11	10	1	MK	1	1	—	12
2001	8	5	3	MK	4	2	2	12
2002	23	19	4	—	—	—	—	23
2003	26	22	4	MK	18	7	11	44
2004	10	9	1	MK	17	5	12	27
2005	13	7	6	MK	9	8	1	22
2006	10	7	3	MK	21	11	10	31
2007	9	2	7	MK	34	13	21	43
2008	17	14	3	MK	24	11	13	41
2009	11	8	3	MK	16	6	10	27
2010	4	1	3	MK	8	2	6	12

2011	3	2	1	МК	9	4	5	12
2012	2	2	–	МК	2	1	1	4
разом	381	336	45		167	75	92	548
%	69,53%	81,75%	32,85%		30,47%	18,25%	67,15%	100%

Пояснення скорочень:

- М – Михайло
- др. – друковані статті
- не др. – не друковані статті
- МК – співавтори Михайло і Катерина
- К – Катерина
- МО – співавтори Михайло і Олександра

Огляд за кількістю статей:

1 – написаних:

- М – 381 /69,53%/
- К – 167 /0,47 %/
- разом: – **548** /100 %/, в тому:

2 – друкованих:

- М – 336 /81,75 %/
- К – 75 /18,28 %/
- разом: – **411** /100 %/

3 – не друкованих:

- М – 45 /32,85 %/
- К – 92 /67,15 %/
- разом: – **137** /100 %/

Замість післяслова – Хроніка подій

Настав такий День, коли я став на порозі 80-ліття мого життєвого годинника, якого не зупинити і не повернути.

В гущі щоденних проблем, наполегливої своєї та чужої, громадської праці, і постійного хвилювання за долю України від часу приходу на посаду Президента Віктора Януковича з його злочинними соратниками, й не було причини до радості.

Ми з дружиною Катериною вирішили згадати цей День тільки серед близької родини, яка проживає у Перемишлі, не згадуючи про ювілейні роковини, тільки про день народження. Гостей запросили на спільний обід до ресторану „Глорія” у Перемишлі-Вовче, з думкою, що буде нагода завітати у колі близької родини з нашими дітьми.

Та так не сталося.

Ініціативу перехопили у свої руки діти - доня - Олександра (Аля) і син Яромир (Ярко), які проживають в Торонто і Едмонтоні (Канада). Вони ж тільки знали, що у мене є дві дати народження – природня і подарована акцією „Вісла” вчасно домовилися, долаючи далеку дорогу, прилетіли до нас щоб відсвяткувати мій Ювілей за своїм планом.

Організатором і ведучою цього заходу була доня Аля, а син Ярко з внуком Олесьом записували все на відеокамерах і фотоапаратах.

Після повітання гостей і побажань „Многोलіття” великою і милою несподіванкою для мене було зачитання донею моєї біографії у віршованій гумористичній формі (в залученні), яку писала, в літаку з Торонта до Варшави.

Я був тим захоплений, бо це була велика несподіванка для мене.

Надаючи мені слово, я представив кожного члена з родини та їх дітей, які були майже незнайомими нашим дітям, бо вони вже понад 25 років перебувають у Канаді. Відтак кожному подружжю подарував свою книжку про рідне село Гребенне – колиску нашого роду.

Другою великою і милою несподіванкою, яка зворушила мене до глибини душі, був подарок від Алі і Ярка. Це книжка-альбом українського художника Миколи Бідняка з Торонта, якого я знав більше 10-ти років. Його доля склалась такою, що стративши обі руки, він став славним на цілий світ митцем усіх жанрів малярства. Я, показуючи альбом, розказав гостям про життя і творчість цієї незвичайної людини. Мої гості вислухали з великою увагою.

Крім згадки з мого приватного і родинного життя, приуроченого до Ювілею, хотів би тут згадати, чому саме Ювілей знаходиться в записках „Хроніки подій” в житті українців, тих вигнанців з рідних земель, розсіяних на чужині, до яких і я належав. Так якось сталося, що дві третини мого жит-

тя посвятив таким як я, скитальцям акції „Вісла” і їх приживанні на нових місцях поселення, бо не було української сім'ї, яка б не втратила когось з родини – чоловіка чи батька, брата чи сестру ще на рідних землях, або опинились в тюрмі чи в таборі Явожно. Це були дуже тяжкі часи, а такі як я прагнули школи і науки.

Мій шлях вів через Ілаву, Ольштин (заочне навчання), Торунь (матура), Гданьск (політехніка) до Щеціна (праця і дальша наука). Шукав таких як я, заохочував до науки, до міста. І так, ще далеко до ІЗ'їзду УСКТ, ми студенти в Гданьску вже діяли зорганізовано в групі більше 25-ти осіб. Треба було їхати на села Гданщини, шукати своїх людей, радити, потішати, допомагати написати якогось листа до уряду, шукати юридичної допомоги тощо. Після ІЗ'їзду повстання УСКТ треба було покликувати гуртки, організувати якусь культурну діяльність, пункти навчання української мови, здобувати якусь книжку для дитини, розв'язувати духовні потреби. Це був час надійний, пізнавальний, засекречений, бо за нами вже тоді Служба Безпеки (СБ) запускала свої сіті. Моральну і реальну підтримку нам надавали старші і досвідчені українці, яких доля вже скоріше закинула жити в цьому місті. Їх життя було менш-більш устabilізоване, а їхні привітні хати були для нас рідним домом. Нашою національною візиткою була акція „Вісла”, В коротці, по нас прийшли інші, молодші, а наш досвід праці, як педагоги, інженери і лікарі ми понесли далі в українські середовища по цілій Польщі.

Для мене великою нагородою на той час було бути на ІЗ'їзді УСКТ у Варшаві (1956) і брати участь у світовому фестивалі молоді в Москві (1957).

В жовтні 1959 р. я розпочав працю в телекомунікаційному уряді у Щеціні. У найближчу неділю я нав'язав контакт з українцями в Гарнізоновому костелі, де о. Володимир Боровець, після повороту з сибірських таборів, служив свою щойно другу греко-католицьку Службу Божу. Моїми першими знайомими, яких я вже пізнав в Гданьску, були Мирослав Трухан і Степан Заброварний. В скорому часі пізнав чимало цікавих людей українського середовища Щеціна.

Після двох років я перейшов до шкільництва на професійного вчителя і здобув другу професію, кінчаючи заочно Вищу Педагогічну Школу.

Мені пощастило й те, що в 1957 р. відкрито Українську філологію при Вчительській студії. На перший курс зголосилося більше 30-ти осіб і протягом 7-ми років українську філологію закінчило 95 абсолвентів-вчителів. Серед них було шестеро моїх односельчан з Гребенного, що полегшувало їм і мені інтегруватися в нове середовище. Були це здебільша молоді, українські-вчителі, які не були байдужі до науки.

М. Трухан, хоч закінчив економічні студії, був гуманістом, в тому публіцистом з ділянки історії, літератури і культури, а перш за все був добрим організатором. Щоб допомогти нашим студентам не тільки з української

філології, але й студентам Щецинської політехніки, Поморської академії медичної, Рільничої академії і Вищої педагогічної школи, ми вирішили згуртувати їх вколо Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ) і опрацювати способи поширення самоосвіти на базі літературно-освітньої діяльності в мережі офіційного УСКТ, а також українського, хоч кільканадцяти-хвилинного радіомовлення в Радіо - Щецин, та поширити нашу діяльність на села, де поселено українські родини з акції „Вісла” через ТВП (Товажиство ведзи повшехней).

Літературно-освітню діяльність реалізувалося на тзв: щотижневих „літературних п’ятницях” у світлиці (домівці) УСКТ, щомісячні українські радіомовлення в Радіо-Щецин, а з доповідями в рамках ТВП, треба було доїжджати в неділі на села Щецинщини де проживало хоч кілька українських сімей. Вже з перших днів я активно включився в гурт суспільно-громадської праці.

Завдяки послідовності в праці, навколо нас, невеликої групи ентузіастів, згуртувалася молодь і старші з досвідом і знанням „сеньйори” різних професій: довоєнних шкіл, яких доля закинула жити у Щеціні.

Сьогодні, без перебільшення можу сказати, що в період 1956–1989 рр. у Щеціні діяв на той час чи не єдиний своєрідний український народний університет в Польщі. Стверджую це на власному досвіді, бо час 33 - ти років сусідньо-громадської культурної праці, в царині українства, я засвоїв достатньо знання з історії, літератури і культури мого народу.

Нагадаю, що не все проходило без перешкод. Нас порізнявали релігійні конфесії, політичні, орієнтації, культурні і етнічні відмінності. Крім цього УСКТ підлягало Міністерству Внутрішніх Справ і наша праця була чітко конрольована їхніми службами. По несповна півтора року припинено нашу діяльність в ТВП. Готовилися всякі провокації, викликали на „розмови” з всякими погрозами і пропозиціями.

У 1963 р. М. Трухан був арештований і засуджений на один рік ув’язнення. По виході на волю не припинив своєї діяльності. У 1976 р. дозволено йому виїхати за кордон і не повертатися. Українське радіомовлення продовжував вести С. Заброварний, а літературні доповіді продовжував я, до часу, коли залишив Щецин.

Тут хотівби показати хоч короткий статистичний огляд згаданої самоосвітньої діяльності, та ще доповнити її хоровими і театральними українознавчими носіями самоосвіти.

В рамках ТВП, якого діяльність тривала найкоротше (1958-1960 рр.). 28 доповідачів (здебільша студенти української філології) в села Щецинщини виїжджали 146 разів, відвідуючи 21 сіл. З огляду на об’єктивні труднощі зреалізовано лише 75 доповідей (51 %).

В літературно-освітній ділянці за час мого перебування у Щеціні 33-х

років (1957-1990 рр.) зреалізовано 973 доповідей, що становило приблизно 30 доповідей на рік. Крім місцевих лекторів та діячів українських середовищ у Польщі, доповіді читали запрошені гості, люди науки і культури - літературознавці, історики, журналісти з України, Польщі, а також інших країн, які у своїй творчості піднімали українські питання. І так: польськими інтелектуальними середовищами зачитано 140 доповідей, в тому: 70 польськими вченими і 70 українськими. З України гостило 59 осіб, з інших країн 15 осіб, в тому: з Югославії - 4, Чехословаччини - 3, Угорщини - 2, Румунії - 2, Болгарії - 1, Німеччини - 1, Франції - 1, і з Австрії - 1.

В тому часі мною було зачитано 103 доповіді у Щеціні і десяток на запрошення в інших містах: Гданськ - 2, Перемишль - 1, Інсько - 1, М'ястко - 1, Старгард Щец. - 1, Стшельце Краснєске - 1, Білий Бір - 1, Тшеб'ятів - 1, та 8 доповідей в рамках ТВП.

Заходами М. Трухана і С. Заброварного 8 лютого 1959 р. отримано зго-ду дир. Радіо-Щецін п. В. Данішевського, провадити 15-20 хвилинні радіопрограми на українські теми польською мовою для польського слухача. До 21 січня 1972 р. Радіо-Щецін транслювало 153 українських програм.

Авторами програм були: Юрій Криlach (МТ) - 78 тем і Андрій Вігорний (С. З.) - 70 тем, та інші 5 тем. Після виїзду Юрія Криlachа, українські радіо-програми провадив Андрій Вігорний, які з часом припинено.

У 2010 році реактивовано співпрацю з Радіо-Щецін і українське радіомовлення знову появились в ефірі щецінського радіо.

За час існування Української філології при Вчительській студії у Щеціні (1957-1964 рр.) в УСКТ діяв молодіжний хор під диригуванням соліста щецінської оперети Мирослава Кравчука. Хор згуртував багато молоді, презентував добрий рівень і виступав на концертах Щеціна, Старгарду Щецінського, Інська, Тшеб'ятова та інших.

В самоосвітній діяльності молодих щецінян важливу роль росту національної свідомості сповнював театр, ми його звали театром Іана Завадського, гол. ВП УСКТ у Щеціні, який був душею цього театру. З 1959 по 1963 рр. самодіяльний театр поставив: 8 п'єс української класики і дав 34 постановок: у Щеціні - 14, Тшеб'ятові - 4, Старкові - 4, Страхоціні - 3, Хоцівлію - 2, Реску - 1, Лобзі - 1, Радові Малому - 1, Длуску - 1 і Венгожино - 1.

З початком 19961 р. в Тшеб'ятові почав діяти перший в Польщі гурток бандуристів, а вже 1968 р. такий гурток діяв у Щеціні. Першим бандуристом у Польщі і організатором бандурного мистецтва в Тшеб'ятові і Щеціні був Петро Лахтюк. Це була незвичайно обдарована людина. Він зумів знайти, заохотити і навчити гри на бандурі, та ще й знайти такого майстра Стефана Шумку, який виконав власними руками шість бандур на яких грали бандуристи Тшеб'ятова.

Поява бандуристів на концертах присвячених національним святam

в супроводі хорових колективів, збагачували знання про кобзарське мистецтво, носіїв-української історичної думи, народної пісні, і музичної культури взагалі.

У збереженні духовних скарбів українського народу, велику роль відіграла Греко-Католицька Церква, яка почала народжуватися на чужих, нових місцях поселення депортованих українців. УТКЦ не була визнана, а не маючи своїх храмів, священники часто служили по-крийому, хрестили новонароджених дітей та вінчали молодят по домах і за це як незаконну діяльність, були переслідувані і карані владою.

Таким священиком, який піднімав українців з духовної руїни Щецінщини, був згадуваний вже скоріше о. Володимир Боровець.

З початком 70-х років у Щеціні почалася постійна праця з дітьми. З того часу діточий гурток „Мальви” вписався у програми культурних подій Щецінського УСКТ. (Гурток цей заложила наша дочка Олександра).

Заходами д-ра Івана Душкевича, Катерини Козак та Володимира Серкіза, 4 червня 1972 року в Кошаліні зорганізовано міжвоєвдський огляд діточих гуртків, який став 1-м Діточим фестивалем, діяльність якого продовжується до наших днів. „Мальви” виросли до „Сім Струн”(Щецін), відтак до „Хвилі” (Гдаяськ) і до „Лілеї”(Торонто). Їх члени покінчили музичні студії а зараз продовжують співати, музикувати і танцювати їхні діти.

З ініціативи лікарів-українців Щеціна, в роках 1981-1990 зорганізовано і переведено п'ять Медичних семінарів для українських лікарів і студентів медицини. П'ятий медичний семінар став першою організаційною конференцією, на якій покликано загально польське Українське лікарське товариство у Польщі - (УЛТуП), яке діє до нині, має свій статут і реєстрацію у Щеціні та є асоційованим членом Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ) створеної в США. Українські, лікарі в Польщі беруть участь в конференціях СФУЛТ-у, які зараз проходять в Україні.

Я, хоч не лікар, активно включився до праці УЛТуП, став його почесним членом та співавтором Енциклопедичного лікарського збірника „Українські лікарі-2”, (Львів-Чикаго, 1996 р.), де помістив 94 біографи українських лікарів з Польщі.

З початком 1990 р. ми з дружиною Катериною переїхали на постійно жити до Перемишля, як пенсіонери. Це був наш вибір, щоб перевести пенсійне життя ближче України, з якою у нас були доволі широкі контакти. Перемишль - не Щецін, треба було інтегруватися в нове українське середовище, відмінне від щецінського, без вищих шкіл, інституцій і підприємств. Отже місто старших людей - пенсіонерів. Зате у ньому відчутний дух давнини, рідна земля, руїни церков і цвинтарів, безіменні могили, зруйновані села. Усе те чекає на повернення колишніх господарів. У Перемишлі для нас творилося нове жаття. Відроджувалася наша Церква, українська школа,

на нас чекав Народний дім, творилася нова українська громада.

Попри усі відмінності ми скоро віднайшли себе. Катерина оприділила себе до церкви. Вона член церковного хору і голова „Марійської дружини” при церкві. У громадському житті ми беремо активну участь, тому ми є членами Об’єднання українців у Польщі, Товариства український народний дім (ТУНД), Спілки українців політ’язнів, і Репресованих (СУПіР), Українського вчительського товариства (УВТ) та інших.

Ми, як довголітні вчителі, вирішили щецінський досвід просвітянської праці в УСКТ перенести до Перемишля.

Тут ми зустріли чимало свідомих і талановитих людей, які скоріше повернули з „вигнання” і вже гуртувалися вколо одинокого на той час УСКТ. Праця йшла в двох напрямках – культурному і духовному при УГКЦ. Тут дехто вже мав досвід господарчої діяльності у „Ферротексі”.

Після щецінського, у мене почалося перемиське літочислення подій в культурному, історичному і духовному житті перемишлян. Воно охоплює час 20-ти років між 1990-2010.

Щоб хоч частково заповнити прогалину в записках подій за 1956 р., чи 1947-1990 років, треба було б переглянути „Наше Слово” за 34 роки. Маю надію, що хтось це зробить.

Згадаймо, що перед нами, у цьому році припадає 110 років побудови Народного Дому. Він повстав з витоків національного і духовного відродження галичан. Як записано в „Грамоті” д-ром Теофілем Кормошом, це „Храм Воскресення Руси-України, Храм Безсмертного слова і пісні. Святиня національної культури”.

Народний Дім на довгі роки став домом національного, культурного і духовного життя перемишлян. Сьогодні він ще в руїні, але він „НАШ”.

Перших 50 років подій і доль перемишлян вписалися в книгу проф. Богдана Загайкевича: „Перемишль - Західний бастион України”, (Нью Йорк-Філадельфія, 1961 р.), а наступні 50 років мають своє продовження в збірниках наукових праць: „Перемишль і Перемиська земля протягом віків”: (Перемишль-Львів, т.I-1996 р., т.II-2001 р., т.III- 2003 р.,—під редакцією Степана Заброварного і в трьох томах „Пропам’ятна книга українських діячів Перемищини” –Ярослава Стеха, (Перемишль-Львів, т.I-2006 р., т.II-2009 р., т. III-2010 р.)

Щоб поширити мої знання про Народний Дім у міжвоєнні роки 1919-1939, я скористався матеріалами з Державного Архіву у Перемишлі.

Роки 1939-1945, це роки війни і окупацій, 1945-1951, це роки депортацій українського населення до УРСР і на Західні землі Польщі завершені акцією „Вісла” і врешті від 1947 до 1956 рр., це роки промовчування і практичного неіснування української проблеми у Польщі. В той час запущено репресії

і годі було подумати про будь яку культурну, духовну, чи хоч по формі національну діяльність.

Щойно рік 1956-й приніс якусь полегшу в освітньому і культурному житті українців в структурах УСКТ і згодом у духовному в УГКЦеркві.

Але повернімося до хроніки подій у Перемишлі і до 1990 року, коли почалося моє літочислення просвітянської праці серед перемишлян.

За час 1956-2010 рр. у Перемишлі постійно відроджувалося освітньо-культурне і духовне життя. Покликано громадські організації, які схопили всестронні напрямки діяльності і влилися в одне русло національного відродження. Воно зосереджувалося і далі продовжується вколо Народного дому, української школи і Церкви.

Громадських організацій, які мають юридичний статус урядових і позаурядових, які діяли і діють до наших днів у Перемишлі, нараховується більше 20-ти. Деякі з них, як Церква, має розбудовані внутрішні структури згідно з її потребами. Записки подій з ознаками антиукраїнських відносин і нетолеранції з боку польської влади і оточення охоплюють те, що діялось у Перемишлі і в його оточенні і що можливим було схопити в селах, у церквах, на цвинтарях, а також у приватному житті українських родин.

Це вимагало заангажування, послідовності, уваги і відповідальності перед історичною правдою.

Згадаймо про них:

1. Українське Суспільно Культурне Товариство /УСКТ/
/1956 –1990/
2. Об'єднання Українців у Польщі /ОУП/
/1990 – /
3. Товариство Український Народний Дім /ТУНД/
/1990 – /
4. Українські класи при Загально-освітньому ліцею нр. I
/1957–1964/
5. Початкова школа № 17 з українською мовою навчання
/1991–1996/
Загальноосвітній ліцей з українською мовою навчання
/1995 –1998/
Комплекс Загально-освітніх шкіл нр. II ім. М. Шашкевича
/1996 – /
6. Українська Католицька Церква /УКЦ/
/1962 – 1989/
Візантійсько-Український Обряд
/1989 –1990/

- Українська Греко-Католіцька Церква /УГКЦ/
/1990 – /
7. Монастир ЧСВВ /1933–1945/
/1991– /
8. Чернечі Чини і Згромадження:
Монастир Сестер ЧСВВ
/1991– /
Дім Сестер СНДМ / вул. Попеля 6, /Висоцького 56/
/1991– /
Дім Сестер Св. Йосифа Обручника і Діви Марії, /Букова 6/
/1991– /
9. Екуменічний Дім Суспільної Опіки ССНДМ, /Пралківці/
/2003 – /
10. Українська - Автокефальна Православна Церква /УАПЦ/
/1982 – /
11. Монастир Св. Кирила і Мефодія /Уйковичі/
/1991– /
12. Українське Лікарське Товариство у Польщі /УЛТуп/
/1990 – /
13. Українське Вчительське Товариство у Польщі /УВТуп/
/1991– /
14. Союз Українок /СУ/
/1993 – /
15. Спілка Українців Політв'язнів і Репресованих /СУПіР/
/2006 – /
16. Перемиський Центр Культурних Ініціатив „Метуса”
/1998 – /
17. Товариство „Бесіда”
/2002 – /
18. Організація Української Молоді „Пласт” /ОУМ/
/1992 – /
19. Спілка Українських Студентів у Польщі /СУСуП/
/1980 –1981/
/1964 – /
20. Степендіальний Фонд ім. Ярослави Поповської
/1964 – /
21. Українське підприємство „Ферротекс”
/1959 –1964/
/2006– /
22. Ресторан „Глорія”
/2006– /
23. Ресторан „Мельдує послухне”
/2010– /

- 24. Почесне Консульство України у Перемишлі
/2012– /
- 25. Торговельне підприємство „Пйотрусь Пан”
/1995– /
- 26. Підприємство Туристично-транспортне „Хортиця”
/1989– /
- 27. Книгарня „Просвіта”
/1994– /

Окремий фонд „Хроніки подій” культурно-освітня та історико-літературна діяльність в Народному домі. Вона різноманітна. За темами можна назвати деякі з них:

Конференції – наукові і популярно-наукові, присвячені історії, літературі, культурі і духовності України і українського народу,

З’їзди – організаційні і звітньо-виборчі збори товариств, об’єднань, спілок і інших,

Зустрічі – авторські з презентацією книжок, в тому міжнародні, міжнаціональні, ювілейні і товариські,

Доповіді – на різні теми щоденного життя,

Концерти – з участю запрошених колективів з України, а також силами власної хорової і вокально-музичної творчості дітей, молоді і старших,

Громадські бесіди – на тему актуальних подій тижня,

Ювілеї – присвячені визначним особам і подіям,

Театр – виставки, інсценізації і інші сценічні форми

Художні вистави – персональні, або присвячені людям, подіям тощо,

Фільми – історичні, побутові і інші.

Забави – Маланки, стоднівки, весілля і інші.

Для повного зображення розміру самоосвітніх і пізнавальних заходів для засвоєння і збагачення інтелектуальних знань в умовах нашого життя в чужій країні, необхідним є показати дещо статистичних даних.

Отже, за час 20-ти років (1990-2010) в Народному Домі відбулося 475 зустрічей, присвячених історичній, культурній і духовній спадщині українського народу. З того 212 зустрічей припало мені, як організаторві, доповідачеві або ведучому, що становить приблизно 45 %.

Крім Народного Дому участь у церемоніях в церквах Перемишля і околиць, в українській школі „Шашкевичівці”, у культурних заходах міста, загально-громадських, національних і релігійних торжествах як : Свято „Купали” н/Сяном, дожинки в Хотинці, щорічні, святкування на цвинтарі українських вояків у Пикуличах к/Перемишля. Відвідування могил жертв акції „Вісла”: в Малковичах, Березці, Бахові, Сувчині, Павлокомі, Волі Володзькій, Порубах, Скопові, Пискоровичах, Монастирі к/Верхрати,

Монастирі к/Верхрати, Лісках, Шиховичах, Дикові, Люблинці, Радружі, Грушовичах і інших.

До особливих відвідин належить Могила-Пантеон творця українського гімну композитора о. Михайла Вербицького в Млинах і в Явірнику Руському, у місці його народження.

Рік-річні Йорданські Водосвяття н/Сяном і молитовні прощі до місць культу на Святу Гору З'явління к/Пацлавської Кальварії відродили духовні традиції Перемишля.

Усі ці заходи були і є носіями української національної ідеї, поверненням вкраденої і роками промовчуваної історичної правди, що тут над Сяном споконвіку жили українці.

За час 50-х років, у нас з дружиною доробком стала чимала, домашня бібліотека і архів з життя українців у Польщі з УСКТ-івського і ОУП-івського періоду та УГКЦ у Польщі.

З видавничої діяльності у мене появилось 16 кникових видань і 17 спогадів на правах рукопису, та разом з дружиною - 548 статей на різні теми, більшість яких були друковані в українських газетах і журналах.

Цей короткий спогад навіяний днем мого 80-ліття дарую молодшому поколінню, а особливо моїм дітям і внукам. В його основу лягли записки з пережитого, які станули на моїй життєвій дорозі під час вигнання з рідної хати на чужину. Вона вела через Ілаву, Торунь, Гданьск, Цецин і Перемишль, до якого причалив як до рідного берега, бо зі мною в серці весь час була Україна, рідна мова і її історичне минуле.

З родинного фотоархіву

Ювілейне свято (80 - ліття) з дня народження автора книжки
(Перемишль, 03.09.2010)

Iр. 1. Петро Герон
2. Марта Герон
3. ЮлянФедик
4. Олександра Кобеляк
5. Олесь Кобеляк
6. Яромир Козак

IIр. 7. Катерина Козак.
8. Михайло Козак
9. Марія Козак
10. Пелагія Павлинська
11. Генрих Гастецкі

IIIр. 12. Володимир Лазорко
13. Анна Лазорко
14. Божена Печінко
15. Зенон Павлінський
16. Ірина Печінко
17. Євген Печінко
18. Тереса Колач
19. Мирослав Колач
20. Данута Ярмола
21. Ярослав Печінко

З Днем народження

Дорогенькі Гості, дорога Родино,
Вітаєм усіх Вас, щиро і зичливо.
Зустрілись ми нині, як казав наш Тато,
Гідно обходити, це родинне свято.
 Наш Тато... наш Тато, це складна людина, І
 у цьому святі, є друга причина.
 У вересні місяці, якраз цієї днини,
 Обходить наш Тато, свої уродини.
Коли й як народився, нікому не знати,
Й до сьогодні має уродин дві дати.
Першу-природню, це справа звісна,
А другу вписала, акція „Вісла”.
 Родився Михайло у селі Гребенне,
 Там вперше побачив Боже світло денне.
 Виростав спокійно, у Мами і Тата,
 Та й доля Його не була багата.
Випасав Михасик, корови у ранці.
Та читав, читав, не ходив на танці.
Ходив Він до школи, до Руської Рави,
Вечорами бігав, по риби на стави.
 В 47-мім році, і Батьків і Сестри,
 В рамках акції „Вісла”, на Захід вивезли.
 Все голодний правди, спраглий інформацій, ‘
 Навчався подальше, в Політехніці Гданській.
Коли вже Михайлові, стукнула тридцятка,
Подумав шукати якогось дівчатка.
І так взяв Михайло собі за дружину,
Молоду красуню, Федик Катерину.
 Незабаром діти їм ся породили,
 То й праці прибувало кожної хвилини,
 Вони ще не встигли дихнути по році,
 А тут вже синочок, Яруньо при боці
Провадив діточок до школи у ранці,
А з вечора в УСКТ, на відчити й танці.
Навчав українську історію та мову,
Лише по своєму розмовляли в дому.
 Діти зростали в дусі своєї віри,
 Згодом рідне гніздо вони опустили.
 Вирішив Михайло, й Його Катерина,

Вернулась у Перемишль, Козаків родина.
І хоч переїхали Канаду і Штати,
В Перемишлі найкраще, їм проживати.
Пишуть і діють, довго дискутують,
І ані хвилиночки Вони не змарнують.
Хоч вчителював наш Тато, довгі, довгі роки,
У Перемишлі ставить авторські кроки.
Не спить – пише й пише, по ночах працює,
Ні здоров'я ні сили на це не жалує.
Читає, коп'ює, громадить, складає,
Напише, сам видасть, ще й людям роздає.
Щоб в цілому світі, про Гребенне чули,
Щоб про рідні землі, й предків не забули.
Нам це, очевидно, прикладів багато,
Що талановитий, Михайло, наш Тато.
Пам'ять в Нього гостра, всім раду дарує,
Бога й Україну, кохає, шанує.
І ми, вся родина, жінка, сестри й діти,
Бажаймо сьогодні Благих літ прожити.
Многая і Благая літа грімко заспіваймо,
Та й із Ювілеєм, Його привітаймо.
Бажаємо нині, здоров'я і щастя
Божих ласк, натхнення, хай все завжди вдасться.
То ж Шановні Гості - чарки наповняймо,
Та МНОГАЯ ЛІТА, грімко заспіваймо!

Коханому Татові з Днем народження
бажають діти: Аля і Ярko з родинами
Перемишль, 3-го вересня, 2010 року

Відзначення 70 – літнього Ювілею з нагоди Дня народження моєї дружини Катерини

Ювіляри: Катерина і Михайло Козак

Я і моя дружина – Катерина, з якою у 2013 році, як дозволить Господь Бог, будемо обходити 50 - ліття подружнього життя

Найбільший дар – любов

- „ 3. І якби я роздав бідним усе, що маю та якби дав моє тіло на спалення, але не мав любові, я не мав би ніякої користі.
4. Любов довготерпелива, любов лагідна, вона не заздрить, любов не чваниться, не надувається.
5. Не бешкетує, не шукає свого, не рветься до гніву, не задумує зла.
6. Не тішиться, коли хто чинить кривду, радіє правдою.
7. Все вірить, усього надіється, все зносить терпеливо.
8. Любов ніколи не минає. Пророцтва зникнуть, мови замовкнуть, знання зникне ...
- 13.Тим часом остаються: віра, надія, любов – цих трое, але найбільша з них Любов”.

І до Коринтян 13,3–13

На урочистості 70 – літнього Ювілею присутні були (крім гостей)
діти з Канади: Олександра Кобеляк–дочка і Яромир Козак–син

**Кохана Мамо !
З нагоди 70-тої річниці Твого життя
вітаємо Тебе сердечно
і зі щирого серця бажаємо
Божого Благословення, а в тому:
багато здоров'я, радості і щастя у сімейному житті
– щоб Ваша любов ніколи не погасла,
– щоб взаємно собі помагали і себе розуміли,
і щоб Господь Бог давав силу
поконувати усі життєві проблеми.
Нехай Мати Божа
завжди Тебе охороняє від усяких турбот .**

Бажають діти: Аля і Ярko з Родинами

Найближча родина та приятелі дочки Олександри і сина Яромира
на ювілейному святкуванні.

- Ір.**
1. Анна Лазорко
 2. Михайло Козак
 3. Катерина Козак.
 4. Олександра Кобеляк
 5. Яромир Козак

- ІІр.**
14. Марія Боруцька
 15. Ірина Спольська
 16. Дарій Павлинський
 17. Зенон Павлинський
 18. Марія Данилець

- ІІр.**
6. Іванна Заброварна
 7. Оксана Боруцька
 8. Ольга Лазорко
 9. Володимир Лазорко
 10. Марія Баран
 11. Степан Заброварний
 12. Юрій Левосюк
 13. Анна Левосюк

Наші батьки

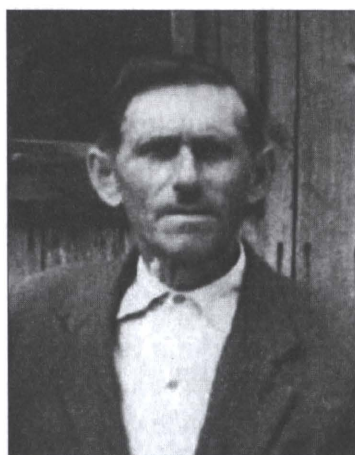
Ксенія Козак (1909-1984)

Григорій Козак (1901-1978)

Катерина Федик (1902-1988)

Константин Федик (1902-1986)

Що переказали мені Батьки?

Мої Батьки походили з двох сусідніх сіл. Мама з Кобильниці Руської, батько з Волоської.

Мені було 5 років, коли акція „Вісла” у 1947 році змінила життєвий лад і кількісний склад населення тих сіл. Батьки дуже переживали втрату того, що любили і з чим зжилися, дивувалися, чому їх не виселено разом з жителями села.

Про трагедію виселення і важливі події в селі батьки намагалися переказати дітям так, щоб в їхній пам’яті утвердився образ тих сіл перед знищенням.

Ці переказані батьками події з життя сіл є записані в книжці „Минуле і сьогодення Кобильниць: Волоської і Руської”, автором якої є мій чоловік Михайло.

Батько, будучи умільцем усіляких сільських робіт, виконував багато праць на замовлення для нових поселенців і не завжди мав час для власних домашніх занять.

Зі своїх праць найбільше любив і пишався побудовою своєї церкви, яку власними руками будував у 1923 році, де хрестив своїх дітей. До неї охоче ходив та заохочував інших, а головню гостей, які вперше загостили до села. Запам’яталося мені його питання: „Як Вам подобається Наша Церква?” На жаль, після акції „Вісла” ця церква перейшла під юрисдикцію римо-католиків. Зрозуміло, що Батькам не було легко цього пережити.

Коли з перспективи часу сьогодні погляну на цю церкву, то бачу, що дійсно Церква в Кобильниці є світла, має прекрасні ікони, які впроваджують молитовний настрій і творять внутрішню глибину, де людина відчуває присутність Божого Духа .

Батьки зуміли переказати нам любов до свого рідного села, про що сказане у вірші: „Облітав журавель сто морів, сто земель. Облітав, обходив, крила, ноги натрудив. Ми спитали журавля, де найкраща є земля? Журавель відповідає – краще рідної немає”.

В молодому віці людина шукає свого щастя далеко від родинного гнізда. І, хоч може вибирати різні місця проживання, з часом затужить за рідною стороною. І я до таких належу, бо могла жити в Щеціні, Америці, Канаді, але вибрала Перемишль. Це місто недалеко від рідного села. Перемишль став вікном у світ по закінченню середньої освіти. І сповнилися слова Мама, які звучать: „Там сторона мила, де мати родила”.

Катерина Федик - Козак

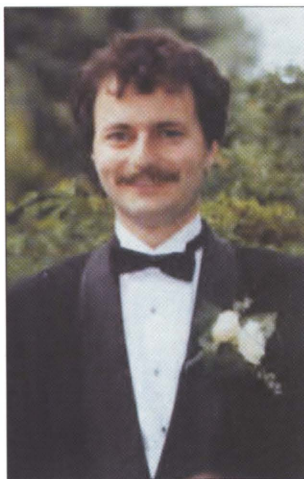
Ми – батьки

Наші перші роки на спільній стежині життя у Щеціні (1963 р.)

Наші діти

Студентські роки наших дітей (1982–1986)

Олександра (Аля) – Гданськ і Яромир (Ярко)–Щецін

Наші діти

Важливе рішення в особистому житті Алі і Ярка в Канаді

Радісний час

Аля Козак і Маріян Кобеляк вибрали спільну дорогу життя (Торонто 1986)

Аня Колесар і Ярко віднайшли своє щастя у спільному житті (Торонто 1992)

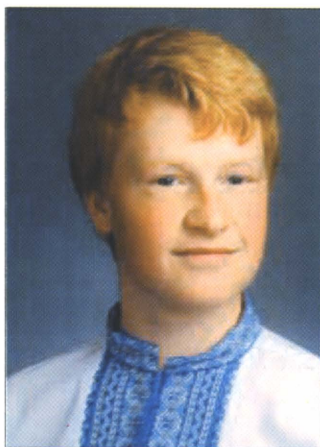
Наші внуки

Надія Кобеляк

Михась Кобеляк

Олесь Кобеляк

За сучасних умов:

Надія – працює,

Михась – закінчує студії,

Олесь – закінчує середню школу.

**Мої приятелі у пошуках науки - студенти Університету
ім. М.Коперника в Торуню 1951-1953 рр.**

Ір. 1. Дуркевич Теодозій
2. Тимчина Іван
3. Бакун Андрій
4. Козак Михайло

Пр. 5. Новосад Микола
6. Козаковський Михайло
7. Гах Павло
8. Музика Євген
9. Бадира Іван
10. Дуркевич Семен

**На фото зліва: ми в дорозі з Архикаедри УГКЦ до ріки
Сяну святити воду у свято Йордану (Перемишль, 2013 р.).**

Дорогий Читачу!

І так ми дійшли до третьої зупинки, нашої життєвої стежини.

Першою зупинкою було моє 80-ліття з дня народження, яке ми святкували серед родини з участю найважливіших для нас гостей з Канади: доні Алі, сина Яромира і внука Олеся.

Другою зупинкою було 70-ліття з дня народження моєї дружини Катерини також з участю доні, сина і гостей.

А нині ми причалили до берегів нашої третьої зупинки – 50-ліття нашого подружнього життя. На це величне свято, ми приготували книгу „На життєвій стежині”. Вона моя, Твоя і наша.

Звичайно, у кожного з нас є своя доля і свій шлях широкий, як сказав Шевченко.

У нашій книзі згадано не лише про нашу стежину, яку ми пройшли серед широкої ниви, але також інших авторів, які повірили нам записати їхні спогади про їх стежину духовного змагання.

Наш великий поет Тарас сказав:

„Орю свій переліг – убогу ниву !

Та сію слово,

Добрі жнива колись то будуть”.

Так і ми своє життєве слово засіяли в цю ниву-книгу для добрих жнив.

Щастя Вам Боже у Ваших життєвих стежинах.

Автор

Показчики
Показчик іменний

А

Агапіт, проф. 64, 309
Андрусів П. 66,
Андрусевич-Федик Марія 196,
Андрух Ярослав 275,
Антонич Богдан-Ігор 39
Андрухович Роман 288,

Б

Бабій Теодор 16,
Баб'як Августин, о. д-р 20, 113, 124, 128,
132, 133, 141, 346,
Баб'як Микола 346,
Баб'як Михайло 69, 346,
Бадяк Володимир, проф. 260, 261,
Бак Юліян 39, 66, 77, 261,
Бак Йосиф 16, 142,
Бакун Андрій 376,
Бандера Степан 299,
Баран Григорій, батько 97, 271,
Баран Григорій, син 97,
Баран Стефан 163,
Баран Марія 370,
Бартмінський Ян, д-р 75,
Батейко Степан „Курган” 30, 299,
Бача Роман, о. 97,
Бача Зенон, „Колодій” 97,
Бендас Даниїл, о. 114, 131,
Бендас Стефан 131,
Бідняк Микола 14, 355,
Білас Богуслава 66,
Білас Іван 322, 325, 327,
Білий Богдан-Маріян 117, 120, 128, 219,
Білик Олександр, о. 136,
Білінський Мелетій, о. 231,
Білінський Борис, проф. 62,
Бліхар Тетяна 68,
Бобко Олександр „Хома” 100,
Богачевська Любомира 272,
Богонос Григорій 97,
Богонос Йосиф 97,
Богомолець Олександр, проф. 64, 309,
Богун Ірина 66,
Богущ Дмитро „Економ” 80,93, 96, 100,
105, 163, 164,

Бонапарте Наполеон 245,
Божик Богдан 15, 251,
Божик Василь 15, 267,
Божик Степан „Дунай” 15, 97,
Божик Марія 311,
Борис Євген 77,
Боровець Володимир, о. 17, 28, 211, 219,
221-224, 226-235, 241, 356,
Боровець Іван, о. 230,
Боровець-Мосора Софія 226,
Боровець-Рудзік Тетяна 212, 215, 217,
Бородач Василь 114,
Борцюк Мирослава, д-р 47,
Брилінський Степан 87,
Бурий Тарас „Боркун” 87,
Бурсакова Вінкентія 179,
Бучко Іван еп. 152,

В

Вайда Олег 277,
Валенса Лех 240,
Вальківська Олена 16,
Вальницька-Більо Дарія 218, 225,
Василькевич Мокій, о. 126,
Вашур Оксана с. СНДМ 179,
Величко М. 133, 136,
Венгринович Степан, о. 114, 126,
Вергун М., о. 139,
Вербовий Мирослав 140,
Вербицький Михайло, о. 69, 183, 195, 238,
253, 289, 364,
Веселий Володимир 126,
Вигорний Андрій /С.З./, проф. 358,
Винницький Антоній, еп. 119,
Винниченко Володимир 145,
Висоцький Володимир, проф. 64, 309,
Вишенька Ярослав 96,
Вишинський Стефан, кс. Примас 44, 49,
222, 228,
Войтович Галина 311,
Войтович Кристина 161,
Войтович Зенон 161,
Волошинська-Ожибко Наталія 76,
Врублевські Пйотр 164,

Вудкевич Михайло, о. 17, 24, 81-84, 150,
241, 250,
Вуйцік Ярослав 278,
В'ятрович Володимир 25-26, 85-88,

Г

Галан Роман 47,
Галас Теодор 97, 292,
Галаса Василь, „Орлан” 25, 87,
Галів Микола 20, 127-128, 141,
Галицький Данило, Король 119,
Ганіткевич Ярослав, проф. 61,
Гастецкі Г'єнріх 365,
Гельмат Звенислава 67,
Герасимович Михайло 20, 138-139,
Герон Марта 365,
Герон Петро 365,
Гітлер Адольф 127, 213, 299,
Глемп Юзеф, кс. Примас 50,
Гнатюк Анна 203,
Гнатюк Олег 50,
Гнатюк Роман 161,
Гнатюк Іванка 180,
Гнатюк Михайло, проф. 252,
Головач Володимир 300,
Головин Богдан 77, 300,
Гомулка Веслав 271,
Горбач Галя, д-р. 17,
Горків Ігор 165,
„Гороб'ята” 76,
Гоцький Володимир 74,
Гоч Федор 96,
Гриник Василь, о. 16, 48-49, 53-55, 114,
119, 131-132, 152, 217, 219, 226,
Гриник Микола, о. д-р. 133,
Грицеляк Микола, о. 132, 152,
Гришко Василь 161,
Грунтович Антоній 119,
Гузар Любомир, арх.єп. кард. 287,
Гук Богдан 20, 25-26, 36, 42, 46-47, 54, 87,
89, 90, 96, 99, 100-102, 124, 130, 151,
155, 193, 219-220, 250, 252, 291,
Гук Іван 96, 104, 130,
Гуменний Степан, „Кома” 97,
Гуменний Михайло, „Сірко” 97,

Д

Дашкевич Ярослав 324, 328,

Дашко Володимир, „Марко” 25, 87,
Дембіцький Петро 97,
Демків Василь 97,
Демків Роман 15,
Демко Ярослав 162, 165, 275,
Дем'ян Григорій 25, 87,
Дем'яньчик Іван, о. 136,
Денько Микола, о. д-р. 54, 114, 131-132,
217,
Джуль Павло, д-р. 61, 66-67,
Дикий Ольга ССНДМ 205,
Дзюбина Степан, о. 17, 20, 23, 25, 35-39,
41-42, 47-56, 59-60, 67, 114, 130, 132,
150, 217, 234,
Дзюбан Орест 293,
Дмитрів Марія 292,
Драч Іван 75, 238,
Долиняни 72, 76,
Довгани 87,
Дримала Ірина 149,
Дровняк Нікіфор 47,
Дупляк Микола 142, 195, 198, 223, 227, 235,
252, 256, 276, 322,
Дуркевич Владислав 251,
Дуркевич Теодор 16, 376,
Душкевич Іван, д-р. 16, 64, 66-69, 309, 359,

З

Заброварний Степан, проф. 16, 20, 77, 92,
129, 130, 261, 322, 356-358, 360,
Заброварна Іванна 370,
Завалень Євген 161, 164,
Загайкевич Богдан 114, 150, 276, 360,
Заворотнюк Михайло, о. 133,
Загарук Іван 67,
Залітач Мирослава 66-67,
Зашкільник Леонід, проф. 148-149,
Заячківський Іван 163,
Зін Віктор, проф. 251,
Зінко Василь, о. 288,
Зінкевич О. 114,
Зінкевич Роман 25,
Зимомря Микола, проф. 2, 14, 22, 130, 132,
280, 282, 292, 327,
Златокудр Іван 20, 146,
Злоцький, о. 47,
Злочовський Зенон, о. 217,
Зубальський Михайло 106,

Є

Єсип Іван, о. 126,
Єминовичі 200, 206,

Ж

Жак Марко 101,
Жигало Степан 145,
Журавські Францішек 129, 153,

І

Іван-Павло II Папа 50, 109, 113, 126,
Іваничук Роман 16,
Іванова Катерина 61,
Іваник Мирослав 257-258, 276,
Іванусів Ярослав 39,
Іванусів Олег 39, 47, 111,
Івашко Василь 163,
Ідзьо Віктор, проф. 190, 192, 227, 229,

К

Каваців Йосафат, о. 126,
Калиток Омелян, о. 217,
Камінський Мирон 114,
Канцір Іван 97, 319,
Карабович Тадей 96,
Караванська-Байляк Анна 25,
Качковський М. 196,
Качмар Емануїла с. СНДМ 180,
Квасневські Александр, През. 317, 325, 327,
Квятковські Юзеф, о. 98,
Кебуз Богдан 143,
Кебуз Іван, о. 133,
„Керзон” 103,
Керниця Іригорій 77,
Кертичак Мирон 93, 144,
Кіх Андрій 66-67,
Кікта Степан 144,
Кіцера Олександр 67,
Клочник Павло, д-р. „Сірко” 346,
Климко Василь 271,
Кобаков Андрій 96,
Кобеляк Антін 47,
Кобеляк Надя 19, 78, 375,
Кобеляк Михайло 375,
Кобеляк Олесь 365, 375,
Кобеляк Олександра 365, 369-370,
Кобільник В. 67,
Коваль Омелян 77,

Коваль Петро 198, 203, 221, 223, 266, 273,
275,
Коваль Юпіян, о. 164, 168,
Ковальчик Юзеф, кс.бп. 50,
Ковальчук Василь 321,327,
Ковельська Ольга 133, 135,
Ковпак Сидір, ген. 97, 249, 254, 263,
Ковч Омелян, о. 122, 148,
Когут Петро 207,
Когут Ярослав 311,
Козак Яромир 203, 365, 369, 370,
Козак Степан, проф. 50,
Козак Параскевія 97,
Козак Василь, с. Дмитра 97,
Козак Дмитро 97,
Козак Іван 266,
Козак Ксенія 130, 239, 371,
Козак Семен 367,
Козак Василь 97,
Козак Григорій, с.Михайла 15,
Козак Григорій, с.Миколи 130, 239, 371,
Козак Марія 365,
Колач Анна 299,
Колач Мирослав 365,
Колач Тереса 365,
Козаковський Михайло 98, 236, 376,
Козловський Олександр 238, 253,
Колтунюк Орест 145,
Кравченко Уляна 69,
Кравченко Володимир 68,
Кравчук Анастазія 96,
Кравчук Леонід, През. 68, 320,
Кравчук Мирослав 358,
Кравчук Наталія 188-189,
Красуцький Володимир, о. 169,
Кремінський Павло 16,
Кривуцький Іван „Аркадій” 87, 321, 327,
Крижанівська Ярослава 87,
Крик Петро, єп. 20, 140, 164, 169, 182-183,
188, 191, 194-195, 206, 234,
Крикун Микола, проф. 148-149,
Крилач Юрій /М.Т./ 358,
Криницький Юліян, о. 134,
Круба Богдан, о. 164, 169-170, 176,
Крупа Сильвестер, о. 217,
Крупський Зенон, о. 133,
Колосівський Степан 261,

Колянчук Олександр 16, 147, 149,
 Колянчук Роксана 58,
 Колянчук Лідія 67-68,
 Коновальчик Матей 68,
 Копіха Іван 97,
 Корінецька Оксана 106,
 Кормош Омелян 288,
 Кормош Теофіль, д-р 29, 360,
 Королівський Іван, проф. 16, 64, 68, 309,
 Костик Степан 25-26, 85, 88, 322,
 Костельник Гавриїл, о. д-р. 123,
 Котис Данило, о. 133,
 Коциловський Йосафат, сп. 47, 103, 109,
 119, 124, 126, 128, 132, 134, 137, 224,
 230, 283,
 Кудлак Олександр 163,
 Кульчицька Олена 103, 322,
 Кулінчак Рафаїл 2, 236, 278, 295,
 Куниш Антоній 119,
 Купич Іван 275,
 Кучма Леонід, През. 255, 318, 326-327,
 Кшивонь Лешек 75,

Л

Лазорко Володимир 365, 370,
 Лазорко Анна 370,
 Лазорко Ольга 370
 Лакота Григорій, сп. 109, 124, 126, 128, 132,
 134, 137, 283,
 Ласка Ольга 16, 293,
 Левків Василь 97,
 Левків Олекса 97, 272,
 Левків Павло 272,
 Левчик Стефан 146,
 Лемцьо Володимир, о. 136,
 Левосюк Анна 370,
 Левосюк Юрій 161, 251, 370,
 Лесів Михайло, проф. 20, 47, 49-51, 54,
 262, 265, 286, 289,
 Леськів Анна 66,
 Лисий Анатолій 61,
 Лисенко Микола 75,
 Лех Богдан 146,
 Лешко Іван 139,
 Литвин Микола, проф. 219-220, 224, 231,
 Литвин Тамара 219-220,
 Лончина Т., сп. 114,
 Лопушинський Михайло 97,

Лопушинський Василь 97,
 Лука ЧСВВ, о. 156,
 Любачівський Мирослав, арх.єп. кард. 50,
 67, 320,

М

Мазур Галя 25,
 Мазур М. 153,
 Мазур Ольга 164,
 Майкович Теодор, сп. 164, 168, 318, 326,
 329,
 Маланчук 207,
 Малиновський Роман, о. 231,
 Маліх Е., кс. 218,
 Маркіяна с. СНДМ 180,
 Малкош Володимир 76,
 Мартиняк Іван, арх.єп. 20, 26, 49, 152, 157,
 161, 164, 168-170, 172, 176-178, 251,
 298, 301, 305, 318, 326, 329-330,
 Марусин Мирослав, сп. 49,
 Мартинович Іван 97,
 Мартинович Агафія 97,
 Матвійчина Роман 139,
 Мацюк Микола, о. 134,
 Маюс Р., д-р. 201,
 Мельник І. 251,
 Мельник Ярослав 163,
 Ментух Андрій, "Левадний" 16,
 Менцінська-Гук Неоніла 96,
 Мігус Степан 106,
 Місило Євген 20, 38, 51, 84, 114, 131, 142,
 243, 244, 276, 319, 322, 326,
 Міцкевич Адам 14,
 Михайлишин МIRON, о. д-р 20, 170,
 Могильницький Іван, о. 217,
 Могилевська Надія 142,
 Мотика Гжегож, д-р 79, 154, 201, 269,
 Мишор Єжи, кс. 123,
 Мица Йосиф 93,
 Мушкет Генріх 163,

Н

Набрик Микола 269,
 Нагач Іван, о. 168,
 Назар Григорій, о. 164, 168, 180,
 Назар Михайло 345,
 Назаревич Іван, „Куліш” 17, 29, 295-296,
 298, 300-303, 326,

Наконечний Володимир 265,
Напольський Мечислав 66,
Німців Мирослав-Данило 76,
Новосад Микола 16, 89, 99, 101-102, 130,
312, 376,

О

Ожеховський Григорій 180,
Ожеховський Андрій 204, 274, 292,
Ожубко Ольга 180,
Ожубко Наталія 180,
Олійник Мирослав 292-293,
Онисько Марія 293,
Осипанко Йосафат, о.231,
Осідач Роман, о. 133,

П

Павлинська Пелагія 365,
Павлинський Дарій 370,
Павлинський Зенон 365,
Павлюст Іван 202,
Пайташ Володимир 17-18, 29, 76, 169, 241,
278-291, 293, 300, 328,
Парашук Михайло 14,
Панчак Елізія 18,
Панчак Богдан, о. 20, 122-123, 142, 167,
Панкевич Роман 85,
Паньків Марія 130, 236, 248, 250, 278, 295,
Панчишин Маріян 64, 309,
Пасемко Іван, д-р 20, 102, 107, 323, 328,
Пелех Вінкентій, о. 181,
Пелеш Юлій, еп. 120,
Петренко Микола 17,
Печінка Дмитро 15, 266,
Печінко Божена 365,
Печінко Євген 365,
Печінко Ірена 365,
Печінко Ксенія 130,
Печінко Ярослав 365,
Підгірний Богдан 156, 161-164, 168, 179-
180,
Підгірний Васил 27, 156, 161-164,
Підгірня Ольга 27, 162-163,
Підгірна Ірена 180,
Підлипчак Мирослав, о. 231,
Підлипчак Орест, о. 231,
Підгорний Микола 239,
Пізюр Іван 97,

Пізюр Михайло 97,
Пізюр Стефан, „Байда”, „Дуб” 97,
Піх Григорій, „Лобода” 97,
Піпка Богдан, о. 169,
Піпко Катерини 18, 241, 283, 347,
Пиріг Любомир, проф. 67,
Пирчак Володимир, о. 217,
Плахта Катерина 163,
Подляшецький Іван, о. 185, 188,
Подляшецький Константин, о. 185, 188,
Подляскі Казімеж 54,
Погранична-Турів Марія 144, 234,
Полюга Славця 213,
Пона Валентина 206,
Поповська Ярослава 72, 75, 362,
Попович Андрій 18, 282, 346,
Попович Богдан 370,
Попович Ольга 370,
Попович Євген, о.д-р 30, 152, 160-162, 164,
168-170, 173, 176-178, 241, 251, 291,
298, 301-302, 330,
Потічний Петро, проф. 25, 87, 320, 326,
Поточний Павло, о. 170-171, 173, 219-220,
Прах Богдан, о. 261,
Прокопець Марія 56,
Процюк Володимир 26, 115, 151,
Прухніцький, кс. 225,
Пульковський Михайло 261,
Пундій Павло, д-р. 23, 61-62, 67, 70,
Путько-Стех Анізія 115, 128, 132, 326,
Пшеп'юрска-Машак Іванна 205,
Осипа Пшеп'юрський о. 143,

Р

Радевич-Винницький Ярослав, проф. 258-
259, 324,
Радиловський Антоній, проф. 119,
Радишевський Ростислав, д-р. 106,
Райтер Маріян 261,
Радьо Андрій „Яворенко” 152,
Рацький Андрій 177,
Рейт Юрій 93, 243,
Ремедза Анатолій 163,
Рибалко Олександр 141,
Ридош Володимир, о. 134,
Ріпецький Мирослав, о. 24, 48, 54-55, 81-84,
114, 132, 217,
Романа с. СНДМ 177,

Романик Йосафат, о. 49, 231,
Рудавська Олександра, д-р 67,
Русначенко Анатолій, д-р 20, 99-100, 121-
122, 243, 245, 249, 255, 258-259,

С

Саламон Василина 144,
Самик Михайло 97,
Сапіга Адам, кс. бп. 48,
Сверчевські Кароль, ген. 91,
Сембратович Анатолій, о. 153,
Семчишин Мирослав 114,
Сеник Марія 207,
Сеник Софія 207,
Середа Володимир 77, 85,
Серкіз Стефан 97,
Серкіз Володимир 359,
Сивіцький Микола, д-р 80, 151,
Сидор Богдан 96, 261,
Сидор Мирослав 96,
Сидор Ярослав 96, 104, 261,
Ситник Анатолій 20, 101-102, 125, 127,
Сирник Ярослав, д-р габ. 277,
Сиротинський Іван, о. 53,
Ситчик Богдан, о. 168,
Сич Іван 146, 342,
Сковорода Григорій 53,
Скрупніков Микола д-р 68,
Сліпний Йосиф, о., крд. Патр. 38, 40, 50,
233,
Слободян Василь 111,
Слюсарчик Адам, о., д-р 136,
Смолинський Василь, о. 47,
Смолій Мирослав 16,
Снігурський Іван, о., єп. 289,
Согор Лев, о. „Сокіл” 185, 188, 195, 202,
Соколик Оксана 75,
Соколик Ярослав 75,
Соколич Омелян 142,
Соляр Ольга, д-р 96,
Сподарик Петро, „Качор” 97,
Стабішевський Юрій, д-р 220, 66, 74-75, 77,
Стадницький Михайло 163,
Стадницька Данута 163,
Сталін Йосиф 16, 137, 238, 252-253, 267,
Станкевич Ганна 197,
Стемпень Станіслав, д-р. 147,
Степа Ян, кс.бп. 48,

Степан Андрій 96,
Степан Богдан, о. 164, 168, 170, 181,
Стефанія с. СНДМ 180,
Стех Ярослав 20, 25, 52, 56, 88, 96, 326, 360,
Стецько Ярослав 299,
Стус Василь 105, 132, 245, 280, 291,
Степовик Дмитро, проф. 14,
Сулик Стефан, о., єп. 53,
Сулима Іван 18,
Сяноцький Петро, о., д-р 134,
Сютрик Богдан 69,

Т

Тарапацький Іван, о. 29, 164, 168, 236, 250-
252,
Тереля Йосиф 163,
Тимець Роман 66-67,
Тимчина Іван 16, 376,
Трухан Мирослав д-р 16--17, 356, 258,
Туркевич Степан 163,
Туцька Марія 219-220, 261,
Туцький Любомир 170, 172,
Тхір Богдан 96,
Тхір Любомира 96,

Ф

Федорович Іван 207,
Федорович Марія 207,
Федорович Патрик 207,
Федорович Ганна 207,
Федорович Дмитро 207,
Федороаич-Бень Мокрина 207,
Федорович Микола 207,
Федоришак Стефан 180, 311,
Федоришак Ярослав 163, 169,
Федушак Анна 105,
Федорик Йосафат, єп. 132,
Феник Роман 67,
Феш Тимотей, о. 164, 168,
Фецюх Михайло, о. 170,
Фещин Йосиф 207,
Фіцак Мирон 96,
Франко Іван 22, 71, 74, 217, 242, 282, 292,
294, 348,

Х

Хмельницький Богдан, гетм. 119, 245,
Хома Іван, єп. 131,

Хомінський Євген, о. 212,
Хомінський Йосиф, проф. 214, 230,
Храплива-Щур Леся 289, 291,
Хрущов Микита 16, 238, 153,

Ц

Цеханович Анна 47,
Циліупа Омелян, "Грушка" 25, 87, 140,
Ціпівник Дмитро, д-р 75,
Цурковський Роман 61,
Цюпінський Зигмунт 75,
Цьокало 207,

Ч

Чвак Тадей 179,
Черкавський Іван, о 299,
Чех Мирослав 50-51, 75, 115,
Чахович Константин, сп. 119-120, 124-125,
219,
Чорнобай Григорій 97,
Чорновол Вячеслав 104,
Чичилович Симеон, о. 185, 188, 195,
Чорній Нестор 20, 135, 138,

Ш

Шагала Андрій о. 215, 231,
Шагала Володимир 167,
Шагала Василь 163,
Шашкевич Маркіян, о. 19, 77, 217, 286,
288, 291, 351, 361,
Шевчук Степан 204,
Шевчукевич Опанас, д-р 67,
Шелюк Іван 278-279, 282, 286, 288,

Шептицький Андрей, митр. 39-40, 50, 291,
Шкільник Іван, о. 126,
Шкраб'юк Петро 230-231,
Щигельський Володимир „Бурлака" 17,
25-26,

Шмігельський Юрій 311,
Шпонтан Іван „Залізник" 288,
Штурмак Теофіль, о. 164, 169,
Шумада Михайло 232-233, 274,
Шумада Емілія 180,
Шумада Марія 180,
Шумада Іван 180,
Шумка Стефан 258,
Шумна Даниїла 179,
Шумилович Григорій, проф. 64, 67, 309,
Шухевич Роман, ген. 240,

Щ

Щабель Роман 202,
Щабель Михайло 202,

Ю

Ющак Володимир, сп. 164, 171,
Юрчак Микола 272,

Я

Яворський Степан, о. 283,
Якимович Богдан, д-р 20, 238, 243, 249,
252-253, 258-259, 262,
Янукович Віктор, През. 355,
Ярошевич Ярослав 161, 163,
Яценко Богдан, проф. 16,

мгр інж. Михайло Козак

Народився 30.09.1932 р., в с. Гребенне, Рава-Руський повіт (Україна), нині – Томашівський повіт (Польща).

Початкову школу закінчив 1944 року у м. Рава-Руська.

1947 року у рамках акції „Вісла” разом з батьками був депортований на Західні землі Польщі.

Середню освіту здобув у м. Торунь (1953);

Вищі студія 1953–1957 у Гданській політехніці.

Від 1957 року – професійна праця в Дирекції Округу Почти і Телекомунікації (DOPiT) у м. Щецін;

Упродовж 1959–1973 працював учителем у Технікумі зв'язку; 1973–1977 - виконував обов'язки заступника директора названого закладу. 1976 року закінчив Вищу педагогічну школу у м. Щецін.

1977–1980 – спеціаліст технології навчання в Інституті вдосконалення вчителів і дослідження освіти (IKNiBO). 1980–1985 – методист Осередку вдосконалення вчителів (ODN).

Від 1985 року перебуває на пенсії. Разом з дружиною Катериною у 1990-му році повернувся на постійне проживання до м. Перемишль.

Михайло Козак – знаний серед української громади у Польщі як організатор багатьох починань, а також авторитетний знавець документалістики стосовно матеріалів з організаційного і культурного життя українців у Польщі. Він активно співпрацює з науковими установами України. Автор п'ятнадцяти книжкових видань, зокрема, у галузі мемуаристики; редактор та упорядник сімнадцяти праць інших авторів, що містять спогади учасників духовних змагань українців у Польщі. Член семи українських організацій у Польщі (УСКТ, ОУП, ТУНД, УВТ, УЛТУП, СУПіР, УІТ), Учасник та лектор щотижневих літературних зустрічей у Щеціні 1957-1990, та організатор і лектор щотижневих “Бесід” від 1991 у Перемишлі.

Михайло Козак сповнений нових задумів, у реалізації яких активну участь бере дружина Катерина. Вони – завжди разом на життєвій стежині.